

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLI, Nr. 7 — 8 — IULIE — AUGUST 1982

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLI, Nr. 7—8
IULIE - AUGUST
1982

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul IV

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

IUSTIN

Mitropolitul Ungrovlahiei și
Patriarhul Bisericii
Ortodoxe Române

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. ANTIM
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos

P. S. EPIFANIE NOROCEL
Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. ILIE GEORGESCU
Consilier cultural mitropolitan

P. C. Pr. GH. BOGDAN

REDACTOR

C U P R I N S U L

Pag.

REDACȚIA, 23 August 1944 la a XXXVIII-a aniversare 465

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Pr. MIHAIL COLOTELO, <i>La Adormirea Maicii Domnului</i>	468
Diac. Prof. MARIN VELEA, <i>La Duminica a XII-a după Rusalii</i>	472
Pr. DUMITRU RĂDUNĂ, <i>La tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul</i>	475
Pr. Prof. NICOLAE CIUDIN, <i>Panegiric la Nașterea Maicii Domnului</i>	480
Pr. Prof. dr. ION BRIA, <i>Pastorație și pietate liturgică sau Liturghie și parohie</i>	483
Pr. dr. GH. PASCHIA, <i>Ce trebuie să știm când intrăm în biserică (Predică liturgică)</i>	488

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

Pr. GH. BOGDAN, <i>Fapte și acțiuni în slujba Patriei și a Păcii</i>	491
Diac. Prof. O. BUCEVSCHI, și Lector dr. CEZAR VASILIU, <i>Știri ecumenice</i>	495

ANIVERSĂRI — COMEMORĂRI

Pr. Prof. NICULAE ȘERBĂNESCU, <i>Epopeea românească sub conducerea lui Ștefan cel Mare — 525 ani de la începutul domniei (1457 — 14 aprilie 1982)</i>	505
Dr. NICOLAE STOICESCU, <i>Epoca lui Matei Basarab (1632—1654) — la 350 ani de la urcarea sa pe tron</i>	515
Pr. Prof. ION IONESCU, <i>Palia de la Orăștie (1581—1582)</i>	536

DOCUMENTARE

AURELIA BĂLAN-MIHAILOVICI, <i>Influența grecească și terminologia bisericească ortodoxă (termeni tehnici) în limba română</i>	553
Diac. Prof. IOAN IVAN, <i>O scrisoare necunoscută a lui Gala Galaction</i>	557
Lector REMUS RUS, <i>Descoperirea arheologică de la Tell Mardikh</i>	559

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

Pr. DUMITRU SOARE, <i>Vizita Prea Fericitului Patriarh Diodor al Ierusalimului</i>	564
Pr. DAVID POPESCU, <i>Conferințele de orientare ale clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor din lunile martie și mai 1982</i>	569
Asistent, <i>Serbarea de sfârșit de an de la Seminarul Teologic din București</i>	575
Asistent, <i>Sfințirea bisericii din parohia Lamotești-Gâlbinași, jud. Giurgiu</i>	577
Asistent, <i>Sfințirea lucrărilor de reînnoire și restaurare de la biserică Frasinu, jud. Giurgiu</i>	578
Asistent, <i>Sfințirea bisericii din parohia Finta, jud. Dîlbovița</i>	580
Pr. D. D. SANDU, <i>Sfințirea bisericii din parohia Șoldanu, jud. Călărași</i>	581

ADORMIȚI ÎN DOMNUL

Părintele Galacton, † *Protosinghelul Ghedeon Bunescu* 583

ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

Arhim. IERONIM MOTOȘ, *Din activitatea Centrului Arhiepiscopal Galați (iulie — august 1982)* 585

EPISCOPIA BUZĂULUI

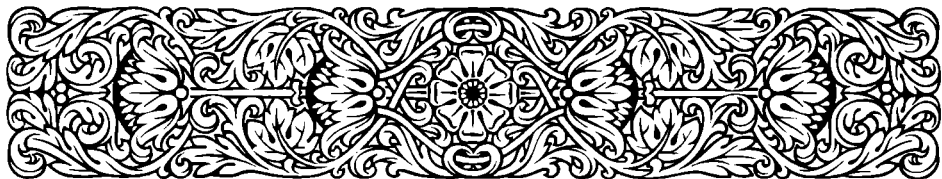
Pr. GH. BOGDAN, *Alegerea, recunoașterea și instalarea Prea Sfințitului Episcop Norocel ca Episcop al Eparhiei Buzăului* 588

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Östkirchliches Institut Regensburg, «*Orthodoxia*» 1982, p. XVII + 145 și *Kirchliches Jahrbuch für die Alt-Katholiken in Deutschland*, 1982, Bonn, p. 108, de diac. Prof. O. BUCEVSCHI 645

Valeriu Anania — *Fle de acatist*, Editura Institutului Biblic, București 1981, de CRISTOFOR DANCU 647

Diac. Prof. O. BUCEVSCHI, *Note bibliografice* 651

23 AUGUST 1944 LA A XXXVIII-A ANIVERSARE

Și în acest an, națiunea noastră a întâmpinat marea sărbătoare a lui 23 August cu conștiința că inepuizabilele sale capacități creatoare, geniul, forța și originalitatea sa își au sorginea și ferma garanție în unitatea sa de gând, de voință și acțiune în conducerea țării, a președintelui Nicolae Ceaușescu. Drumul deschis de revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — acest drum al muncii eliberate de exploatare într-o patrie care-și edifică o nouă istorie — este cel al afirmării plene a unității întregului popor. De la acel August 1944, care a inaugurat calea înfăptuirii revoluției democratice, a revoluției socialiste și trecerii la construcția socialismului, asigurând condițiile necesare marilor transformări și prefaceri înnoitoare, au trecut aproape patru decenii de epocale înfăptuiri, într-un ritm al succesiunii etapelor istorice extrem de rapid, dovedind, el însuși, dinamismul și vitalitatea proceselor sociale ce stau la baza progresului românesc. România se află astăzi în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, ea s-a transformat într-o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică și o agricultură în plin progres; pe baza realizărilor obținute, țara noastră a putut să-și fixeze obiectivul strategic de a depăși stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare pentru a deveni o țară socialistă mediu dezvoltată.

Retrospectiva evoluției societății românești este elocventă pentru «saltul istoric» pe care țara l-a făcut într-un răstimp relativ scurt. În această perioadă s-a născut o Românie nouă, care justifică pe deplin mândria și satisfacția întregului nostru popor în forța succeselor obținute, oferind fundamentul trainic al încrederii în politica promovată de conducerea țării.

La 38 de ani de la Eliberare, România, prin munca întregului popor, prin gândirea și acțiunea Președintelui ei, se prezintă lumii ca o țară demnă, liberă și independentă, care își construiește viitorul în conexiune cu o largă și activă participare la viața internațională. Propășirea României socialiste este, în acest sens, emanația nu numai a unei opțiuni de politică internă, ci și externă. Relația dintre cele două laturi e dialectică, obiectivă. Preocupându-se de înfăptuirea obiectivelor politicii sale interne, România militează neobosit pentru un climat de pace și liniște, care să-i dea posibilitatea să se concentreze plenar pentru realizarea mărețelor sale obiective privind bunăstarea materială și spirituală a în-

tregului nostru popor. Este vorba nu numai de un raport întemeiat pe necesități firești, ci și de o complexă operă politică, susținută și motivată de o atitudine profund morală și umanistă în fața istoriei. Între realitatea noilor relații sociale pe care România le edifică și experiența noilor relații internaționale pe care le promovează prin politica sa externă, între democrația sa internă și democrația internațională pentru care acționează există o convergență, o unitate de obiective. Prin întreaga sa politică externă, conducerea țării noastre demonstrează forța înnoitoare a socialismului, ca factor al păcii, al luptei pentru triumful politicii de independență și colaborare.

Dezvoltînd o amplă rețea de relații internaționale, România și președintele Nicolae Ceaușescu au ridicat practica dialogului la nivel înalt, la rangul de instrument decisiv în opera de întronare a principiilor noi de raporturi între state; participînd intens la activitatea forurilor internaționale, elaborînd soluții, oferind idei, sugestii și propuneri concrete, țara noastră se distinge prin contribuții concrete, realiste și originale la efortul general de rezolvare a marilor probleme care confruntă umanitatea.

Prin amploarea atît a relațiilor promovate, cît și a sferei de probleme internaționale în a căror soluționare este angajată, România a dezvoltat o politică externă multidimensională, de largă audiență în lume. Arhitect și promotor al acestei politici, președintele Nicolae Ceaușescu a înscris, prin gîndirea și acțiunea sa, România între națiunile cele mai active ale lumii pe frontul păcii, al colaborării și afirmării independenței ca principiu cardinal al vieții internaționale.

Dinamismul și largă arie de cuprindere a politicii externe românești au ca suport o autentică substanță umanistă, spirit anticipativ, forță de mobilizare a energiilor în funcție de obiective a căror prioritate se evidențiază printr-o minuțioasă și științifică analiză a fenomenelor epocii, înțelese în cauzalitatea și devenirea lor. Pacea, ca țel fundamental, realizată prin lupta unită a popoarelor, o pace concretă, este punctul de referință al oricăror acțiuni, inițiative și idei de politică externă. Dezarmarea și, în primul rînd, dezarmarea nucleară, edificarea unei Europe unite, bazată pe respectul orînduirii sociale și independenței fiecărei națiuni, primatul absolut al negocierilor ca unică modalitate realistă și durabilă de soluționare a diferendelor, afirmarea democrației reale în abordarea, dezvoltarea și reglementarea problemelor, făurirea unei noi ordini economice mondiale — sînt tot atîtea direcții de acțiune în care președintele Nicolae Ceaușescu a investit geniu politic creator, intens efort diplomatic, înaltă responsabilitate pentru destinele umanității.

În politica externă a țării noastre, pacea nu este o lozincă de conjunctură, o valoare abstractă sau o vorbă generoasă ascunzînd interese mici, ci o realitate nu numai necesară, dar și posibilă. Din acest punct de vedere, politica externă românească își are cel mai adînc resort în efortul de laborioasă creație a bazelor sociale ale păcii.

★

Biserica noastră strămoșească, împărțășind statornic marile idealuri naționale, aspirațiile spre progres și bunăstare ale poporului nostru, participă cu bucurie la marea noastră sărbătoare națională. Credincioșii săi sînt în primul rînd cetățenii acestei țări și Bisericii noastre nu-i este indiferent dacă liii săi duhovnicești sînt cetățenii unei țări libere, independente, oameni care au în mîna cîrma propriilor lor destine, sau supușii unor asupritori din afară sau dinăuntru. La acest popas aniversar să ne îndreptăm gîndurile cu dragoste și recunoștință către cei care prin lupta și jertfa lor au făcut ca România să construiască o ordine dreaptă pentru toți fiii acestui pămînt. Realizările dobîndite în cei 38 de ani de la eliberare au fost binecuvîntate cu munca celor ce pe ogoare sau în întreprinderi au făcut ca glia străbună să înflorească după timpurile ce le trăim. Rugîndu-ne ca și pe viitor Dumnezeu să binecuvînteze cu roade îmbelșugate toate strădaniile de bine ale celor ce trăiesc pe acest pămînt românesc, să ne îndreptăm rugăciunile noastre către Atotputernicul să binecuvînteze întreaga lume cu roadele muncii cinstite dar, totodată, și cu pace și bună înțelegere între oameni și popoare. Ne ridicăm glasurile împreună cu toți oamenii de bine ai acestei planete ca urgiile unui război să nu mai fie cunoscute pe pămînt.

Să sprijinim, cu timp și fără timp orice acțiune îndreptată spre bunăstarea tuturor, să facem țara noastră mai înfloritoare, și să stăm de veghe la pacea lumii.

Cinstind aniversarea Eliberării, să cinstim faptele unui timp istoric de preț și să sporim puterile pentru noi izbînzi ale muncii creatoare, ale păcii în lume.

REDACȚIA

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

LA ADORMIREA MAICII DOMNULUI

La sfârșitul unui post de două săptămîni, credincioșii sărbătoresc, la 15 august, cu deosebită evlavie, Adormirea Maicii Domnului, prilej de mîngiere și înălțare duhovnicească. Osteneala postului, sirguința unei spovedanii conștiințioase, împlinirea canonului și o încredere deplină în ocrotirea Maicii Domnului aduc fiecărei inimi credincioase bucuria și puterea sufletească, prin împărtășirea cu Sfintele Taine. Cîntarea bisericească în care se spune că Maica Domnului «întru Adormirea sa lumea nu a părăsit-o», ne aduce o mîngiere netrecătoare și ne întărește voința ca niciodată să nu încetăm a aduce cinstire și laudă aceleia care «trece la cer pe cei de pe pămînt» (Icosul 2 din Acatistul Bunei Vestiri).

În istoria mîntuirii figurează două femei cărora le revin roluri hotărîtoare în neamul omenesc. Prima este Eva, cea dintîi femeie, care, neascultînd porunca lui Dumnezeu, a pricinuit pierderea Raiului. Ea s-a lăsat amăgită de diavol și a adus căderea neamului omenesc : «Șarpele m-a amăgit și am mîncat» (Facerea 3, 13). Eva e fiica neascultării și autoarea păcatului prin care a intrat moartea în neamul omenesc. E mama oamenilor a căror «răutate s-a înmulțit pe pămînt și ale căror cugete și dorințe sînt îndreptate la rău în toate zilele» (Facere 6, 5).

Cealaltă femeie este Sfînta Fecioară Maria, Maica Domnului, fiica ascultării de Dumnezeu : «Iată roaba Domnului sînt. Fie mie după cuvîntul Tău» (Luca 1, 38). Ea este purtătoarea Harului lui Dumnezeu și aduce binecuvîntarea Domnului pe pămînt : «Nu te teme Marie, căci ai aflat Har la Dumnezeu» ; «Bucură-te, ceea ce ești plină de Har, Domnul este cu tine. Binecuvîntată ești tu între femei» (Luca 1, 28—30).

Eva a adus, deci, osînda păcatului ; Sf. Fecioară Maria — izbăvirea de păcat. Eva a pricinuit înfrîstarea și frica : «Am auzit glasul Tău în rai și m-am temut» (Facerea 3, 10) ; Sf. Fecioară Maria — bucuria și iertarea : «Sfîntul care se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema» (Luca 1, 35) ; «El va mîntui poporul Său de păcate» (Matei 1, 21).

Eva a adus moartea, Sfânta Fecioară Maria — învierea și înălțarea la ceruri. De aici s-a inspirat și evlavia creștină care, în Acatistul Maicii Domnului, îi cântă : «Bucură-te prin care răsare bucuria ; Bucură-te prin care pierе blestemul ; Bucură-te prin care s-a deschis raiul».

Prin răspunsul său «Fie mie după cuvîntul Tău» (Luca 1, 38), Sfânta Fecioară acceptă, în chip liber, să nască pe Mîntuitorul lumii. Ea exprimă în fața lui Dumnezeu, în cuvinte smerite, dorința liberă a omenirii de a primi un Mîntuitor. Ea reprezintă prin această atitudine elementul uman în acțiunea de colaborare cu Dumnezeu pentru dobîndirea mîntuirii. Prin cuvintele «Mărește sufletul meu pe Domnul și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu Mîntuitorul meu» (Luca 1, 46) ea arată bucuria neamului omeneșc de a nu rămîne fără mîntuire, ci de a-și vedea împlinit dorul după un Mîntuitor ceresc. Mai mult decît atît, e o preamărire adresată lui Dumnezeu de Sfânta Fecioară pentru întruparea lui Iisus Hristos.

Biserica o cinstește pe Sfânta Fecioară Maria mai presus decît pe Heruvimi și o mărește «fără de asemănare» decît pe Serafimi. Și nu fără temei, căci Sf. Evanghelist Luca a consemnat în Evanghelia Sa cuvintele profetice rostite chiar de însăși cea binecuvîntată și plină de har : «Iată de acum mă vor ferici toate neamurile» (Luca 1, 48). Ea a fost prevestită cu cinstire încă de proorocul Isaia, care scrie : «Iată fecioara va avea în pîntece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel, care se tîlcuiește : Cu noi este Dumnezeu» (Isaia 7, 14). Cinstirea i-a fost recunoscută și dată de însuși Domnul și Mîntuitorul Iisus Hristos, care la exclamația admirativă a unei femei din popor : «Fericit este pîntecele care te-a purtat» (Luca 11, 27), a răspuns : «Așa este...» (Luca 11, 28).

Plină de credință și de smerenie, Maica Domnului s-a supus, în toate, legii lui Dumnezeu (Luca 2, 22—24) pe vremea copilăriei Mîntuitorului. Cînd Acesta începuse activitatea Sa publică, o găsim pe Sfînta Fecioară alături de El, ca bunăoară la Cana Galileii, unde Iisus, la rugămintea mamei, săvîrșește prima Sa minune (Ioan 2, 5). Cu acest prilej reținem cuvintele Maicii Domnului, adresate celor de față : «Faceți tot ce vă va spune El» (Ioan 2, 3—5). E un mesaj de ascultare față de Hristos, primul îndemn de acest fel, care vine chiar de la aceea care cunoștea nu numai firea omenească, ci și pe cea Dumnezeiască a Fiului său și păstra toate cuvintele sfinte în inima sa (Luca 2, 51). În alte împrejurări o vedem în mijlocul mulțimilor, ascultînd predica Lui (Matei 12, 46). Dar c-1 mai mult a fost de față la patimile și la răstignirea Fiului său, cînd prin sufletul ei a trecut sabia durerii, după cum proorocise dreptul Simeon încă în ziua Întîmpinării Domnului (Luca 2, 35).

Răstignit fiind pe cruce și văzînd-o lîngă Sine, Mîntuitorul o încredințează pe Sfînta Sa Maică în grija apostolului Ioan (Ioan 19, 26—27), întrucît dînsa nu avea pe nimeni mai apropiat s-o sprijine și s-o ajute în viață. Așa se explică faptul că o găsim pe Maica Domnului adeseori în mijlocul Sfinților Apostoli «petrecînd în post și rugăciune» (Fapte 1, 14). Pe cît de mari i-au fost suferințele în timpul patimilor și morții Fiului său, pe atît de mare i-a fost bucuria învierii Lui.

Cînd Domnul nostru Iisus Hristos s-a înălțat la ceruri, preasfînta Maica Sa a rămas bucuria apostolilor și întărirea lor în vederea primi-

rii Duhului Sfânt. Ei au înconjurat-o cu dragoste și cu o cinstire deosebită, învățînd și pe creștini să facă la fel.

Sfinții apostoli au stat în jurul ei și în ceasul plecării sale din viața pămîntească la cea cerească. Din sinaxarul praznicului Adormirii aflăm că atunci cînd «a binevoit Hristos Dumnezeu nostru ca să ia pe Maica Sa la Sine, atunci cu trei zile mai înainte a făcut-o să cunoască, prin mijlocirea îngerului, mutarea sa cea de pe pămînt. Căci Arhanghelul Gavriil, venind la dînsa, a zis : «Acestea zicea Fiul tău : Vremea este a muta pe Maica Mea la Mine. Nu te teme de aceasta, ci primește cuvîntul cu bucurie, de vreme ce vii la viața cea nemuritoare». Din același Sinaxar aflăm că în chip minunat s-au adunat atunci unsprezece apostoli în casa unde era Prea Curata. Numai apostolul Toma nu era cu dînsii. După ce și-a dat sufletul în mîinile Fiului său, apostolii cu mare cinstire și cu cîntări de laudă au îngropat trupul Prea Curatei într-un mormînt cioplit în piatră în satul Ghetsimani. Apostolul Toma, venind cu 3 zile mai tîrziu și aflînd de mutarea din viață a Maicii Domnului, a dorit să-i mai vadă o dată chipul. Ducîndu-se împreună cu ceilalți apostoli la mormîntul Născătoarei, l-au deschis ca apostolul Toma «să se inchine și el aceluia Prea Sfînt și Prea curat locaș, adică trupul Născătoarei de Dumnezeu. Și dacă a văzut s-a minunat că a aflat mormîntul țără de sfîntul trup, și era numai giulgiul, care rămăsese mîngiere apostolilor și tuturor credincioșilor și mărturie nemincinoasă a mutării Născătoarei de Dumnezeu» (Sinaxarul Praznicului).

Evlavia creștină cinsteste pe Maica Domnului, în chip deosebit, fiindcă prin această cinstire a preamărit-o Însuși Mîntuitorul Hristos. Care fiu nu se bucură, cînd mama sa este cinstită și i se acordă cît mai multă atenție ? Și invers, care fiu nu rămîne mîhnit, cînd mama sa este neluată în seamă, ori jignită ? Dacă așa se prezintă lucrurile în viața omenescă, unde mama poate avea și greșeli sau anumite slăbiciuni, cu cît mai mult se cuvine cinstire celei ce este plină de Har, celei peste care s-a pogorît Duhul Sfînt (Luca 1, 35) celei căreia i s-a închinat Arhanghelul Gavriil (Luca 1, 29), celei care s-a învrednicit a fi mama Fiului lui Dumnezeu. Prin ea Fiul lui Dumnezeu a intrat cu trup omenesc în lume, de aceea ea e numită «ușa lui Dumnezeu» într-o cîntare bisericască (Vecernia mică a praznicului, stih. 2). Ea «a unit pe Dumnezeu-Cuvîntul cu oamania și firea neamului nostru cu cele cerești a împreunat-o» ni se spune într-o veche rugăciune (Nepătată, neîntinată...).

Dar așa cum s-au ridicat din partea fariseilor cîrtiri împotriva Mîntuitorului, tot astfel n-au întîrziat să apară învățături false și despre Maica Domnului. Acestea au fost însă respinse — ca netemeinice — de Sf. Părinți ai Sinoadelor II și III ecumenice, care au apărut și au precizat dreapta credință cu privire la purureafecioria Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, precum și faptul că ea a născut din Duhul Sfînt pe Dumnezeu Cel adevărat în persoana Mîntuitorului Iisus Hristos, respingînd cu hotărîre rătăcirile vremii de atunci. Învățăturile sinoadelor II și III ecumenice au fost aprobate și de către Sfinții Părinți de la Sinodul al IV-lea ecumenic din Calcedon prin canonul 1.

Așadar, cinstirea Maicii Domnului datează din timpuri apostolice. Pentru apostoli, Sfânta Fecioară Maria era o mîngiere deosebită, fiindcă dinșii vedeau în chipul ei pe Domnul și Mîntuitorul Hristos. Se spune în tradiția bisericească că Sf. Evanghelist Luca a zugrăvit și o icoană a ei, care a fost păstrată cu mare cinste. Creștinii de mai tîrziu au zugrăvit și au răspîndit multe alte icoane, atît ale Mîntuitorului cît și ale Maicii Domnului, unele dintre ele ajungînd să fie păstrate pînă în zilele noastre în diferite locașuri de închinare. O trăsătură caracteristică a icoanelor Maicii Domnului este că ea e reprezentată totdeauna cu pruncul Iisus în brațe. Deci e mereu cu Mîntuitorul. Chiar și în icoana Adormirii, Mîntuitorul este de față, ținînd sufletul Prea Curatei.

Începînd cu anul 313 d.Hr., cînd Sf. Constantin cel Mare a dat creștinilor libertatea de cult, numeroase biserici au fost zidite în cinstea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. În aceeași măsură Sfânta Fecioară se bucură de o deosebită cinstitoare în toate timpurile. Numeroase mănăstiri, catedrale sau biserici obișnuite au primit hramul unuia din praznicile ei (Nașterea, Intrarea în biserică, Bunavestire, Adormirea).

În toate cărțile bisericești, în toate rînduiriile slujbelor, cîntările și rugăciunile către Maica Domnului ating un număr impresionant. Și este explicabil de ce. Rugăciunea către Maica Domnului este totdeauna aducătoare de mîngiere și de ajutor, cu condiția ca ea să fie făcută cu credință și să urmărească realizarea binelui. Cîte mame n-au îngenunchat cu credință și cu dragoste în fața icoanei Precuratei, rugîndu-se pentru viața copiilor, și au aflat milă și ajutor ! Cîte soții au găsit liniștea căminului familial prin rugăciune fierbinte către Maica Domnului. Cîte fecioare și cîte văduve au primit, în necazurile lor, răsplată îmbelșugată din partea Maicii Domnului, pe care au chemat-o în ajutor ! Cîte fețe bisericești datorează nețărnută recunoștință Sfintei Fecioare pentru călăuzirea activității lor. Cîte boli au fost vindecate, cîte necazuri s-au stins, cîte bucurii s-au născut, cîte suflete s-au îndreptat datorită rugăciunii către Maica Domnului, datorită ținerii postului și a sărbătorilor ei și datorită rugăciunilor ei către Fiul său și Dumnezeu nostru ! Căci Fiul nu refuză ascultarea față de mamă. Fiul lui Dumnezeu, incredințînd-o pe mama Sa ucenicului Său Ioan, a rostit cuvintele : «Iată maina ta !» (Ioan 19, 27) și prin aceasta a rînduit-o ca să fie în chip duhovnicesc mama celor ce vor crede în Hristos. Iar mama nu este niciodată nepăsătoare față de viața fiilor săi. Ea se roagă mereu pentru binele lor, iar Mîntuitorul împlinește rugăciunile Preasfintei Sale Maici, nu numai din nemărginita Sa iubire față de oameni ci și pentru ca să urmeze poruncii dumnezeiești care glăsuiește : «Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta...» (Ieșire 20, 12).

Dacă iubirea unei mame nu se ofilește niciodată, atunci cu cît mai puternică va fi iubirea Maicii Domnului față de neamul omenesc, pentru care a pătimit și a înviat Fiul ei ! Ea a cunoscut toate aspectele vieții omenești, dar mai ales durerea și jertfa, din care cauză e numită uneori Maica îndurerată. Tocmai de aceea ea e grabnica ajutătoare a celor din necazuri, fiind considerată într-unul din acatistele ei «bucuria tuturor necăjiților».

Milioane de femei au purtat sau poartă numele Sfintei Fecioare Maria. E un nume sfânt care obligă la bunătate, la blîndețe, la curățeala sufletească, la împlinirea datoriilor vieții în ascultare față de Dumnezeu și în iubire față de aproapele. E un nume sfânt, care nu trebuie întinat cu păcate, nu trebuie umbrit cu nici o patimă. E un nume sfânt care trebuie cinstit prin credință, rugăciune și fapte bune.

Bucuria prăznuirii Sf. Adormiri ne îndeamnă spre o aleasă cinstire a Maicii Domnului, ne întărește nădejdea în ajutorul ei neprecupețit, în rugăciunile ei binefăcătoare. Dar în același timp ne vom întreba, împreună cu cîntarea bisericească : «cu ce buze vom ferici noi, smeriții, pe Născătoarea de Dumnezeu?» Răspunsul ni-l oferă o altă cîntare : «Toți să ne închinăm ei, rugîndu-ne cu credință : nu uita, Stăpînă, pe cei ce prăzuiesc cu credință preasfîntă Adormirea ta» (din cîntările Vercerniei). Pe bună dreptate, Biserica nădăjduiește în rugăciunile Maicii Domnului, căci ea e cea mai apropiată de Fiul său, ea a ajuns la starea de desăvîrșire, e mai presus decît îngerii și decît sfinții, e plină de strălucire dumnezeiască, fără să înceteze a fi și cu cele mai alese și curate însușiri omenești. De aceea Biserica, prin credincioșii săi, îi acordă o cinstire deosebită numită și supracinstire. Maica Domnului rămîne în evlavia creștină apărătoarea vieții și a păcii pe pămînt, ca o maică a neamului creștinesc (Acatist, icos 5), care dorește ca fiii săi să trăiască în dragoste și în unitatea credinței și a Bisericii Fiului său.

Înălțați duhovnicește de măreția praznicului, vom cînta și noi împreună cu Biserica : «Cîntați popoare Maicii Dumnezeului nostru, cîntați că astăzi prealuminat sufletul său l-a pus în preacuratele palme ale Celui ce S-a întrupat dintr-însa fără sămîntă. Căruia se și roagă neîncetat să dăruiască lumii pace și mare milă».

Pr. Mihail COLOTELO

LA DUMINICA XII-A DUPĂ RUSALII

Trăind în mijlocul oamenilor de diferite categorii sociale și de diverse condiții morale și religioase, Mîntuitorul Hristos în scurta dar bogata Sa activitate pămîntească, s-a întîlnit cu vameși și farisei, cu drepti și păcătoși, cu cei care doreau tămăduirea bolilor sufletești și trupești, cu cei care gîndeau că vor cîștiga anumite avantaje materiale din faptul că erau alături de El, dar și cu cei care, în mod sincer și deschis, simțeau nevoia să se împărtășească din izvorul nesecat al învățăturilor Sale dumnezeiești.

Tuturor acestora, Mîntuitorul Hristos însuși le-a dezvăluit superioritatea sfaturilor și divinitatea faptelor Sale, ca Fiu al lui Dumnezeu, care este izvorul întregii înțelepciuni și Adevărul însuși. Prin exem-

plul Său concret de trăire și de întrajutorare a celor din jur, Mîntuitorul ne-a arătat, în diverse ocazii, că omul se realizează ca om și creștin adevărat, numai în comunitatea semenilor săi, cărora le este dator cu cinstirea, iubirea și slujirea lor.

Acest lucru ni-l arată și în Sfînta Evanghelie care s-a citit astăzi, la Sfînta Liturghie, în răspunsul pe care l-a dat tînărului care venise să-L întrebe ce să facă ca să aibă viață veșnică: «De vrei să intri în viață, păzește poruncile», spune Mîntuitorul, și anume: «Să nu ucizi, să nu săvîrșești adulter, să nu furi, să nu mărturisești strîmb; cinstește pe tatăl tău și pe mama ta și să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși» (Matei XIX, 17—19).

Cazul tînărului din Sfînta Evanghelie de astăzi, nu este numai un caz de o conștiință, adînc frămîntată, de a descoperi un nou ideal religios și moral, ci este și un prilej deosebit, pe care Mîntuitorul îl folosește, pentru a arăta celor din jurul Său și nouă celor de astăzi, că împlinirea cu sfințenie a poruncilor dumnezeiești ne deschide drumul spre Dumnezeu, spre mîntuire, spre viață în general, căci spune Sfînta Scriptură: «Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este cel care Mă iubește; iar cel ce Mă iubește pe Mine, va fi iubit de Tatăl Meu și-l voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui» (Ioan XIV, 21).

Iată deci, că Cel care ne sfătuiește să păzim poruncile, dacă vrem să dobîndim viața veșnică, este Hristos, însuși, care și-a făcut viața noastră a tuturor, propria Sa viață și care arată tînărului din Sfînta Evanghelie de astăzi că această cale este cea mai grea, cea mai anevoasă, este calea renunțării, calea jertfirii unor lucruri scumpe pentru el, care-l țineau legat și-l împiedicau să-și îndeplinească năzuințele spre desăvîrșire.

Această renunțare însă nu este singură suficientă pentru a atinge desăvîrșirea; ci ea cere a fi completată cu urmarea lui Hristos, adică a Adevărului evanghelic, care este Adevărul veșnic, absolut. Iar urmarea lui Hristos, în esența Sa, este desăvîrșita împlinire a poruncilor lui Dumnezeu de către toți creștinii.

Este bine știut că în cuvintele, în poruncile și sfaturile Sfintei Evanghelii, Dumnezeu însuși ne vorbește prin Fiul Său făcut om, descoperindu-ne voia Sa în care se cuprind căile prin care putem dobîndi viața veșnică și fericirea veșnică.

Urmarea lui Hristos începe deci prin cunoașterea lui Dumnezeu și împlinirea poruncilor Sale de fiecare zi: «Și aceasta este viața veșnică, să te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos, pe care L-ai trimis» (Ioan XVII, 3).

Ajungînd astfel la cunoașterea lui Dumnezeu și a voiei Sale, nu ne va stînjiți nici un factor secundar exterior, ca: avere, ranguri, sau chiar familie, să-L urmăm căci: «Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să Mă urmeze» (Matei XVI, 24).

Iată deci că lepădarea de sine, adică renunțarea la tot ceea ce înăbușe manifestarea sufletului și a năzuințelor sale, este condiția esențială a urmării lui Hristos și ea este pusă acelora, care doresc să se împărtășească din întregul belșug al înțelepciunii cuprinse în adevărul dumnezeiesc al Sfintei Evanghelii. Urmarea lui Hristos implică iubirea

lui Dumnezeu și a condițiilor Sale de slujire precum și iubirea și întru-jutorarea tuturor semenilor noștri, indiferent de sentimente, poziție socială sau convingere religioasă. «Noi iubim pe Dumnezeu, fiindcă El ne-a iubit mai întâi» (I Ioan IV, 19), înrupindu-Se pentru a ne aduce iubirea lui Dumnezeu Tatăl și iubirea Sa ca noi, creștinii, să creștem în fața lui Dumnezeu și în același timp în iubirea unuia față de altul. Iubirea Sa față de noi a dovedit-o nu numai cu cuvântul, ci și cu fapta, murind chiar pe cruce ca să împlinească voia Tatălui (ceresc. Asemenea și noi, iubind pe Hristos și Adevărul Evangheliei Sale, împlinim voia Tatălui și păzind poruncile Sale, arătându-ne adevărați urmași și slujitori ai lui Hristos în relațiile cu semenii noștri. Căci: «Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe tatăl său îl urăște, mincinos este. Pentru că cel ce nu iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu, pe care nu l-a văzut, nu poate să-L iubească». De aceea, «cine iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său» (I Ioan IV, 20—21).

Căci iubirea nu este numai o virtute și anume cea mai mare virtute, ea este și o poruncă și cea mai mare dintre porunci: «Porunca Mea este aceasta, — zice Mântuitorul — ca să vă iubiți unul pe altul cum v-am iubit Eu» (Ioan XV, 12).

Cu alte cuvinte, iubirea semenilor ca urmare și slujire a lui Hristos este împlinirea tuturor poruncilor, pentru că prin ea ajungem la atenția desăvârșită pe care trebuie să-o avem față de sănătatea trupească și sufletească a lor, având a da seamă pentru aceasta în fața dreptului nostru Judecător.

Noi știm, de asemenea, că prin nimic altceva, nu ne putem apropia mai mult de Dumnezeu, decât iubind pe semenii noștri și cultivând cu grijă virtuțile pe care le-am primit de la El.

Avem ca exemplu concret de iubire și slujire a lui Hristos și a semenilor, bogata experiență religioasă a mulțimii de sfinți care au înscris cu singele lor martiric nemuritoare pagini din istoria Bisericii creștine.

Între acești bărbați plini de Duh Sânt și de iubire față de Hristos și de semenii, se numără și sfântul a cărui prăznuire o sărbătorește cu mare cinste Biserica noastră Ortodoxă astăzi și anume Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul.

Viața, faptele și înaltele virtuți ale înaintemergătorului lui Hristos, precum și ale tuturor celorlalți sfinți din calendarul creștin, sînt exemple grațioase de urmare și slujire a dumnezeieștii învățăături a Domnului și Mântuitorului nostru, Iisus Hristos.

Filda vie a acestora ne dovedește, ci în noi înșine să puterea, pe care Dumnezeu ne-a dat-o, de a ne da seama de valoarea neprețuită a sufletului nostru, ca parte esențială a ființei noastre, care ne îndreaptă eforturile spre asemănarea cu Dumnezeu, țelul veșnic al năzuințelor și străduințelor noastre duhovnicești.

Numai sufletul este izbăvit de la acest proces universal al piericuirii și transformării prin puterea pe care Dumnezeu a așezat-o într-însul, prin spiritualitatea sa care determină nemurirea noastră. Față de un dar atât de mare, pe care Dumnezeu l-a făcut nouă oamenilor, ne revin și unele îndatoriri cu totul și cu totul deosebite.

Prima și cea mai de seamă este respectul pe care-l datorăm propriului nostru suflet; apoi, să nrunțăm cu bărbăție toate acele opoziții care se ivesc în calea virtuților pe care le avem în dar de la Dumnezeu; să nu ocolim drumul păcatului, care ne îndepărtează de asemănarea cu însuși Creatorul; să păzim pecetea înstrănicată a harului primit prin Sfintele Taine ale Bisericii; să alegem întotdeauna adevărul autentic de cel aparent, adevăratele valori de cele false, care sînt pentru moment strălucitoare.

Pentru a ajunge însă la această supremă intuiție religioasă și morală, trebuie să cultivăm bine și să-l impunem, dreptatea și iubirea, bunăvoința și pacea, care este dezideratul tuturor oamenilor de bună credință din toate timpurile și cîmpetuturîndeni.

Istoria tinărului bogat din Sfînta Evanghelie de astăzi, s-a repetat și se va mai repeta pînă la sfîrșitul veacurilor.

Inercarea sa de a se amona de sublimitatea adevărului evanghelic, este proprie și multor dintre noi cei de astăzi, care sîntem puternic legați de cele pămîntest, de cele materiale, dar fără vreo însemnătate pentru dobîndirea înfrățirii lui Dumnezeu.

Figura sa de om frămînat de dorința de a cîștiga viața veșnică, este dublată de figura celui on care nu are capacitatea să distingă ceea ce este autentic de ceea ce este fals, trecător și cu consecințe extrem de grave asupra sufletului său.

Tocmai de aceea, Mîntuitorul Hristos muștră aspru atașamentul umora dintre ascultătorii Săi — și pe noi cei de astăzi — față de bogățiile lumii acesteia, care sînt o mare piedică în cîștigarea împărăției și vieții celei veșnice.

Urmarea lui Hristos dec, așa cum s-a văzut din Sfînta Evanghelie de astăzi, înseamnă părăsirea egoismului, a trăirii numai pentru noi înșine și pentru strălucitoarele bogății pămîntesti, înseamnă deschiderea către aproapele nostru, fapt, ce ne ajută să găsim calea cea dreaptă spre împărăția lui Dumnezeu pe care noi toți vrem s-o dobîndim.

Diac. Prof. Marin VELEA

LA TĂIEREA CAPULUI SFINTELUI IOAN BOTEZĂTORUL

Biserica străbună prăznuiește astăzi, cu inima îndoliată, amintirea morții Sfîntului Ioan Botezătorul și Înaintemergătorul Domnului nostru Iisus Hristos, cel mai mare «dînt născuți din femei» (Mt. XI, 11). Este amintirea la sfîrșitul lunii de pînz care a înșingurat versete din istoria Noului Legămînt și a tulburat cîștiințe omenești.

Nașterea, viața, activitatea și sfîrșitul său martiric se înscrie cu lăutere de foc în marea operă mîniatoare a Dumnezeirii, deschizînd porțile luminii «la plinirea vremi» (Gal. IV, 4).

Tabloul pe care îl zugrăvește Sfinta Evanghelie de azi trezește în noi fiori și, vine alături de multe alte necazuri de acest fel din Sfinta Scriptură, să ne înfățișeze greul tribut plătit de adevărul credinței creștine pînă să se înfiripe în inimi și să rodească în veacuri.

Întorcem, pios, filele incolbuite ale istoriei sfinte și pătrundem astăzi împreună pe binecuvîntatul pămînt al Țării Sfinte, ca să întîlnim și să ascultăm predica aceuia pe care îl prăznuim. Încercăm să fim martorii odioasei crime ce s-a săvîrșit în palatul lui Irod Tetrarhul.

Înaintemergătorul Domnului nostru Iisus Hristos își începe activitatea din leagănul tainic al zămislirii, căci saltă, în pîntecele maicii sale (Lc. I, 44), mișcat de Duhul, la apropierea de maica sa a celei ce avea să dea naștere, după trup, Fiului Omului.

După ce anii se adaugă copilăriei, Ioan, cel ce n-a cerut nimic pămîntului, dar a plătit cu viața pentru toată răutatea omenirii, se retrage în pustie, mîncă lăcuste și miere sălbatică, se îmbracă în haină de păr de cămilă și se încinge cu cingătoare de piele (Mt. III, 4) stă de vorbă cu viețuitoarele deșertului, își pleacă, spre odihnă, capul pe pietrele de pe malul rîului Iordanului și se acoperă cu mantia de stele. Iar, în al cincisprezecelea an de domnie al Cezarului Tiberiu (Lc. III, 1), iese să propovăduiască, la Iordan, amărăciunea pustiirii sufletului omenesc, apropierea Mîntuitorului și redeschiderea Paradisului pierdut. L-a profețit și I-a atins creștetul Celui așteptat cu înfrigurare, a botezat cu apă pe Cel ce avea să boteze cu Duh Sfînt transformînd pustiul în amvon, propovăduind dreptatea, adevărul și sfințenia celor ce-l ascultau (Lc. III, 12 –15) și, mișcat de Duhul, L-a propovăduit pe «Mielul lui Dumnezeu cel ce ridică păcatele lumii» (In. I, 29). Personalitatea, viața, predica și activitatea Sfîntului Ioan Botezătorul încununează *viitorul profetic*, căci el este ultimul proroc, îngerul în trup, înaintemergătorul, care în numele tuturor profeților se îndreaptă spre Mîntuitorul Hristos și rostește: *Iată-L*. Odată cu Împăratul, Ioan vestește și judecata. Caracterul moral și universalist al predicii sale îi dă valoare de permanență în timp și răspîndire în aria creștinătății. Mîndria fiilor lui Avraam ca și disprețul lor sînt înfierate. Esența predicii sale poate fi exprimată în ideea că răul va fi pedepsit iar binele răsplătit.

Marea răutății se involburează la predica sa iar furtuna celor ce-stau împotriva o agită.

Deși recunoscut chiar și de istoriografii necreștini contemporani ca «om bun care vine îndeamnă la virtute, dreptate și pietate» (Iosif Flaviu, *Antichități iudaice*, XVIII, 5), deși respectat și ascultat cu bucurie de Irod Antipa (Mc. VI, 20), faptul că a judecat fără cruțare adulterul dintre Irod Tetrarhul și Irodiada, soția fratelui său Filip îl face pe rege să-l smulgă de pe malul Iordanului și să-l arunce în temnița palatului său. Acesta este prologul unei drame ce se va desfășura în palatul Maherus.

Palatul regal era situat pe malul de răsărit al Mării Moarte, drum de 10 km. de țârm, la peste 1.200 m. altitudine față de nivelul Mării Moarte și 750 m. deasupra Mediteranei, pe o colină calcaroasă în care straturile de roci se interferează de la gresia roșie la bazaltul negru și cremene alburie. Torente șerpuiiau printre falii adînci săpate în ani de cursul apei și izvoare sulfuroase înecau văzduhul în amalgamul diform

de cenușă și roci vulcanice. Citadela cu vechi tradiții, renovată și întărită împotriva dușmanilor de Irod cel Mare, numită de evrei *fortăreața neagră*, apărată de cadrul natural, prăpăstii abrupte și de un ingenios sistem de șanțuri, turnuri și coridoare, adăpostea un palat luxos care contrasta flagrant cu cocioabele de la poalele colinei unde-și duceau traiul mizer cei năpăstuiți. Aici se retrăgeau tatăl și, mai apoi, Irod Tetrarhul, să petreacă, departe de tumultul și rumoarea Ierusalimului, aici de unde vedeai cum geana zării sărută pământul și de unde se putea privi malul occidental al Mării Moarte, platoul Iudeii, Betleemul și Ierusalimul, deșertul Iuda și oaza Ierihonului, prin mijlocul căruia de veacuri Iordanul își croiește șerpuitul drum de argint.

În acest somptuos palat, gătit festiv, de această dată să primească — la aniversarea zilei de naștere a lui Irod — pe mai marii Galileii și Pereii, prieteni ai regelui, ca oaspeți ne pregătim să asistăm la una din cele mai crude drame. Alături de mîncări, băuturi și muzici, dansatori și slujitori se străduiau să facă cit mai plăcute orele închinat veseliei.

Dar, jos, în cămărilor tainice ale palatului, într-o hrubă întunecoasă era aruncat cel ce avusese curajul să mustre pe Irod pentru legătura sa adulterină.

Cu fruntea senină, în rugăciune, Sfintul Ioan Botezătorul, cel vestit de proorocii Isaia (XL, 3) și Maleahi (III, 1), arătat de îngerul Gavriil (Lc. I, 15—17) și de Zaharia, tatăl său a cărui gură a amuțit ca să dea grai fiului său (Lc. I, 64), lăudat de Mîntuitorul (Lc. VII, 26) și mărturisit de Sfintul Ioan evanghelistul (In. I, 7), în temnița rece nu auzea crîmpeiele de strigăte de veselie și acorduri ale muzicii care ajungeau sin-copat dincolo de pereții palatului.

De ce se afla acolo am amintit și știm pentru că paginile sfinte o mărturisesc. Irod Tetrarhul a luat soția fratelui său, aceasta avînd o fată. În felul acesta regele Irod ajunge tatăl nepoatei. Iar legea nu permite aceasta. Legătura dintre Irod și Irodiada, așa cum de altfel o calificase și Sfintul Ioan Botezătorul era considerată adulter (Cf. Levitic XVIII, 16 și 20—21) pentru că soțul legitim era în viață și avea deja fiică care îl moștenește. Căsătoria de levirat era admisă între cumnați numai cînd soțul răposat nu lăsa moștenitori. Astfel primul copil purta numele soțului decedat și-l moștenește.

Irodiada a trădat cinstea soțului ei. Trădarea se înlănțuiește cu ura. Aplecată la urechea noului ei soț îi inspiră sentimente de împotrivire, de dușmănie împotriva celui ce le judeca legătura. Ura deschide porțile morții. Irodiada caută cu orice împrejurare să reducă la tăcere gura celui ce le demasca nelegiuirea.

Încearcă Irodiada să sfirșească cu trecutul. Încearcă să uite călătoria lui Irod la Roma, în casa fratelui său Filip, unde pusese, în taină, temelia unirii nelegitime cu cel ce acum îi cîrmea destinul. Voia să uite păienjeniișul familial în care se încurcase, căci devenise : nepoată de frate lui Filip, nepoată de frate cu Irod Antipa și cumnată cu Irod prin căsătorie cu Filip. Pe drumul acestui păienjeniiș, pe care voia să-l destrame se afla Irodiada. Și unde putea mai bine decît acolo unde băutura se întilnește cu ura. În somptuosul palat, fiica lui Aristobul și a Berenicei, Irodiada, urzește drama monstruoasă.

Muzică. Dans. Tăcere. În acorduri cadențate, Salomeea apare în fața oaspeților și provocator, ușuratec, prin dans cucerește pe meseni.

Irod, cel mai fericit dintre spectatori, impresionat de succesul celei ce acum îi era fiică, oferă ca recompensă pentru jocul ispititor, până la jumătate din împărăție (Mc. VI, 23). Jocului nebunesc îi urmează o desfășurare tragică.

Cu sfială feciorelnică, Salomeea aleargă la mama ei și-i cere sfatul iar cea ce-i dăduse viață îi dă acum sfatul morții. Fiica se înalță în cutezanță și cere, pe tipsie, «capul lui Ioan Botezătorul» (Mc. VI, 24). Stupefacție. Rumoare. O tânără care nu știa ce vrea, care cere încă sfatul mamei se face unealta celei mai diabolice crime, a tributului celui mai scump pe care i-a plătit în istorie grația coregrafică. Este un caz neobișnuit de crimă. Colaborarea oribilă a mamei cu fiica.

Fără zăgaz întrebările ne inundă mintea : de ce a jurat Irod atât de ușor ? — de ce a promis fără discernămint ? — satisfacția lui Irod poate justifica promisiunea făcută ? — de ce, folosind jurământul, act solemn, prin care salvezi viața sau onoarea, Irod a sacrificat viața pe care nu el a dat-o și nici n-o poate reda ? — de ce din două rele a fost ales acesta ? — când ceri ceva oare nu ceri să-ți folosească ? — de ce Irodiada a sacrificat avantaje materiale pentru satisfacerea urii ? și nu sînt numai acestea ; în orele de meditație duhovnicească puneți conștiinței întrebări și rugați-o să răspundă.

Iată drumul tragediei : Inocenței îi urmează sfatul, sfatului îndemnul, îndemnul porunca iar poruncii împlinirea. Călăul prezintă, pe o tipsie de aur, Salomeii, trofeul dansului iar aceasta îl dă mamei sale. Banchetul denaturează. Sfinților evangheliști le repugnă reacția mesenilor. Nici în cuvinte sumare nu se trădează atmosfera ce a urmat scenei. Dar nu este greu să ne-o închipuim. Aclamații și rînjete hidoase de bravură sau stupeoare de gheață ? chiote și muzică în ritm diabolic sau tăcere de ogor în arșița verii ?

Deznodămîntul : cel mai mare om născut din femei s-a stins. Marele auster, înaintemergător al Domnului pe pămînt, pleacă dincolo de hotarele vieții să vestească celor duși sosirea Eliberatorului.

Dar Irod ? dar Irodiada ? dar Salomeea ? Să vedem cum a crescut sămînța faptei în sufletele și în conștiința ucigașilor.

Irod nu voia să-l omoare pe Sfîntul Ioan Botezătorul din tact politic, ca să menajeze susceptibilitatea mulțimilor, lucru deloc neglijabil pentru un conducător care vrea să țină seama de autoritatea de care se bucura Sfîntul Ioan. Și iarăși revine întrebarea ca un laitmotiv : pentru ce un preț atât de mare la o făgăduință de moment ?

Irodiadei i-au trebuit multe zile să pregătească josnica urzeală. Clipa oferită n-a fost scăpată. În ziua aceea cînd zorii sîngerii au vestit ivirea soarelui ea a gîndit că nu va aștepta încă un răsărit pînă nu va pune capăt zilelor celui ce-o jena în relațiile sale. Căci, poate în stare de trezvie sau rugat de prieteni Irod putea să cedeze.

Deșertul amar, fiorul rece al zbuciumului de conștiință îl obsedează pe împărat. Ucigașul se teme de cel ucis. În minte îi revin scenele odioasei orgii. Din cupele pline atunci cu licoare amestecate rămîne în gustul sufletului amarul remușcării. Înnebunit, Irod aleargă prin sălile palatului.

Purpuriul draperiilor, sîngerîndul lespezilor de marmură, brocartul decorațiilor interioare ale sălii de ospete îi amintesc de singele de pe tipsie, de ochii întunecați care vesteau lumina, de seara tragicului moment. Se adăuga la coșmar și vestea despre Iisus. Învățătura Sa l-a impresionat. Trăiește cu teama că Ioan a înviat și că vine să-l pedepsească. Dacă înainte de moarte se teme de glasul lui Ioan, acum, după moarte se teme de tăcerea lui. Jumătate din împărăția sa, care a devenit mormîntul sfîntului, amenință să devină abisul conștiinței sale.

După ani. Soții adulterini, Irod și Irodiada sîfîrșesc tragic. Ruinîndu-i picătura cu picătura Irodiada îl tirăște pe drumuri de chinuri și remușcări, Irod moare exilat la frontiera cu Spania, ambii uitați de contemporani dar neiertăți de istorie.

Salomeea a avut un sîfîrșit deplorabil. Traversînd un rîu, în toiul iernii, gheața i-a cedat sub picioare, membrele i-au paralizat iar sloiurile i-au izbit capul smulgîndu-i-l din trup.

Sfînta Carte ne spune că, ucenicii — printre care erau poate și Andrei și Ioan, ucenici apoi ai Mîntuitorului — venind au luat rămășițele pămîntești ale sfîntului, le-au îngropat cu cinste și au duș și la cunoștința Mîntuitorului Hristos trista veste.

Biserica îl prăznuiește în duioasă pioșenie, în doliu și post iar cuvintele sfintelor cărți de slujbă evocă în cuvinte de mare patetism marea sa personalitate în istoria mîntuirii noastre.

În fața mării scene pe care o reevocăm, azi ne întrebăm din nou. De ce natură să fi fost oare bucuria celor ce vedeau mișcîndu-se în spasme mușchii capului unui om? De ce și de unde atîta răutate a omului față de om?

Mamelor, fetele voastre au nevoie de sfaturi. Nu le refuzați dar dați-le cu dragoste și în frică de Dumnezeu. Nu înlocuiți puterea pe care n-o aveți cu ura care n-ar trebui să-și găsească loc în piepturile voastre alese și sfinte.

Astăzi cel mai mare dintre cei născuți din femei dar cel mai mic dintre noi creștinii, pentru că noi am primit măreția creștinismului dar el, ca oarecînd Moisi, stîns înainte să vadă pămîntul făgăduinței, n-a primit botezul în Duh și Adevăr, a trecut la cele de veci să ne gătească nouă cale.

Să păstrăm ca un exemplu demn icoana acestei sărbători în inimile noastre și să rugăm pe Bunul Dumnezeu să trimită ca un luceafăr înaintemergător pe Sfîntul Ioan Botezătorul ca să lumineze tenebrele sufletului nostru iar în ziua amintirii mutării sale la cele veșnice să cîntăm cu imnograful creștin : (stihira Litiei).

«Ce te vom numi, Proorocule :

Înger, apostol sau mucenic ?

Înger, că ai viețuit ca fiind fără de trup

Apostol, că ai învățat pe păgîni ;

Și mucenic că ți s-a tăiat capul pentru Hristos ?

Pe Acela roagă-L, să mîntuiască sufletele noastre»,

Pr. Dumitru RĂDUNĂ

PANEGIRIC LA NAȘTEREA MAICII DOMNULUI

«Cine este acesta care se înalță ca
revărsatul zorilor, ca luna de frumoasă,
ca soarele de luminoasă» (Cint. Cint. 6, 10).

Astăzi sfânta noastră Biserică cu toată creștinătatea prăznuiește nașterea împărătesei, Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, care de aproape două milenii stă în ceruri de-a dreapta dumnezeiescului ei Fiș, Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, și veghează asupra noastră.

Astăzi este ziua, cînd s-a născut bucuria a toată lumea; este ziua, cînd toată suflarea și toate cele ce sînt în lume, se bucură și laudă în cîntări fără de sfîrșit nașterea Sfintei Fecioare Maria. Maria Preacurata, Maica Sfîntă a dumnezeiescului cuvînt, izvorul cel viu al înțelepciunii.

Bucură-te, familie sfîntă a dumnezeieștilor părinți, Ioachim și Ana, că fața cerului nu mai este întunecoasă, ci senină și plină de lumină strălucitoare. Tristețea și rușinea voastră în fața oamenilor s-a sfîrșit. «Ochii Domnului sînt spre cei drepți și urechile lui spre rugăciunea lor» (Ps. 33, 14). Rugăciunea sfinților părinți, Ioachim și Ana a fost ascultată și ei au fost împodobiți de cinste și de mare slavă. Au fost îmbrăcați în haina bucuriei că li s-a născut o fiică, copilă ce avea să fie lăcaș dumnezeirii și scaun strălucit și preacinstit al Împăratului măririi. Ei au plîns și s-au rușinat de nerodirea lor, că n-au copii; acum toți se închină lor și toți îi cinstesc ca pe părinți ai Maicii lui Dumnezeu și ai preacuratei Fecioare Maria. Acum Ioachim și Ana s-au învrednicit a se înrudi cu Dumnezeu, căci au născut pe cea plină de dumnezeiască înțelepciune, pe Fecioara Maica care avea să nască pe dumnezeiescul Fiș al Părintelui celui mai înainte de veci.

Mare și multă cinstire în cîntări de laude se cuvine Sfintei Fecioare, Maria, începătura mîntuirii neamului omenesc. Orice laudă, orice cîntare, oricît de strălucite ar ieși din graiurile noastre, nu ajung să preamărească și să cuprindă cu cinste sfînta ei naștere, pe care în cer fulgere pline de lumină ale cetelor cerești o laudă fără încetare.

Marii dascăli și învățați ai Bisericii creștine, în multe feluri și chipuri, s-au nevoit a lăuda pe Stăpîna, cea pururea Fecioară, și au tilcuit slava ei cea mai presus de graiurile noastre. Unii au numit-o soare, fiindcă este împodobiță cu razele dumnezeiescului har și strălucește cu lumina ei mai presus de orice lumină. Alții au numit-o lună, pentru că în minunata ei strălucire, corul tainic al stelelor i se închină și-i cîntă proslăviri ca unei împărătese. Au numit-o izvor, izvor de viață dătător, fiindcă harurile ei cerești adapă sfînta Biserică creștină. Este numită cer, căci din ea a răsărit soarele dreptății, Hristos Domnul și Mîntuitorul nostru. Este numită crin, fiindcă niciodată n-a pierdut nimic din frumusețea crinului. Este numită grădină închisă, fiindcă niciodată șarpele satană n-a îndrăznit să verse veninul cel aducător de moarte. Sfînta Fecioară Maria, este numită și rai, pentru că în ea a înflorit pomul

vieții, care este Hristos Domnul. Este numită izvor cu lacăt și fîntină petceluită, fiindcă avea să fie mireasa Duhului Sfînt.

Oricîte laude și numiri i s-ar aduce Sfintei Fecioare Maria, ca acelea cu care o împodobește Duhul Sfînt în Sfînta Scriptură, cînd zice : «Cine este aceasta care se înalță ca revărsatul zorilor, ca luna de frumoasă, ca soarele de luminoasă?» (Cînt. Cînt. 6, 10). Mare este asemănarea Sfintei Fecioare cu zorile !

Aurora dimineții, cu lumina ei roș-alburie, se naște din poarta prea luminată a răsăritului cu rumeneala trandafirie, înfrumusețat zugrăvită cu flori. Tot așa se naște din răsăritul cel de taină, din pîntecele cel precurat al Anei, dumnezeiasca Maică, purpura împărătească a stelelor, precurata fiică, purtînd în față rumeneala trandafirie a cereștii și fără de prihană frumuseți. E cupa însuflețită a harurilor dumnezeiești.

Zorile dau naștere soarelui strălucitor și la nașterea lui stelele dispar în infinit, întunericul nopții piere, luna se ascunde și vine ziua cu lumina ei binefăcătoare. Tot așa Sfînta Fecioară Maria naște soarele cel plin de taină, «care luminează pe tot omul care vine în lume» (Ioan 1, 9), încetînd la nașterea lui puzderia de zei și de idoli. Semnele întunecoase ale lumii vechi se pierd cu toată ceata necredincioșilor. Noaptea întunecată a necunoștinței, devine o zi luminată a cunoștinței, devine ziua înnoirii, ziua mîntuirii.

«Cine este aceasta care se înalță ca zorile?». O, preasfîntă și prealumiată dimineată a zorilor cerești, tu ești strălucitul înaintemergător al soarelui mării, tu ești boarea răcoroasă a luminii dumnezeiești, tu ești ziua preafelicită, ce vestește bucuria cea mare !

«Cine este aceasta care se înalță ca zorile». O, cum să nu ne minunăm de aceasta, care se înalță ca zorile, cînd Duhul Sfînt, care știe toate, cel ce cercetează inimile și rărunchii, în fața căruia toate cele ascunse și învăluite în taină, se întrebă, ca și cum n-ar cunoaște misterul : «Cine este aceasta care se înalță ca zorile?». Oare Duhul Sfînt nu cunoaște pe aceea, pe care a ales-o dintre toate femeile să fie mireasă precurată ? Pe aceea pentru care în Sfînta Scriptură îi zice : «Iată pe cea mai frumoasă» (Cînt. Cînt. 1, 14).

Domnul cel mai înainte de veci, Dumnezeu Tatăl a iubit atît de mult pe ceea ce este pururea fecioară și stăpînă, voind să-i facă mai multă cinste, «a îmbrăcat-o în haină aurită și prea înfrumusețată» (Ps. 44, 11), a îmbrăcat-o în hainele lui dumnezeiești. Dar care este haina lui Dumnezeu ? Lumina, zice împăratul, proorocul și psalmistul David. «Cel ce se îmbracă cu lumina ca și cu o haină» (Ps. 103, 2). Și a strălucit fața lui ca soarele, iar hainele lui s-au făcut albe ca soarele (Mt. 17, 2). «Stătut-a împărăteasa de-a dreapta, în haină aurită, îmbrăcată și prea înfrumusețată» (Ps. 44, 11).

«Și s-a arătat în cer un semn mare : o femeie îmbrăcată ca soarele ; și luna era sub picioarele ei și pe cap purta cunună din douăsprezece stele», spune Sfîntul Ioan evanghelistul (Apoc. 11, 1).

Astfel, văzînd Duhul Sfînt pe împărăteasa cerului îmbrăcată în strălucire, împodobită cu raze de lumină, se minunează și se întrebă : Cine este aceasta care răsare ca zorile, încununată cu toată frumusețea, cu toate harurile dumnezeiești și în fața ei sfîntă se închină tot pămîntul ?

Cine este aceasta care se naște astăzi ? Aceasta, căreia i se închină cu cucernicie, îngerii, arhanghelii o slăvesc, începătoriile o preacinstesc, scaunele o ascultă, stăpîniile i se supun poruncilor, domniile îi recunosc stăpînirea, puterile tăria, heruvimii cunoștința și serafimii dragostea ?

Cine este aceasta care răsare dimineața ca zorile ? Astăzi, cînd se face pomenirea unei sărbători ca aceasta, cînd toate sufletele celor fericiți, cu toată ierarhia cerească, în glas de bucurie răsună cîntînd aceeași cîntare : «Cine este aceasta care se înalță ca zorile ?». Cu aceeași bucurie sfînta Biserică creștină, răspunde aici jos, cîntînd laude de bucurie. În același timp și cerul și pămîntul răsună de slăvita cîntare : «Cine este aceasta care se înalță ca zorile ?». Ca zorile se înalță, și întreaga omenire se naște a doua oară !

Toate cele vechi au trecut și toate s-au făcut noi ; întunericul a trecut și a venit ziua ; a trecut blestemul și a venit harul. A venit purtătoarea de lumină, cea plină de strălucire, a venit aleasa lumii pentru a naște lumea cea nouă a creștinătății. Au răsărit zorile, cu razele pline de lumină ale dimineții, cu boarea dulce în adierile cerului, cu dăntuirile de bucurie ale cereștilor îngerii.

Ce ar fi putut aștepta omenirea mai mult de la pronia dumnezeiască ? Ce ar fi dorit omenirea care dormea în întunerecul păcatului, decît lumina, care «luminează în întunerec și întunerecul nu a cuprins-o» (Ioan 1, 5). «Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul care vine în lume» (Ioan, 1, 9). Ce altceva, decît îndreptarea și mîntuirea ?

Să privim cu luare aminte la Fecioara sfîntă, a cărei naștere o prăznuim astăzi. Este plină de daruri, este creatura cea mai aleasă a mîniilor lui Dumnezeu. Este cu adevărat chipul frumuseții cerești, lucrat de mîna măiastră a lui Dumnezeu. Despre cucernicia și evlavia ei, Duhul Sfînt zice în Sfînta Scriptură, că Sfînta Fecioară Maria este : «Ca piscurile munților Carmel, capul ei este mai aproape de cer decît de pămînt» (Cînt. Cînt. 7, 6). Este ca un munte de smîrnă, ca o colină de tămîie (Cînt. Cînt. 4, 6) ; ca un stilp de fum, ca și cum ar arde smîrnă și tămîie și toate miresele cele bine pregătite (Cînt. Cînt. 3, 6).

Cîtă bucurie trebuie să aibă creștinătatea, cînd, astăzi prăznuiește nașterea Fecioarei Maria, zi în care a început schimbarea stării noastre, trecerea din întunericul păcatului la lumina cea fericitoare !

Prin sfînta Fecioară ni s-au deschis porțile ce ne-au fost încuiate din cauza neascultării poruncii lui Dumnezeu. Prin ea ni s-a dat din nou harul și fericirea pierdute prin amăgirea șarpelui cel vechi, care este Satana.

Ce cinste se face omenirii, înălțîndu-o pînă acolo, încît prin Sfînta Fecioară, se înrudește cu Sfînta Treime cea mai presus de fire ! Fiica Tatălui Ceresc devine Maica Fiului, iar Duhului Sfînt mireasă.

Așadar, astăzi, se cuvine să preacinstim această prealuminată zi, care a revărsat peste noi, prin Sfînta Fecioară, atîtea daruri cerești ! Astăzi, cînd prăznuim ziua de naștere a acestei prunci împărătești, Sfînta Fecioară Maria, să i ne închinăm cu bucurie și într-un glas să-i strigăm : Bucură-te pruncă ceea ce ești lumina mîntuirii noastre, răsăritul harului și apusul păcatului !, Bucură-te ceea ce ești cea dintîi rază născută a zilei fericite, oglinda sfințeniei, icoana desăvîrșirii și a nemărginitei

taine a fecioriei ! Bucură-te minunea cea înfricoșată a atotputerniciei lui Dumnezeu ! Bucură-te nădejdea patriarhilor, plinirea proorocilor, iubirea cea de obște a creștinătății ! Bucură-te ceea ce ai răsărit ca narcisul în cîmpie și ca un crin de prin vilcele ! Bucură-te ceea ce ești născută din pîntecele cel sterp al Anei ; tu care ai văzut mai dinainte lumina fericirii, luminează mai luminoasă decît soarele ! Bucură-te ceea ce ai locuit cu sufletul mai înainte în ceruri decît trupul pe pămînt ! Bucură-te ceea ce mai întii ești fiica Tatălui celui veșnic, decît fiica lui Ioachim și Ana ; căci mai înainte de a pune piciorul pe pămînt, ai zdrobit capul șarpelui celui vechi. Tu ceea ce te-ai născut ca zorile, împodobită cu florile bunătății cerești, ai devenit un soare încununat cu razele harului dumnezeiesc ! În traiul nostru de toate zilele nu vorbim de altceva decît de necazuri și de nevoi, iar sfîrșitul nostru nu este altceva decît amara și cumplita moarte. Numai tu singură, Prea Sfîntă Fecioară ești înțeleptită de Dumnezeu ; tu singură faci începutul vieții tale cu bucurie, tu ceea ce ești începutul a toată bucuria, începătura mîntuirii a toată lumea.

Nașterea ta, Prea Sfîntă Născătoare de Dumnezeu, a vestit bucurie la toată lumea, căci din tine a răsărit soarele dreptății, Hristos Mîntuitorul și Dumnezeuul nostru. Și dezlegînd blestemul, ai dat binecuvîntare, și stricînd moartea, ne-ai dăruit nouă viață veșnică.

Pr. prof. Nicolae CIUDIN

PASTORAȚIE ȘI PIETATE LITURGICĂ SAU LITURGHIE ȘI PAROHIE

1. *Una din afirmațiile majore ale ecleziologiei ortodoxe este aceea despre legătura organică dintre Liturghie — adică expresia cultică și publică a Tairei Cuminecăturii — și parohie — adică comunitatea văzută a creștinilor dintr-un loc și timp. Liturghia este o structură de comuniune de o asemenea natură și putere încît integritatea parohiei stă și cade cu integritatea liturgică a credincioșilor. Preoții, care cunosc cel mai bine ce procent din populație asistă cu regularitate la liturghia de Duminică și din sărbători, cine sînt, ce vîrstă, ce profesie și poziție socială au cei ce solicită Tainele și ierurgiile, în biserică și în case, își dau foarte bine seama că cei care participă activ la viața parohială sînt cei care se apropie «cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste» de potir în mod frecvent. Comunitatea parohială nu mai poate fi construită doar pe simpla necesitate interioară a creștinilor de a trăi împreună ca entitate sociologică și culturală, fără a lua în considerare profunda lor motivare liturgică și euharistică.*

Sociologia Bisericilor ortodoxe constată, pe bază de date statistice concrete, că datorită urbanizării și mobilității socio-profesionale a populației, parohia riscă să-și piardă rolul ei de comunitate printre alte forme de colectivitate umană (familie, asociații de bloc, formații de cartier, etc.). În multe țări ortodoxe, dispariția parohiilor, mai ales în marile cartiere urbane, nu mai este simțită ca o pierdere. Pentru unii, ea ar fi o structură a cărei existență nu mai este justificată de nimic, mai ales că o parte din responsabilitățile tradiționale ale comunității creștine sînt transferate azi pe seama statului. Situația aceasta are însă și reversul ei. De pildă, mulți credincioși caută o formă de prezență a Bisericii fără parohie, de unde devierea spre o pietate individualistă, ahturgică, și proliferarea grupurilor sectare. Apoi, cu cît creștinii se simt mai mult în afara cadrului sociologic tradițional al parohiei, cu atît ei simt necesitatea să trăiască credința și tradițiile în celebrarea liturgică comunitară. Cu toate că nu există pînă acum o sociologie a Ortodoxiei române din epoca noastră, care să ofere date precise asupra situației parohiei, concluziile de mai sus au partea lor de adevăr ce nu poate fi contestată. Nici comunitatea parohială nu mai este asociată cu un anumit cadru sociologic și cultural tradițional, nici apartenența la Biserică nu mai este considerată un act de conformism social. Comunitatea bisericească revine la ceea ce este prin însăși natura ei: adunarea celor ce, în prezența și cu puterea Duhului Sfînt, fac «pomenirea» întrupării, morții și învierii Domnului, prin împărtășirea cu Sfintele Taine.

2. Este de prisos a spune că, dintre toate formele de slujire preoțească cea mai eficace și imediată este pastorația liturgică, după cum dintre toate formele de spiritualitate, pietatea liturgică este cea mai fecundă și autentică. Fără a intra în amănuntele pastorației și pietății liturgice, vom menționa cîteva elemente pe care se sprijină unitatea dintre liturghie și parohie.

«Acolo unde doi sau trei sînt adunați în numele Meu, Eu sînt în mijlocul lor» (Matei 18, 20).

Biserica este o comunitate văzută care se adună pentru un cult public — de mulțumire, de invocare și de laudă — în prezența lui Hristos. Cu toate că parohia nu este o simplă asociație voluntară, nici o fraternitate oarecare, întrunirea fizică comunitară într-un anumit timp și loc este decisivă, deoarece numai în acest chip ea se prezintă ca semn al adunării viitoare a tuturor popoarelor (Isaia 11, 12). Parohia rezultă din această adunare de cult, a celor răspîndiți și separați, într-un singur trup, văzut, fizic, «ca să fie un templu sfînt în Domnul» (Efes. 2, 21). De altfel, Liturghia ortodoxă reia cu insistență textele biblice care se referă la reconstituirea ce va avea loc la a doua venire a Domnului. Adunarea liturgică este o anticipare a adunării eshatologice, cînd «El va trimite pe îngerii Săi cu trâmbițe răsunătoare și vor aduna pe aleșii Lui din cele patru vînturi de la o margine a cerurilor pînă la cealaltă» (Matei 24, 31). Rugăciunea după Axion: «Încă ne rugăm Ție, pomenește, Doamne, sfînta, sobornicească și apostolească Biserică cea de la o mar-

gine pînă la cealaltă a lumii, pe care ai cîștigat-o cu scump sîngele Hristosului Tău, și o împacă pe dînsa» (v. Liturghier, ed. 1980, p. 205), este ecoul unei litanii de mulțumire ce se rostea în Biserica veche după cuminecare: «Adu-Ti aminte, Doamne, de Biserica Ta, ca s-o izbăvești de tot răul și s-o desăvîrșești în dragostea Ta, și «adună din cele patru vînturi» această Biserică sfințită în împărăția Ta, pe care ai pregătit-o» (Învățătura celor doisprezece Apostoli, X, 4, în Scrierile Părinților Apostolici (SPA), vol. I, ed. 1979, p. 30). Pîinea adusă ca ofrandă euharistică poartă în sine chipul și energia Bisericii, «pentru care a fost creată lumea» (Herma, Păstorul, 8 (4), 1, în SPA, I, p. 232): «După cum această pîine frîntă era împrăștiată pe munți și fiind adunată a ajuns una, tot așa să se adune Biserica Ta de la marginile pămîntului în împărăția Ta» (Învățătura celor doisprezece Apostoli, IX, 4, în SPA, vol. I, p. 27). Desigur, adunarea liturgică se face în numele și în prezența lui Iisus Hristos, El fiind «Cel ce aduce, Cel ce Se aduce, Cel ce primește și Cel ce Se împarte».

«Faceți aceasta în amintirea Mea»
(Luca 22, 19; I Cor. 11, 24).

Încă de la începutul Bisericii, creștinii s-au adunat într-un loc, în zile de Duminică, să comemoreze învierea Domnului și să celebreze a doua Sa venire, săvîrșind Taina Cuminecăturii, instituită de El însuși. «De aceea, sărbătorim cu bucurie ziua a opta, după sîmbătă, în care și Hristos a înviat și după ce S-a arătat, S-a înălțat la ceruri» (Epistola lui Barnaba, XV, 9, în SPA, vol. I, p. 133). «Cînd vă adunați în Duminica Domnului, frîngeți pîinea și mulțumiți, după ce mai întii v-ați mărturisit păcatele voastre, ca jertfa voastră să fie curată» (Învățătura celor doisprezece Apostoli, XIV, 1, în SPA, I, p. 31). Prin întreg cultul ei, mai ales prin citirile din Vechiul și Noul Testament de la vecernie, utrenie și Liturghie, Biserica face un fel de restituire permanentă a istoriei mîntuirii, care s-a consumat odată pentru totdeauna. În fiecare Liturghie, se amintește oral un fapt istoric decisiv: lumea a fost mîntuită în trupul și Patima lui Iisus Hristos, «în vremea lui Ponțiu Pilat». Comunitatea liturgică are ochii așintiți spre «mielul lui Dumnezeu Care ridică păcatul lumii» (Ioan 1, 29; Apoc. 5, 12—13). Ea poartă în memoria sa istoria mîntuirii neamului omenesc: «Aducîndu-ne aminte de această poruncă mîntuitoare și de toate cele ce s-au făcut pentru noi: de cruce, de moarte, de învierea cea de a treia zi, de înălțarea la ceruri, de șederea cea de-a dreapta și de cea de-a doua și slăvită iarăși venire» (Liturghier, ed. 1980, p. 138). Comunitatea liturgică este purtătoarea Evangheliei Noului Testament, avînd un rol crucial în vehicularea, interpretarea și apărarea credinței. În întreaga istorie a Ortodoxiei, predania credinței s-a făcut pe cale orală de la comunitate la comunitate și, mult mai rar, de la credincios la credincios, cu toate că practica monastică, de la părinte la ucenic, a avut un loc excepțional. Tradiția, adică păstrarea și comunicarea credinței de la o generație la alta, se asigură numai în lăuntru comunității liturgice. Fără liturghie, fără comunitate parohială, Biserica nu poate să asigure continuitatea vie și creștere a credinței. Credinciosul mărturisește credința sa numai ca mîdular al unei comu-

nități fără de care nimic nu se săvârșește în ordinea cultului : «Sinteți, așadar, cu toții și tovarăși de drum, și purtători de Dumnezeu, și purtători de temple, și purtători de Hristos, și purtători de cele sfinte, în toate împodobiiți cu poruncile lui Iisus Hristos» (Sf. Ignatie, Către Efeseni, IX, 2, în SPA, I, p. 160).

«Luați, mâncați» (Matei 26, 26)

Nici adunarea credincioșilor la un loc, nici pomenirea faptelor mîntuitoare săvârșite de Iisus Hristos nu epuizează liturghia. Actul liturgic este în cele din urmă un act de cuminecare, fiindcă «Împăratul împărățiilor și Domnul domnilor vine să Se junghie și să Se dea mîncare credincioșilor» (Liturghier, ed. 1980, p. 186). Biserica se naște din cuvîntul lui Dumnezeu, care este viu și rămîne în veac (I Petru 1, 23), ia formă în baia botezului (Rom. 6, 3—5), dar ea se hrănește cu trupul lui Hristos, în piinea și vinul euharistic, la cina de pregustare a împărăției viitoare (Luca 14, 15). Comunitatea își trage existența sa din Cuminecătura, de aceea Biserica nu se poate niciodată dispensa de împărtășirea credincioșilor. Acesta este actul și momentul în care parohia se reunește ca un singur trup : «Iar pe noi, pe toți care ne împărtășim dintr-o piine și dintr-un potir, să ne unești unul cu altul prin împărtășirea aceleiași Sfînt Duh» (Liturghier, ed. 1980, p. 204). Există o întreagă tradiție canonică și disciplină penitențială referitoare la cuminecarea credincioșilor. Toate acestea sînt însă depășite de intenția euharistică a liturghiei : «Tu, Stăpîne atotputernice, ai zidit toate, pentru numele Tău. Mîncare și băutură ai dat oamenilor spre deslătare, ca să-Ți mulțumească Ție, iar nouă ne-ai dăruit, prin Fiul Tău, mîncare și băutură duhovnicească și viață veșnică» (Învățătura celor doisprezece Apostoli, X, 2, în SPA, I, p. 30). Comuniunea trupestă și sufletească cu Dumnezeu și semenii se realizează atunci cînd credincioșii se împărtășesc din același potir.

«Noi nu putem fără Cina Domnului»

Acesta este strigătul martirilor din Abisinia — Africa de Nord (către anul 304), la capătul rezistenței lor fizice pusă la încercare de persecuție și suferință. Puterea divină care iradiază din Cuminecătura întărește inima și voința creștinilor în momente de grea încercare a credincioșiei lor față de Iisus Hristos. Biserica nu poate părăsi pe cei care sfințesc numele lui Iisus prin jertfa lor, pe atleții Săi, pe cei care «stau tare ca o nicovală în care se lovește» (Sf. Ignatie, Către Policarp, III, 1, în SPA, I, p. 188). Căci Duhul însuși vine în ajutorul slăbiciunii omenești (Rom. 8, 26). Cei care sînt chemați să participe fizic la patimile și învierea lui Hristos nu pot face aceasta decît în trupul Lui și în sîngele Lui, care se dau în Taina Cuminecării. Numai astfel ei pot fi în «unitatea trupestă și sufletească a lui Dumnezeu» (Ibidem, p. 186).

3. Această unitate dintre liturghie și comunitate poate fi slăbită sau deformată de anumite practici și atitudini ce își pot face loc în cult sau în pietate. De pildă exagerarea riturilor și simbolurilor cultice exterioare în detrimentul credinței și participării personale. Ritul are funcția lui importantă, iar preoții nu pot da dispensă de actele necesare să-

vîrșirii unei Taine sau slujbe. Dar cultul nu poate fi redus la rit. Ritul fără credință și rugăciune personală nu asigură Taina. Mulți credincioși preferă slujbe exterioare, de la distanță, care nu solicită o participare directă, interioară. De asemenea, unii preoți încurajează multiplicarea și practicarea ierurgiilor, trecînd cu tăcerea peste faptul că nu există slujbă care să înlocuiască participarea fizică la liturghie și la Cuminecătură. Ritualismul este cel mai puternic dușman al duhului liturgic, iar Iisus Hristos nu a cruțat pe cei ce reduceau rolul templului la formalism religios: «Ridicați acestea de aici și nu faceți din casa Tatălui Meu o casă de negustorie» (Ioan 2, 16).

Există apoi tendința de a reduce viața creștină la o pietate individualistă, neliturgică, manifestată în afara unei comunități de cult. Mișcările evanghelice, care nu au suficientă tradiție cultică pentru a înțelege raportul dintre cuvînt și Taină, pun foarte ușor în contradicție libertatea credinței cu apartenența instituțională sacramentală, la o comunitate văzută, de slujbă. Ele vorbesc de creștini fără Biserică, ceea ce este, desigur, deopotrivă, nebiblic și neistoric. Or, fără Biserică nu este posibilă nici «aducerea aminte» a Evangheliei, nici Cuminecătura: «Nimeni să nu se înșele! Dacă cineva nu-i înăuntru, unde este jertfelnicul, este lipsit de pîinea lui Dumnezeu» (Sf. Ignatie, Către efeseni, V, 2, în SPA, I, p. 159).

În fine, există un raport ce nu trebuie să fie neglijat, între participarea la viața religioasă-liturgică și participarea la viața socială. Practica liturgică parohială depinde în mare măsură de gradul de integrare în colectivitatea locală și invers. Credincioșii care sînt avansați în cultul public al Bisericii au totdeauna o profundă conștiință a răspunderii lor în societate. Cei care stau la marginea comunității liturgice, stau și la periferia societății și viceversa. De aceea, parohia trebuie să ofere condiții pentru integrare tuturor categoriilor, tuturor vîrstelor și preocupărilor. În această privință, parohia de azi ar trebui să găsească forme noi care să ajute pe credincioși să se adune cît mai des, să se sfătuiască unii cu alții, să se unească pentru viață. «Adunările de slujbă să fie mai dese» (Sf. Ignatie, Către Policarp, IV, 2, în SPA, I, p. 188).

4. Stabilitatea și intensitatea parohiei depind în mod direct de locul pe care îl ocupă în viața ei pastorația și pietatea liturgică, în mod deosebit, practicarea cuminecării credincioșilor. Nimeni să nu se înșele în această privință, deoarece se știe că, timp de secole, cultul a fost mobilul care a menținut unitatea Bisericii. În ciuda tuturor transformărilor și diferențelor sociale, Liturghia rămîne mediul în care comunitatea se adună pentru a cînta împreună, a se ruga, a se împăca și a se cumineca. Este un fel de paște săptămînal, căci creștinii pot spune în fiecare Duminică: «Unii pe alții să ne îmbrățișăm! Să zicem fraților și celor ce ne urască pe noi! Să iertăm toate în cinstea învierii! Căci iată, prin cruce, bucurie a venit la toată lumea!». Liturghia are unicul avantaj că angajează o întreagă comunitate în transmiterea și transformarea credinței ortodoxe în tradiția orală. Dar credincioșii nu pot fi purtători de mesaj și de tradiție decît dacă devin «părtași» adevărați ai Cinei celei

ae taină, ca slujitori și comesenii ai preotului. Cuminecătura este «hrana pelerinului», pîinea și băutura celor ce aleargă cursa lui Hristos. «Masa este plină, ospătați-vă toți». Nimeni să nu plece de la Liturghie flămînd și însetat. Așadar, numai Liturghia, nu ca ceremonie festivă, ci ca prilej de comuniune și de cuminecare, poate reda integritatea și vitalitatea parohiei.

Pr. Prof. Dr. Ion BRIA

CE TREBUIE SĂ ȘTIM CÎND INTRĂM ÎN BISERICĂ ? (Predică liturgică)

În predica de azi voi răspunde, iubiți frați și fii în Domnul, la întrebarea : *Ce trebuie să știm cînd intrăm în biserică ?*

Întrebarea aceasta, spre deosebire de întrebările la care am răspuns duminicile trecute, naște un grup de alte 17 întrebări. Cu ajutorul Domnului, voi răspunde la fiecare din aceste întrebări, dar nu într-o singură predică, ci în trei, pentru ca la sfîrșit, unind toate răspunsurile într-un buchet, să avem răspunsul la întrebarea matcă. Începem cu cea dintîi :

Ce rugăciuni zicem cînd intrăm în biserică ?

Unii creștini, după exemplul preoților, zic cuvintele Psalmului V, 7—8 : «*Intra-voi în casa Ta și în frica Ta mă voi închina în biserică Ta. Povățuiește-mă, Doamne, la dreptatea Ta !*». Alții spun cuvintele vameșului smerit : «*Dumnezeule milostiv fii mie păcătosului !*» (Luca, XVIII, 1), sau : «*Doamne miluiește-mă !* etc. Acestea din urmă se spun și cînd facem metanii.

Orice rugăciune s-ar spune și oricît de scurtă ar fi, este bună. Să se spună numai. Să nu intrăm în biserică, cum intrăm într-o sală de teatru. Biserica e casă sfîntă de rugăciuni, și bunul creștin de la prima cruce pe care și-o face intrînd pe ușă, trebuie să se roage. Ajunserăm la a doua întrebare : *Cum ne închinăm la icoane și pînă cînd ?*

Am cercetat, iubiți credincioși, toate cărțile noastre de slujbă și n-am găsit în nici una rînduiala, de care să se conducă credinciosul, cînd se închină pe la icoane. În Liturghier se arată numai cum trebuie să se închine preoții și diaconii și ce rugăciuni să spună, cînd se pregătesc să liturghisească. Cred că, după preoți și diaconi s-au luat creștinii, cînd au început să se închine și ei pe la icoanele împărătești și la cea de pe iconostas. Sînt puțini însă, cei care știu să spună rugăciunile pe care le spun preoții și diaconii la fiecare icoană. Laicii evlavioși spun de obicei următoarele rugăciuni : În fața icoanei Mîntuitorului : «*Iisuse Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă !*» În fața icoanei Maicii Domnului : «*Maica Domnului, roagă-te pentru mine păcătosul !*» În fața icoanei Sfinților oricare ar fi : «*Sfinte (cutare) roagă-te lui Dumnezeu pentru mine păcătosul !*» Sînt foarte potrivite aceste rugăciuni telegrafice, pen-

tru că nu e timp să zăbovim, cînd alții așteaptă la spatele nostru să se închine și ei.

Inchinarea pe la icoane este, dragii mei, semnul văzut al cinstirii icoanelor din partea noastră sau, mai bine zis, al chipului ceresc de pe ele. *Inchinarea se face numai înainte de începerea sfintelor slujbe.* Cine vine tîrziu să nu se mai închine pe la icoane! Să ia loc smerit și fără zgomot, în urma credincioșilor care au venit înaintea lui. Să nu tulbure liniștea celor care ascultă sfînta slujbă. Cu umbletul sau închinarea lui întîrziată să nu scandalizeze pe credincioșii, care au venit la timp și acum se roagă în gînd ori cîntînd, la locul lor ¹.

Răposatul Patriarh, Miron, după reparația catedralei în anul 1936, a dat ordin să se lege cele două strane cu două șnururi groase de mătase prin fața iconostasului. Întrebat ce scop au aceste șnururi, a răspuns: «Ca să nu se mai închine lumea pe la icoanele împărătești în timpul slujbei. Ia închipuiți-vă că ar veni numai 24 de credincioși întîrziți la biserică și toți ar dori să se închine la icoanele împărătești și cele din jur. Ce s-ar alege din Utrenie și Liturghie? Dar sînt sute de întîrziți de aceștia».

Trecem, iubiți credincioși, la a treia întrebare: *Ce metanii facem în biserică și cînd îngenunchem?* S-a obișnuit ca, în biserică să se facă două feluri de metanii: 1. *Metania mare*, atingîndu-se pămîntul cu genunchii, mîinile și fruntea, și 2. *Metanie mică*, cu plecarea capului pînă la briu și mîinile la piept sau în jos pe lîngă corp. Înaintea fiecărei metanii se face semnul sfîntei cruci pe față. Metaniile, mai ales cele cu genunchii, sînt semne ale întristării și pocăinței, de aceea se fac în timpul postului, acasă și la biserică înainte de începerea slujbei sau după ce s-a terminat, dar nu sînt obligatorii, decît pentru cei care au canon de la duhovnic. În toate duminicile de peste an sînt oprite metaniile mari la biserică, pentru că duminica este zi de bucurie, în cinstea învierii Mîntuitorului. Hotărîrea aceasta a luat-o Sinodul I ecumenic la anul 325, prin canonul 20, care sună așa: «*Deoarece sînt unii, care pleacă genunchii duminica, precum și în zilele cincizecimii, pentru respectarea acestora în fiecare parohie, Sfîntul Sinod a socotit să se aducă rugăciuni lui Dumnezeu stînd în picioare*». În anul 691, Sinodul șase ecumenic a reinnoit hotărîrea Sinodului I ecumenic prin canonul 90. Il reproducem: «*Canonicește am învățat de la purtătorii de Dumnezeu Părinții noștri, a nu pleca genunchii duminica, cinstind învierea lui Hristos. Deci, ca să nu fie în neștiință această băgare de seamă, facem cunoscut credincioșilor, ca după intrarea preoților în Altar, la Vecernia sîmbetei, după obiceiul ce stăpînește, nimeni să nu plece genunchii, pînă la Vecernia duminicii viitoare*».

Credincioșii, care au vizitat Grecia și muntele Athos spun că, acolo se respectă cu strictețe de toți ortodocșii hotărîrea acestor două Sinoade ecumenice. Bine ar fi ca și noi să luăm exemplul de la ei!

1. Medicul prof. universitar Dr N. C. Paulescu, inventatorul insulinei, necesară diabeticilor, fiind un bun credincios ortodox și practician, are cuvinte grele pentru cei care în timpul Sf. Liturghii se închină pe la icoane și umblă de colo și pînă colo să aprindă luminări la sfeșnice. «*Solemnitatea jertfei sublime e nimicită de aceștia*», «*Cele patru patimi și remediile lor*», București, 1921, p. 29.

Urmează întrebarea a patra : *Până când putem aduce daruri și pomelnice la Sf. Altar ?* Sînt unele biserici ortodoxe, dragii mei, unde darurile și pomelnicele nu le aduc credincioșii la Altar, să le dea direct în mîna preotului slujitor ci epitropii le primesc la ușa de la intrare în biserică și ei le aduc, mai multe o dată, la Altar. Pînă s-o introduce și la noi acest bun obicei, rămînem așa cum sîntem : fiecare își va aduce darul și pomelnicul la Altar în timpul Utreniei și la începutul Sf. Liturghii pînă la ieșirea preotului cu Cinstitele Daruri.

De ce numai pînă la ieșirea cu Cinstitele Daruri ?

Pentru că numai pînă atunci se pomenesc pomelnicele la Sf. Proscomidie. Preotul nu trebuie să fie întrerupt de la rugăciunile din timpul Liturghiei credincioșilor, în timpul căreia face sfințirea Darurilor.

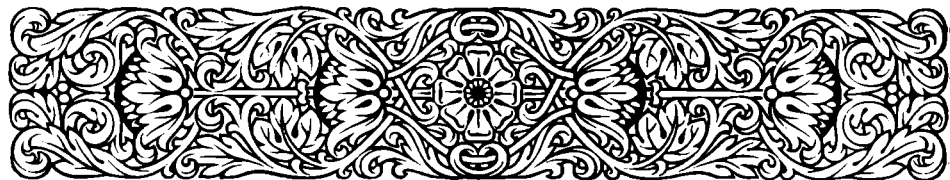
Iată acum o întrebare în legătură directă cu adusul darurilor și pomelnicelor la Altar. Este ultima la care răspundem azi, adică a cincea : *Se bate în ușa Sf. Altar, spre a face atent pe preot să vină aici ?* Răspundem scurt : nu se bate, pentru că pe ușa altarului este pictată o icoană și nu se bate în icoană. Este lucru nepios să bați într-o icoană și apoi, dacă toți care vin la altar ar lovi-o, s-ar strica în cîțiva ani, dacă nu și mai curînd. Afară de acestea, preotul pomeneste, în acest timp, alte pomelnice, deci se roagă pentru alți credincioși veniți înainte și nu este bine să fie tulburat sau întrerupt. Cînd are timp liber, vine el singur la ușa să ia darurile și pomelnicele, fără să fie chemat sau făcut atent.

Poporul nostru, iubiți credincioși și fii în Domnul, a avut puțini ani de pace în decursul istoriei lui, ca în tihnă să se ocupe de educație temeinică și îndeosebi cu educația religioasă cultică. Va mai trece încă timp, pînă ce toți românii ortodocși vor cunoaște întreg tezaurul credinței și minunatul cult ortodox, lăsate moștenire lor de pioșii strămoși. Pînă atunci, cei care știu să se roage la intrarea în biserică ; cei care știu cum, cînd și pînă cînd se închină pe la icoane ; cei care știu cînd se fac metanii cu genunchii în biserică ; cei care știu pînă cînd se pot aduce daruri și pomelnice la Sf. Altar ; cei care știu că nu se bate în ușa Sf. Altar, să nu disprețuiască pe cei care intră în biserică și se trădează prin mișcărilor lor că, nu știu ceea ce știu ei.

Toți cei care auziți răspunsurile la cele cinci întrebări, în legătură cu subiectul : Ce trebuie să știm cînd intrăm în biserică, vă îndemn iubiți frați și fil în Domnul, să le spuneți și celor rămași acasă sau la lucru, să le dați și lor din lumina cunoștințelor pe care le cîștigați azi aici, în Casa sfîntă a lui Dumnezeu. Tatăl ceresc va răsplăti din belșug fiecăruia pentru strădania de luminare a semenului său. Așa să fie !

Pr. Dr. Gh. PASCHIA

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

FAPTE ȘI ACȚIUNI ÎN SLUJBA PATRIEI ȘI A PĂCII

Să veghem neconținut

Să veghem și să ne rugăm neconținut ca Domnul Păcii să nu lase să se dezlănțuie peste planeta noastră duhul pustirii!

Veștile pe care ni le aduc ziarele despre creșterea nebunească a forțelor militare neliniștesc tot mai mult. Omenirea, aflăm din presă, a atins de mult punctul dincolo de care securitatea nu mai poate fi concepută decât prin dezarmare. În ultimii ani, cursa înarmărilor a căpătat tot mai mult o dimensiune calitativă, atât în privința armelor convenționale cât și a celor moderne. Evident, aspectele concrete ale laturii calitative sînt mult mai greu de aflat decât cele cantitative. Aceasta și din cauză că, uneori, este deosebit de dificil de distins între aplicarea pașnică a unei noi descoperiri și utilizarea ei în scopuri militare. În plus, dezvoltarea unor asemenea aspecte este îngreunată de faptul că statele care recurg la asemenea practici sînt, de regulă, state puternic industrializate și înarmate care n-au participat direct la conflictele armate din ultimii ani. Dar aceste țări sînt în același timp furnizorul de armament pentru statele angajate în «războaiele locale», care constituie, într-un fel, prilejul de verificare a calității armamentului fabricat în prezent de «cei mari».

După cum aflăm din diverse comentarii de presă, în armatele puterilor nucleare, artileria a fost adaptată cerințelor ducerii acțiunilor de luptă cu folosirea armei nucleare: tunul atomic autopropulsat, obuzierul atomic ș.a. Mai poate fi vorba de armament «clasic» în aceste cazuri? Acestea ilustrează și ideea subliniată de documentul O.N.U. privind consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor, document care relevă că «în ultimul deceniu au fost înregistrate un șuvoi neîntrerupt de noi realizări în sfera mijloacelor de luptă nucleare și convenționale. Întrucît aceste schimbări tehnologice și calitative nu au prezentat trăsături spectaculoase și frapante care au caracterizat evoluțiile anterioare, de pildă bomba atomică sau tehnologia spațială, există riscul să se creadă că tehnologia militară, a rămas relativ neschimbată. O asemenea liniștire, se arată în documentul la care ne referim, este cu totul nejustificată, pentru că «evoluțiile recente au influențat profund capacitățile militare, potențialele distructive pe plan mondial, condițiile, posibilitățile și doctrinele strategice».

Și iată acum cîteva exemplificări, în acest sens, culese din presă. În primii patru ani care au urmat semnării acordului SALT-1, S.U.A. și-a sporit numărul de focare

nucleare pentru rachete instalate pe uscat și pe submarine cu circa 100 pe lună. Aceeași țară a alocat aproximativ șase miliarde dolari pentru fabricarea unor noi avioane de transport militar, între care cel purtând însemnul «S-AWAKS», ce va putea transporta 2000 soldați. Dar să mai notăm și un alt aspect: în 1965 numai 13 țări în curs de dezvoltare aveau avioane supersonice; zece ani mai târziu, numărul lor a crescut la 41. Experții ai Națiunilor Unite au ajuns la concluzia că în circa 30 de ani câteva principale state producătoare de armament au pus la punct și au livrat forțelor lor armate peste 70 tipuri diferite de avioane de luptă, neluând în seamă variantele acestora sau acele tipuri care au fost anulate înainte de a intra în producție.

Documentele O.N.U. relevă că «în ultimii ani sistemele de arme convenționale au cunoscut un proces de rapidă și continuă perfecționare în ceea ce privește dimensiunea, viteza, propulsia, puterea de foc, precizia». Concomitent, progresele tehnologice înregistrate în mai multe domenii s-au coroborat, dând naștere unor noi tipuri de arme convenționale, fenomen cu serioase implicații. Că este așa, au dovedit-o conflictele armate din diverse puncte ale globului, dintre care cel puțin trei în mod deosebit: războiul din Vietnam, conflictul argentiniano-britanic în privința insulelor Malvine și în intervenția Israelului în Liban. S-a dovedit, cu aceste prilejuri, că există o serie de arme și muniții noi bazate pe forța de suflu, pe proprietăți de fragmentare și pe efecte incendiare, sau și proiectile noi, ghidate cu precizie, prin modalități din cele mai moderne, ca vehicule telepilotate. Recent membrii unui grup de funcționari și experți ai Congresului S.U.A., aflați la Beirut într-o misiune de cercetare și informare au confirmat agenției U.P.I. că aviația israeliană a folosit împotriva capitalei libaneze un nou tip de bombă fabricată în S.U.A. Este vorba de «bomba cu vacuum», care absoarbe aerul din obiectul asupra căruia este detonată, provocând o implozie care distruge aproape în întregime ținta. N-au lipsit de pe scena operațiunilor militare arme folosind tehnologia laserilor, microelectronica, detectori electromagnetici, ca și tehnici bazate pe radar, raze infraroșii sau laser, dispozitive de vizualizare nocturnă, de supraveghere și comunicații pe cimpul de luptă sau făcând parte din tehnica războiului submarin. Se pune întrebarea: dacă în «războaiele locale» se utilizează asemenea arme, ce se află în arsenalele furnizorilor de armament care, evident, nu livrează ultimele realizări în acest domeniu? Răspunsul concret este greu de dat, dar unele indicii există, după cum aflăm din presă, și ne vom ocupa și de acestea. Dar mai întâi, vom spune din comentariile de presă un amănunt semnificativ asupra denaturării relațiilor interstatale de către competiția calitativă a înarmărilor, situație izvorâtă, totodată, din dorința furnizorilor de arme de a câștiga poziții avansate pe piața mondială a armamentului. În timp ce unele nave britanice erau scufundate în «conflictul Malvinelor» de către trupele argentinieni, cu ajutorul rachetelor furnizate de Franța, o înaltă personalitate politică franceză reafirma sprijinul țării sale față de Anglia. Puțin mai târziu, profitând de faptul că unele rachete furnizate Argentinei, folosite în timpul conflictului amintit, au «găsit» cu precizie ținta, firma furnizoare a folosit prilejul de a face reclama «mărfii» pe care o producea. Evident, o reclamă împotriva vieții sau, cu alte cuvinte, una din căile de alimentare a laturii calitative a cursei înarmărilor.

Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor sînt dezastruoase. Unul din documentele O.N.U. relevă că progresele tehnologice rapide «își au originea în câteva țări, dar ele se răspîndesc repede în restul lumii prin transferul de arme, indiferent dacă acesta se efectuează sub forma de donații sau pe o bază comercială». Astfel, caracterul calitativ al cursei înarmărilor se dezvoltă a fi una din principalele forțe de accelerare a proliferării orizontale a armelor convenționale modernizate, comerțul cu arme constituind un factor care a contribuit și contribuie la globalizarea și ascen-

siunea înarmării. Cu puține excepții, sensul acestui comerț este de la statele aflate pe primele locuri pe plan tehnologic spre cele în care industrializarea este în desfășurare sau constituie, încă, un deziderat. După documente ale O.N.U. apărute în presă se poate trage concluzia : principalele șase state în ceea ce privește bugetele militare concentrează împreună aproape totalitatea cheltuielilor de cercetare și dezvoltare în scopuri militare (circa 97 procente, potrivit aprecierilor SIPRI), dețin peste 90 la sută din totalul exporturilor de arme și 95 la sută din exporturile de arme majore către țările în curs de dezvoltare. Acest proces, după documentele O.N.U. este deosebit de evident în zone ca Orientul Apropiat, unde ultimele realizări în «adoptarea» armelor convenționale au apărut mai ales în ultimii ani — dovadă fiind și actuala agresiune israeliană în Liban — cu mici decalaje sau fără nici un decalaj în timp. Se consideră că valoarea totală a transferurilor a crescut constant, sporind cu circa patru procente pe an în ultimul deceniu, neluând în considerare «virfurile» determinate de situații încordate în unele zone ale globului : Asia de sud-est, Orientul Mijlociu, America de Sud și Centrală. Desigur, lipsesc datele la zi privind transferurile concrete de arme «adaptate», sau, cum le numesc experții SIPRI, arme majore. Faptul că de la trei miliarde dolari, în 1970, exporturile de asemenea arme către unele țări în curs de dezvoltare au crescut cu 7,3 miliarde dolari, șase ani mai târziu, este destul de semnificativ. După datele apărute în presă, în 1975 au importat armament major 95 state, ponderea transferurilor de înarmare estimându-se la 3—4 la sută din totalul cheltuielilor militare în lume la 10—15 la sută din totalul echipamentului militar mondial. Din 1975 și pînă în anul de față, cheltuielile militare pe glob aproape că s-au dublat. Recent, după cum au scris ziarele, administrația americană a luat hotărîrea de a spori vânzarea de arme, în scopul, precizat de «New York Times» de a consolida influența politică americană în unele regiuni ale lumii, de a avea acces la noi baze militare și de a-și întări potențialul militar». Între aceste arme sînt vizate *armele sofisticate* care creează în unele cazuri iluzia superiorității, generînd, de multe ori, conflicte locale.

Potrivit unor statistici ale SIPRI, Orientul Mijlociu deține 42,5 % din totalul importurilor de astfel de armament. Extremul Orient — 15,35%, Asia de Sud — 11,20%, America Latină 8,64% — și aceste date sînt valabile numai pînă în anul 1977. În unele țări în curs de dezvoltare, potrivit unor statistici oficiale, comerțul cu arme ultramoderne este din ce în ce mai vizibil. Documente elaborate sub egida O.N.U. relevă, sub acest aspect, că, de pildă, în 1974, 42 de state în curs de dezvoltare aveau în dotare, din import, avioane supersonice, iar 25 de astfel de țări dispuneau de rachete sol-aer cu rază mare de acțiune. Este semnificativ, pentru contribuția laturii calitative la accentuarea cursei înarmărilor, că se extinde practica prin care unele țări în curs de dezvoltare devin, la rîndul lor, producătoare de arme majore, prin cumpărarea de documentație tehnică. Unele țări mai mici fabrică arme mai perfecționate decît modelele inițiale importate.

Am luat din presă toate aceste date pentru a arăta și alte aspecte ale cursei înarmărilor, în continuarea celor inserate în numerele anterioare ale revistei noastre. Din cele expuse reiese încă o dată concluzia clară că sporirea armamentului pe glob trebuie să aibă corespondență în creșterea responsabilității tuturor locuitorilor planetei față de viitorul Terrei, față de însăși viața. După datele furnizate de presă, omenirea se află la răscruce ; depinde de ea ca acțiunile viitoare întreprinse pe Terra să cucă la lichidarea potențialului distructiv de pe planeta noastră. Pentru aceasta, una din cerințe este stoparea cursei înarmărilor, inclusiv sub aspectul calitativ al acesteia, la care ne-am referit și noi în cele scrise aici.

Țara noastră, președintele Nicolae Ceaușescu, depun eforturi susținute pentru ca lumea viață să aibă și nu moarte atomică. Biserica noastră, prin reprezentanții ei, dintre care cel dintâi Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, își înalță glasul cu putere la toate întrunirile internaționale bisericești întru apărarea păcii, îndeplinindu-ne astfel și misiunea noastră de a sluji lumii, vieții.

Să veghem și să ne rugăm necontenit să avem vremuri pașnice, ca Dumnezeu să nu lase să se dezlănțuie peste pământul nostru cel binecuvântat duhul pustiirii.

Noua ordine economică în concepția țării noastre

Pământul este al oamenilor, munca este a oamenilor, de roadele pământului și ale muncii să se bucure fiecare, după dreptate. Oamenii, țările în care trăiesc nu se află în izolare, ci în comuniune, sau cel puțin așa trebuie să fie. Relațiile statornicite să nu prejudicieze pe nimeni. Să se bucure toți de ceea ce cu dreptate li se cuvine să se bucure. Noua ordine economică pentru care militează toți oamenii de bună credință își propune să slujească realizarea ideii de dreptate în acest domeniu care se află la baza existenței noastre.

Conceptul românesc al noii ordini economice, elaborat de Președintele Nicolae Ceaușescu, prin cuvântul său amplu, realist, a găsit un larg ecou în lume.

În acest sens, România se pronunță pentru :

- realizarea unei noi și echitabile diviziuni internaționale a muncii ;
- promovarea unei puternice activități productive în țările în curs de dezvoltare ;
- accelerarea industrializării țărilor în curs de dezvoltare și modernizarea agriculturii acestor țări ;
- soluționarea problemei energiei pe baza diversificării resurselor și unei largi cooperări internaționale echitabile între țările producătoare și cele consumatoare ;
- stabilirea unor raporturi fundamentate economic între prețurile marilor categorii de produse (materii prime, energie, produse agroalimentare, produse manufacturiere) și eliminarea fluctuațiilor lor excesive ;
- ușurarea masivei datorii externe a țărilor în curs de dezvoltare, precum și a condițiilor lor de acces pe piața creditelor internaționale ;
- trecerea de urgență la stabilirea unor rate raționale a dobânzilor pe plan internațional, de maximum 8 la sută și mai mici pentru țările în curs de dezvoltare ;
- reorientarea procesului de reciclare a mijloacelor financiare ale țărilor care au surplusuri și legarea lui, în mai mare măsură, de nevoile de finanțare ale țărilor în curs de dezvoltare ;
- liberalizarea comerțului și utilizarea unor noi resurse financiare pentru dezvoltare și, în context, crearea unui fond de dezvoltare, la a cărui constituire să contribuie economiile ce se pot realiza prin reducerea cheltuielilor militare.

Conceptul românesc asupra înfăptuirii noii ordini economice internaționale evidențiază cerința ca sistemul instituțional al Organizației Națiunilor Unite să constituie cadrul de dezbateră și soluționare a problemelor complexe ale noii ordini. În acest spirit țara noastră activează cu fermitate pentru lansarea de urgență a negocierilor economice globale, destinate soluționării eficiente și echitabile a gravelor și complexelor probleme din economia mondială, trecerii efective pe calea noii ordini economice internaționale, spre binele, pacea și înțelegerea dintre oameni și popoare.

REDACȚIA
Pr. Gh. BOGDAN

ȘTIRI ECUMENICE

Patriarhul ecumenic Dimitrie a informat o delegație de stareți de la minăștirile din Sfântul Munte în privința dialogului Bisericii Ortodoxe cu Biserica Romano-Catolică. Arhimandritul Atanasie de la «Marea Lavră» a declarat că monahii de la Athos, fiind lămurii acum, nu mai sînt împotriva acestui dialog. Principială este doar restabilirea unității tuturor creștinilor, or poruncă și pentru «ortodocșii conservatori» ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 50/1981.

Pentru primă dată a predicat în «Petersdom»-ul din Vatican un ierarh ortodox, și anume Mitropolitul Damaschin, conducătorul centrului ortodox de la Chambesy (Geneva—Elveția), la Vecernia de la sărbătoarea «Pogorirea Duhului Sfînt». Mitropolitul Damaschin a predicat despre unitatea creștinilor în Duhul Sfînt, utilizînd texte din Sfînții Părinți răsăriteni, și încheind cu nădejdea într-o deplină comunitate euharistică între ortodocși și romano-catolici. TAG DES HERRN nr. 15/1981.

Biserica Ortodoxă din Australia și-a înființat un Institut teologic pentru pregătirea preoților. ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 50/1981.

La Universitatea Fordham din New-York s-a înființat un «Institut pentru studii patristice și bizantine», condus de prof. K. N. Tsirpanlis, grec ortodox. ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 48/1981.

Comunitățile creștine din Baden-Baden (R. F. Germania) au organizat în localitate un serviciu divin în biserica veche-catolică. Predica a avut ca temă: «Lumea ca dar al lui Dumnezeu făcut omului». Sf. Evanghelie a fost citită la serviciul divin de către prof. Dr. Ștefan Alexe, parohul Bisericii Ortodoxe din Baden-Baden, ținînd de Patriarhia Ortodoxă Română. ALT KATHOLISCHE KIRCHENZEITUNG nr. 7/1981.

La Kassel (R. F. Germania) a fost o întîlnire ecumenică, unde o delegație a Patriarhiei ruse, condusă de Mitropolitul Filaret de Minsk și o delegație a Bisericii Evanghelice germane. În discuții Mitropolitul Filaret a declarat că întîlnirile de acest fel sînt o contribuție concretă la împăcarea și la pace între popoarele noastre». JUNGE KIRCHE nr. 11/1981.

Bulele de excomunicare reciprocă și legalitatea retragerii lor — este titlul studiului cu care s-a abilitat Dr. Panaghioti Boumīs ca docent la Universitatea din Atena pentru dreptul bisericesc și teologic pastoral. ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 50/1981.

După concepția primatului Bisericii anglicane, Dr. Robert Runcie, Arhiepiscop de Canterbury, Biserica anglicană, trebuie să devină o Biserică mondială. Episcopii

anglicani trebuie, adică să lucreze pentru restabilirea unei mari Biserici mondiale și implicit pentru desființarea Bisericii lor. ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 49/1981.

Autenticitatea și infalibilitatea Bisericii, instituția conciliilor și succesiunea apostolică au stat în centrul discuțiilor comuniunii teologice mixte pregătitoare pentru dialogul ortodox-vechi-catolic, întrunită la Zagorsk, Moscova. ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 50/1981.

La Facultatea teologică din Luzern (Elveția), s-a înființat un institut pentru cercetări iudeo-creștine. Este primul Institut de acest fel. Aici învățații creștini și iudei lucrează împreună pentru împăcare între cele două religii și pentru a lămuri rădăcinile iudaice ale creștinismului. ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 45/1981.

Deosebiriile dintre confesiunile creștine și-au pierdut azi «ghimpele lor despărțitor de Biserică». Teologia actuală a prelucrat punctele de credință controversate în așa măsură, încât teologic se poate vorbi de o unire a confesiunilor în forma unei Biserici de «unitate în pluralitate». — Da, un punct de vedere. ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 46/1981.

Biserica Ortodoxă Rusă din străinătate a organizat și anul acesta la Frankfurt un «Seminar pentru liturgică și spiritualitate ortodoxă». S-au ținut conferințe de către teologii ortodocși din diferite țări. Conferința de deschidere a ținut-o teologul grec Dr. Metallinos — Atena despre: «Mărturisirea de credință de la Constantinopol din 331 și însemnătatea ei astăzi». ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 7/1972.

Cele două organizații de tineret creștine:

1. — Consiliul de tineret ecumenic din Europa (EYCE)

2. — Organizația ortodoxă internațională (SYNDESMOS) au organizat un seminar comun cu tema: «Rolul Tradiției în lumea de azi». S-au discutat probleme din domeniul Sf. Liturghii, din Teologia simbolică și Sf. Scriptură. S-a subliniat, între altele că sf. Liturghie exprimă credința și ființa Bisericii și că Liturghia constituie esența tradiției bisericesti. Un element de legătură în tradiția Bisericilor ortodoxe îl constituie — s-a subliniat — mărturisirea niceo-constantinopolitană. STIMME DER ORTHODOXIE nr. 1/1981.

«Denumirea biblică ecumenică 1982» a fost sărbătorită împreună în R. F. Germania de Bisericile romano-catolice și cea Evanghelică. La serviciile divine și la alte organizări religioase s-a arătat importanța Bibliei pentru credinciosul individual cit și pentru societățile religioase. Lozinca «A asculta, trăi și lucra împreună». Biserica romano-catolică și Biserica presbiteriană din Scoția au convenit pentru recunoașterea reciprocă a tainei Sf. Botez. EVANGELISCHE INFORMATION nr. 5/1982.

Alianța apuseană a revistelor confesionale a anunțat pregătirea publicării Bibliei în formă prescurtată. Acest fel de ediție biblică se pregătește de timp mai îndelungat. EVANGELISCHE INFORMATION nr. 5/1982.

Din cei 400.000 locuitori ai Ierusalimului sînt 290.000 iudei, 85.000 musulmani și 25.000 creștini. Creștinii de toate confesiunile au sărbătorit în ianuarie a.c. «Săptămîna de rugăciune interconfesională», cu servicii divine în fiecare zi în biserica altei confesiuni. ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 7/1982.

Biserica romano-catolică își ține al 43-lea Congres euharistic mondial la Nairobi (Kenya). Biserica romano-catolică are în prezent 124 Cardinali, 2375 Episcopi rezidențiali, 1988 Episcopi titulari, 80 prelați, 28 administrații apostolice.

În China a apărut primul Dicționar al marilor religii mondiale: Buddhismul inclusiv Lamaismul, Islamismul și Creștinismul (Bisericile ortodoxe, romano-catolică și evanghelică). Dicționarul are 1300 de pagini cu 6700 de cuvinte-titluri. ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 7/1982.

În activitatea comisiei comune ortodoxe-romano-catolică pentru dialogul oficial între cele două Biserici, Biserica ortodoxă greacă, remarcă faptul pozitiv că acest dialog se realizează și că a fost acceptată condiția ortodoxă ca lucrarea să se facă pe principiul egalității, dar și un aspect negativ: tergiversarea lucrărilor și insistența catolică pentru participarea la lucrări a reprezentanților Bisericii uniute. Pentru dialog — subliniază Biserica ortodoxă greacă — e nevoie de răbdare și onestitate în relațiile dintre Biserici, de conștiința responsabilității față de Biserică și lume, de fidelitate față de Sf. Scriptură și Sf. Tradiție. HERDER KORRESPONDENZ nr. 2/1982.

Conferința Episcopilor elvețieni a publicat o declarație cu titlul «Responsabilitatea noastră pentru promovarea și asigurarea păcii». Pacea — se spune în declarație — este o chestiune fundamentală a mesajului creștin, dar ea poate fi de durată numai dacă se bazează pe drept, dreptate și libertate. HERDER KORRESPONDENZ nr. 2/1982.

Numirea unui nou conducător al Ordinului Iezuiților a provocat neliniște. Motivul? Papa l-a numit pe noul conducător (80 de ani), fără să țină seama de dispozițiile regulamentare ale Ordinului. De aici neliniște în cadrul lui și nemulțumiri față de Vatican. HERDER KORRESPONDENZ nr. 2/1982.

La Springfield (Indiana U.S.A.) se înființează un «Centru islamic» pentru America de Nord. Centrul va cuprinde o moschee, o bibliotecă cu 100.000 volume și un birou central pentru conducerea manifestărilor islamice în America. ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 2/1982.

În India s-a observat recent o convertire în masă din casta «Inocenților» (Harid-schaus) la islamism. Motivul? Principiul islamismului de a uni frățește oamenii tuturor popoarelor și claselor la credința în Dumnezeu cel Unul. ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 2/1982.

A trăi în credință — a fost lozinca «Săptămîni de rugăciune germană», în anul curent. Cifra credincioșilor participanți a fost foarte ridicată.

Între Televiziunea polonă și Consiliul ecumenic polon s-a convenit ca fiecare confesiune creștină să poată prezenta anual la televiziune, cel puțin patru servicii liturgice. Asemenea și comunitatea iudaică. EVANGELISCHE INFORMATION nr. 4/1982.

După o muncă de 8 ani, a apărut în limba suedeză o nouă traducere a Noului Testament, după un text grecesc original. Prima ediție cuprinde 300.000 de exemplare. EVANGELISCHE INFORMATION nr. 4/1982.

Biserica luterană din Suedia este îngrijorată de înmulțirea sectelor religioase. Aceasta se datorește — se afirmă — faptului că învățămîntul religios nu se predă în școli cu toată atenția. ÖKUMENISCHE INFORMATION nr. 19/1982.

Seria bisericilor de stil vechi bizantin este azi foarte redusă. Pe lângă Hagia Sophia din Istanbul — «o minune de creație arhitectonică» — mai remarcabilă este și «Mînăstirea Hosios Lukas» din Phokis (Grecia), care s-a păstrat destul de bine și

În exterior și în interior. Istoricul acestei mănăstiri? La începutul secolului X în singurătatea deluroasă de la Phokis (Grecia), un ascet grec, Lukas, și-a întocmit o chilie de eremit. Aici veneau mulți credincioși la serviciile divine săvârșite de Lukas și de o serie de ucenici ai săi. După decesul pustnicului Lukas (946), ucenicii săi au ridicat pe locul unde a trăit Lukas o mănăstire de vechi stil bizantin, împodobind-o cu pictură și cu toate lucrurile necesare unui locaș de închinăciune, foarte vizitat de credincioșii din jur, dar și din alte țări. Arhitectura și podoabele mănăstirii, precum și serviciile divine atrag mereu. CHRISTKATOLISCHES KIRCHENBLAST 15/1982.

Între raritățile arhitecturale — stil bizantin-roman — este și Biserica «Sfintei Cruci» din Praga, prezentată de specialiști în multe volume — vechimea bisericii, o mie de ani. CHRISTKATOLISCHES KIRCHENBLAT 14/1982.

Biserica Veche-catolică din Elveția organizează regulat cursuri de lectori, bărbați și femei, care fac cîntări și rugăciuni în biserică. CHRISTKATHOLISCHES KIRCHENBLAT nr. 14/1982.

«Societatea biblică» din Nigeria traduce Biblia în cele 72 de dialecte vorbite acolo. POTSDAMER KIRCHE nr. 21/1982.

Într-o conferință cu titlul «Martin Luther ca autoritate pentru Biserica luterană» ținută la Braunschweig s-a afirmat că Luther a pretins ca nimeni să nu se numească luteran, căci important este să fii creștin. KIRCHENZEITUNG nr. 23/1982.

Pentru sărbătorirea a 500 de ani de la nașterea lui Luther se pregătește o lucrare cu titlul «Viața și activitatea lui Martin Luther». POSTSDAMER KIRCHE nr. 28/1982.

Sinodul general al Bisericii anglicane a respins cu unanimitate hirotonia femeilor în preot, a acceptat însă hirotonia lor în diacon. Dar în Biserica anglicană se afirmă voci și pentru hirotonia femeilor în preot. Susținătorii hirotoniei femeilor afirmă că Biserica anglicană este împotriva acestei hirotonii numai din motive politice — bisericesti: considerații față de Bisericile Ortodoxe și romano-catolică. BEGEGNUNG nr. 2/1982.

Vaticanul și Biserica engleză au convenit pentru înființarea unei noi comisii de dialog internațional, care să studieze mai temeinic deosebirile existente încă între cele două Biserici și să indice căile pentru rezolvarea lor. Ambele Biserici, subliniază necesitatea stabilirii unității nu numai între ele, ci și a unității tuturor creștinilor. EVANGELISCHE KOMMENTARE nr. 7/1982.

«Conferința creștină asiatică», datînd de 25 de ani, se ocupă foarte mult în ultimul timp de respectarea drepturilor omului și demnitatea umană, de situația femeii și a copiilor, de problema rasismului. UNIVERSITAS nr. 6/1982.

În străduința lor după «comunitatea ecumenică» Bisericile n-ar trebui să urmărească cu orice preț realizarea unui «consens maximal» — s-a spus la o conferință religioasă — ci îndeosebi realizarea unui acord calitativ, care să dea libertate confesiunilor pentru unele «deosebiri» necesare în viața lor. Simbolul niceo-constantinopolitan, botezul, căsătoria și rugăciunea comună ar trebui să fie elementele fundamentale de acord între Biserici. UNIVERSITAS nr. 6/1982.

Biserica evanghelică din Tutzing (R. F. Germania) a organizat un colocviu cu tema: «Mărturisirea de credință de la Niceea». Referatele prezentate au stăruit în-

deosebi asupra învățaturii creștine despre Sfânta Treime. ÖKUMENISCHE RUND-SCHAU nr. 1/1982.

A transforma «spadele în brăzdare» este lozinca actualei «decade de pace» a tineretului german din R.D. Germană. EVANGELISCHE KOMMENTARE nr. 7/1982.

«Iisus — încrederea și puterea noastră» a fost lozinca conferinței de la Stuttgart, organizată de Biserica evanghelică. EVANGELISCHE KOMMENTARE nr. 7/1982.

La Colombo (capitala Republicii Sri Lanka) s-au întreținut în conferință comună delegați ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor și ai Vaticanului cu delegați ai Congresului islamic mondial. Este prima întâlnire de acest fel. S-a discutat îndeosebi despre drepturile minorităților religioase și colaborarea între creștinism și islamism pentru bună înțelegere în lume. Pentru studiul acestei probleme s-a instituit o comisiune comună. UNIVERSITAS nr. 6/1982.

Diac. prof. O. BUCEVSCI

Pregătiri pentru Adunarea C.E.B. de la Vancouver

Între 8—11 iunie 1982, la inițiativa Consiliului Ecumenic al Bisericilor, s-au întâlnit la Budapesta, în Ungaria, reprezentanți ai Bisericilor membre ale C.E.B. din Europa răsăriteană. Scopul reuniunii a fost acela al reflectării împreună asupra progreselor Mișcării Ecumenice, în general, și, în special, asupra temelor la ordinea de zi a viitoarei Adunări generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care va avea loc la Vancouver — Canada, între 24 iulie — 10 august 1983.

Printre reprezentanții Bisericilor Ortodoxe din Europa răsăriteană s-au numărat: I. P. S. Mitropolit Juvenalie de Krutitza, I. P. S. Mitropolit Filaret de Kiev și I. P. S. Mitropolit Filaret de Minsk (Patriarhia Moscovei); Dl. Daniel Hristici (Patriarhia Sîrbă); I. P. S. Mitropolit Dr. *Antonie al Ardealului* (Patriarhia Română); I. P. S. Mitropolit Pancratie de Stara Zagora și I. P. S. Mitropolit Kalinic de Vrața (Patriarhia Bulgară), ca și Prof. Teodor Sabev; Pr. Dr. Jan Anchiuik (Biserica Ortodoxă Poloneză), I. P. S. Arhiepiscop David (Biserica Ortodoxă Georgiană) și Pr. Dr. Jaroslav Suvarsky (Biserica Ortodoxă Cehoslovacă).

Participanții la reuniunea de la Budapesta au redactat un *Memorandum* (de supus secretarului general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor) în care reafirmă angajamentul lor în mișcarea ecumenică, prezintă recomandări în vederea unei participări mai active ale Bisericilor lor la activitățile C.E.B.-ului; subliniază atașamentul lor la ideile pașnice și pentru supraviețuirea omului, EPISKEPSIS nr. 276 din 1 iulie 1982, p. 10—11.

Primul Episcop ortodox englez

Sf. Sirod al Patriarhiei Ecumenice a ales pe Arhim. Dr. Kalistos Ware, cunoscut teolog ortodox ca Episcop de Diocleea, fiind primul episcop ortodox de origine engleză.

Născut în 1934, a studiat la Oxford și Princeton (S.U.A.), a intrat în comuniunea Bisericii Ortodoxe în 1958, iar în 1966 a devenit monah în mănăstirea Sf. Ioan din Patmos (Grecia).

A publicat, între altele : Ortodoxia, Biserica celor șapte Sinoade ; Puterea Numelui ; Rugăciunea lui Iisus în spiritualitatea ortodoxă ; Drumul Ortodoxiei ; a tradus cărții liturgice în engleză și Filocalia.

Este membru al Comisiei de dialog cu anglicanii și a făcut parte din echipa redacțională a revistelor, «Eastern Church Review» și «Sobornost». Activează în cadrul Fraternității Sf. Ioan Botezătorul și a Fraternității ortodoxe în Europa Occidentală. («S.O.P.» nr. 69 din iunie 1982, p. 2).

Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, doctor honoris causa al Facultății de teologie din Belgrad

Facultatea de teologie din Belgrad a acordat, la 3 iunie 1982, titlul academic de doctor honoris causa unor personalități ale lumii teologice ortodoxe și anume : I.P.S. Mitropolit Damaschin de Tranoupolis (Patriarhia Ecumenică) ; Pr. Prof. Dumitru Stăniloae (Biserica Ortodoxă Română), Prof. Ioan Karmiris (Biserica Ortodoxă Greacă) și Prof. Nicolae Ouspenski (Biserica Ortodoxă Rusă), care fiind bolnav, n-a putut fi prezent.

La ceremonia înmînării titlului de doctor honoris causa au luat parte Preafericitul Patriarh Gherman al Bisericii Ortodoxe Sîrbe, împreună cu membrii Sf. Sinod al acestei Biserici, profesorii și studenții Facultății, reprezentanți ai Autorităților civile și ai Corpului diplomatic. Rectorul Facultății, Pr. Prof. Athanase Yevtici, a prezentat personalitatea oaspeților, care au prezentat, comunicări.

Pr. Prof. Dumitru Stăniloae a vorbit despre sarcinile teologiei ortodoxe contemporane («Episkepsis» nr. 275 din 15 iunie 1982, p. 8—12).

Declarația împotriva posibilității exterminării nucleare

Împreună cu 34 conducători religioși din S.U.A., Arhiepiscopul Jacobos al Americii (Patriarhia Ecumenică) a lansat un Apel către guvernele reprezentate la O.N.U., pentru «congelarea cursei înarmărilor, ca prim și crucial pas către dezarmare». Ei au declarat că «supraviețuirea umanității este grav amenințată de posibilitatea unei exterminări nucleare» și au invitat «oamenii de religie din lumea întreagă să participe la rugăciune, la post și privegheri, ca și la alte acțiuni, în bisericile, sinagoșile și locurile lor de cult, în numele acestei sfinte cauze — apărarea darului sfînt al vieții» («Notizie Ortodosse» nr. 35 din 1 iunie 1982, p. 9).

Delegație a Patriarhiei Ecumenice la Roma

Cu ocazia Sf. Apostoli Petru și Pavel, la Roma a fost prezentă o delegație a Patriarhiei Ecumenice, condusă de Mitropolitul Meliton al Calcedonului și alcătuită din Episcopul Kalistos de Dioclea și Arhimandritul Spiridon Pagageorgiou.

Delegația constantinopolitană purta un mesaj al Patriarhului Ecumenic Dimitros I. Mitropolitul Meliton și Papa Ioan Paul II au rostit discursuri axate pe dialogul teologic, la nivel de Comisie mixtă, dintre cele două Biserici, a cărei a doua rundă a avut loc la München, între 30 iunie și 6 iulie 1982 («Episkepsis» nr. 276 din 1 iulie 1982, p. 2—8).

A doua sesiune a Comisiei mixte de dialog catolico-ortodoxă

A doua reuniune plenară a Comisiei mixte pentru dialogul teologic dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă a avut loc la München, între 30 iunie — 6 iulie 1982, sub președinția unită a Em. Sale Cardinalul Jan Willebrands, Arhiepiscop de Utrecht, președintele Secretariatului pentru promovarea unității creștine al Bisericii Romano-Catolice și I.P.S. Arhiepiscop Stylianos al Australiei (Patriarhia Ecumenică).

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și Pr. Prof. Dumitru Stăniloae.

Cei 60 membri ai Comisiei mixte au examinat raportul de sinteză asupra lucrărilor celor trei subcomisii mixte. Pregătit în mai 1981 la Veneția, de către Comitetul mixt de coordonare, acest text tratează taina Bisericii și a Sf. Euharistii în lumina Sf. Treimi («S.O.P.» nr. 70, iulie-august 1982, p. 2).

Împărțirea ecumenică a resurselor

La invitația Bisericii Ortodoxe Bulgare, între 24—27 mai 1981 a avut loc la Sofia o adunare a diferitelor Biserici creștine din Europa răsăriteană pentru a discuta împărțirea ecumenică a resurselor.

Din partea ortodoxă au luat parte: Arhiepiscopul Macarie (Biserica Ortodoxă Rusă); Prof. Teodor Sabev, secretar general adjunct al C.E.B. (Biserica Ortodoxă Bulgară), Pr. Asistent Viorel Ioniță (Biserica Ortodoxă Română), P.S. Episcop Ștefan de Zica (Biserica Ortodoxă Sîrbă) Pr. Arivan Șenghelia (Biserica Ortodoxă Georgiană).

Explicînd scopul reuniunii, Prof. Sabev a arătat importanța Programului C.E.B. «Împărțirea ecumenică a resurselor», ca mijloc de a face să înainteze unitatea vizibilă a Bisericilor și de creare a unei «comunități conciliare». A explicat apoi bazele biblice și teologice ale acestei împărțiri, situîndu-se în raport cu locul central al Sfintei Euharistii. În sfîrșit, a citat ex. istorice de împărțire a resurselor între Bisericile Ortodoxe, ca și între Biserici Ortodoxe și neortodoxe («Episkespsis» nr. 276 din iulie 1982, p. 12).

A 40-a aniversare a Mișcării tineretului ortodox în Orientul Apropiat

Ultimul număr al revistei An-Nour (Lumina) este consacrat împlinirii a 40 ani de la întemeierea «Mișcării tineretului ortodox» (M.J.O.) din Orientul Apropiat, revistă de limbă arabă privind situația Bisericii Ortodoxe în această parte a lumii.

Contribuie la acest număr, Mitropolitul Elias de Beirut, Episcopul în biserică; Mitropolitul George al M. Liban, Biserica și Statul, Georges Nahas, președintele Syndesmos-ului, Școala ortodoxă în Liban («S.O.P.» nr. 70 din iulie-august 1982, p. 2).

Pregătirea reuniunii tineretului ortodox african

La Seminarul teologic ortodox «Sf. Macarie», deschis recent la Nairobi—Kenya, patruzeci responsabili parohiali ai Tineretului ortodox din Kenya s-au reunit, la 7 iunie 1982. Scopul reuniunii, prezidată de Mosé Mugo, responsabil laic al Tineretului ortodox din Kenya, era elaborarea programului unei mari adunări a tineretului ortodox african, care va avea loc la acest Seminar în februarie 1983, cu participarea a peste 300 tineri ortodocși. («Notizie Ortodoxe» nr. 35 din 1 iunie 1982, p. 9).

Adunarea plenară a Episcopatului ortodox Sîrb

La Belgrad a avut loc între 14—15 mai 1982, Adunarea plenară a episcopatului ortodox sîrb, prezidată de Prea Fericitul Patriarh Gherman al Bisericii Ortodoxe Sîrbe. Toți episcopii eparhioți au prezentat rapoarte de activitate, constatîndu-se progresul realizat în domeniul formării viitorilor preoți, ca și în construirea, reconstruirea și întreținerea bisericilor. Patriarhul Gherman, în discursul său, a afirmat că fraternitățile de rugăciune urmăresc un scop pur spiritual.

Adunarea plenară a episcopatului ortodox sîrb a ales pe Pr. Sava Andrici ca Vicar patriarhal și a promovat pe Episcopul Ioan Pavlovici, administrator al diocезei de Zagreb din 1977, ca Mitropolit de Zagreb (Scaunul mitropolitan era vacant în anul 1969).

Comunicatul Sinodului a fost citat de Agenția de presă Tanjug («S.O.P.» nr. 69 din iunie 1982, p. 7).

Noi burse de studii oferite de Biserica Greacă

Pentru anul academic 1982/1983, «Apostoliki Diakonia», organismul cel mai important al Bisericii Ortodoxe Grecești, oferă nouă burse de studiu «misionare», adică destinate unor studenți ortodocși provenind din țările de misiune, africane și asiatice, care vor să facă studiile teologice («Notizie Ortodosse» nr. 35 din 1 iunie 1982, p. 13).

Apelul Primaților Ortodocși din Orientul Mijlociu

Reuniți la Nikosia-Cipru, la 5 aprilie 1982, cei patru primați ortodocși în Orientul Mijlociu — Nicolae VI al Alexandriei, Ignațiu IV al Antiohiei, Diodor al Ierusalimului și Arhiepiscopul Hrisostom al Ciprului au lansat un Apel privind reafirmarea necesității prezenței creștine și ortodoxe în această zonă. A fost deschis un Secretariat, cu sediul la Nikosia, condus de teologul laic Dr. Benedictos Englezaris, fost elev al Institutului ortodox Sf. Sergiu din Paris («S.O.P.» nr. 69 din iunie 1982, p. 10).

Arhiepiscopul Iakobos reales președinte al SCOBA

Conferința permanentă a episcopilor ortodocși canonici în America — SCOBA — reunită la New York la 6 mai 1982 a reales pe Arhiepiscopul Iakobos al Americii (Patriarhia Ecumenică) ca președinte al acestei organizații. Funcția de secretar a fost încredințată I.P.S. Arhiepiscop Victorin al Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române în S.U.A. și Canada (Patriarhia Română).

S-a creat o comisie specială de studii și de programare pentru administrarea problemelor curente ale Conferinței («Notizie Ortodosse» nr. 35 din 1 iunie 1982, p. 12).

Credincioși ortodocși în Japonia

Dintr-un total de 1 milion creștini, care trăiesc actualmente în Japonia, 40.000 sînt ortodocși. Funcționează 200 biserici și capele ortodoxe și o mînăstire la Chba. Clerul este compus dintr-un mitropolit, doi episcopi și 35 preoți, sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Ruse («Notizie Ortodosse» nr. 35 din 1 iunie 1982, p. 13).

Seminar teologic ortodox la Bossey

Institutul ecumenic de la Bossey a organizat, între 5—18 aprilie a.c. Seminarul anual de inițiere în teologia și spiritualitatea ortodoxă. Responsabil cu organizarea Seminarului din acest an a fost tânărul dr. *Dan-Ilie Ciobotea*, lector la Institutul din Bossey și asistent la Institutul din București, care a încheiat lucrările printr-un curs asupra sărbătorii Paștelor și teologia Învierii. («S.O.P.» nr. 69 din iunie 1982, p. 15—18).

A XXIX săptămână de studii liturgice la Paris

«Liturghie, spiritualitate, cultură» a fost tema celei de a XXIX Săptămâni liturgice organizată de Institutul teologic ortodox Sf. Sergiu din Paris, între 21—29 iunie — 2 iulie 1982. Între vorbitori, Mitropolitul Constantin de Derkos (Patriarhia Ecumenică), Pr. Prof. *Dumitru Stăniloae* (Patriarhia Română), Pr. Prof. B. Bobrinski și *Alexandr Kniaseff* (Paris) — dintre ortodocși; apoi, *Henri-Irénée Dalmais O.P.*, *Pierre Marie Gy O.P.*, *Paul Piccard P.S.S.*, dintre romano-catolici și pastorul *Claude Rémy-Muess* («Notizie Ortodosse», nr. 35 din 1 iunie 1982, p. 14).

Călătorie ecumenică

În cadrul schimburilor teologice studențești între Consiliul Național al Bisericii lui Hristos din S.U.A. și Biserica Ortodoxă Rusă, un grup interconfesional de 22 studenți de la trei universități americane a vizitat diferite orașe sovietice. La *Zagorsk* și *Leningrad* grupul american a avut discuții cu profesorii și studenții teologi ruși ai celor două Academii teologice («Notizie Ortodosse», nr. 35 din 1 iunie 1982).

Adunarea generală clerico-laică a Arhiepiscopiei grecești în America

Marcind împlinirea a 60 ani de la crearea Arhiepiscopiei ortodoxe grecești în America (Patriarhia Ecumenică), între 4—8 iulie 1982 a avut loc la *San Francisco, California* cea de a XXVI-a Adunare generală clerico-laică a acestei Arhiepiscopii. Ordinea de zi a cuprins probleme de organizare bisericească, pastorală tineretului, educația religioasă, operele de întrajutorare.

Adunarea a fost prezidată de Arhiepiscopul *Jakobos* al celor două Americi («Episkopsis» nr. 275 din 15 iunie 1982, p. 3).

Dialog teologic între B.O.R. și E.K.D.

A treia întâlnire teologică între reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române și ai Bisericii Evanghelice din R. F. Germania (E.K.D.) a avut loc la *Hüllhorst*, între 28 mai — 3 iunie 1982. Principala temă: *Pocăința și mărturisirea; doctrină și practică sacramentală* a fost tratată de cele două delegații; cea română, condusă de P.S. Episcop *Vasile de Oradea* cuprinzând pe Pr. Prof. *Dumitru Stăniloae*, Pr. Prof. *Dumitru Radu* și Pr. Prof. *Ioan Ică* și germană, condusă de președintele *Held* de la Serviciul de relații externe ale E.K.D. și compusă din profesorii *Kretschmar*, *Esser* și *Hauptmann*. Din partea română au asistat un observator luteran și altul calvinist («S.O.P.» nr. 70 din iulie-august 1982, p. 3).

Creșterea numărului de publicații ortodoxe în S.U.A.

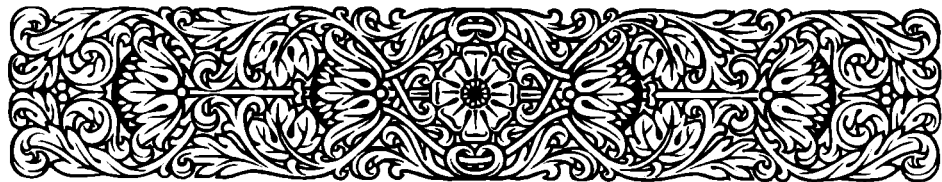
O creștere substanțială a publicațiilor ortodoxe s-a făcut remarcată în ultimul timp în S.U.A. Au apărut cincisprezece noi periodice, datorate inițiativelor diocezane și parohiale, ca și grupelor mixte de clerici și laici, considerate «un semn de maturitate care contribuie la un fructuos schimb de idei și la o mai mare unitate între parohii și credincioși și la o mai largă comunicare între creștinii ortodocși (Notizie Ortodosse» nr. 35 din 1 iunie 1982, p. 12).

Al III-lea Congres ortodox în Țările de Jos

Peste 70 persoane au participat la al III-lea Congres al Asociației ortodoxe «Sf. Nicolae de Mira» de la Amersfoort (Olanda) organizat cu binecuvântarea Ierarhilor Jacob de Haya (Patriarhia Moscovei), George de Paris (Patriarhia Ecumenică și Lavrentie (dioceza străbă) («SOP» nr. 70 din iulie-august 1982, p. 4).

Lector dr. Cezar VASILIU

ANIVERSĂRI — COMEMORĂRI

EPOPEEA ROMÂNEASCĂ SUB CONDUCEREA LUI ȘTEFAN CEL MARE 525 DE ANI DE LA ÎNCEPUTUL DOMNIEI. 1457 — 14 APRILIE — 1982.

La 12 — precis la 14 — aprilie din acest curgător an, 1982, s-au implinit 525 de ani de la înscăunarea, în aceeași zi din anul 1457, a lui Ștefan cel Mare ca domn al Moldovei, unul din momentele cele mai de seamă din istoria acestei țări românești. Ajungând cu înfățișarea faptelor din trecutul Moldovei, la vâleatul 6965 de la face-rea lumii, iară de la nașterea lui Hristos, 1457, vornicul Grigorie Ureche, în al său Letopiseț al Țării Moldovei, scrie așa :

«Acest domn, Ștefan Vodă, după doi ani a domnii lui Pătru vodă Aron, rădicatu-s-au de la Țara Muntenească cu multă mulțime de oaste muntenească și din țară adunați și au intrat în țară. Și silind spre scaunul Sucevei, i-au ieșitu înainte Pătru vodă Aron pe Siretlu la Doljăști, la tină, și s-au lovit în zioa de Joi Mari — corect Mărțea Mare — 12 aprilie, și înfrinse Ștefan Vodă pre Aron. Ci Aron Vodă nu să lăsă cu atita, ci de iznoavă s-au bulucitu și al doilea rînd să lovi la Orbic și iară birui Ștefan Vodă...

«Dăciia Ștefan Vodă strins-au boiarii țării și mari și mici și altă curte mărunte din preună cu mitropolitul Theoctest și cu mulți călugări, la locul ce să chiamă Direptatia și i-au întrebatu pre toți: iaste-le cu voie tuturor să le fie domnu? Ei cu toții au strigat într-un glas: «În mulți ani de la Dumnezeu să domnești. Și dăci cu toții l-au rădicatu domnu și l-au pomăzuitu spre domnie mitropolitul Theoctistu. Și de acolea luo Ștefan Vodă steagul țării Moldovei și să duse la scaunul Sucevii. Dăci Ștefan Vodă gătindu-să de mai mari lucruri să facă nu cerea să așaze țara, ci de război să gătiia că au împărțitu oștii sale steaguri și au pus hotnogi și căpitani, carile toate cu noroc i-au venit».

În acest fel, cu 21 pătrare de veac în urmă, tinărul Ștefan, fiul lui Bogdan II (1449–1451), cel ucis de Petru Vodă Aron la Răuseni, în 1451, a luat în mîini frînele Țării Moldovei, pe care le-a ținut neîntrerupt timp de 47 de ani, 2 luni și trei săptămîni, și în acest răstimp a reușit să făurească acesteia «cea mai strălucită epocă» d.n istoria ei. Căci niciodată Moldova «n-a fost mai întinsă, mai bogată și mai respectată; niciodată faima domnului ei n-a străbătut atîț de departe, deopotrivă în apusul creștin ca și în răsăritul arabo-mahomedan, provocind admirația prietenilor

și respectul dușmanilor și niciodată nu s-au ridicat spre slava lui Dumnezeu atât de multe lăcașe sfinte și într-o formă atât de desăvârșită», ca în timpul domniei lui. În afară de aceasta, în vremea cînd el a fost domn «a dominat scena istoriei române, răs-pîndind gloria armelor românești și lauda numelui român în cele patru părți ale lumii». Epoca lui, — care-i o epopee aproape fără egal în trecutul nostru —, a depășit hotarele Moldovei și, totodată, «a fost și va rămîne reprezentativă pentru întreg neamul nostru, care și-a găsit în acest glorios gospodar și credincios voievod cea mai înaltă întrupare a sa». Pentru că, accentuăm, «în niciuna din cele trei țări românești», în veacul de mijloc, nu se întîlnește «un rîstîm comparabil cu acela al lui Ștefan, cînd în Moldova are loc o înflorire excepțională, sub toate raporturile în toate domeniile».

Viața și domnia lui «sînt una din acele neprețuite clipe, fără îndoială cea mai luminoasă și mai înălțătoare, căci nimeni n-a înțeles ca el chemarea neamului românesc și n-a știut deopotrivă cu dînsul să ne ducă spre îndeplinirea ei».

Și aceasta cu atât mai mult, cu cît acum 525 de ani, cînd el a urcat în scaunul voievodal al străbunilor săi, starea Moldovei sub toate aspectele, nu era din cele mai bune. Căci în timpul cunoscutelor lupte pentru domnie, ce au urmat pașnicei și constructivei oblăduiri a lui Alexandru cel Bun (1400—1432), Moldova a slăbit mult înăuntru și a ajuns «să fie vasală și Poloniei și Ungariei și, în același timp, din 1455, și tributara turcilor»; aceștia din urmă, după cucerirea, în 1453, a Constantinopolului, sub Mehmed II, aflată atunci în plină ascensiune politică.

Unei astfel de anarhii, care dura de peste 25 de ani, i s-a pus capăt în aprilie 1457, cînd tînărul Ștefan, nepot al lui Alexandru cel Bun, cu ajutorul lui Vlad Țepeș, domnitorul Țării Românești (1456—1462; † 1476) și cu sprijinul și al unora dintre curteni și mai cu seamă al țărănimii moldovene, în luptele de la Doljăști și Orbic din zilele de 12 și 14 aprilie 1457, — încrustînd primele două semne «pe răbojul lung al biruștelor sale armate» —, a înfrînt definitiv împotrivirea lui Petru Vodă Aron (25 mai 1455 — 14 aprilie 1457) și, cum deja s-a arătat, în această ultimă zi, 14 aprilie, în Suceava, cu bucuria și asentimentul tuturor, a fost înscăunat la cirna Moldovei, punînd început, repetăm, celei mai strălucite epoci din istoria acesteia.

Cum era și firesc, după înscăunare, trebuia ca mai întîi tronul, ce fusese cîștigat cu sabia, să fie consolidat, căci Petru Aron nu murise, ci fugise la poloni și de la aceștia oricînd se putea întoarce cu ajutor, spre a-și redobîndi domnia. De aceea, primii 12 ani ai oblăduirii sale, Ștefan cel Mare i-a folosit mai mult în acest scop. La început și-a îmbunătățit raporturile cu polonii, ajungînd chiar în 1459 și 1462 la recunoașterea suzeranității regelui Cazimir (1444—1492). Acest lucru a făcut ca Petru Aron să treacă în Transilvania. Urmărindu-l și aici, Ștefan Vodă, în 1461, a întreprins o încursiune în secuime, — dar nu l-a prins —, iar în anul următor, 1462, spre a sili pe regele Matei Corvin (1450—1490) să i-l predea, a atacat cetatea Chilia, care în acel timp era în mîna acestuia; cetatea va cucerii-o în ianuarie 1465. Și tot în legătură cu aceste strădăni de consolidare a tronului, trebuie pus și conflictul armat dintre tînărul voievod moldovean și regele Matei Corvin al Ungariei. Căci acesta din urmă, instigat de Petru Aron și supărat că Ștefan a atacat pe secui; că în 1465 a cucerit Chilia și că s-a amestecat în răscoala pe care ardelenii, în 1467, au pornit-o împotriva lui, în toamna acestui ultim an, a pătruns în Moldova cu gîndul de a-l înlătura din scaun pe Ștefan și a pune în loc, fie pe detronatul Pătru Aron fie pe un alt pretendent, Berindei. Sfîrșitul acestei companii a avut loc în ziua de 15 decembrie 1467, cînd, la Bala, lângă Suceava, armata regelui a fost cu totul sfărîmată, însuși el fiind rănit, în spate de o săgeată cu trei virfuri. De abia a scăpat cu viață,

fînd purtat pe targă de apropiatii săi. Era prima victorie de răsunet a lui Ștefan cel Mare, despre care Letopisețul de la Putna nota: «Și i-au dat Dumnezeu în mîinile lui Ștefan și ale oștirii sale și foarte mulți fură tăiați, iar alții arși în casele ce se aflau pe ulițele tîrgului. Insuși craiul Mateiaș fu săgetat și cu rușine se întoarse în țara sa pe o altă cale, strîmtă și nepătrunsă» și după aceasta niciodată n-a mai cucerit să mai atace «Moldova nefînvinșă».

În curînd el a găsit «prilejul să plătească și lui Petru Aron pentru ticăloasa faptă de la Răuseni», făcînd să fie ucis și cu aceasta nu numai că a răzbunat «crîncena moarte a tatălui său», Bogdan II, dar a și asigurat «statornicia tronului Moldovei».

Scăpat de această «continuă grijă, asigurat de pace din partea polonilor și știînd bine că Mateiaș nu va îndrăzni să repete un atac», în felul celui încheiat prin dezastrul de la Baia, Ștefan «putu, în sfîrșit, acum după 12 ani de domnie, să pășească la îndeplinirea gîndului celui mare al vieții lui, lupta împotriva necredincioșilor, scoaterea Moldovei din stuația de tributară a turcilor», așa cum o făcuse Petru Aron în anul 1455.

O asemenea acțiune însă comporta riscuri mari. Cine pășea la înfăptuirea ei, trebuia să-și ia toate măsurile, toate precauțiunile. Căci «turcii puteau amenința Moldova nu numai direct, dar și indirect, prin cei care ascultau de ei; pe de o parte prin munteni care erau cu totul în mîna lor, iar pe de altă prin tătarii din Crimeia. O luptă împotriva turcilor însemna implicit o luptă cu acești, — de voie, de nevoie —, aliați ai lor».

Primul lucru care se impunea era deci, scoaterea Munteniei din sfera de influență turcească, asigurarea printr-un domn devotat lui Ștefan că armata acestei țări nu se va mai alia celei a sultanului. Așadar îndepărtarea din scaun a lui Radu cel Frumos (1462—1474), s'uga prea plecată a turcilor. Este ceea ce va urmări Ștefan timp de mai mulți ani, vreme în care a trebuit să facă față și unor năvale ale tătarilor, pe care i-a înfrînt la Lipiņ în 1470. Amestecul său în treburile Munteniei, în timpul căruia a purtat lupte destul de grele, însă, nu i-a adus rezultatul scontat, căci nici voievozii instalați de el aici: Basarab cel Bătrîn-Laiotă (1473, 1474, 1476—1477), Basarab cel Tânăr-Țepeluș (1477—1481) și chiar Vlad Călugărul (1481—1495), din pricina situației geografice — apropierea de turci — desigur —, nu s-au putut întru totul rupe de aceștia.

Luptele din Muntenia, în scopul aci arătat, însă, erau de fapt începutul ostilităților lui Ștefan cu Poarta. Acest fapt, precum și cucerirea în 1465 de către el a cetății Chilia, pe care o voia și Sultanul Mehmet II (1451—1481) și refuzul de a mai plăti tribut au stîrnit împotriva lui Ștefan urgia pașiișului cuceritor al Țarigradului. Acesta în 1474 a poruncit pașii Soliman Hadimbul ca «fără întîrziere», să se îndrepte «contra domnului Moldovei». Făcîndu-se pregătirile necesare, armata otomană, avînd alături și pe cea munteană a lui Laiotă Basarab și numărînd în total 120.000 de ostași, la sfîrșitul lunii decembrie 1474 sau în primele zile ale lui ianuarie 1475, a pătruns în Moldova, unde Ștefan Vodă nu-i putea opune decît o armată de cel mult 40.000 de oșteni. Pustiînd totul în fața năvalnicilor care curînd au început să sufere de foame și boli, Ștefan a ales un loc potrivit de luptă în punctul numit Racova sau Poțul Înalt, situat în fața orașului Vaslui, și aici, în ziua de 10 ianuarie 1475, într-o marș, s-a înlestat aprig cu oastea sultanului, pe care, printr-o stratagemă, folosită în timpul modern și de Napoleon în bătălia de la Austerlitz din 1805, a zdrobit-o cu desăvîrșire. Era «cea mai strălucită învingere ce armele creștine au reformat-o pînă atunci asupra osmanliilor», încît rareori «s-a văzut o înfrîngere mai completă». Letopisețele și cronicile interne, Cronică moldo-germană, Analele venețiene, croni-

cari străini; -- turci și poloni, d.p. —, confirmă «totala victorie a lui Ștefan». Papa Sixt IV (1471—1484) a numit pe eroul de la Podul Înalt «adevărat atlet al credinței creștine» și i-a scris că faptele pe care le-a îndeplinit «pină acum cu atîta înțelepciune și vitejie, contra turcilor necredincioși, dușmani comuni, au adăugat atîta strălucire numelui său, încît toate gurile îl pomenesc și toți într-un gînd prea înalt îl laudă». Cronicarul polon contemporan Ian Dlugosz, istorisind cele petrecute la Vaslui la 10 ianuarie 1475, adăuga în legătură cu învingătorul că: «După părerea mea el este cel mai vrednic să i se încredințeze conducerea și stăpînirea lumii și mai ales sarcina de comandant și conducător contra turcilor, cu sfatul comun, înțelegerea și hotărîrea creștinilor, pe cînd ceilalți regi și principii trîndăvesc în lene, în desfătări și lupte civile».

Cronicarul polon vedea clar: «Ștefan era, în momentul acela, singurul care putea duce cu succes lupta împotriva otomanilor. Avea toate însușirile necesare unui mare comandant; știa să întocmească un bun plan de război și să-l ducă cu tenacitate la îndeplinire. Știa să impună jertfe alor săi, plătind el cel dintîi cu persoana lui, avea autoritate și prestigiu. Era singurul care ar fi putut duce la izbîndă o cruciadă pentru gonirea turcilor din Europa și cucerirea Constantinopolului. Din nefericire, suveranii creștini n-au înțeles-o. S-a mîrginit să laude pe domnul Moldovei pentru marea lui faptă și și-au văzut mai departe de micile lor treburi. Nici chiar vecinul său direct interesat, regele Poloniei, care avea de altfel și obligații precise potrivit actului din 1462, amintit mai sus, n-a dat lui Ștefan ajutorul necesar, ajutor pe care biruitorul de la Vaslui, prevăzînd ceea ce avea să urmeze l-a cerut a doua zi după victorie. Într-adevăr se putea lesne presupune că Mohamet II nu era să lase nerăzbunată înfrîngerea și că avea să vină cu toată puterea împotriva cutezătorului. Ștefan a înțeles-o din primul moment și, de aceea, a și trimis, la 25 ianuarie 1475, o scrisoare către toți monarhii creștini din Europa, prin care, aducîndu-le la cunoștință biruința sa, le cerea în același timp, să se ridice cu toții împotriva dușmanului comun». «Vă spun domniilor voastre — scria el — că necredinciosul împărat al turcilor a fost de multă vreme și este încă pierzătorul întregii creștinătăți și în fiecare zi se gîndește cum ar putea să ocupe și să nimicească toată creștinătatea. De aceea facem cunoscut domniilor voastre că pe la Boboteaza trecută, mai susnumitul turc a trimis în țara noastră și împotriva noastră o mare oștire în număr de 120.000 de oameni, al cărui căpitan de frunte era Soliman pașa beglerbegul, împreună cu acesta se aflau toți curtenii susnumitului turc și toate popoarele din România și Domnul Țării Muntenesti cu toată puterea lui... Auzind și văzînd noi acestea, am luat sabia în mînă și cu ajutorul Domnului Dumnezeuului nostru a tot puternic, am mers împotriva dușmanilor creștinătății, i-am biruit și i-am călcat în picioare, și pe toți i-am trecut sub ascuțișul sabiei noastre; pentru care lucru lăudat să fie Domnul Dumnezeuul nostru. Auzind despre acestea, pîgînil împărat al turcilor își puse în gînd să-și răzbune și să vie în luna lui mai, cu capul său și cu toată puterea sa împotriva noastră și să supue țara noastră, care e poarta creștinătății și pe care Dumnezeu a ferit-o pînă acum. Dar dacă această poartă, care e țara noastră, va fi pierdută — Dumnezeu să ne ferească de așa ceva —, atunci toată creștinătatea va fi în mare primejdie. De aceea, ne rugăm de domniile voastre să ne trimiteți pe căpitanii voștri într-ajutor împotriva dușmanilor creștinătății pînă mai este vreme, fiindcă turcul are acum mulți potrivnici și din toate părțile are de lucru cu oameni ce-i stau împotriva, cu sabia în mînă. Iar noi din partea noastră făgăduim pe credința noastră creștinească și cu jurămîntul domniei noastre, că vom sta în picioare și ne vom lupta pînă la moarte

pentru legea creștinească, noi cu capul nostru. Așa trebuie să faceți și voi, pe mare și pe uscat, după ce cu ajutorul lui Dumnezeu cel Atotputernic noi i-am tăiat mina dreaptă. Deci grăbiți-vă...».

Ce măreață se arată personalitatea eroului prin aceste proprii cuvinte ale sale, — căci însuși el le-a dictat pisarului. Ce mândră conștiință de sine și de însemnătatea țării sale în marea luptă ce el întreprinsese și ce judecată dreaptă despre gravitatea momentului pentru creștinătatea întreagă! În numele legii lui Hristos, el cheamă pe toți principii creștini la lupta sfântă, cu credință tare în biruința ce trebuia să încoroneze armele oștilor unite ale creștinilor. Încearca așadar formarea unui front unic împotriva unui adversar comun. Cu atât mai mult se vădea necesitatea acestui front, cu cât la începutul verii aceluiași an, 1475, Mehmet II atacă toate cetățile comerciale rămase libere din jurul Mării Negre, printre care erau și Chilia și Cetatea Albă.

Dar, cu durere, cuvîntul lui cel plin de credință n-a găsit răsunetul pe care-l merita «în inimile sceptice ale contemporanilor». Toți aceștia l-au felicitat pentru victoria de la Vaslui, dar la un ajutor efectiv, în ostași sau bani, nu s-au gândit de fel. Așa că Ștefan a rămas să țină piept el singur furtunei îngrozitoare ce nu întârzie să se descarce asupra lui și asupra Moldovei sale.

Cum însuși bănuise și se aștepta, în vara anului 1476, sultanul Mehmet II, în fruntea unei armate de aproape 200.000 de oameni, avînd alături iarăși și pe Laiotă Basarab din Muntenia, cu toată puterea lui s-a îndreptat spre Moldova, cu gîndul de a alunga pe Ștefan din scaun, punînd un alt domnitor, de a-i supune cu totul țara și de a cuceri cetățile Chilia și Cetatea Albă pe care turcii le rîvnneau de multă vreme. În același timp două coloane de tătari aveau poruncă să atace în flanc Moldova și s-o prade.

În fața unei astfel de grele situații, Ștefan Vodă, a cărui oaste nu trecea de 40.000 de oameni, a trimis grabnic după ajutor la Matei Corvin, regele Ungariei, cu care, în 1475, la Iași și Buda, încheiase un pact de alianță. Acesta însă, tocmai în acest moment era preocupat de pregătirea nunții sale cu Beatrice, fiica regelui Ferdinand de Sicilia, așa că «polcul» de oaste ce a socotit că poate trimite a întârziat, ajungînd în Moldova, toamna, după ce campania turcească se încheiase.

Prin urmare, în ceasul cel greu, Ștefan a fost singur, cu desăvîrșire singur și nici cu oastea întreagă lîngă el. Căci parte din ea fusese trimisă să întîmpine pe tătari, care pătruseseră în țară și începuseră să prade.

Trecînd Dunărea, prin Dobrogea, armata lui Mehmet II, avînd ca țintă Suceava, a ajuns în cea de a doua parte a lunii iulie 1476, în ținutul Neamțului, unde Ștefan s-a hotărît să primească lupta. În punctul numit Valea Albă, aflat în apropiere de Cetatea Neamțului și chemat după aceea și Războieni —, în ziua de 26 iulie 1476 a avut loc înclătarea decisivă. O luptă crîncenă, în care unul din atacurile otomane a fost condus de însuși sultanul Mehmet II, o luptă în care în tabăra moldoveană, alături de Ștefan, a luptat și fiul său Alexandru și ostașii lor s-au bătut cu un eroism în unanimitate recunoscut și apreciat, dar în care, pînă la urmă disproporția de forțe dintre cei doi beligeranți și-a spus cuvîntul. În noaptea de 26—27 iulie 1476, Ștefan Vodă, dîndu-și seama de inutilitatea oricărei rezistențe momentane, s-a retras cu restul oastei către munte, în așteptarea ajutorului promis de regele Ungariei Mateiaș și mai cu seamă pentru a-și reface armata «stropsită», cum spune Cronica, de mulțimea dușmanilor. Căci de astă dată «biruiră afurisiții de turci — cum se scrie în Letopisețul de la Bistrița — și căzură acolo vitejii cei buni și tineri și oastea cea bună și vitează și chiar feciorii husari se înecară și mare scrbă au fost atunci, în țara

Mo'dovei și în toate țările și domniile de prin prejur». Iar pisania bisericii ridicată de Ștefan în amintirea luptei spune: «Sculatu-s-a puternicul Mahmet, împăratul turcesc cu toate ale sale răsăritene puteri încă și Basarab Voievod cel numit Laiotă venit-a cu dînsul, cu toată țara sa cea basarabească; au venit ca să jefuiască și să ia Țara Moldovei și au ajuns pînă aici, la locul numit Pîrîul Alb și noi Ștefan Voievod și cu fiul nostru Alexandru, ieșit-am înaintea lor aici și am făcut cu dîșii mare război, în luna lui iulie 26 zile; și cu voia lui Dumnezeu fură biruiți creștinii de către păgîni și căzu acolo mare multe din ostașii moldoveni». Era înfrîngerea cea dintîi a marelui Ștefan. El fu înfrînt, dar nu învins. «Era o înfrîngere din acele ce rămîn înscrise în cărțile istoriei ca fapte de nepieritoare glorie».

«Eu și curtea mea — zicea el prin solul său la Veneția — am făcut tot ce am putut și s-a întîmplat ce v-am spus. Care lucru eu judec că a fost voia lui Dumnezeu, ca să mă pedepsească pentru păcatele mele. Lăudat fie numele Lui!».

Da, «Lăudat fie numele Lui», căci învingerea repurtată de Mehmet era ca și o înfrîngere. Turcii părăsîră Moldova cu mari pierderi, fără a fi luat nici o singură cetate, și fără nici un cîștig în afară de prada ce o făcuseră. Decimați prin boală și foamete, ei mai fură loviți de Ștefan, la întoarcere, așa încît cum spune un cronicar austriac, «mulți au fost uciși în fugă, mulți s-au înecat în Dunăre». Căci pînă la urmă sultanul Mehmet, fără să fi realizat măcar unul din scopurile ce-și fixase, adică înlăturarea lui Ștefan, supunerea țării și anexarea Chilie și Cetății Albe, fu nevoit să dea semnalul retragerii. Care retragere a semănat mai mult cu o fugă, — o «fugă rușinoasă», cum informa Matei Corvin pe papa Sixt IV —, deoarece distanța pînă la Dunăre a fost parcursă în trei zile, iar o sumă de tunuri au fost abandonate, după cum iarăși arată o mărturie contemporană. «Astfel, deși Mahomed a cîșligat bătălia de la Războieni, această victorie nu schimba cu nimic situația Moldovei, față de Poartă, căci Mahomed părăsește Moldova nu ca un învingător, ci ca un învins».

O seamă de legende populare — situate totuși pe o bază reală —, marchează acest moment greu din viața lui Vodă Ștefan. Vestita Vrîncioaia, i-a sporit oastea cu cei șapte feciori ai ei, sihastrul cu viața de sfînt, Daniil, l-a îmbărbătat și i-a strecurat în suflet încrederea în biruința finală, iar mama sa, doamna Oltea-Maria, nu l-a primit învins în Cetatea Neamțului, ci l-a trimis să învingă sau să moară în luptă, că-i va fi mormîntul împodobit cu flori, îndemnuri ce într-un asemenea impas au fost, cum se știe, foarte bine venite. Căci din acest crîncen război, Ștefan a rămas «în fond victorios, iar Moldova și-a păstrat independența și totala integritate teritorială».

Depășind cu succes o atare situație, în anii ce au urmat, Ștefan Vodă a încercat din nou să aducă Țara Românească în sfera sa de influență, dar iarăși n-a reușit. În schimb o astfel de încercare a stîrnit asupra-i ostilitatea Porții. Noul conducător al acesteia, Baiazid II (1481—1512), după ce și-a asigurat neintervenția unor state creștine, în vara anului 1484, în fruntea unei puternice armate a pornit spre Moldova și a cucerit cetățile Chilia și Cetatea Albă, lucru ce a constituit cea mai mare lovitură care i se putea da lui Ștefan, căci acestea erau «cheie și poartă pentru toată țara Moldovei și a Ungariei», și ele, după însăși zisa lui, «valorau cît întreaga Moldovă, iar Moldova cu aceste două cetăți era un zid al Ungariei și Poloniei». Era «al doilea din cele două războaie pierdute de el, cel ce și de astă dată, ca și la Războieni, rămăsese fără nici un ajutor de la vecinii creștini».

C nouă fază începea de acum în domnia lui și chiar în istoria Moldovei, căci turcii așezați aici nu vor mai pleca decît după mai mult de trei veacuri, făcînd să se simtă din ce în ce mai tare stăpînirea lor și asupra țării de la Nord de Milcov.

Sperînd totuși în recucerirea celor două cetăți Chilia și Cetatea Albă, Ștefan a căutat să obțină ajutor de la poloni, la 15 septembrie 1485, la Colomeea, prestînd chiar omagiu personal regelui Cazimir și, mai apoi, în 1489, de la regele Matei Corvin, — care pentru vremuri de restriște li da în Transilvania, Ciceiu și Cetatea de Baltă —, dar fără nici un rezultat practic. Din această pricină, deși după Războieni, el, Ștefan, mai avusese lupte cu turcii, la Cătlăbuga, în 1485 și Șcheia, 1486, din care a ieșit victorios, totuși, apreciînd zădărnicia continuării luptelor cu aceștia, acum cînd ei aveau două puternice baze în chiar teritoriul Moldovei, înțelegînd încă o dată că nu poate spera nicidecum pe nici un ajutor extern eficient și că are și o evidentă potrivnicie internă și, totodată, văzînd dezbinarea, lipsa de sinceritate și de energie a monarhilor creștini din vecinătate, el a început negocieri de pace, cu sultanul Baiazid II — și acesta, bucuros de a scăpa de cel mai puternic dușman de atunci al imperiului său —, acceptînd pînă la urmă «să plătească turcilor un tribut cu totul redus, care dacă pentru sultan putea însemna un drept de suzeranitate, pentru Ștefan nu reprezenta decît un dar de împăciuire, forțat dat, în speranța că printr-o perioadă de pace și de organizare internă, va crea noi condiții care într-o conjunctură favorabilă să îngăduie reluarea războiului pentru independență».

Gîndind neconținut la fericirea țării sale, Ștefan «mergea încet pe calea bătrîneții, purtînd în suflet nestinse, vrerile de mai bine neimplinite. Acum nu mai avea a se teme de turci. Mai mult chiar, căpătase prietenia lui Mengli Ghirai, puternicul han al tătarilor, prieten și el, la rîndu-i, cu țarul Ivan al III-lea al Rusiei (1461—1505), care era chiar cuscruul lui Ștefan, căci fiica sa Elena (Olena) se căsătorise în 1483, cu fiul acestuia, Ioan cel Tânăr, mort mai înainte de vreme.

Avea în fine pacea. — chiar cu condiția dureroasei acceptări —, dar el nu putea uita umilirea de la Colomeea din 1485, — cînd regele Cazimir făcuse ca scena închinării lui către el să fie văzută de mulțime, și nici nerespectarea pactului pentru care aceasta fusese săvîrșită. Spre a-i «plăti» pentru un astfel de act umilitor, în 1490, Ștefan a intrat în Pocuția — un teritoriu din sudul Poloniei de atunci, asupra căruia el avea drepturi moștenite de la înaintașii săi Petru al Mușatei și Alexandru cel Bun. Acest fapt și încercarea fiilor regelui Cazimir, mort în 1492, de a-l scoate din scaun în favoarea unuia dintre ei, Sigismund, au făcut ca între Ștefan și noul rege Ioan Albert al Poloniei (1492—1501) să se ajungă la un conflict armat, în care, la 26 octombrie 1497, în Codrîi Cosminului, armata polonă a fost cu totul distrusă. Parte din prizonieri, spune tradiția, au fost folosiți în loc de vite la aratul unei pașiști pe care s-a semănat ghindă, din care apoi a crescut o deasă pădure, numită pînă azi Dumbrava Roșie. Era ultima mare bătălie a lui Ștefan Vodă, în urma căreia Ioan Albert a cerut pace, care s-a și înfăptuit prin semnarea, în 1499 a unui tratat de alianță între cei doi monarhi, pe bază de perfectă egalitate, fără nici o urmă de vasalitate a Moldovei către Polonia. «Părțile sînt deplin egale; ceea ce se prevede pentru una din ele, se prevede și pentru cealaltă. Toate ofensele, pagubele și nedreptățile» se uită; de acum înainte va fi «de amîndouă părțile... liniște și pace veșnică». Cei doi semnatari sînt dator să se ajute reciproc «cu sabia și cu sfatul și... cu toată puterea «împotriva tuturor vrăjmașilor». Acest tratat constituie triumful politicii externe practicate de Ștefan și apogeul puterii statului moldovean.

Asigurat astfel de liniște și din partea vecinilor de la nord, polonii, în ultimii săi ani de domnie și de viață, Ștefan cel Mare a încercat să rupă legăturile cu Poarta refuzînd tributul, atacînd o oaste turcească ce se întorcea din Polonia, unde fusese după pradă și incendiînd cetățile Chilia și Cetatea Albă. Totodată, din nou,

a încercat realizarea unei coaliții a principilor din răsărit și a țărilor apusene împotriva turcilor — visul întregii sale vieți —, dar nici acum n-a ajuns să vadă înfăptuit așa ceva, căci acțiunile celorlalți parteneri de coaliție, ca de obicei, n-au avut nici o eficacitate. În o asemenea situație, el n-a mai «zgîndărit inutil balaurul otoman», ci a rămas liniștit, de acum și pînă la moartea sa, menținînd cu hotărîre pacea cu turcii, care și ei se temeau încă de el.

Mult îmbătrînit, bolnav de rana redeschisă de la picior, căpătată în 1462, la primul asediu al Chilieii și suferind și de podagră sau gută, Ștefan Vodă, cu toată îngrijirea dată de medicii aduși de la Veneția, de la Nürenberg și de la hanul tătăresc, și-a petrecut ultimile clipe ale vieții în mari suferințe fizice, dar neconținut a fost cu gîndul la soarta viitoare a Moldovei, țara sa pentru care atît de mult trudușe și căreia, chiar și într-un asemenea moment greu pentru el, printr-o acțiune aprigă, cum mărturisește unul din medicii aflați la căpătîiul lui, Leonardo da Massari, i-a așezat la cîrmă pe fiul său și al Mariei-Vochița, Bogdan-Vlad (1504—1517).

Epocile de viață națională puternică — așa cum a fost și cea a lui Ștefan cel Mare —, sînt mai totdeauna și epoci de desăvîrșire a reformelor politice și administrative, de adîncire a marilor realizări în domeniul culturii și de înflorire economică și estetică. Sub aceste aspecte, în cei 47 de ani de domnie ai lui Ștefan cel Mare, Moldova a cunoscut și o remarcabilă stare de dezvoltare. «Sporesc lanurile de grîu, viile și livezile, crește numărul turmelor de oi și al vitelor mari, se înflințează sate și țîrguri noi, se înmulțesc iazurile și prisăcile, se scot tot mai multe bogății din adîncurile pămîntului, se dezvoltă legăturile comerciale cu aproape toate țările din centrul, estul și sud-estul Europei și din Orientul Apropiat, și se constată o viață meșteșugărească diferențiată, cu tot soiul de meșteri. Prin toate acestea, Moldova lui Ștefan Vodă este o țară bogată; veniturile vistieriei sînt maxime. De aceea domnul poate să-și îngăduie — și pilda lui e urmată de dregătorii de seamă, să ridice numeroase, trainice și frumoase zidiri, curți domnești, cetăți, biserici și mînăstiri.

Referindu-ne doar la acestea din urmă, vom menționa că s-au ridicat lăcașuri bisericești nu numai în cuprinsul Moldovei, dar și în afara ei, în Țara Românească, în Transilvania, — unde, se crede, a înființat și un centru episcopal la Vad —, și la Muntele Athos. Tradiția, consemnată în Letopisețul lui Grigore Ureche, arată că Ștefan Vodă «au făcut 44 de mînăstiri și biserici», și ea nu e departe de realitate. Unele din aceste biserici comemorează biruințe pe cîmpul de luptă, cum e biserica din Milișăuți, ridicată în 1487, în amintirea victoriei repurtate mai înainte asupra lui Basarab cel Tânăr-Țepeluș, la Rîmnic, apoi biserica din Vaslui, în amintirea epocii biruințe asupra turcilor, biserica din Baia, desigur drept mulțumită pentru izbînda din acest oraș asupra lui Mateiaș Corvinul, în sfîrșit biserica din Cetatea Chilieii. Alte lăcașuri sînt în legătură cu momente din viața lui Ștefan și a părinților săi. Cităm astfel biserica din Borzești unde, după tradiție, el s-a născut, biserica din Răusenii, unde, așa cum arată pisanția, a fost tăiat tatăl său, Bogdan II, în 1451 ș.a. Amintind mînăstirile Voroneț, Dobrovăț, Tazlău, Volovăț, Neamț, Bistrița, și multe alte biserici, mai ales, ce încă au legătură cu el ca ctitor, vom preciza că cea mai de seamă ctitorie a sa este Mînăstirea Putna, hotărîită de el însuși a-i fi loc de veșnică odihnă. Incepută în vara anului 1466, ea a fost isprăvită după trei ani, în 1469, și apoi la 3 septembrie același an sfințită, în prezența sa și a familiei sale, a marilor dregători, a căpeteniilor oastei și a mulțimii venite din satele și țîrgurile

apropiate, de mitropolitul țării Theoctist — cel ce-l unse ca domn la Direptate, în 1457 —, de episcopul de Roman, Tarasie, și de 64 de preoți și diaconi. Multe din aceste ctitorii ale sale au fost focare de cultură, de învățatură creștinească și de întărire sufletească. Literatura cultivată în ele, cea bisericească și cea laică, în care se distinge mai ales istoriografia, prin Analele de la Putna, scrise în această minăstire, în care unii viețuitori s-au ostenit și cu caligrafia și miniaturistica și s-a desfășurat și învățămînt muzical-psaltic, umanist, teologic și chiar medical —, a fost, se afirmă de unii, întemeietoarea culturii literare românești de mai târziu și un bogat izvor pentru istoria patriei noastre. În plus, arhitectura, zugrăvia, manuscrisele și odoarele lor sînt printre cele mai prețioase piese ale artei naționale a românilor.

Din culmea gloriei, iubit de ai săi, stimat și temut în afara hotarelor Moldovei, la numai două zile după ce așezase pe Bogdan-Vlad în scaunul său, adică marți 2 iulie 1504, la ceasul al patrulea din zi, Ștefan Vodă, «cu mare laudă» și-a dat obștescul sfîrșit. Se afla atunci la Suceava. Însoțit apoi de noul domn, de familie, de cler, în frunte cu mitropolitul țării, Gheorghe (1477—1508), de boieri, de toți dregătorii mari și mici și de o mare mulțime de norod, — care era întru totul convinsă că a pierdut pe cel mai bun apărător al ei — trupul lui neînsuflit a fost purtat spre Mănăstirea Putna, unde și astăzi se odihnește. Aici, din vreme, el își pregătise mormîntul, avînd deasupra o frumoasă lespede de marmură și peste ea o broderie artistic lucrată, ale căror inscripții, completîndu-se, precizează data morții eroului, de sub ele. La rîndul său, iarăși cronicarul Grigore Ureche, istorisînd acest moment de pe urmă din viața pămîntească a lui «Ștefan, Ștefan, domn cel Mare», cel ce «scamăn pe lume nu are decît numai mîndrul soare», cum l-a cîntat și încă îl cîntă poporul, scria: «Iară pre Ștefan Vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plîngere în mînăstirea Putna, care era zidită de dînsul. Atita jale era, de plîngeau toți ca după un părinte al său, că cunoștia toți că s-au scăpat de mult bine și de multă apăratură. Ce după moartea lui pînă astăzi îi zic sveti Ștefan Vodă, nu pentru suferin, ce iaste în mîna lui Dumnezeu, că el încă au fost om cu păcate, ci pentru lucrurile lui cele vitejești, carele niminea din domni, nici mai nainte, nici după acéia l-au ajunsu».

Și în alt loc, înfățișînd cititorului portretul lui fizic și psihic, la acestea, tot el, Grigore Ureche mai adăuga: «Fost-au acestu Ștefan Vodă, om nu mare de statu, minios și degrabu vîrsătoriu de sînge nevinovat; de multe ori la ospete omoriea fără județu. Amintrilea era om întreg la fire, neléneș, și lucrul său îl știa a-l acoperi și unde nu gîndiaai acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era nevoie însuși să vîrea, ca vîzîndu-l ai săi, să nu să îndărăptiaze și pentru acéia raru război de nu biruia. Și unde biruia alții, nu perdea nădejdea că știîndu-se căzut jos, să rădice deasupra biruitorilor... și au făcut 44 de mănăstiri...». Aprecieri, ce, în ceea ce privește însușirile sufletești, în mod sigur nu sînt exagerate, dimpotrivă ele par a nu reda destul de pregnant marea lui personalitate. Mai complete sînt, cum e și firesc, informațiile contemporanilor privind acest lucru, multe din acestea prezentîndu-l ca «pe cea mai mare figură a timpului» lor și, totodată, înfățișîndu-l ca pe un «bărbat drept prevăzător, isteț, biruitor contra tuturor dușmanilor; glorios și victorios care a biruit pe toți vecinii; erou al secolului; om fericit căruia soarta i-a hărăzit cu multă dărnicie toate darurile; bărbat demn de admirat, întru nimic inferior ducilor eroici, pe care atît îi admirăm; cel mai vrednic să i se încredințeze

conducerea și stăpînirea lumii, strălucit luptător Insuflețit pentru lucruri frumoase și mîndre activ și strașnic la război, om rafinat și foarte fin în meșteșugul războiului foarte înțelept și demn de mare laudă, foarte iubit de supuși, blînd și drept, foarte vigilent și darnic» ș.a.

Astfel de calități atribuie portretul sufletesc al marelui Ștefan mulți dintre cei din timpul său care l-au cunoscut direct. Toate acestea probează cît de puternică a fost personalitatea lui, cît de mult a impresionat ea pe contemporani și pe urmași. De aceea, vestea morții lui, răspîndită în întreaga țară a Moldovei de dangătele clopotelor lăcașurilor sfinte, a înristat pînă la lacrimi, pe toți supușii săi. Căci ei simțeau că, cu el, a plecat dintru ei cel ce le-a fost ca un «părinte bun» și că le-a apus «soarele», cum l-au numit poporul și poetul. Razele lui însă nu s-au stins, ci ele de atunci încoace au încălzit, încălzesc și vor încălzi «neîncetat simțămîntul de dragoste și de mîndrie al poporului din mijlocul căruia s-a ridicat», al țării pentru independența căreia a trudit și a cărei înălțare a înfăptuit, și al «Bisericii căreia i-a fost fiu bine credincios și sprijin de mare preț și care mai este încă datoare marelui ei ocrotitor. cu nimbul sfințeniei», altfel zis, cu oficializarea a ceea ce evlavia străbună i-a hărăzit încă de la moarte, zicîndu-i «Sfîntul Ștefan Vodă», așa cum încredințează cronicarul.

Nu numai sub acest aspect însă — cel al sfințeniei —, poporul nostru și-a arătat iubirea față de Vodă cel Mare, ci de peste cinci veacuri încoace, și prin cinstirea vitejilor lui și prin povestirea în tradiții, legende, balade, colinde ș.a., a faptelor lui, care toate au inspirat poezia românească, și populară și cultă. Aceasta a făcut că «în cursul evenimentelor tulburi din veacurile următoare, epoca lui să strălucească în imaginația oamenilor ca o epocă de glorie și de izbăviri. Visurile de libertate și de independență se hrăneau din isprăvile săvîrșite de popor sub conducerea lui. Pînă în zilele noastre, personalitatea lui a rămas o figură de legendă, o întruchipare a eroismului poporului român, un izvor de mîndrie națională». De aceea «imaginea pe care și-a făurit-o poporul despre Ștefan cel Mare, așa cum rezultă din studierea atentă a folclorului nostru, corespunde unui conducător ideal de popoare, căruia, pe drept cuvînt, i s-ar fi putut încredința «conducerea lumii», cum fără prea mare exagerare, spusese un cronicar străin. Din Ștefan cel Mare, imaginația populară a creat astfel pe cel mai de seamă erou național». Într-adevăr «tradiția populară i-a dat lui Ștefan cel Mare coroana de nimburi mitice, care l-a ridicat sus, pe treptele de aur ale altarului nesfîntit de nimeni al legendelor; l-a ridicat în închipuirea, crescută prin veacuri, acolo unde rămîn numai aceia care sînt îndrăgiți de popor». «Adevăratul nimb al sfințeniei, cum s-a mai scris, este așteptat însă din partea Bisericii».

Comemorînd 525 de ani de la urcarea pe tronul Moldovei a lui Ștefan cel Mare, poporul român de pretutindeni «aduce un omagiu de profundă recunoștință și admirație lui, marelui voievod, care, sprijinit pe energia și spiritul de jertfă al poporului, a știut să ridice din nou steagul luptei împotriva imperiului otoman, scăpat din miinile lui Ioan Huniade și să asigure timp de aproape o jumătate de veac, independența Moldovei».

Cu acest prilej, poporul nostru îi cinstește și-i va cinsti memoria, socotindu-l una dintre cele mai «luminoase figuri de conducători din istoria noastră». Căci, cum scrie Mihail Sadoveanu: «La Sfînta Putna unde Măria Sa și-a așezat singur mormîntul și piatra cu inscripție între flori de acantă, nu s-a stins nici o clipă candelă

aprinșă în iulie 1504», și, adăugăm, nici nu se va stinge în veac. De aceea «gloria lui va străluci veșnic în istoria patriei noastre», căci în filele acesteia el a rămas și va rămâne tot așa cum l-au cinstit părinții, așa cum îl cinștim și noi, și cât va fi pe pământ popor românesc, așa va fi cinștit și de urmașii urmașilor noștri.

Preotul NICULAE ȘERBĂNESCU

D. Onciul, *Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul*, București, 1904.

Grigore Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, ed. P. P. Panaitescu, București, 1955.

P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI*, publicate de Ion Bogdan, ediție revizuită de..., București, 1959.

C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, 1, ed. IV, București, 1943.

C. C. Giurescu, *Din trecutul*, București, 1942.

N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1904.

I. Ursu, *Ștefan cel Mare, Domn al Moldovei de la 12 aprilie 1457 pînă la 2 iulie 1504*, București, 1926.

Idem, *Ștefan cel Mare, binecredincios domn și apărător al dreptei credințe...*, în «Biserica Ortodoxă Română», 72, 1954, p. 670—792.

Teodor N. Manolache, *Ștefan cel Mare și viața religioasă din vremea sa*, în *Ibidem*, 75, 1957, p. 414—437.

Dr. Horia Ursu și Daniela Bratu, *Ștefan cel Mare. 500 de ani de la înscăunarea sa ca domn al Moldovei*, București, 1957.

Miron Constantinescu ș.a., *Istoria României (Compendiu)*, ed. II, București, 1971.

EPOCA LUI MATEI BASARAB (1632—1654) LA 350 DE ANI DE LA URCAREA SA PE TRON

La 30 septembrie 1982 s-au împlinit 350 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești a unuia din cei mai de seamă domni ai acesteia: Matei Basarab, prilej fericit pentru a evoca pe scurt marile realizări ale epocii sale indeosebi în domeniul culturii și artei.

Matei Basarab a ocupat tronul în urma unor lupte grele pe care le-a dus împotriva domnilor Țării Românești, Leon vodă și Radu Iliș. Învins de primul la 23 august 1631, la marginea Bucureștilor¹, așa Matei din Brîncoveni s-a refugiat mai întâi în Transilvania și apoi în Banat, de unde, în august 1632, însoțit de o oaste de români bănățeni, condusă de Vaida Bona^{1 bis} — a trecut în Oltenia ai cărei locuitori i s-au alăturat, fiind nemulțumiți de politica fiscală a lui Leon vodă. Întrucît acesta fusese mazilit de Poartă, Matei Basarab a ocupat tronul țării fără opoziție, la 30 septembrie, reușind apoi — în noiembrie 1632 — să înfringă oștile noului domn numit de Poartă, tînărul

1. Pentru amănunte vezi Paul Cernovodeanu, *Complexul istoric de la Slobozia: «Crucea lui Leon vodă Tomșa»* («Glasul Bisericii», XXIX, 1970, nr. 7—8, p. 773—776). Pentru împrejurările în care Matei Basarab a ocupat tronul în toamna anului 1632 a se vedea I. Lupaș, *Inceputul domniei lui Matei voievod și relațiile lui cu Transilvania*, Buc., 1933 (extras din «Analele Acad. Române. Memoriile Secției istorice», XIII, 1933, p. 347—370).

1 bis. I. D. Suciș, *Unitatea poporului român. Contribuții istorice bănățene*, Timișoara, 1980, p. 48—50.

Radu Iliaş. Se inaugura astfel una din cele mai strălucite epoci din istoria Țării Românești, după cum vor mărturisi atît contemporanii marelui domn, cît și istoricii care s-au preocupat de această perioadă.

La mijlocul secolului al XVII-lea, un anonim nota: «*mai bun domn de Mateiu Vodă n-au fost nici un domn*»². Această mărturie nu aparține nici unei cronici oficiale, nici unui document de cancelarie ce ar fi urmărit în mod firesc să preamărească pe bătrînul domn al Țării Românești; ea a fost zgîrîiată pe o cărămidă utilizată la ridicarea unei ctitorii din Tîrgoviște, în ultimii ani ai domniei lui Matei Basarab. Este vorba deci de o mărturie sinceră a unui meșter constructor sau diac din cei mulți care trăiau pe atunci în vechea capitală a țării. Aceste cuvinte simple transmit peste veacuri prinosul de recunoștință al supușilor bătrînului domn, care a știut timp de peste două decenii (1632—1654) să apere țara de războaie pustiitoare și inutile, să asigure o lungă perioadă de liniște și prosperitate Țării Românești³.

De altfel, acest omagiu nu este singular; el este însoțit de acelea ale cronicarilor secolului al XVII-lea, care au și ei, cu toții, cuvinte de laudă pentru bătrînul Matei despre care ne-au lăsat imaginea unui domn bun și blînd, ce a știut să conducă țara cu deosebită pricepere și înțelepciune.

Astfel, în *Letopiseșul Cantacuzinesc*, Matei Basarab este caracterizat ca fiind «domn bun», care a guvernat țara «foarte bine și cu dreptate». În timpul domniei lui Matei, «țara lui, mare cu mic, să bucura și da laudă lui Dumnezeu pentru domn bun, că avea pace și odihnă dăspre toate părțile și fieștecare avea hrană den dăstul»⁴. Ca să apere memoria bătrînului domn de «numele rău» pe care i-l făcuse exploatarea fiscală cam aspră din timpul ultimilor ani ai domniei⁵, cronicarul dă toată vina pe Ghinea Țucala, «grec lăcătar de la Rumele», care i-ar fi promis domnului «bani mulți» dacă îl face mare vistier; și, într-adevăr, vistierul i-a procurat «bani mulți», dar, odată cu aceștia, i-a stricat domnului «numele cel bun» pe care îl avusesese pînă atunci⁶.

La rîndul său, autorul celeilalte cronici muntene din această epocă afirmă și el că Matei Basarab a așezat «lucrurile țării cele stricate și dărăpănate de alții și cu bune socotele toate le așeza și cu vecinii se împăca, ca să aibă țara odihnă și pace»⁷.

2. *Inscripții din București*, p. 789. Vezi și Ștefan Andreescu, *Mai bun n-a fost nici un domn* («Magazin istoric», 1969, nr. 12, p. 26—32).

3. Deși a avut o domnie lungă și plină de mari realizări, Matei Basarab nu are încă o monografie dedicată tuturor aspectelor acestei domnii; lucrarea lui I. Sîrbu despre politica externă a domnului (*Mateiu voda Basarab's auswärtige Beziehungen, 1632—1654*), apărută în 1899, este astăzi depășită.

O prezentare generală a politicii interne a lui Matei Basarab, îndeosebi a organizării statului în această vreme, la Lidia Demény, L. Demény și N. Stoicescu, *Răscoala seimenilor sau răscoala populară ? 1655, Țara Românească*, Buc., 1968, p. 28-53.

4. *Istoria Țării Românești*, ed. C. Grecescu, Dan Simonescu, p. 107—108.

5. Vezi îndeosebi D. Mioc, *Reforma fiscală din vremea domniei lui Matei Basarab* («Studii», XII, 1959, nr. 2, p. 53—83), care arată că în această vreme quantumul anual al dărilor de repartiție pe o gospodărie țărănească varia între 5 și 27 de galbeni, avînd o medie anuală de 8 galbeni și 82 de aspri, ceea ce echivala cu prețul unei perechi de boi și al unui porc. Cît privește quantumul birurilor pe un sat întreg, acesta era în medie de 200 de galbeni. Din aceste dări strînse din țară domnul a realizat o avere fabuloasă care l-a impresionat pe Paul de Alep și a permis urmașului la tron al lui Matei Basarab să-și cumpere scaunul domnesc de la turci cu uriașă sumă de 1.000.000 de lei și să ierte pe locuitorii de biruri pe termen de trei luni, după cum urmărește cronică țării.

6. *Istoria Țării Românești*, ed. cit., p. 153—154.

7. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ed. C. Grecescu, p. 96—97.

Miron Costin îi face o caracterizare și mai frumoasă, punând în lumină o altă latură a personalității domnului: vitejia; după opinia sa, Matei voievod a fost «om fericit preste toate domniile acei țări, nemîndru, blînd, drept, om de țară, harnic la războaie, așa nelînfînt și nespăimat cît poți să-l asemeni cu mari oșteni ai lumii»⁸.

Calitatea de oștean viteaz și cu multă experiență în purtarea războaielor (să nu uităm că ața din Brîncoveni își începuse ucenicia în glorioasa epocă a lui Mihai Viteazul!) a fost recunoscută și de alți contemporani și ea inspira teamă și respect și turcilor. La cîțiva ani de la urcarea pe tron a lui Matei Basarab, la 20 august 1643, rezidentul imperial Rudolf Schmid scria împăratului Ferdinand că voievodul Țării Românești era un bătrîn oștean viteaz, din singele vechilor voievozi ai Țării Românești și că turcii îl respectau, considerîndu-l «ca pe un al doilea Mihai vodă» (*Viteazul*);⁹. Datorită acestor calități, ca și forței militare a Țării Românești — care putea ridica circa 40.000 de oșteni la luptă — solii bulgari în Apus considerau că *Matei Basarab era principalul conducător al «întregului răsărit», iar regele Poloniei îi atribula titlul de «generalissim al Orientului»*¹⁰.

Meritele deosebite ale lui Matei Basarab au fost apreciate și în literatura apuseană; un compiler francez de la 1689 considera astfel că Matei era un «prinț zelos pentru religia creștină și foarte iubit de supușii săi» (prince zelé pour la religion chrétienne et fort aimé de ses sujets)¹¹.

În sfîrșit, patriarhul Macarie al Antiohiei — care l-a cunoscut pe Matei Basarab către sfîrșitul vieții acestuia — are și el cuvinte frumoase de laudă despre domnul dispărut: «acest Matei bei a știut să mîne raiaua cu cea mai bună cîrmuire, căci era un om curat, cu frică de Dumnezeu, iubind rugăciunea, postul și milostenia. Era îndrăzneț în războaie, fericit, mîndru și oricare dușman care purta război cu el se întorcea biruit și nimicit. Avea un foarte bun nume, era temut de toată lumea. Vestea lui era pretutîndeni răspîndită»¹².

Subliniem faptul că această caracterizare este foarte asemănătoare cu aceea din inscripția de pe piatra de mormînt a lui Matei Basarab de la mănăstirea Arnota, unde se spune că răposatul domn a fost: «bărbat drept, îndurător și milostiv..., nicio-dată biruit ci biruitor și a multe învingeri învingător prea slăvit, înfricoșător dușmanilor de folos, îmbogățitor al țării sale»¹³.

Ținînd seama de toate aceste caracteristici elogioase ale cronicarilor și ale altor contemporani ai domnului, istoricii noștri din trecut l-au considerat și ei pe

8. M. Costin, *Opere*, ed. P. P. Panaitescu, p. 168.

9. I. Lupaș, *Matei Basarab și relațiile sale cu Transilvania* («Analele Acad. Române. Memoriile Secției istorice», seria III, t. XIII, 1932—1933, p. 356).

10. Ivan Duicev, *Petar Parcevici și încercările de eliberare ale popoarelor balcanice de sub stăpînirea otomană, în Relații româno-bulgare de-a lungul veacurilor* (sec. XII—XIX), vol. I, Buc., 1971 și I. Lupaș, *op. cit.* Vezi și *Căldători străini despre țările române*, V, p. 376, unde se arată că «marele satrap» Matei Basarab era chemat în ajutor la sudul Dunării «drept căpetenie principală, cu intenția de a-l alege principe al Orientului» (Principe del'Oriente).

Și alți străini care l-au cunoscut pe domnul Țării Românești au fost impresionați de calitățile sale, considerîndu-l «om plin de demnitate», «foarte devotat creștinătății etc. (*ibidem*, p. 120, 132).

11. Apud N. Iorga, *Istoria românilor*, VI, p. 83.

12. Virgil Cîndea, *Letopiseșul Țării Românești (1292—1664) în versiunea arabă a lui Macarie Zaim* («Studii», 23, 1970, nr. 4, p. 691).

Afirmație confirmată și de papa Inocențiu al X-lea, care, la 16 mai 1647, laudă «minunata bunătate sufletească» a lui Matei (*Spectata nobis non semel mirifica nobilitatis tuae humanitas*) («Studii italiene», 1939, p. 66).

13. N. Iorga, *Inscripții din bisericile Românești*, I, Buc., 1905, p. 204.

Matei Basarab ca pe un domn bun și drept. Astfel, pentru Nicolae Iorga, domnul a fost «adevărat bun păstor și părinte», care «a ținut țara în cea mai deplină liniște, cu judecată bună și cu dări cumpătate»; pentru marele nostru istoric, Matei a fost un adevărat «domn — părinte» sau «bunul ocrotitor al supușilor și tovarășilor săi de arme»¹⁴.

O opinie asemănătoare are și V. Motogna, care susține că Matei vodă a șters suferințele trecutului, restabilind întocmirile cele bune și așezînd toate păturile sociale în drepturile lor pe care le-au avut din vechime. Prin cîrmuirea lui blîndă și «dreaptă, și-a făcut zid de apărare din alipirea și dragostea supușilor»¹⁵.

În sfîrșit, pentru C. C. Giurescu, Matei Basarab a fost un domn cu remarcabile însușiri, «viteaz ostaș, ctitor desăvîrșit, gospodar vrednic și diplomat încercat..., tipul reprezentativ al domnului de țară»¹⁶.

Chiar dacă aceste caracterizări tind să idealizeze în parte personalitatea și meritele lui Matei Basarab, după cum s-a observat¹⁷, nu se poate nega faptul evident că în lunga sa domnie de 22 de ani, *Țara Românească a cunoscut importante progrese, atît în viața economică și politică, cît și mai ales în dezvoltarea culturii și artei.*

•

Adus pe tron de boierimea autohtonă, nemulțumită profund de prezența tot mai «supărătoare a elementelor levantine ce tindeau să monopolizeze dregătoriile țării, elemente susținute de unii domni grecizați ca Radu Mihnea sau Leon Tomșa, Matei Basarab a știut să promoveze o politică de echilibru atît pe plan intern, cît și extern, revenind la tradițiile vechi ale țării, tradiții încălcate de elementele grecești sau grecizate venite în Țara Românească în anturajul unor domni ca cei amintii.

După cum spunea foarte frumos N. Iorga, Matei «nu venea în scaun numai pentru a se trufi cu purtarea semnelor domnești, pentru a strînge bani și a lăsa un nume răsunător în amintirea urmașilor; coborîtor al domnilor de demult, coborîtor român al domnilor români, viteaz din sîngele vitejilor, el avea scopurile sale scrise pe steagul pe care-l desfășurase, chemînd țara în jurul lui; el voia să aducă înapoi trecutul, trecutul de bogăție, de cinste, de putere, de mindrie și de învățătură»¹⁸.

Refacerea economică a țării, ca rezultat al lungii perioade de liniște, a asigurat o bază materială solidă pentru desfășurarea unei vaste opere culturale ce poate fi

14. N. Iorga, *Studii și documente*, X, p. 116, 233 și *idem*, *Răscoala scimenilor împotriva lui Matei Basarab*, Buc., 1910, p. 3.

Vezi și Al. Odobescu, *Cîteva ore la Snagov*, în *Opere complete*, III, p. 52—54, unde se spune că Matei a fost «viteaz în războaie, dibaci în politică și-n veci încins cu grija țării, ...acel erou mare în toate (care) nu nesecotea nici cele mai mărunte îndeletniciri ca să țină liniștea și dreptatea între pămîntenii săi... El nu știa multă carte, nu vorbea altă limbă decît limba țării, dar vorba-i era vorbă sănătoasă și, cînd lua condeiul în mînă, apoi condeiul plătia cît sabia..., Matei Basarab, dacă n-a fost singurul erou al Țării Românești, negreșit că a fost cel mai mare domnitor al ei, cel ce a știut să împreune puterea armelor de apărare cu regularea progresului și ordinii înlăuntru... Numele tău glorios — i se adresează Odobescu — ar trebui să însufle o venerație religioasă poporului pentru care ai jertfit».

15. V. Motogna, *Epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu* («Cercetări istorice», XIII—XVI, 1940, nr. 1—2, p. 516—517).

16. C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, partea I-a, ed. I-a, Buc., 1944, p. 79.

17. Lidia Demény, L. Demény și N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 29.

18. N. Iorga, *Studii și documente*, VII, p. CXXX.

comparată doar cu aceea realizată de Ștefan cel Mare (1457—1504), Neagoe Basarab (1512—1521) — al cărui continuator s-a considerat Matei Basarab, nepotul lui Neagoe — sau Constantin Brîncoveanu (1688—1714), rudă și el cu fostul agă Matei din Brîncoveni

Ceea ce caracterizează pe plan politic istoria epocii lui Matei Basarab sînt *bunele raporturi cu principi Transilvaniei Gheorghe Rákoczy I și II*, pe sprijinul cărora s-a bizuit domnul Țării Românești în conflictele generate de planurile ambițioase ale lui Vasile Lupu, domnul Moldovei, care a încercat în două rînduri să-i ocupe tronul¹⁹. Alianța cu Transilvania a fost una din cordonatele politicii externe a lui Matei Basarab. Vorbind despre această alianță, domnul spunea în 1652: «*de cine ne vom teme dacă țărilor noastre vor păstra buna înțelegere de pînă acum? În alară de Dumnezeu, de nimeni*»²⁰.

Pînă la urmă, căutînd să anihileze planurile lui Vasile Lupu care se visa domn al Moldovei și Țării Românești, Matei Basarab s-a aliat cu G. Rákoczy al II-lea și a reușit să-l înlocuiască pe domnul Moldovei cu fostul logofăt al acestuia, Gheorghe Ștefan, refăcînd astfel unitatea politică de acțiune a Țărilor Române.

Se mai cuvine să reținem faptul că luptele dintre cei doi domni — cauzate, repetăm, de ambiția lui Vasile Lupu, om cu firea mai mult împărătească decît domnească, cum îl caracteriza Miron Costin — erau considerate de locuitorii celor două Țări Române ca fiind străine de interesele acestora. Din aceste motive, la 1639 Matei Basarab comunica lui G. Rákoczy I: «*sărmanii moldoveni nu voiesc, dar fi mîna (Vasile Lupu) cu puterea la război*»²¹. La rîndul lor, la 1653 locuitorilor din Țara Românească le venea greu să lupte cu «*trații lor români moldoveni*», după cum se spune într-o mărturie contemporană²².

În această epocă în care românii din Transilvania erau supuși unor puternice presiuni pentru a fi atrași la calvinism, fiind deci în primejdie de a-și pierde credința străbună, ei au primit un puternic ajutor din partea statului și a bisericii din Moldova și Țara Românească. Astfel, după tipărirea *Catehismului calvin*, la 1640, mitropolitul Varlaam al Moldovei a convocat la Iași un sobor al reprezentanților Bisericii din ambele țări române extracarpatiche și a elaborat un răspuns la acest catehism. Predoslovioa acestei lucrări are o deosebită importanță deoarece în ea apare *ideea unității de neam bazată pe unitatea de credință*. Răspunsul lui Varlaam constituie o dovadă

19. Se știe că, la 1639, Vasile Lupu s-a intitulat domn al Moldovei și al Țării Românești (C. Velichi, *Vasile Lupu ca domn al Moldovei și Țării Românești*, în «*Rev. istorică*», 1936, p. 101—103). Domnul Moldovei și-a confecționat și un sigiliu în care stema Moldovei apare alături de aceea a Țării Românești, iar domnul poartă titlul: «*Io Vasile voievod și domn al Moldovei și Țării Românești*». Vezi Maria Dogaru, *Sigiliile lui Vasile Lupu* («*Rev. Muzeelor*», 1971, nr. 1, p. 60—63).

20. I. Lupaș, *Istoria Unirii românilor*, Buc., 1937, p. 162.

Exprimînd o realitate cunoscută de mult în Transilvania, la 1654, Ioan Köröspataki deplîngea moartea lui Matei Basarab care era «*spre marea pagubă a țării noastre... căci cît a trăit el a fost ca o cetate de graniță, n-au putut să ne atace ușor turcii și tătarii*» (Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în sec. XIII—XX*, Buc., 1971, p. 112).

21. V. Motogna, *Epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu* («*Cercetări istorice*», XIII—XVI, 1940, p. 499).

22. *Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, vol. II, Brașov, 1848, p. 51; cf. «*Studii și mat. de istorie medie*», IX, 1978, p. 80.

certă că reprezentanții Bisericii Ortodoxe din Țara Românească și Moldova luptau împreună pentru menținerea unității poporului român din cele trei țări²³.

*

Urmind pilda lui Neagoe Basarab, Matei a dus o politică de largă sprijinire a popoarelor ortodoxe din Peninsula Balcanică, de promovare a unui panortodoxism politic slujit de cartea tipărită în limba slavonă, și de apărare a purității credinței ortodoxe într-o vreme în care influențe protestante erau încurajate de unii înalți prelați precum patriarhul Chiril Lucaris.

Referindu-se la faptul că Matei Basarab și-a ales ca model pe Neagoe Basarab, marele istoric N. Iorga spunea: «Privind în urma vremilor, el zărea la depărtare de un veac un chip de sfânt purtător de cunună lumească, împăciuitoar de țară, înfrățitor de boieri, înălțător de biserici, sprijinitor al meșteșugurilor și al științei celei bune de carte; celălalt Basarab era Neagoe. Matei Basarab voi să semene cu Neagoe Basarab. Din moștenirea acestuia făcea parte însă și cartea slavonă. Toți o uitaseră aproape, precum uitaseră și destinele și rânduielele bune; ca și pe dinsele, el voi s-o învie, socotind — aceasta era greșeala lui — că sînt deopotrivă de folositoare pentru înaintarea neamului. Neagoe văzuse cum se tipăresc sub ochii săi cărți ce erau să bucare ortodoxia întreagă, și Matei voi să-și aibă tiparniciii săi pentru cărțile sfinte»^{23 bis}.

Militar și diplomat lucid, Matei Basarab considera — ca și înaintașul său Neagoe Basarab — că păstrarea riguroasă a ortodoxismului pur și a limbii slavone ca limbă de cult în sud-estul Europei constituiau mijloace eficiente de rezistență contra dominației otomane domnul Țării Românești fiind socotit de contemporanii săi din Apus un sprijin important în cazul unui eventual război antiotoman.

Din aceste motive, Matei Basarab a pus să se tipărească cărți de cult în limba slavonă pentru popoarele creștine din sud-estul Europei²⁴, a ctitorit cîteva biserici în Bulgaria și la Muntele Athos, a ajutat biserica ortodoxă din sud-estul Europei și a sprijinit lupta mitropolitului Petru Movilă împotriva influenței protestante, pentru puritatea credinței ortodoxe.

23. O dovadă elocventă a colaborării moldo-muntene în această problemă o constituie faptul că răspunsul lui Varlaam a fost tipărit în Țara Românească, unde textul a fost puțin modificat.

Vezi Mihaela Teodorescu, *Unde a fost tipărită lucrarea lui Varlaam. «Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc»?* («Limba română», 1978, nr. 2, p. 163—171).

23 bis. N. Iorga, *Studii și documente*, VII, p. CXXX. Vezi și *Modele răsăritene și modele voievodale în Țara Românească* («Glasul Bisericii», 1976, nr. 1—2, p. 168—173), se subliniază faptul că Neagoe Basarab «lăsase amintirea unui voievod strălucit prin activitatea sa artistică și literară, prin somptuozitatea domniei sale care putea fi desprinsă din tabloul votiv, din marile icoane, din decorația pietrelor de mormint ale familiei sale. Succesorii săi au admirat mai cu seamă această bogăție artistică și acest spirit imperial, cu rădăcinile în cultură și civilizația bizantină și, în ochii lor, Neagoe a căpătat proporții monumentale, ca și țarul Ștefan cel Mare din Moldova». Aceasta este o latură — cea exterioară, de splendoare artistică — pe care s-a străduit să o imite Matei Basarab, dar nu este singura, așa cum lasă să se înțeleagă autorul studiului citat.

24. Victor Papacostea, *Les origines de l'enseignement supérieur en Valachie* («Revue des études sud-est européennes», I, 1963, nr. 1—2, p. 7—40).

Vezi și N. Iorga, *Istoria românilor*, VI, p. 90, care afirmă «bulgarii, mai mult decît sîrbii, cheamă pe Matei, ca șef de cruciadă, sprijinit de imperiali în fruntea lor, ca să redeie astfel viața acelu «leu bulgăresc» de care se vorbește într-una din scrisorile lor».

Ținând seama de aceste merite deosebite de ocrotitor al Bisericii, unii contemporani nu s-au sfiit să-l compare pe domnul Țării Românești cu Constantin cel Mare^{24 bis} cum face autorul manuscrisului *Tetraevangelului*, alcătuit în timpul domniei sale, care scrie: «Binecinstitorul (Matei Basarab)..., luminatul de Sf. Împărat Ceresc, încununat cu împărătească cunună, care este luminat cu ochiul soarelui și al credinței, fiind asemenea unui al doilea Constantin din sf. mari împărați ai Romei Nouă, celor nevoiași și săraci cald ajutor, luminatul și prea milostivul»²⁵.

Susținând Biserica Ortodoxă din sud-estul Europei, Matei Basarab a știut în același timp să apere și interesele Bisericii din țara sa: «pe cînd Vasile (Lupu) închina la Locurile Sfinte clădirile sale, Matei liberează de orice legătură cu Orientul, fie și împotriva legăturii cu blestem, un mare număr din lăcașurile țării sale. Și în acest domeniu se caută închiderea în hotarele dreptului românesc»²⁶.

Cea mai bună explicație dată pînă acum acestei probleme ni se pare aceea propusă de istoricul Emil Lăzărescu: «nu trebuie uitat că Matei Basarab venise în scaun ca reprezentant al boierimii de țară, ce lupta pentru înlăturarea levantinilor de la profitul de pe urma veniturilor țării. Aducerea la îndeplinire a programului acestei partide făcea ca raporturile dintre Țara Românească și Orientul ortodox de limbă greacă să cunoască o perioadă de criză, agravată de faptul că, la conducerea Moldovei, se afla Vasile Lupu (1634–1653) care — sprijinit politiceste de funcționarii ortodocși, de limbă greacă, de la Poartă, și la rîndu-i sprijinitor al acestora — avea să încerce, în tot cursul îndelungatei sale domnii, să alunge din scaun pe voievodul muntean... În asemenea condiții, e lesne de înțeles de ce, printre măsurile de politică religioasă ale lui Matei Basarab, s-a impus și aceea de emancipare a celor mai de seamă dintre mănăstirile țării de sub controlul și exploatarea instituțiilor religioase din Orientul ortodox, cărora le fuseseră închinat»²⁷.

24 bis. În *Psaltirea* tipărită în limba slavonă în anii 1637 și 1638 și împărțită în dar popoarelor de la sudul Dunării, Matei Basarab se adresează «drept credinciosului și evlaviosului neam al patriei noastre și altor neamuri înrudite cu noi după credință și avînd același vestit dialect slavonesc ca limbă (de cult — N. S.), și cu deosebire bulgarilor, sîrbilor, ungrovlahilor și moldovlahilor și celorlalți» (*Bibliografia românească veche*, I, p. 105). În aceeași prefață domnul promite «și alte cărți».

După cum s-a observat, tipăriturile în limba slavonă aveau misiunea să pătrundă și la sudul Dunării, asigurînd astfel «propagarea influenței culturale și politice a Țării Românești în zonele limitrofe, lansarea spirituală a poporului nostru în circuitul Europei răsăritene» (Dan Horia Mazilu, *Udriște Năsturel*, Buc., 1974, p. 39–40). După cum a arătat V. Căndea, *Rațiunea dominantă*, Cluj-Napoca, 1979, p. 46, Matei susținea menținerea slavonei ca limbă de cult, fără a contesta însă rolul scrisului românesc în alina cultura.

După alte opinii, «tradiționalismul lui Matei Basarab nu se manifestă numai prin încercările neizbutite de reînviere a literelor slavone, ci și prin afirmarea unei solidarități cu antecesorii săi și cu trecutul țării, latură «istorisită» pe care o putem considera constructivă în măsura în care contribuie la îmbogățirea conștiinței românești cu valorile propriului său trecut... Voievodul se mărturisește adesea călăuzit de pildele strămoșilor săi, de «modelele» cu care își exprimă solidaritatea și dorința de a le urma aiudoma exemplul. Aceste modele erau Negru vodă, Neagoe Basarab și Mihai Viteazul, primii doi trecînd ctitori ai unor monumente ilustre, ultimul al unor mari victorii împotriva turcilor.» (Pavel Chihaia, *Structura culturală în orașele Țării Românești la mijlocul secolului al XVII-lea*, în «Glasul Bisericii», 1977, nr. 5, p. 7, extras).

25. P. P. Panaitescu, *Manuscrisele slavone din Biblioteca Academiei R. P. Române*, I, Buc., 1959, p. 19–20.

26. N. Iorğa, *Istoria românilor*, VI, p. 83.

27. *Istoria artelor plastice în România*, II, p. 11.

Deși Matei Basarab nu a fost el însuși un cărturar așa cum a fost străbunul său Neagoe Basarab, el a știut să atragă la curtea sa pe cei mai învățați oameni ai epocii sale, care, sub oblăduirea înțeleptului domn, au început să răspîndească cultura și în limba națională²⁸.

Personalitățile care au dat impuls vieții culturale a Țării Românești de la mijlocul secolului al XVII-lea erau animate de preocupări în parte diferite.

Una din figurile centrale ale vieții culturale a Țării Românești din această epocă a fost Udrishte Năsturel, cumnatul domnului, conducătorul cancelariei acestuia și editorul unora din cărțile tipărite în această epocă. Bun cunoscător al limbii slavone, a cultivat această limbă din motive religioase, considerînd-o o limbă «sfîntă», bazată pe tradiția Bisericii; el a încercat chiar să creeze o limbă slavonă literară, retorică, pretențioasă și artificială, limbă ce se adresa unei elite de intelectuali²⁹.

Udrishte a căutat să promoveze un *umanism românesc în limba slavonă*, deoarece credea că această limbă — considerată «sfîntă» — putea să vehiculeze, ca și latina, valorile antichității clasice. Așa cum au arătat cercetările recente, «cînd este vorba de educația poporului, Năsturel are încredere în limba română, pe care o folosește cu talentul său literar». Cunoscător al limbilor latină și slavonă, Udrishte a promovat un *umanism cărturăresc*, în timp ce clericii vremii, proveniți din mediul țărănesc, vor milita pentru dezvoltarea culturii în limba poporului.

Dată fiind necesitatea legitimă a societății vremii aceleia de carte și cultură română, încercarea lui Udrishte Năsturel era sortită eșecului; *el ilustrează ultima etapă de strălucire a culturii în limba slavonă, într-o epocă în care cultura în limba română tăcea pași hotărîtori*.

Semnificativ pentru orientarea culturală a lui Udrishte Năsturel este faptul că atunci cînd traduce unele opere din limba latină (cazul celebrei lucrări *De imitatio Christi*, a lui Thomas de Kempis) nu traduce în limba română — pentru a fi citite de un public cit mai numeros — ci în limba slavonă³⁰.

Pe lângă faptul că a condus cancelaria cumnatului său (care a eliberat în această epocă aproape 1300 de hrisoave ce ni s-au păstrat), Udrishte Năsturel a coordonat în bună parte intensa activitate tipografică din această vreme, alcătuiind și prefete la unele opere tipărite.

28. P. P. Panaitescu, *Inceputurile și biruința scrisului în limba română*, Buc., 1965, p. 191—201.

29. Virgil Cândea, *L'humanisme d'Udrishte Năsturel et l'agonie des lettres slavones en Valachie* («Revue des études sud-est européennes», VI, 1968, nr. 2, p. 239—287). Tipărit și în limba română în vol. *Răzîunea dominantă*, Cluj-Napoca, 1979, p. 33—77. Vezi mai nou Dan Horia Mazilu, *Udrishte Năsturel*, Buc., 1974, care-l consideră promotorul politicii culturale de mari proporții din vremea domniei lui Matei Basarab.

După opinia lui N. Iorga, domnul a fost domniat de învățatul său cumnat, ceea ce a făcut ca la început curentul cultural să fie slavon (*Istoria românilor*, VI, p. 88).

30. Se înțelege că Udrishte nu urmărea prin aceasta introducerea limbii slavone ca limbă vorbită de popor, ci doar utilizarea ei cu limbă de cultură. El știa prea bine că limba vorbită de poporul nostru este de origine latină și că toți locuitorii celor trei Țări Române vorbeau aceeași limbă; în prefața la *Evanghelia învățătoare* din 1642, învățatul logofăt mărturisea că a făcut traducerea «pe limba rumânească» pentru a ajuta «neamul nostru» care vorbea această limbă (*Bibliografia românească veche*, I, p. 120—124).

În același timp — din porunca cumnatului său — Udriște Năsturel a cercetat toate mănăstirile din Țara Românească pentru a afla cărțile vechi care trebuiau copiate ca să nu se piardă³¹.

În timp ce Udriște Năsturel și alți cărturari ca episcopul Ignatie de Râmnic (bulgar de origine) militau pentru o unitate ortodoxă de limba slavonă în sud-estul Europei³², mitropolitii Teofil și Ștefan — iubitori de carte românească — făceau să apară cărți de cult în limba poporului³³. Este interesant să arătăm aici că în prefața cărții despre *Botez și mir*, tipărită în limba română la 1651, mitropolitul Ștefan recunoaște că preoții nu cunoșteau limba slavonă, din care pricină erau acuzați că «nu știu sluji tainele sfintei biserici»; ținând seama de această situație, mitropolitul s-a hotărât, după cum mărturisește el însuși: «să ieu imputarea batjocurilor de asupra acestei țărișoare» și să tipărească, «nu cum au fost pînă acum slavonește tipicurile..., ce tot românește toate pre rînd». Știind că inițiativa sa va isca opoziția unor tradiționaliști, mitropolitul avertiza: «de am mai dres rinduiatele și le-am propus românește..., nu să cade vouă... să vă împoncișați și să vă scirbiți împotriva păstorului vostru»³⁴.

Pe cînd curentul slavon sluja mai mult unor interese generale ale Bisericii, folosirea pe scară tot mai largă a limbii române în locul celei slavone răspundea nevoilor culturale ale societății românești³⁵.

După opinia lui N. Iorga, domnia lui Matei Basarab poate fi împărțită din acest punct de vedere în două epoci: prima pînă la 1641, cînd domină «internaționalismul slavon», și a doua, după această dată, cînd mitropolitul Teofil impune cultivarea limbii românești «în sensul însuși al domniei lui Matei»³⁶. Astfel, «tot mai larg se deschidea, în paguba vechii ortodoxii cu canoane și ierarhie elină, poarta prin care noul curent românesc pătrundea și în clădirea pe veci a bisericii, în tot cuprinsul românimii»³⁷. «Acuma, între limba românească și cultura bisericească și biserica însăși se făcuse o legătură pe care nimic n-o mai putea sfărîma»³⁸.

Dar tipărirea cărților bisericești în limba română nu a însemnat încă introducerea oficială a limbii române ca limbă de cult în locul slavonei. «Va trebui să vină umanismul românesc, la sfîrșitul veacului, cu ideea că limba română, fiind continua-

31. Aflăm acest lucru dintr-o însemnare pe un manuscris al *Învățăturilor lui Theodor Studitul* din 1642, unde se spune că lucrarea a fost aflată la mănăstirea Snagov, «veche, putredă și ruptă și, negăsindu-i potrivă în nici una din mănăstiri, a dat-o să o copieze» (D. Mîoc, în «Studii și mat. de istorie medie», VI, 1973, p. 346).

32. N. Iorga, *Istoria românilor*, VI, p. 92.

33. După opinia lui N. Iorga, urmînd pilda lucrărilor mitropolitului Simion Ștefan din Transilvania, «mitropolitul Ștefan începe să facă a se simți dorințele și aplecările sale (favorabile introducerii limbii române ca limbă de cult — n.n.), în dauna modci slavone de la curte, sprijinite și reprezentate de cumnatul însuși al mării sale» (*Istoria bisericii românești*, I, ed. II-a, p. 342).

Meritele celor doi ierarhi au fost subliniate recent de Virgil Cândea, care arăta că opera lor «contribuie, cu o temeritate care nu trebuie subestimată, la introducerea limbii române în cărțile de cult, dar în același timp, cu hotărîre, la inițierea unei literaturi etice. Acum se reia programul coresian al scrierilor educative, care va rămîne preocuparea centrală a culturii românești timp de două secole» (*Răzîunea dominantă*, Cluj-Napoca, 1979, p. 68).

34. *Bibliografia românească veche*, I, p. 181—183.

35. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 197.

36. N. Iorga, *op. cit.*, p. 93. În *Istoria bisericii românești*, vol. I, ed. II-a, p. 294, marele istoric vorbește de «curentul nou elino-slavon de supt Matei-vodă», urmat de un curent românesc promovat de mitropoliții Teofil și Ștefan.

37. N. Iorga, *op. cit.*, p. 344.

38. *Ibidem*, p. 345.

toarea celei latine, este nu numai limba gloatelor, ci un instrument de civilizație, superior prin originile sale celei slavone, și acesta este cel mai mare merit al vechilor noștri umaniști. Câtă vreme limba slavonă bisericească a fost considerată sfință, mai bogată ca mijloc de exprimare nu a putut fi complet înlăturată din pozițiile ei de rezistență, în special în biserică»³⁹. *Epoca lui Matei Basarab reprezintă însă o etapă importantă în acest proces de mai lungă durată*⁴⁰.

În sfârșit, un al treilea curent era promovat de Pantelimon Ligarides, grec din Chios, umanist, erudit și teolog, chemat de Vasile Lupu dar rămas la Țirgovște pentru a fi preceptorul fiilor postelnicului Constantin Cantacuzino și a încă zece fii de boieri⁴¹. La cursurile sale, ținute în limbile greacă și latină, se vor forma o serie de intelectuali care vor promova o adevărată renaștere către sfârșitul secolului al XVII-lea. Ligarides nu va influența însă decât în mică măsură atmosfera culturală a epocii lui Matei Basarab.

*

Acestea fiind curentele și tendințele principale ce se manifestă în epoca lui Matei Basarab, nu rămâne să spunem câteva cuvinte despre *principalele sale realizări în acest domeniu, realizări care vor influența într-o anumită măsură și pe cele de ordin artistic*.

Cea mai de seamă realizare culturală este, fără îndoială, aceea din *domeniul tiparului*. Cu sprijinul mitropolitului Kievului, de origine română, Petru Movilă, Matei Basarab a adus în Țara Românească două tipografii; una a așezat-o în mănăstirea Cîmpulung, unde a dat la lumină patru cărți (ultima o *Psaltire* în limba slavonă în 1650). Cea de-a doua, instalată la început la mănăstirea Govora și pusă sub supravegherea egumenului Meletie Macedoneanul⁴², a fost mutată la mănăstirea Dealu, iar

39. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 197. După opinia lui I. Bianu, înlocuirea slavonei cu limba română ca limbă de cult a avut loc în primele decenii ale secolului al XVIII-lea (vezi nota următoare).

După cum arată recent Virgil Căndea, «*biserica română este singura dintre bisericile creștine din Europa care, deși aparține unei severe tradiții, a părăsit vechea limbă sfință*», înlocuind-o cu limba vie a poporului. Faptul se explică prin poziția specială a românilor care, latini de origine și de limbă, au fost obligați secole de-a rândul să asculte serviciul divin într-o limbă străină». Același învățat a remarcat și faptul că, în timp ce Matei Basarab dorea menținerea slavonei ca limbă de cult, conform tradiției, el nu neglijează necesitatea comunicării între români prin scris și tipar în limba lor proprie, dar în afara cultului (*Rățiunea dominantă*, p. 46—47).

40. Vezi I. Bianu, *Despre introducerea limbii românești în biserica românilor*, Buc., 1904, p. 18, care arată că în ultimii ani ai domniei lui Matei Basarab s-au tipărit românește «numai arătările tipicului, adică instrucțiunile cum trebuie să se facă slujba, cântările și rugăciunile rămânând toate în slavonește».

N. Iorga afirmă el însuși mai târziu că, în vremea domniei lui Matei Basarab, are loc «un început de romanizare a slujbei (religioase) care se va continua mai târziu numai, și nu fără mari greutăți» (*Istoria românilor*, VI, p. 189).

Faptul acesta a fost cunoscut și unor oameni de cultură din sec. XVIII ca învățatul episcop Chesarie care scria în predoslovla la *Mineitul pe noiembrie*, Râmnic, 1778 că «tălmăcirea cărților (în limba română — N.S.) s-au început în zilele lui Matei voievod Basarab» (*Bibliografia românească veche*, II, p. 227).

De aceea nu putem subscrie la unele afirmații prea categorice potrivit cărora Matei Basarab «a introdus oficial limba română în locul celei slave în practica cultului ortodox» (Maria Soveja, în «*Revista arhivelor*», 1973, nr. 2, p. 182).

42. Despre activitatea acestuia vezi G. T. Ionescu, *M-rea Govora și egumenia lui Meletie Macedoneanul* («*Buletinul Mon. Istoric*», 1971, nr. 2, p. 20 și urm.), idem, *Contribuții la cunoașterea așezământului cultural medieval nr-rea Govora din jud. Vâlcea* («*Buridava*», 1972, p. 57—122).

de acolo la Tirgoviște, în 1646, când se tipărește un *Slujebnic* slavon, iar apoi din nou la Dealu, în 1647, pentru ca în 1649 să se stabilească la Tirgoviște ultima tipăritură fiind *Tirnosania* slavo-română din 1652⁴³.

Este interesant de reținut că în prefața primei cărți tipărite la Cîmpulung în 1635, *Molittenicul* slavonesc, prefață alcătuită din porunca lui Matei Basarab, se spune că domnul și-a dat seama de «împuținarea cărților sfinte ... din pricina deselor năvăliri și impresurări ale diferitelor popoare» și că alte cărți nu se vor putea realiza «decît numai prin tipografie, adică tiparniță». Căutînd o asemenea instalație necesară, s-a prezentat Meletie Macedoneanul, «venit din țările rusești», cu care domnul s-a sfătuit; soluția găsită în comun a fost aducerea tiparului de la Kiev, de la Petru Movilă, care a trimis «tiparniță întreagă, desăvirșită, cu litere de cinci feluri, de asemenea și tipograf iscusit împreună cu ea, anume Timotei și cu alții», cărora — spune domnul — «și loc hotărît pentru aceasta le-am arătat orașul numit Cîmpulung și le-am poruncit acolo a vieții și a se hrăni, a se îmbrăca și a se folosi de darea orașului și în alte cheltuieli de meșteșug a o întrebuința. Deci, după săvîrșirea instrumentelor de lemn, trebuincioase meșteșugului, am poruncit ca prin voie și sînt obștesc, mai întîi să se scoată la lumină această carte ce este Trebnic sau Molitvoslov numit, fiind cea mai de trebuință cercetării bisericești»⁴⁴. Este vorba deci de o *politică culturală dirijată de domn și de statul său domnesc, care urmărea în primul rînd înzestrarea bisericilor cu cărțile de cult necesare*.

Tipăriturile realizate în timpul domniei lui Matei Basarab, care se adresau nu numai românilor din țara pe care o conducea, ci și celor de același neam cu ei din Moldova și Transilvania, ca și creștinilor ortodocși de la sudul Dunării, au fost făcute — așa cum am arătat — majoritatea în limba slavonă, limbă ce trebuia să unească pe ortodocși în lupta lor comună, sau separată, împotriva mahomedanismului, protestantismului sau calvinismului.

Marea majoritate a cărților tipărite au fost cărți de cult; la trei dintre acestea (*Pogribania preoților*, 1650, *Mystirio sau Sacrament*, 1651 și *Tirnosanie*, 1652), editate tot în limba slavonă, explicațiile practicii sînt în limba română pentru preoții care nu înțelegeau limba slavonă.

În afară de cărțile de cult, s-au mai tipărit în vremea domniei lui Matei Basarab și *primele legiuri din Țara Românească*: *Pravila de la Govora*, 1640, legiuire de drept bisericesc, tradusă din slavonă de Mihail Moxa sau Moxalie, autorul unui cronograf, precum și *Indreptarea Legii*, 1652, de proporții mari, cuprinzînd traduceri din *Nomocanonul* lui Manuil Malaxos, *Comentariul* lui Alexie Aristen la *Sinopsa* lui Ștefan din Efes ș.a., precum și extrase largi din *Cartea românească de învățătură*, tipărită de Vasile Lupu la Iași, în 1646⁴⁵.

Așa cum s-a arătat, «această legiuire reprezintă încununarea constituirii dreptului scris în limba română și, în același timp, receptarea oficială a legilor și canoanelor bizantine ca norme legale ale statului Țării Românești. *Indreptarea Legii* este prima operă juridică din Țara Românească cu un pronunțat caracter laic și cea mai

43. Gabriel Strempele, *Sprrijinul acordat de Rusia tiparului românesc în secolul al XVII-lea* («Studii și cercetări de bibliografie», I, 1955, p. 19—27). Vezi și P. P. Panaitescu, *Petru Movilă și românii*, Buc., 1942.

44. Dan Simonescu și Damian Bogdan, *Începuturile culturale ale domniei lui Matei Basarab* («Biserica Ortodoxă Română», LVI, 1938, p. 870 și urm.). O bună prezentare a activității tipografice din această vreme la C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, III/1, ed. II-a, p. 893—895.

45. Vezi introducerea la *Indreptarea Legii*, Buc., 1962.

cuprinzătoare legiuire tipărită în limba română în tot cursul evului mediu. Ea reflectă și izbînda limbii române în literatura juridică».

Prin tipărirea *Indreptării Legii*, Matei Basarab avea în vedere în primul rînd consolidarea legislativă a statului și a autorității domnești — care avea nevoie de o legiuire represivă împotriva celor care atingeau și primejduiau ordinea socială a epocii — și numai în al doilea rînd promovarea culturii în limba română.

În sfîrșit, merită reținut și faptul că reproducerea textului *Pravilei Moldovci* din 1646 în legiuirea munteană din 1652 «dovedește identitatea regimului social-politic din ambele state feudale românești». Adoptarea legiuirii moldovene în Țara Românească prezintă o deosebită importanță și pentru faptul că dovedește «*deplina unitate a limbii române*»^{45 bis}.

Se mai cuvine subliniat faptul că cele două legiuri — *Pravila de la Govora și Indreptarea Legii*, îndeosebi ultima — au avut o largă circulație și în Transilvania⁴⁶, unde s-au păstrat numeroase exemplare. Ducînd o adevărată politică culturală, Matei Basarab a pus să se tipărească *Pravila de la Govora* într-o ediție specială pentru Transilvania, sub numele mitropolitului Ghenadie; din *Indreptarea Legii* s-au descoperit în Transilvania cel puțin 35 de exemplare, din care 8 în Bihor, 7 în Banat, 7 în județul Arad, 6 în județul Sibiu etc.^{46 bis}.

Pe unul din aceste exemplare se păstrează următoarea însemnare deosebit de interesantă: «scriu eu, Udriște diac (din Țara Românească — N.S.), la tine, frate popa Teodor, cum aceasta să ști și să nu să uite cum că această carte o dau ție să o duci la frații den Ardial, această carte pre limba românească». Udriște atrăgea atenția asupra faptului că *Pravila* cuprindea «*luminata știință... de dreptate de la moși și strămoși*»⁴⁷. Este vorba aici, în chip evident, de un mesaj cultural cu o semnificație clară: un dar «pre limba românească», făcut «*trajaților*» din Transilvania.

O a doua realizare de seamă în domeniul culturii privește istoriografia; pe baza unei atente analize a părților componente ale cronicii Țării Românești (așa-numitul *Letopiseș Cantacuzinesc*), s-a ajuns la concluzia că «alcătuirea primei istorii a Țării Românești se datorește curții domnești din vremea lui Matei Basarab»^{47 bis}, iar Can-

45 bis. G. Cronț, *Dreptul bizantin în jările române. Indreptarea Legii din 1652* («Studii», 1960, nr. 1, p. 57—82).

46. La 1871 mitropolitul Andrei Șaguna, arăta că *Indreptarea Legii* era încă un cod de autoritate recunoscută de românii ortodocși de pretutindeni (*Enhiridion sau manual de canoane cu comentarii*, Sibiu, 1871).

46 bis. «Valachica», 10—11, 1978—1979, p. 29; «Mitropolia Ardealului», 1977, nr. 7—9, p. 660 și urm.; *Tîrgoviște, cetate a culturii românești*. Buc., 1974, p. 56—57 etc.

Despre rolul legiurilor în păstrarea unității românilor vezi Ioan N. Floca, *Unitatea dintre pravilele Iosofite în Transilvania cu cele din Țara Românească și Moldova* («Mitropolia Ardealului», 1962, nr. 9—12, p. 686—710), care subliniază faptul că *Indreptarea Legii*, s-a aplicat și în Transilvania, unde era considerată «un cod oficial de legi și canoane». 47. «Crisia», 1977, p. 436.

47 bis. Vezi și N. Iorga, *Cronicile muntene*, Buc., 1912, p. 12, unde se spune: «ca și la istoria lui Mihai Viteazul, întîlnim pretutindenea date precise, ceea ce înseamnă o redacțiune în paralel cu evenimentele (petrecute în vremea lui Matei Basarab)... Miraculosul intervine în favoarea eroului, ca în orice operă de gloriificare». Vezi mai nou Sergiu Iosipescu, *Letopiseșul Cantacuzinesc și tradiția istorică a originilor principatului Țării Românești* («Rev. de istorie» 1980, nr. 10, p. 1875—1890), care arată că este «mai presus de orice îndoială» elaborarea în vremea lui Matei Basarab a unei cronici a acestei domnii, dar că versiunea cronicii încheiate a Țării Românești se datorește domniei lui Mihnea al III-lea.

tacuzinii n-au făcut altceva decât să adauge la sfârșitul ei cronica lor, fără a schimba mare lucru din textul letopiseșului oficial precedent»⁴⁸.

Asupra motivelor care l-au determinat pe Matei Basarab să întreprindă această operă de mare interes cultural-național s-a spus că la baza voinței domnului a stat dorința sa de a stabili o legătură între boierii Craiovești (din stirpea cărora făcea el însuși parte)⁴⁹, și familia domnitoare a Basarabilor, Matei din Brîncoveni fiind primul domn din sec. XVII care și-a adăugat și numele de Basarab⁵⁰.

Fără îndoială că argumentele aduse de marele istoric care a fost P. P. Panaitescu sînt convingătoare, ele nu sînt însă — ne-am îngădui să o spunem — suficiente; autorul omite dorința lui Matei Basarab de a face o legătură trainică cu trecutul, trecut în care găsea atîtea exemple și modele pentru a redresa prezentul țării. Dincolo deci de interesele sale, poate cam personale, stătea idealul său politic de care am vorbit în paginile precedente.

Legătura cu trecutul țării și al familiei Basarabilor, Matei a realizat-o pe diverse căi. În afară de istoriografie, el s-a preocupat de toate lăcașurile vechi ale țării — îndeosebi de acelea ridicate de Neagoe Basarab și de Craiovești — pe care le-a refăcut sau reparat (așa cum vom arăta mai departe).

Este posibil ca — așa cum Udriște Năsturel a fost pus de domn să caute prin mănăstiri toate cărțile vechi — Matei Basarab să fi trimis una sau mai multe persoane care să vadă toate ctitoriile țării și să culegă din inscripțiile și documentele lor date istorice despre predecesorii domnului, date inserate apoi în cronica țării⁵¹.

Cititorii se pot întreba pe drept cuvînt ce legătură există între politica culturală promovată de Matei Basarab și dezvoltarea artelor din această epocă. La această se poate răspunde că «unul din principalele puncte ale amplului program de «politică a culturii» urmărit de domnie a fost înzestrarea instituțiilor religioase, nu numai cu averi și posesiuni menite să le asigure existența zilnică, ci și cu lăcașurile și obiectele de cult corespunzătoare... prestigiului de care se socotea că ele trebuie să se bucure, în societatea vremii. În parte, așa se explică deosebita preocupare pentru artă a acestei perioade; astfel se justifică și de ce, într-o vreme în care în alte părți arta laică ajunsese să cunoască o mare dezvoltare, cea a Țării Românești se menține predominant religioasă și, în sfârșit, tot astfel se explică și principalele ca-

48. P. P. Panaitescu, *Inceputurile istoriografiei în Țara Românească* («Studii și mat de istorie medie», V, 1962, p. 217).

49. Ștefan Grecianu, *Genealogiile documentare ale familiilor boierești*, II, p. 302 și urm. și P. V. Năsturel, *Radu Șerban și Matei Basarab* («Albina», 1907—1908, p. 48—49).

50. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 199. Vezi pe larg despre această problemă N. Stoicescu, «Descălecat» sau întemeiere? O veche preocupare a istoriografiei românești, în vol. *Constituirea statelor feudale românești*, Buc., 1980, p. 125—132.

51. După opinia lui P. P. Panaitescu, faptul că cronicarul a folosit date din inscripțiile mănăstirilor «ar părea să indice pe compilatorul din vremea lui Matei Basarab ca pe unul dintre ispravnicii domnești însărcinat cu supravegherea numeroaselor reparații de mănăstiri întreprinse pe atunci în multe părți ale țării» (*op. cit.*, p. 203). Observația este fără îndoială foarte interesantă, numai că lucrările amintite nu au fost coordonate de un singur ispravnic.

Menționăm că de curînd a fost semnalat la mănăstirea Căldărușani un manuscris miscelaneu care cuprinde «viața domnului Matei Basarab voievod după *hronograful cel de obște* ce se all aicea și scrierea pentru domnia lui pînă la sfârșit», operă alcătuită la 1802 de Meletie ieromonahul, unde se aduc o serie de completări la textul *Letopiseșului Cantacuzinesc*. Vezi Alexandru Stănculescu, *O variantă a Letopiseșului Cantacuzinesc* («Mitropolia Olteniei», 1978, nr. 7—9, p. 660—663). Această este prima operă istoriografică dedicată lui Matei Basarab.

racteristici pe care ea le vedește în tot cursul domniei lui Matei Basarab. Într-adevăr, ca și întreaga cultură, activitatea artistică se bucură de sprijinul material al domniei, dar numai în măsura în care ea contribuia la realizarea programului politic de reorganizare a statului, potrivit cu modelul «vremurilor bune» de la începutul secolului precedent»⁵².

S-a spus — și pe bună dreptate — că Matei Basarab a fost «cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru»⁵³.

Mulțimea construcțiilor ridicate de domnul Țării Românești a fost remarcată și de contemporanii săi; de pildă, misionarul catolic Baksic, vizitând țara în această vreme, afirma că Matei Basarab «a ridicat multe mănăstiri și a renovat multe biserici pe întinsul Țării Românești»⁵⁴.

La rîndul său, un alt străin care a vizitat Țara Românească în această vreme, diaconul Paul de Alep, constata și el că Matei Basarab «a zidit multe biserici și felurite mănăstiri, toate de piatră, boltite, din temelii desăvîrșit; și le-a făcut toate de cîte aveau nevoie, ca odoare sfinte, prețioase și le-a făcut danii bogate. Și a făcut multe milostenii la Ierusalim și la felurite mănăstiri și biserici din lume... A zidit (în) multe locuri»⁵⁵.

Numărul mare al ctitoriilor ridicate de Matei Basarab nu a fost remarcat numai de străini, ci și de autohtoni. Într-un document din 1661 se spunea astfel că «multe slinte mănăstiri și case dumnezeiești au făcut (domnul) aici în țară»⁵⁶, constatare asemănătoare aceleia din cronica țării, unde se afirmă că Matei «au făcut multe mănăstiri și biserici» și se înșiră 20 de asemenea lăcașuri (din care unele nu sînt ale lui Matei), precum și cetatea» din Tîrgoviște⁵⁷.

Iată evidența ctitoriilor lui Matei Basarab: m-rea Arnota — Vilcea, ante 1638; m-rea Brebu — Prahova, 1640—1650; curtea și biserica din Brîncoveni — Olt, 1634—1635; m-rea Brîncoveanu-Olt, 1640; Curtea Veche din București, refăcută după 1640; m-rea Plumbuita — București, ante 1647; m-rea Sf. Apostoli — București (greu de datat); clădirile și biserica episcopiei din Buzău, 1649; curțile domnești și biserica din Caracal, refăcute după 1640; m-rea Căldărușani, 1637—1638; m-rea Negru vodă din Cîmpulung, 1635—1636; biserica Sf. Dumitru — Craiova, 1651; m-rea Drăgănești — Teleorman, 1647; biserica domnească din Gherghița, 1641; baia din Giurgiu, 1640; schitul Lăculețe — Dimbovița, 1645—1646; m-rea Măxineni — Brăila, 1637—1639;

52. *Istoria artelor plastice în România*, II, p. 12.

53. C. C. Giurescu, *Matei Basarab cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru. Știri noi despre lăcașurile lui*, în vol. *Prinos I.P.S.S. Nicodim, patriarhul României*, Buc., 1946.

Vezi și T. G. Bulat, *O ctitorie a lui Matei Basarab, azi dispărută* («Glasul Bisericii», 1964, nr. 3—4, p. 265), care constată: «în toate colțurile țării, începînd cu mănăstirea Arnota unde-i zac oasele și de unde pare că străjuiește... destinele poporului acestuia, și pînă la Soveja Vrancei s-a revărsat mila sa creștină. Dar evlavia lui a trecut departe și peste hotarele țării sale...».

54. *Călători străini despre țările române*, V, p. 206—207.

55. *Ibidem*, VI, p. 692.

56. D. Cristescu, *Sfînta mănăstire Arnota*, Rm. Vilcea, 1937, p. 132.

57. *Istoria Țării Românești*, ed. cit., p. 106. Vezi și Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ed. cit., p. 98, unde se arată «că, pînă la acest domn, puține zidiri au făcut domnii cei mai dă nainte; iar Matei vodă au înfrumusețat țara cu de tot fealiul de zidiri: mănăstiri, biserici, case domnești, care să pomenească și pînă astăzi».

biserica domnească din Mănăstirea-Cornăţelul, jud. Călăraşi, 1648; m-rea Ne-goeşti jud. Călăraşi, 1649—1649; m-rea Pinu-Buzău, 1647; biserica domnească din Piteşti (terminată de Constantin Şerban); m-rea Plătăreşti, jud. Călăraşi, 1640; biserica domnească din Ploieşti, circa 1637; biserica din Porceşti — Sibiu, 1653; m-rea Sadova — Dolj, ante 1640; m-rea Slobozia — Ialomiţa, 1634; m-rea Soveja — Vrancea, 1645, m-rea Strehaia — Mehedinţi, 1645; biserica Doamnei — Tîrgovişte, 1653; biserica Sf. Împăraţi — Tîrgovişte, 1650. *În total deci 30 de ctitorii, cele mai multe construcţii noi.*

Separat de acestea, s-au executat diferite reparaţii şi refaceri la: m-rea Curtea de Argeş, ante 1643; m-rea Govora — Vlcea, unde s-a instalat o tipografie, episcopioa Rm. Vlcea, schitul Slătioarele — Ocnele Mari; m-rea Tismana — Gorj (zidul de incintă); curtea domnească din Tîrgovişte, «cetatea» Tîrgoviştei şi mitropolia din Tîrgovişte; deci 8 lucrări. Total 38.

Ampla operă constructivă a epocii lui Matei Basarab nu s-a rezumat deci numai la ridicarea unor monumente noi, laice sau religioase; «mănăstirile acestea eliberate (de închinarea la Locurile Sfinte) sînt, de la un capăt la altul al ţării, îngrijite, împodobite şi, unde este nevoie şi reparate, pînă la refacere», după cum observă marele istoric Nicolae Iorga ⁵⁸.

Aproape că nu este ctitorie veche care să nu fie reparată sau refăcută — după caz —, astfel încît putem spune că *întreaga ţară apăsătoare ca un şantier vast în care toate vechile clădiri căpătau haină nouă* (după cutremurul din 1628).

O grije deosebită a acordat domnul ctitoriiilor mai vechi ale neamului său, boierii Craioveşti şi Brâncoveni, care au fost fie refăcute, fie completate cu clădiri noi, fie reparate.

Urmărind să întărească prestigiul domniei, Matei Basarab a fost foarte atent cu clădirile ce prezentau un deosebit interes istoric, fie ele curţile domneşti din Bucureşti şi Tîrgovişte, fie marile mănăstiri ale ţării, focare de cultură în acea epocă. Domnul «pretutindeni căută locurile istorice, urmele trecutului ce se cer împropătate pentru mai marea glorie, dar şi siguranţa a lui, singurul avînd dreptul de a domni», afirmă pe bună dreptate acelaşi istoric ⁵⁹.

După opinia aceluiaşi, grija lui Matei Basarab pentru monumente şi preocupările sale de ctitor era şi un răspuns la strădaniile asemănătoare ale lui Vasile Lupu, contemporanul său din Moldova, ţară care cunoaşte şi ea o epocă de mari şi strălucite realizări constructive; din acest motiv N. Iorga îşi intitulează cap. II din partea dedicată «monarhiei româneşti»: *Întrecerea ctitorilor domneşti.*

Mănăstirile cu ziduri groase şi cu turnuri înalte şi puternice ca cele de la Brebu, Strehaia, Tismana, Măxineni, Slobozia etc. erau menite nu numai nevoilor religioase ci şi onora militare, de apărare a părţilor mai ameninţate ale ţării — lipsită de cetăţi — de primejdiile ce veneau din afara hotarelor. «În toate acestea nu era numai o manifestare de pietate. Prin astfel de clădiri ţara ieşea întărită de cel care văzuse la Tismana ce adăpost se poate găsi între asemenea ziduri, aşa cum Moldova era apărată prin cetăţile lui Ştefan cel Mare» ⁶⁰.

În afară de ctitoriile ridicate în diverse oraşe şi sate din Ţara Românească, urmînd exemplul străbunului său Neagoe Basarab, domnul a ctitorit numeroase alte

58. N. Iorga, *Istoria românilor*, VI, p. 84.

59. *Ibidem*, p. 85—86.

60. *Ibidem*, p. 87—88.

lăcașuri religioase în afara hotarelor țării, fie la sud de Dunăre^{60 bis} sau la Muntele Athos, fie în celelalte două țări surori, Moldova (mănăstirea Soveja) și Transilvania (biserica din Porcești), întărind — și pe această cale — străvechile legături dintre Țările Române.

Matei vodă a fost un mare ctitor la Muntele Athos, poate mai mare ca modelul său Neagoe Basarab, problemă care ar merita mai multă atenție. După știința noastră, Matei a refăcut biserica mare a mănăstirii Xenofon, a refăcut biserica Sf. Mihai de la Marea Lavră (ctitoria lui Neagoe), unde domnul este pictat ca ctitor (1653), a refăcut katoliconul și pridvorul bisericii de la mănăstirea Dionisiu (1647), și ea ctitorie a lui Neagoe Vodă, și a renovat trapeza mănăstirii Hilandar (1645), deci patru lucrări mari.

Separat, cu fondurile domnului s-au repictat: biserica Sf. Mihai de la Marea Lavră, biserica mănăstirii Simopetra (1640—1650), biserica și trapeza de la Xenofon, unde Matei este zugrăvit ca ctitor și s-a reparat pictura katoliconului de la Kutlumuz (1640).

Cu aprobarea domnului și cu fonduri rezultate din Țara Românească, s-au mai refăcut chiliile de la mănăstirea Pantocrator (1637—1641) și s-a executat pictura paraclisului Maica Domnului de la Rusikon (1645). Este vorba deci de 10 lucrări importante executate la mănăstirile Muntelui Athos.

Prezentarea ctitoriilor din vremea domniei lui Matei Basarab ar fi incompletă dacă nu am aminti și pe acelea ale boierilor Țării Românești, care — urmînd exemplul domnului — ridică numeroase și frumoase mănăstiri și biserici în satele și orașele țării.

Este vorba de: schitul Apostolachi — Prahova, construit de Apostolachi comisul, 1645; m-rea Bradu — Buzău a familiei Cîndescu, 1640—1641; biserica Sf. Vineri din București, ctitorită de aga Niță, 1644—1645; biserica Colțea din București a lui Udrea Doicescu slugerul; schitul Bunea — Vulcana — Dîmbovița, al lui Bunea Grădișteanu vistierul; m-rea Butoiul — Dîmbovița a lui Spahiul șufarul, 1648—1649; biserica Negustori din Buzău a lui Badea Obredi negustorul, 1649; biserica din Călinești — Prahova, construită de un grup de boiernași, 1646; biserica din Ciovîrnișani — Mehedinți a lui Lupu Buliga mare agă; biserica Sf. Troiță din Cimpulung, ridicată de Irgoveți; biserica din Cîndești — Buzău a familiei Cîndescu, 1650 — 1651; biserica Cocorăști — Prahova a familiei Cocorăscu, 1650; schitul Crasna — Gorj al lui Dumitru Filișanu pitarul, 1636; m-rea Crețești — Dolj, a lui Barbu Brătăsescu paharnicul; schitul Doleni — Olt al lui Drăgășin Deleanu paharnicul, 1644—1650; m-rea Dintr-ur Lemn — Vlcea a lui Preda Brîncoveanu vornicul, 1640 (atribuită de cronică lui Matei); schitul Dobrotinet — Olt; biserica din Dobreni, jud. Giurgiu, a lui Constantin serdarul, 1646, biserica din Filipești-Tîrg — Prahova, a familiei Cantacuzino, 1641—1642; biserica din Golești — Argeș a lui Stroe Leurdeanu, mare vistier, 1646; m-rea Gura Motrului a lui Preda Brîncoveanu, 1653 (atribuită de cronică lui Matei Basarab); biserica din Herăști — jud. Giurgiu, a familiei Năsturel-Herăscu și a doamnei Elina, 1635; schitul Iordăchianu — Prahova al lui Iordache vornicul, 1641; schitul Jghiabul — Vlcea, circa 1640; schitul Lipovul — Dolj al lui Dragomir mare vornic, ante 1652; biserica din Mălureni — Argeș a lui Mîtreă șufarul, 1641; m-rea Mărgineni — Prahova, refăcută de C. Cantacuzino postelnicul; schitul Plăvi-

60 bis. Vezi C. C. Giurescu, *Două ctitorii ale lui Matei Basarab în Bulgaria* («Revista istorică română», XI—XII, 1941—1942, p. 390—391) și Ilie Bărbulescu, *O biserică a lui Matei Basarab la Vidin* («Arhiva», 31, 1924, p. 123—125)

ceni — Teleorman al lui Dragomir vornicul, 1648; m-rea Polovragi — Gorj, a lui Damian Pîrlianu logofăt, ante 1648; m-rea Rîncăcirov — Dimbovița, a lui Arsenie Șoimul căpitan 1647—1648; schitul Robaia — Argeș a lui Sava șufarul, ante 1644; biserica din Sîmburești — Olt a lui Marco Danovici armașul; m-rea Clocociov din Slatina — Olt, refăcută de Diicu Buicescu agă, 1645; biserica Sf. Treime — Slatina a lui Ghinea Țucala (Brătășanu) mare vistier, 1645; schitul Crivina-Șopîrlia — Olt al aceuiași Ghinea Țucala mare vistier, 1651—1653; patru biserici în Tirgoviște: Buzinea, a lui D. Buzinea mare sluger, 1639; Stelea, reclădită de Vasile Lupu, domnul Moldovei, ca simbol al împăcării cu Matei Vodă, 1645; Tîrgului a lui Udriște Năsturel logofătul, 1653 și Vărzaru, clădită de Radu Vărzaru armaș la 1652—1653; m-rea Topolnița — Mehedinți, refăcută de Lupu Buliga agă, 1646; schitul Vărzărești — Buzău, al lui Radu Vărzaru armașul, c. 1645; m-rea Verbila — Prahova, refăcută de Pană Filipescu spătarul; m-rea Vieroș — Argeș, refăcută de Stroe Leurdeanu mare vistier, 1645. La aceste lăcașuri ortodoxe trebuie să adăugăm și biserica catolică a Bărăției din București, clădită la 1633—1637 cu sprijinul lui Matei Vodă.

Citind această listă de ctitori și ctitorii, remarcăm că *aproape nu este familie mare boierească a țării care să nu fi înălțat un lăcaș sau mai multe*. Marele ctitor al vremii — alături de domn — este nepotul său, Preda Brîncoveanu vornicul, cel mai bogat boier din Țara Românească, ctitorul marilor mănăstiri Dintr-un Lemn și Gura Motrului. Cîte două ctitorii, dar mai mici, au realizat și alți boieri ca: Drăgușin Deșeanu, Dragomir mare vornic, Lupu Buliga agă, Stroe Leurdeanu, Radu Vărzaru armașul și Ghinea Țucala vistierul, ceea ce dovedește marile posibilități materiale de care dispuneau boierii acelei epoci.

Cu excepția bisericii din Buzău — construită de un negustor bogat — și a celei din Călinești, ctitoria unor boiernași, toate celelalte ctitorii au fost realizate de boieri. După cum spunea Matei Basarab într-un interesant document din 27 nov. 1640, «domnii și mitropoliții, episcopii, boierii și fiecine de în puternicii lăcuiitorii țării», numai aceștia puteau construi «case dumnezeiești, sfinte mănăstiri așa pre în munți, pre în păduri, ca și pre în orașe».

În sfîrșit, nu trebuie să omitem din evidența noastră o serie de *alte 7 ctitorii atribuite de tradiție sau de unii specialiști (pe o bază documentară nu prea sigură) lui Matei Basarab (schiturile Cîrnu și Corlatele) sau epocii sale*: bisericele Șubești și Sf. Gheorghe din Cîmpulung biserica din Dumitrești — Olt, mănăstirea Flămînda din Tq. de Floci — Ialomița și biserica Crețulescu din Tirgoviște. Pentru a stabili vechimea acestor lăcașuri vor mai trebui lăcute cercetări.

În afară de aceste numeroase ctitorii religioase, mulți boieri își construiesc case noi, somptuoase și încăpătoare, așa cum fac boierii Cantacuzini, Udriște Năsturel (casa de la Herăști), Stroe Leurdeanu (casa din Golești) și alții. Mulțimea caselor boierești noi a fost remarcată de Paul de Alep — un martor bine informat al epocii — care susținea că toți boierii aveau case la moșile lor ⁶¹.

Pe lîngă casele amintite mai sus, s-au mai construit în această vreme următoarele case boierești: locuința lui Preda Brîncoveanu din București, ante 1655; a lui Lupu Buliga mare agă din Ciovrînișani — Mehedinți; din Cîndești—Buzău a familiei Cîndescu, 1650—1651; din Cocorăști—Prahova a lui Radu Cocorăscu mare logofăt, 1648—1649; casa lui Socol Cornățeanu clucer din Cornățeni—Dimbovița; din Coțofeni—Dolj a familiei Coțofeanu, care se păstrează; din Dobreni a lui Constantin

61. *Călători străini*, VI, p. 149—150.

serdarul, c. 1646; din Fărcașele — Olt a lui Radu Fărcășanu mare vistier; din Mărgineni — Prahova a familiei Cantacuzino; din Mironești — Colani, jud. Giurgiu a lui C. Cantacuzino postelnicul; din Râzvad—Dimbovița a lui Socol Cornățeanu ciucerul, 1643—1644; din Simburăști — Olt a lui Marco Danovici armașul^{61 bis}. Deci în total circa 15 case boierești.

În total este vorba de 115 lucrări de construcții noi, relaceri și reparații, o cifră impresionantă pe care nu o mai întâlnim în alte epoci.

Se înțelege că numai numărul nu lămurește în întregime ei problema ctitoriei epocii lui Matei, aceasta deoarece mare parte a lor nu au fost cercetate de istoricii de artă, care cu le-au acordat toată atenția. Vor mai trebui lămurite și alte probleme, precum: nepotrivirile dintre datele documentelor și cele din inscripții (problema semnalată în *Bibliografia* autorului) sau dacă Matei și unii boieri ai săi au refăcut monumentele în întregime sau numai parțial, cum afirmă uneori urmașii lor (de pildă, pentru mănăstirea Brîncoveni). În sfârșit, o problemă nelămurită încă pe deplin este aceea a importanței epocii lui Matei pentru evoluția arhitecturii muntene, ce aduce nou și ce preia din tradiție această arhitectură.

S-a spus — și pe drept cuvânt — că arta epocii lui Matei Basarab a cultivat tradițiile mai vechi, că a fost o artă puțin accesibilă înnoitorilor; «Și în acest domeniu se va resimți dorința utopică de întoarcere spre trecut, dar și aici realitățile vremii vor cere — ca în toate celelalte domenii ale culturii — numeroase înnoiri. În artă deci, ca și în cultura vremii, Țara Românească se va resimți însă de pe urma izolării ei, fiind silită să dea întâietate tendințelor arhaizante față de cele înnoitoare și, chiar și astfel, să renunțe, adesea, la formele savante — și, până la un punct, pedante chiar — ale zestrei de experiențe din trecut; de mare răspîndire se bucură acum formele devenite, printr-o îndelungată folosire și prelucrare, tradiționale fărăi (subl. ns.) și care se vedeau apte de o tratare mai modestă, mai potrivită cu posibilitățile vremii.

61 bis. Despre toate vezi Veniamin Nicolae, *Ctitoriile lui Matei Basarab*, Buc., 1982.

La ctitoriile amintite va trebui să mai adăugăm o categorie specială de monumente, și anume *crucile*, foarte numeroase în epoca lui Matei Basarab. Misionarul catolic P. Baksic, care a vizitat Țara Românească la 1644, remarcă: «se văd pe drumuri publice cruci mari de piatră și de lemn, cioplite frumos și scrise de sus pînă jos; și ei (românii) fac aceste cruci cum se fac în Italia pe drumuri capele și chipuri zugrăvite» (de sfinți) (*Călători străini*, V, p. 206).

Din vremea domniei lui Matei Basarab cunoaștem trei categorii de cruci: 1) *cruci comemorative ale unor lupte*, cum sînt cele de la Plumbuita (1632) și Finta—Dimbovița (1653); 2) *cruci relative la plata dărilor*, de pildă, a vinăriciului, cum sînt cele din Dealul Piteștilor și de la Tîrgoviște și 3) *cruci comemorative, ridicate de diverse persoane*; acestea sînt cele mai numeroase. Iată lista lor, în ordinea alfabetică: Adîncă — Dimbovița, 1650; m-rea Arnota — Vilcea («cruce mare de piatră»); Băleni — Dimbovița, 1650; Bibarsu — Buzău; Bîrlogu — Argeș, 1642; Budeasa — Argeș, 1647; Buciulești — Buzău; crucea lui Socol Cornățeanu, 1636 și crucea din str. Riului, 1652, ambele din Cîmpulung-Muscel; Comșani — Dimbovița, 1644; Cornățeni — Dimbovița, 1645; Dobrotinet — Olt; Dragoslavele — Argeș (două); Filipiștii de Tîrg — Prahova; Gheboieni — Dimbovița, 1641; Golești — Argeș; Laicăi — Argeș; Leotești — Buzău; Mătășești — Ialomița; Ocnele Mari — Vilcea; Orașul de Floci (Piua Petrii) — Ialomița, 1635; Pătroaia — Dimbovița, 1650; Râzvadul de Jos, 1643—1644 și Râzvadul de Sus — Dimbovița, 1648; Valea Voievozilor, com. Răzvan, 1635 și 1648 — 1653; Schitul Golești — Argeș; Simileasea — Buzău; cinci cruci în Tîrgoviște; Țigănești — Argeș, 1647; Valea Caselor — Dimbovița, 1647; Văleni — Dimbovița, 1644; Vărzari — Argeș și Vîforita — Dimbovița. Despre toate acestea vezi N. Stoicescu, *Bibliografia Țara Românească*, s.v.

A«tfel, «epoca lui Matei Basarab» este — din punct de vedere al culturii în genere și deci al artei — *epoca de sinteză deplină, unitară și realizată în forme pe de-a întregul muntești, a tuturor elementelor moștenite de la secolele precedente*. Chiar puținele — și de puțină însemnătate — elemente aduse de peste hotare vin acum aproape numai din Moldova vecină, așa încît... arta vremii lui Matei Basarab capătă un *caracter unitar românesc*»⁶².

Constatarea aceasta este deosebit de prețioasă pentru înțelegerea importanței epocii lui Matei Basarab în dezvoltarea arhitecturii din Țara Românească: pe baza acestei sinteze unitare, care a asimilat toate procedeele utilizate în trecut, toată experiența constructivă, a fost posibilă strălucita dezvoltare a arhitecturii din vremea lui Constantin Brîncoveanu, care a ridicat pe alte culmi experiența acumulată de meșterii epocii laborioase a lui Matei Basarab.

Chiar dacă epoca lui Matei Vodă nu aduce prea multe înnoiri în artă⁶³, nu i se poate nega deci importanța pentru dezvoltarea ulterioară a artei, «Bogata activitate în domeniul construcțiilor din vremea lui Matei Basarab ne lasă să surprindem faza finală a acestui îndelungat proces de constituire: aceea a răspîndirii — în forme mai modeste, impuse de însăși amploarea acestei acțiuni — a rezultatelor celor mai viabile a întregii serii de căutări»⁶⁴.

S-a mai spus că materialele folosite în construcții în această epocă sînt de slabă calitate, iar «scăderea calității cărămizii a impus generalizarea sistemului — întîlnite sporadic și în secolul anterior — al acoperirii fațadelor cu tencuială»⁶⁵.

În această constatare nu trebuie să uităm însă nici o clipă că *niciodată pînă atunci nu se construise atît de mult în Țara Românească*; în aceste condiții, cantitatea a trecut înaintea calității, care a fost parțial neglijată. Nu trebuie să uităm

62. *Istoria artelor plastice*, II, p. 12.

Spre deosebire de autorii amintiți, N. Ghica-Budești susținea că varietatea de forme și de procedee folosite în arhitectura epocii «permite a se face ipoteza că sub domnia lui Matei Basarab existau diferite tendințe, diferite metode, reprezentate din diferiți meșteri sau chiar diferite școli» (*Revoluția arhitecturii în Muntenia*, III, Buc., 1932, p. 13.).

63. Vezi *Istoria artelor plastice*, II, p. 26, unde se arată că presupusele noutăți (pridvorul cu stlpi de zidărie, clopotnița de pe pronaos, tratarea fațadelor bisericilor) nu sînt decît «reluări pe scară mai largă ale unor procedee tehnice și soluții constructive experimentate și folosite anterior».

O concluzie asemănătoare și la reputatul istoric al artei românești Vasile Drăguț, care consideră că meșterii epocii lui Matei Basarab au preluat din epoca anterioară «în primul rînd modelele arhitectonice din vremea lui Rădu cel Mare și Neagoe Basarab»; *savanta dispoziție planimetrică și spațială a bisericii de la Dealu a fost preluată la o serie de monumente ca Plumbuita, Brebu, Gura Motrului, episcopia Buzăului; folosind exemplul bisericii Sf. Gheorghe din Tirgoviste, «multe biserici din vremea domnitorului Matei au fost prevăzute cu turn-clopotniță înălțat deasupra pronaosului»; un alt element de mai veche tradiție (sec. XVI) este pridvorul, cu precizarea că «pridvoarele monumentelor lui Matei Basarab nu sînt simple elemente de protecție a intrării, ele constituie o admirabilă trăsură de unire între interior și exterior, integrînd edificiul în peisaj, făcîndu-l să respire întinderile acestuia». Cît privește *decorația exterioară*, compusă dintr-un brîu median și din arcaturi și pannonii realizate din ciubuce, și aici se recunoaște «folosirea modelelor oferite de biserica mănăstirii Dealu sau de biserica episcopală din Curtea de Argeș» (Prefață la Veniamin Nicolae, *op. cit.*, p. 7—8).*

După opinia lui N. Ghica-Budești, «în această epocă vom constata o readaptare a tipurilor vechi la nevoile celei noi, o sforțare puternică pentru găsirea unor tipuri noi, păstrîndu-se însă intactă tradiția veacurilor anterioare, care rămîne caracteristica esențială a acestui veac» (*Evoluția*, III, p. 11).

64. *Istoria artelor plastice*, II, p. 32. 65. *Ibidem*, p. 27.

că se construiau pînă la 6—7 edificii mari (mănăstiri, curți boierești) pe an și că echipele de meșteri trebuiau să lucreze repede.

Pe lîngă acești meșteri — în majoritate români — la lucrările ample de construcții participau și rumânii sau vecinii. Astfel, într-un document din 4 aprilie 1646 se spune că rumânii din Călimănești-Vilcea, sat al mănăstirii Cozia, au lucrat «la mănăstire la Ostrov»; dintr-un alt document, din 1650—1651, aflăm că rumânii din Strehaia — sat al mănăstirii cu același nume — lucraseră și ei la zidirea mănăstirii, «care «acum s-au sffrșit»⁶⁵ bis. La ampla operă constructivă din epoca lui Matei Basarab un aport însemnat au adus deci locuitorii satelor țării.

După cum s-a remarcat, în pisaniile unora din mănăstirile și bisericile ridicate în epoca lui Matei Basarab apare un element nou, și anume stema țării — corbul cu crucea în cioc — plasată în centrul unora din pisaniile amintite (la Măxineni, Filipeștii de Tîrg, Pinu, Gherghița). Apariția acestui nou element în sculptura în piatră a epocii este pusă în legătură cu tipărirea celebrelor versuri ale lui Udriște Năsturel, așezate în fruntea ediției *Molittlenicului* din 1635:

«Țara acesta drept stemă pasărea corb poartă,
Iar pe gîtul ei acum și o cunună atîrnă,
Cu adevărat a casei prealunate și preabătrîne,
A casei prea viteazului neam Basarab»⁶⁶.

Înrudirea cu tipăriturile epocii nu a dus numai la introducerea stemei în pisaniile ei și a anumitor motive decorative, utilizate de tiparnițele vremii.

După opinia noastră, introducerea stemei în pisaniile ctitorilor domnești, sau ale unor familii boierești înrudite cu cea domnească (cazul bisericii de la Filipeștii de Tîrg) se datorește și unei anumite concepții despre domnia din această epocă, în care domnul ținde să se confunde cu țara.

*

Pictura bisericilor din epoca lui Matei Basarab a fost în cea mai mare parte distrusă de trecerea anilor sau acoperită și refăcută, fie de Constantin Brîncoveanu, fie de alți domni și boieri care au reparat vechile lăcașuri și le-au refăcut pictura. Din numeroasele ctitorii ale epocii lui Matei Basarab nu mai păstrează pictura originală decît un număr de trei lăcașuri: biserica mănăstirii Plătărești, biserica din Dobreni și biserica mănăstirii Arneta. Unele ansambluri de pictură ale vremii (cel de la Clocociov, de pildă) sînt doar acoperite cu un strat subțire de culoare.

După cum s-a observat de specialiști⁶⁷, din punct de vedere al evoluției artistice, epoca lui Matei Basarab poate fi prelungită pînă în vremea începutului domniei lui Șerban Cantacuzino (1678). «căci în acest răstimp încep să se manifeste diverse tendințe în interpretarea și tratarea picturii tradiționale, febrile căutări ce își vor implini realizarea la sffrșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea».

65 bis. Copii la Inst. de istorie «N. Iorga».

66. Tereza Sinigallia, *Trei pisanii din epoca lui Matei Basarab* («Buletinul Mon. Istorice», 1974, nr. 2, p. 73—75). După cum s-a arătat, versiunile urmăreau «glorificarea dinastiei Basarabilor și, pe această cale, a familiei ce se afla pe tron în acel moment» (Dan Horia Mazila, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, Buc., 1976, p. 123).

67. Cornelia Pillat, *Ansamblurile de pictură de la mănăstirea Plătărești și biserica din Dobreni* («Buletinul Mon. istorice» 1971, nr. 3, p. 96); idem, *Pictura murală în epoca lui Matei Basarab*, Buc., 1980.

Aceste căutări și interpretări noi se datoresc a două cauze mai importante :

1 La sfârșitul secolului al XVI-lea, stilul picturii vechi de tradiție bizantină devenise un grafism ce repeta aceleași scene, care își pierduseră atât dinamismul dramatic cât și expresivitatea ; de aici necesitatea de înnoire.

2 Spre deosebire de pictura secolului al XVI-lea, care este în cea mai mare parte opera unor pictori veniți de la sudul Dunării⁶⁸, pictorii din secolul lui Matei Basarab sînt în majoritate români, care stilizează cu o nouă prospețime și naivitate vechile scene, din nevoia de a reinnoi o iconografie obosită și golită de substratul său mistic, în acest proces de înnoire ei folosesc atât unele amănunte care ilustrează sentimentalismul mai ușor accesibil al povestirilor apocriefe cât și unele elemente și scene inspirate din arta occidentală.

Așa se face că *pictura din epoca lui Matei Basarab tinde să dea o interpretare nouă, românească, moștenirii artistice și culturale de tradiție bizantină mai veche, ca și influențelor mai noi venite din apus.*

În afară de aceasta, umanizarea figurilor, spiritul narativ și elementele decorative sînt cîteva din trăsăturile noi care apar în epoca lui Matei Basarab, începînd cu pictura bisericii de la Arnocla, operă a zugravului Stroe.

Așa cum în arhitectură s-a făcut sinteza unitară românească, de care am amintit, «și în pictură spiritul inovator a constatat în a da corespondența înțelegerii românești fondului iconografic și el moștenit».

În sfîrșit, așa cum s-a arătat de curînd, «*bătrînul voievod a încurajat artele caligrafiei și miniaturii, care cunosc în acei ani ultima lor perioadă de mare înflorire în Țara Românească*»^{68 bis}, ceea ce este semnificativ pentru tradiția medievală a culturii acelei epoci.

*

Acestea sînt în linii mari trăsăturile caracteristice ale realizărilor cultural-artistice din epoca laborioasă a lui Matei Basarab, care merită pe drept cuvînt titlul de cel mai mare cîntec din istoria medievală a poporului român.

Dr. NICOLAE STOICESCU

68. Vasile Drăguț, *Pictura murală din Țara Românească și din Moldova și raporturile sale cu pictura Europei de sud-est în cursul secolului al XVI-lea* («Buletinul Mon. istorice», 1970, nr. 4, p. 16—32). Vezi și Carmen-Laura Dumitrescu, *Programe iconografice în pronaosul bisericilor de mănăstire din Țara Românească în secolul al XVI-lea* (Studii și cerc. de istoria artei», 1973, nr. 2, p. 257—272).

68 bis. Virgil Cîndea, *op. cit.*, p. 70.

PALIA DE LA ORĂȘTIE

(1581—1582)

— PATRU SECOLE DE LA TIPĂRIRE —

Orăștia, leagănul vesitului umanist Nicolaus Olahus (Românul), unde în 1504 tatăl său Ștefan, din neamul Basarabilor de la Curtea de Argeș, dobândise cirmuirea de jude al orașului, și apoi fratele său mai mic Matei¹, era un centru românesc, care în secolul al XVI-lea, după Sibiu și Brașov, s-a afirmat și ca un centru cărturăresc-tipografic, legându-și numele de opera cunoscută în istoria literaturii române, *Palia de la Orăștie*, cea dintâi încercare de a tălmăci în limba română Vechiul Testament, din care nu apăruse pînă atunci decît *Psaltirea*. *Palia* (de la gr. Παλαιά «veche»), cuprinde primele două cărți din Sfînta Scriptură: *Facerea* și *Ieșirea* sau în cuvintele slavone ale traducătorilor: *Bitia* și *Ishodul*. Tipăritura, singura cunoscută de la Orăștie, constituie unul din cele mai însemnate texte românești din secolul al XVI-lea, fiind rodul colaborării între cărturarii români din Transilvania, Banat și Țara Românească. Textul românesc a fost tradus «den limbă jidovească și grecească și sîrbească pre limbă românească» de către clerici și dascăli din Banat și din părțile Hunedoarei, «eu Torțaș Mihaiu, ales piscopul românilor în Ardeal și cu Herce Ștefan propovăduitorul Evangheliei lu Hristos în orașul Căvăran Sebeșului, Zacan Efreim, dascălul de dascălie a Sebeșului și cu Peștișel Moisi, propoveditorul Evangheliei în orașul Lugoșului, și cu Achirie, potropopul varmigiei Henedoriei». Tipăritura s-a făcut de fiul diaconului Coresi din Tîrgoviște, «Șerban diiacu, meșterul mare a tiparelor, și cu Marien diiac». Opera, realizată de cărturari români din trei provincii românești, era destinată tuturor românilor, contribuind la dezvoltarea conștiinței unității de neam, care avea să pregătească realizarea unității politice a tuturor românilor sub Mihai Viteazul la Alba Iulia². Unitatea conștiinței de neam o exprimă cu o claritate impresionantă în epilogul Paliei, «Den mila lui Dumnezeu eu Șerban diiacu, meșterul mare a tiparelor și cu Marien diiac dindu în mina noastră ceaste cărți, cetind și ne plăcură și le-am scris³ voo fraților români și le cetiți că vėti afla întru iale mǎrgǎritariu scumpu și vistieriu nesfîrșit...».

Pentru prima dată, numele etnic se pronunță români și nu rumâni. Era o reconstituire a numelui poporului nostru după rostirea latină clasică, și prin acest semn de cultură care provine de la Șerban, fiul lui Coresi, a vrut să proclame originea românilor, care se trag din romani, «și arc, într-o carte tipărită sub stăpînire străină, un înțeles patriotic»⁴.

Această remarcabilă realizare a cărturarilor români era o nouă dovadă a biruinței limbii naționale față de limbile culte medievale nefînțelese de popor, «o nouă

1. N. Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, București, 1902, p. 113—114. Ștefan Mețeș, *Istoria Bisericii românești din Transilvania*, I, Sibiu, 1935, p. 142; Ion Lupas, *Doi umaniști români în sec. al XVI-lea*, în «An. Acad. Române», VIII, 1928, Sect. Istorie, p. 117—125; Ștefan Bezdechi, *Nicolaus Olahus, primul umanist de origine română*, 1939; I. S. Firu — Corneliu Albu, *Umanistul Nicolaus Olahus (Nicolae Românul) (1493—1568)*, București, 1968. Judele Ștefan era nepot de soră al lui Ioan Hunyadi și vărul regelui Matiaș (Matei I Corvin, 1458—1490).

2. Pr. I. Ionescu, *Cinstirea Țerției lui Mihai Viteazul, 1601—1981*, în «Glasul Bisericii» anul XL (1981), nr. 9—10, p. 802—836. 3. tipărit.

4. *Istoria literaturii române*, I, Edit. Academiei R. P. Române, București, 1964, p. 316; Prof. Pavel Einder, *Contribuții la geneza Paliei de la Orăștie, operă de colaborare a cărturarilor din Țara Românească, Transilvania și Banat*, în «Studia bibliologica» vol. III, Partea a II-a, București, 1969, p. 425.

dovadă a influenței binefăcătoare a epocii umaniste»⁵. Născută într-un mediu calvin, tipărită din inițiativa lui «Tordaș Mihai, ales piscopolul românilor în Ardeal», «cu știrea măriei lui Batăr Jigmon, voivodă Ardealului și a țării ungurești și cu știrea și cu voia a toți domnilor mari și sfeatnici ai Ardealului, pentru înrămătura Besa-receei sflintă a românilor...», cu cheltuiala «Ce'ui domn de steag și vestit viteaz Gesti Freanți, alesu hotnogiul Ardealului și Țării Ungurești, lăcuiitoriu în Deva»^{5a} a cartea, cum sublinia P. P. Panaitescu, nu cuprinde nici o aluzie de propagandă a Reformei, «nici o pomenire despre Calvin», ea era adresată «românilor în general»⁶, fiind rodul unei opere de politică culturală românească.

Numele tipografilor, Șerban și Marien, apar pentru prima dată în epilogul *Paliei de la Orăștie*, care o luară în lucru între 14 noiembrie 1581 și o sfințiră în 14 iulie 1582. Șerban diacul⁷, care se intitulează «eu Șerban diacu, meșteru mare a tiparelor», își însușise arta tiparului de la tatăl său, diaconul Coresi. Folosirea acestui titlu indică probabil faptul că tatăl său murise și el devenise proprietarul tipograf, «meșterul mare». Din Orăștie, Șerban Coresi avea să se întoarcă la Brașov, unde moare probabil în epidemia de ciumă din anul 1588. Marien diacul nu mai figurează în nici un epilog al vreunei tipărituri din secolul al XVI-lea⁸.

Volumul *Paliei* cuprinde 160 de foi⁹, grupate într-o predoslovie de 6 foi și 20 de caiete, dintre care «Bitia» cuprinde 11 caiete și «Ishodul» 9 caiete.

Caietele 1—10 și 12—19 sînt formate din 8 foi (quaterniuni), iar caietul 11, cu care se încheie «Bitia», care cuprinde patru foi (dverniuni). Prima pagină, care este lipită de o altă foaie, e tipărită numai pe verso, sub un ornament cu stema familiei Băthory.

Caietele sînt numerotate cu litere chirilice, notate în mijlocul marginii de jos a primelor patru foi. Literele chirilice se repetă în același loc pe verso-ul ultimei pagini a caietului. Numărul foilor este notat cu cifre romane (I—III), pe marginea primelor 4 foi din quaterniuni. Aceste indicații sînt foarte regulate, nelipsind decît la caietele 11 și 20, cu care se încheie *Geneza* și *Exodul*¹⁰. Cartea este tipărită într-o singură culoare, cu 21—29 de rînduri pe pagină, «într-un tipar nu tocmai strălucit, care seamănă cu al Psaltirii slavo-române din 1577; literele sînt coresiene și frontispiriul cu armele hătoreștilor e acela pe care-l întrebuițase Coresi în cel din urmă dintre volumele *Sbornicului* său slavon»¹¹.

5. Prof. Pavel Binder, *op. cit.*, p. 426.

5 a. Cînd Sigismund Băthory, fiul și urmașul, în 1581, al lui Cristofor, începu războiul cu turcii, Gestzy avu o bucată de vreme comanda oștilor din Banat, apoi merse să ajute pe Aron Vodă din Moldova. Încetineala înaintării creștinilor în această țară aduse scoaterea «hotnogiului» și mai tîrziu, prinderea lui Aron Vodă, care pieri în tîmniță la Viș, iar Gestzy, rudă a casei princiare Băthory, căzu ca trăznit pe cînd trecea prin Sighișoara și fu îngropat la Deva, care era orașul său. În moartea sa, mulți văzură urmările otrăvii. N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor pînd la 1688*, București, 1904, p. 96.

6. P. P. Panaitescu, *Inceputurile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965, p. 151—152.

7. *Palia de la Orăștie — 1581—1582*. Text, Facsimile — Indice, Ediție îngrijită de Viorica Pamfil, Edit. Academiei R. S. România, București, 1968, p. VIII, se strecoară gîseala de tipar «diaconul Șerban».

8. Prof. Pavel Binder, *op. cit.*, p. 420.

9. Precizarea făcută de Al. Mareș, *Palia de la Orăștie 1581—1582*, recenzie, în «Studii și cercetări lingvistice», anul XIX (1968), Nr. 6, p. 649—651.

10. Viorica Pamfil, *op. cit.*, p. VIII.

11. N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor pînd la 1688*, București, 1904, p. 95—96. Este vorba de *Sbornicul* slavonesc (Minei), tipărit de diaconul Coresi

În 1968 Viorica Pamfil ne-a dat o reeditare filologică integrală a *Paliei de la Orăştie*, constituind un eveniment important în istoria filologiei româneşti¹². În 1925 Mario Roques¹³ a retipărit cu litere chirilice *Palia*, dar el se opriese numai la prima din cele două cărţi (*Bitia*). Pentru a se putea urmări corespondenţa dintre versiunea românească şi cea maghiară, textul românesc, în transcrierea interpretativă făcută de Viorica Pamfil, este publicat, ca şi cel în ediţia lui Mario Roques, împreună cu cel din *Pentateuhul* lui Heltai Gáspár, tipărit în anul 1551 la Cluj. Textul este redat în facsimile (reproduce pe verso-ul foii) şi în transcriere (pe recto-ul foii următoare), dându-se posibilitatea de a se avea în faţă pagina facsimilată şi reproducerea ei în alfabetul latin.

Autorii traducerii *Paliei de la Orăştie* specifică în prefaţă că ei dau deocamdată la iveală numai aceste două cărţi «să fie prgă pînă Domnedzeu va şi alalte tipări şi scoate», lăsînd să se înţeleagă că vor apărea şi altele. Traducerea întregă, după mărturisirea traducătorilor *Paliei*, ar fi cuprins tot *Pentateuhul*, «5 cărţi ale lui Moisi prorocul şi patru cărţi ce se cheamă ırtstva», Cartea regilor «şi alţi proroci căııva», dar, cum rezultă din prefaţă, resursele materiale şi ajutorul bănesc al lui Geszti nu au mai permis tipărirea în întregime a acestor cărţi din Vechiul Testament. Nu putem şti, spune Viorica Pamfil, dacă aceste afirmaţii sînt reale, deoarece ne lipsesc indicaţii precise. Pînă în prezent nu s-a descoperit nici o altă carte tipărită, care ar putea fi pusă în legătură cu traducerile menţionate în prefaţa *Paliei*¹⁴.

În ceea ce priveşte motivul traducerii şi originalul după care s-a tradus, în predoslovie traducătorii afirmă că «înum într-una pentru jelanie scripturei sfinte, că vădzum cum toate limbile au şi înfluresc întru cuvintele slăvite a lui Domnedzeu numai noi românii pre limbă nu avem. Pentru aceaia cu mare muncă scoasem den limba jıdovească şi sırbească pre limbă românească...».

I. Popovici¹⁵ şi, independent de el, M. Roques¹⁶ au dovedit însă că *Palia* este, în cea mai mare parte, o traducere după versiunea maghiară a *Pentateuhului* lui Heltai Gáspár, tipărit la Cluj în 1551 (A Biblianac elso resze).

În timpul mai nou, Viorica Pamfil a adus noi probe filologice, dovedind că textul maghiar după *Pentateuhul* lui Heltai Gáspár din 1551, se străvede mai cu seamă în lexicul *Paliei*, unde se întîlnesc numeroase elemente de origine maghiară, unele neatestate în alte texte din secolele al XVI-lea şi al XVII-lea¹⁷, precum şi numeroase calcuri, cuvinte şi expresii din limba maghiară¹⁸. Alături de acestea, o mul-

la Sebeş-Alba, între 20 mai şi 11 noiembrie, 1580 «din porunca prea sfinjitului mitropolit al Ardealului Kir Ghendıo».

12. Ion Gheţie, recenzie la *Palia de la Orăştie*, 1581—1582, ed. Viorica Pamfil, Edit. Acad. R. S. România, Bucureşti, 1968, în «Limba Română», anul XVII, 1968, nr. 6, p. 529—532; Al. Mares, recenzie cit., nota 9.

13. Mario Roques, *Palia d'Orăştie (1581—1582)*. Préface et livre de la Genèse publiés avec le texte hongrois de Heltai et une introduction, Paris, 1925, 213 pp. A se vedea şi recenziile: N. Drăgan, în «Dacoromania», IV, 2, 1924—26, p. 1107—1113, şi Ovid Densuşianu în «Grai şi Suflet», III, 1927, p. 257—249.

14. Viorica Pamfil, *op. cit.*, p. VI.

15. I. Popovici, *Palia de la Orăştie*, în Anal. Acad. Rom. Mem. Sect. Lit., S. II, Tom. XXXIII, 1911, p. 517—538.

16. M. Roques, *L'original de la Palia d'Orăştie*, în «Mélanges offerts à M. Emil Pırot», Paris, 1913, p. 525; Idem, *Palia d'Orăştie (1581—1582)*, cit.

17. V. Pamfil, *Elemente regionale în lexicul «Paliei de la Orăştie»*, în «Cercetări de lingvistică», anul III (1958), p. 227—249.

18. V. Pamfil, *Calcuri romăno-maghiare în «Palia de la Orăştie»*, în «Cercetări de lingvistică», anul II (1957), p. 209—219.

țime de forme, construcții și expresii maghiare, străine spiritului limbii noastre, dovedesc că traducătorii au utilizat o versiune maghiară¹⁹.

Palia de la Orăștie a apărut într-o regiune căreia îi aparține, după precizările lui Ion Gheție²⁰ și Al. Mareș²¹, *Cartea de cîntece* (tipărită la Cluj, între anii 1562 și 1601, tradusă în intervalul 1562—1571), cunoscută și sub numele de *Fragmentul Todorescu*, un text bănățean-hunedorean, primul text românesc imprimat cu litere latine, de proveniență calvină. Tot prin părțile Banatului și ale Hunedoarei s-a căutat să se localizeze și traducerea *Tetraevangheliarului de la Sibiu* (1551—1553)²², precum și *Cazania I* și *Molitvelnicul* (c. 1567—1568)^{22 a}.

În regiunea respectivă se afirmase un curent de traduceri în românește sub influența propagandei calvine.

Ceea ce este de remarcă, cum afirmă Viorica Pamfil, *Palia de la Orăștie* prezintă particularități lingvistice, mai ales lexicale, dar și fonetice, morfologice și sintactice. Neîntîlnite în alte manuscrise și tipăriri din vremea sa²³.

Limba *Paliei* prezintă unele aspecte regionale, atât în pronunțare (păstrarea lui *n*: (dentăniu, pustiție, viție etc.), a lui *dz* (: dzice, dzuo etc.), cât și în lexic.

Traducătorii *Paliei* s-au folosit de unele cuvinte caracteristice graiului lor din jurul Hunedoarei. Aceste cuvinte nu aveau circulație decât în Banat, Transilvania și, în parte, Moldova. Folosind textul maghiar al Bibliei lui Heltai Gáspár, tipărit la Cluj în 1551 de care s-au servit în cea mai mare parte traducătorii *Paliei*, aceștia au întrebuițat, în primul rînd, cum arată Viorica Pamfil, împrumuturi de origine maghiară, unele cunoscute pe întreg teritoriul lingvistic daco-român, iar altele, cele mai multe, caracteristice graiului din Transilvania și Banat, unde influența maghiară a fost destul de activă. Elementele de origine sirbo-croată, care dau astăzi graiului bănățean un aspect particular față de celelalte graiuri daco-române, apar destul de rar în lexicul *Paliei*.

Elementele regionale atestate în lexicul *Paliei de la Orăștie* sînt împărțite de Viorica Pamfil în două mari categorii:

1. Cuvinte care în trecut au avut o circulație generală, fiind răspindite pe întregul teritoriu lingvistic daco-român și care în decursul timpului și-au restrîns aria de circulație, păstrîndu-se doar în unele regiuni. Majoritatea acestor cuvinte sînt moștenite din vechea zestre latină, cum sînt: *a aveni* «*a dospî*» (/ad + venire). Să nu mîncăți pîine *avenită*, 220/24. În Vulgata avem *fermentaretur*. Cuvîntul *il avem* folosit numai în *Palia de la Orăștie*. Nici un alt document scris sau tipărit din secolele XVI—XVII nu-l atestă. În limba slavă *dospěti* avea la origine sensul de «*aveni*» și numai pe teren românesc s-a specializat cu sensul cunoscut astăzi în limba română, și nici una din limbile slave nu cunoaște acest înțeles. S-ar putea ca între

19. *Palia de la Orăștie, 1581—1582*, ediție îngrijită de Viorica Pamfil, cit. p. VII.

20. Ion Gheție, *op. cit.*; Idem, *Fragmentul Todorescu. Text stabilit, studiu filologic, studiu lingvistic și indice*, în «*Texte românești din secolul al XVI-lea*», Editura Acad. R. S. România, 1982, pp. 259—364. La p. 276 se afirmă că a fost tipărit la Cluj, «în anii 1571—1575».

21. Al. Mareș, *op. cit.*, nota 9.

22. Ion Gheție, *Considerații filologice și lingvistice asupra Evangheliarului din Petersburg*, în «*Studii și cercetări lingvistice*», XVII, 1966, p. 73—77. V. Pamfil afirmă în *Calculi româno-maghiare*, cit., p. 209, și în *Palia de la Orăștie 1581—1582*, ediție îngrijită, p. IX, că «*Palia de la Orăștie* a apărut într-o regiune căreia nu-i aparține nici un alt text din secolul al XVI-lea. Punctul de vedere respectiv este infirmat de cei doi cercetători, Ion Gheție și Al. Mareș, *op. cit.*».

22 a. Emanuela Buză, *Contribuții la localizarea Tîlcului Evangheliilor și Molitvelnicului Românesc (1567—1568)*, în «*Cele mai vechi texte românești. Contribuții filologice și lingvistice*», Universitatea din București, Institutul de lingvistică, București, 1982, p. 13—36.

23. Viorica Pamfil, *Calculi româno-maghiare*, cit., p. 209.

evoluția paralelă a verbului *a (a)veni* și a *dospi* să fie o legătură, în sensul că semnificația cuvîntului slav a fost influențată de aceea pe care a primit-o în română cuvîntul de origine latină. Am avea de a face cu un calc după cuvîntul latin *venire*. Aceasta ar dovedi, pe de altă parte, că forma *a aveni* «a dospi» a avut odată circulație în limba română, ca apoi sinonimul de origine slavă *dospi*, cit și omonimia cu verbul *veni* i-a restrîns din ce în ce aria pînă la dispariția totală, iar pe de altă parte dovedește că dezvoltarea semantică a verbului *a dospi* nu este independentă.

— *căfîn* «vas» (/ lat. *catinus*) — Moisi... *luo o parte a singelui și-l băgă în căfîn*, 259/6). Astăzi cuvîntul este aproape dispărut din limbă. Odată însă a avut circulație în daco-română, după cum o dovedește toponimia. Avem *Căfînii* sau *Căjunii* Bucegilor, fiind vorba de «munți înalți și retezați, scobiți ca o albie». Cuvîntul este păstrat și în dialectul aromân: *căfîn* «farfurie», și în megl. *cătșon* «castron de pămînt».

— *a custa* (/ lat. *constare*) «trăi». Traducătorii Paliei îl întrebunțează adesea, alături de sinonimul *a via* (*Și aceasta zise: custă încă tatăl vostru?* 151/13). În sec. al XVII-lea *a custa* este întrebunțat deseori la Varlaam și la Dosoftei. Astăzi a dispărut din limba vorbită, fiind înlocuit, încă din sec. al XVI-lea, de sinonimele *a via* și *a trăi*.

— *im* «lut» (lat. / *limus*). În secolul al XVI-lea cuvîntul este întîlnit numai în *Palia* de la Orăștie, cu sensul de: «lut, argilă» (*Și luară cărămidă în locul pietrilor și im în locul varului*, 40/23). Cuvîntul era cunoscut și în Moldova și este întîlnit altă dată la Dosoftei cit și la Cantemir.

— *a la* «a spăla» (/ lat. *lavare*) (*La-va în vin veșmîntul său*, 174/12). Coresi, în *Evangelhia* cu învățătură (1581) înlocuiește pe *a la* din *Evangelhia*, cu *a spăla*. Îl aflăm și în *Psaltirea Scheiană*, 50, 4: «Ce mai vartosu me lă...». Cuvîntul are circulație și astăzi în limba română cu sensul de *a face baie*.

— *oacăr* «alb cu pete negre, pestriț» (*Și voi alege oacdrele și pistuile oi*, 102/25). Cuvîntul este atestat prima dată în *Palia* de la Orăștie. În celelalte versiuni ale *Bibliei* întîlnim: *seină* (Bib. 1688, Gen. XXX, 32), *murgă* (Bib. 1795), *pestriță* (Bib. 1944, 1975), *brumărie* (Bib. 1938, trad. Vasile Radu și Gala Galaction).

Ovid Densușianu²⁴ îl derivă din *aquilus* «de culoare întunecată, aproape neagră», alături de care ar fi putut exista compusul *obaquilus* / *oacer* / *oacăr*. Cuvîntul s-a păstrat pînă astăzi pe o arie care formează un triunghi între Turda-Deva-Sibiu: *oacdră* «nume de oaie». A fost împrumutat și în maghiară: *vakara*.

La aromâni avem: *oacărînd* (la fărșiroji — *oacdră*) «neagră la cap și albă la corp».

— *vîpt* «hrană, bucate, merinde» (/ lat. *victus*) (*Tremease dzece asini. carele giu, pline și vîpt ducea tătîni-său*, 161/27). În limba veche românească apare în nordul Ardealului, în Moldova și Bucovina. Este folosit și astăzi în sate din jurul orașului Deva²⁵. Dintre limbile romanice se găsește și în italiană: *vitto* «bucate, crețale».

Alături de aceste vechi cuvinte românești de origine latină folosite în *Palia* de la Orăștie, reținute de Viorica Pamfil, am menționa și verbul *turna* (vb. I, tranz. și refl.): *A (se) întoarce*, *a (se) înapoa* (/ lat. *torno, -are*) (*turnă-se* 72/11, 115/5; *mă voi turna* 5/75—6, 18—19; *te vei turna* 21/3). Verbul are forme și ca acestea: *să tornu* 80/19; *să se toarne* 60/8; *toarne-se* 287/24; *toarnă-te* 52/21, 104/15. În *Psal-*

24. Ovid Densușianu, *Rom. oacăr*, în «Grai și Suflet», VI (1934), p. 317—319.

25. În com. Blăjeni, dintre Brad și Abrud (Hunedoara-Alba), auzit de noi între anii 1943—1946. Este folosit și astăzi, în unele părți ale țării, ca în unele comune din jurul Piteștilor, în expresia «*în vîptul verii*», adică în puterea, în belșugul verii, cînd se seceră grîul. În com. Băbana, jud. Argeș, comună natală.

tirea Scheiană 17, 38, avem: *nu me tornu*. Forma verbală (să) *tornu, toarnă-te*, ne trimite spre cunoscuta și dezbătută exclamație a soldatului din armata bizantină, din cursul expediției împotriva avarilor din 587: *torna, torna, fratre*, justificând-o a aparține limbii române comune sau străromâne²⁶.

Un alt cuvânt vechi latin întâlnit în *Palie*, și care trebuie reținut, este *mesereare* (milă) 159/23; *mesearerea* 67/7; *mesereriei* 261/24; *meserătăției* 261/20, 27; *measerul* 281/24. Cuvântul îl întâlnim și în Psaltirea Scheiană 142, 12: *meserearea ta* (*miserere*, -ere, -ui, -itum — a avea milă; *nostru miserere* — ai milă de noi). De asemenea, cuvântul vechi românesc, de origine latină este și *auă* (uva, -ae), 74/13 — strugure.

2. A doua categorie de cuvinte întâlnite în *Palia de la Orăștie* sînt cele care nu au aparținut niciodată fondului comun al limbii, fiind împrumuturi specifice graiului dintr-o anumită regiune. Majoritatea acestor cuvinte sînt de origine slavă, unele intrate prin filieră sîrbă sau bulgară, cum sînt:

— *beadă* «cudur» (/vsl. *běda*, s.-cr., blg. *beda*) e un împrumut regional care a circulat mai ales în graiul românilor din Banat, Bihor, Maramureș, Bucovina și Transilvania de Vest (*Să fie... mielul fără beadă*, 214/20). În celelalte versiuni apare: *fără prihană* (Bib. 1688), *desdăvîrșit* (Bib. 1795), *fără meteahnă* (Bib. 1795, ex. 12, 5).

— *cliciu* «coapsă» (/srb. *kljuci*) apare numai în *Palia de la Orăștie* cu sensul de «coapsă» (*Și cînd văzu că nu poate învinge* (*Invinge*) *lovi osul cliciului* 112/23). Cuvîntul, de origine sîrbească, a fost răspîndit pe o arie restrînsă, care a cuprins Banatul, Aradul, Bihorul și Hunedoara.

— *letnic* «leneș» este întâlnit numai în *Palia de la Orăștie*.

— *a nemesti* «a pune» (/sl. *namestiti*) (*Și le nămesti acelea* (pietrele) *într-umerele elodului* 311/10). Este folosit numai în textul *Paliei*.

— *niștoid* «nevoie, necesitate, lipsă» (/vsl. *ništota*) (*Și duceți ce e pre niștota casei voastre* 149/24). În celelalte versiuni românești apare grîu, în sensul de «hrană necesară» (Fac. 42, 33; Bib. 1688; 1795; 1975).

— *poroboc* (/sl. *parobucu*) «prunc, fecior, cocon», este atestat în textele din Ardeal și Banat cu sensul de «copil». *Acest poroboc era cu feciorii Vilheci* 125/26).

— *prisne* «curat» (/sl. *prišinu*) (*Fă și steașnic den curat și prisne de aur* 263/5). În celelalte versiuni românești întâlnim *bătut* (Bib. 1688; 1975), *vărsat* (Bib. 1795, Exod, 25, 31).

Elementele maghiare²⁷ sînt cele mai numeroase:

— *u addvəsi* (/ung. *odaveszni*), cu sensul de «a risipi», «împrăștiu» (*Împărți-voi pre ei în Iacov și voi addvəsi în Izdrail* 173/25). În celelalte versiuni românești avem *împărți-voi* (Bib. 1688, 1975), *sămîna-voi* (Bib. 1795, Fac. 49, 7).

— *a aldovăni* «a se jerfi» (*Mielul Paștilor noastre Hristos, cine drept noi se-au aldovănit* 214/17). Corespunde cuvîntului *aldoztat* din textul lui Heltai.

— *alean* (/ung. *ellen*) cu sensul de «împotriva, contra» (*Vreviră în aleanul lu Moisi* 235/17) și traduce adverbul unguresc *ellen* din Biblia lui Heltai. Pe teren românesc *alean* s-a răspîndit mai ales sub forma substantivală, primind o altă nuanță de sens: «durere» și «focul inimii».

26. Petre S. Năsturel, *Torna, Torna, fratre. O problemă de istorie și de lingvistică*, în «Studii și cercetări de istorie veche», tom. VII, 1956, nr. 1—2, p. 179—188; Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1978, p. 657—658.

27. Viorica Pamfil, *Elemente regionale în lexiconul «Paliei de la Orăștie»*, în «Cercetări de lingvistică», anul III, 1958, p. 227—249.

— *alnic* (/ ung. *álnok*) cu sensul de «viclean, șiret» (*Și șarpele era mai alnic de toate jigăniile* 18/10). Pe teren românesc de la adjectiv s-a creat derivatul substantival *alnicie* (/ *alnic*, cu sufixul *-ie*), cu sensul de «vicleșug, viclenie» (*Răspunseră... lecțiilor lui Iacov... cu alnicie* 117/4).

— *bărat* (/ ung. *barát*) «prieten» (*Iuda mearse... cu Hera den Odolam bărbatul / — bărbatul / său* 132/4). În textul Bibliei lui Heltai se află corespondentul *barát*.

În limba maghiară *barát* are înțelesul de «prieten» și «preot catolic». În epoca feudală cuvântul era cunoscut în Ardeal, Banat și peste Carpați, mai ales cu sensul de «preot catolic».

— *băsău* (/ ung. *bosszú*) e un împrumut vechi, care apare și în textele rotacizante, în Psaltirea Scheiană. În *Palia de la Ordștie* cuvântul apare în expresia *á sta în băsău — «a se răzbuna»* (*Ca printru sângele trupurilor voastre sta-voi băsău* 34/20), — traduce fidel expresia maghiară *bószut ál* din Biblia lui Heltai.

— *beartă* (/ ung. *párta*) «margină» (*Să faci și masă den lemn de setim... fă pre ea și beartă... de o palmă înaltă* 262/17) — corespunde cuvântului *párta* din versiunea lui Heltai.

— *berc* (/ ung. *berk*) «pădure (sfântă)». (*Preastoalele acelora zdrobeaște și bozii lor frînge și bercurele lor tae* 295/2). A pătruns și în onomastică și toponimie. Avem com. *Birca*, antroponimul *Berca* și *Berciu*. În 1597 îl aflăm atestat în documentele slavo-române din Țara Românească (Gorj), sub forma *Bărc* (la I. Bogdan, Gl. 29).

— *a (se) bîntătuî* (/ ung. *büntetni*) «a (se) pedepsi» (*Cine robul său... îi-l va bătînd cu toiagul, cum în mînă-i va îi murînd, să se bîntăluiască* 248/18). În Biblia lui Heltai, corespondentul este *büntet*.

— *budușlău* (/ ung. v. *bujdósó*) «fugar, pribeag» (*Nestătătoriu și budușlău spre pămînt* 23/4).

— *a budușlui* (/ ung. *bujdosolni*) «a pribegi, a rătăci» (*Și ducîndu-se budușlui în pustinea Berzaveei* (68/3). Corespunde formei *bujdokol* din Biblia lui Heltai.

— *a celui* (/ ung. *csalni*) are sensul etimonului maghiar de «a înșela» (*Șarpele celui-m-a și mîncai* 20/3). Corespondentul maghiar din Biblia lui Heltai este *csal*.

— *ciurdă* (ung. *csorda*) «cireadă, turmă» (*Laban răspunse și dzise : aceaste ciurde, ciurdele mele* 108/23). În Biblia lui Heltai corespondentul este *csorda*. Este un cuvînt vechi împrumutat mai întîi în Ardeal, alături de sinonimul slav *cireadă*, de unde a pătruns și în Muntenia și Bucovina.

— *făgădas* (/ ung. *fogadás*), apare alături de sinonimul derivat pe teren românesc *făgăduință*, însemnînd «promisiune, făgăduință» (*Unde mie făgădas făgăduiși* 105/15). Corespunde maghiarului *fogadas* din Biblia lui Heltai. Din maghiarul *fogadás* avem în românește *făgădău* «ospătărie, circiumă», și din maghiarul *fogadni*, avem *făgădui*.

— *hasnă* (/ ung. *haszon*) «rod, recoltă». (*Pînd în șase ani tu să samini pămîntul tău și strînge lăuntru hasna lui* 255/14). Corespunde cuvîntului *haszon* din Biblia lui Heltai. În textele românești din secolele XVI și XVII apare cu înțelesul de «folos». De fapt, cu acest înțeles este folosit cuvîntul și astăzi în părțile Hunedoarei.

— *hotnogiu* (/ ung. *hadangy*) «căpitan, comandant al oștilor». (*Gesti Freanți alesu hotnogiu Ardealului* 11/6)

— *ilis* (/ ung. *élés*) «provizii», «alimente, hrană» (*Și luo Sodomului și Gomorului toată marha și ilișul și se duseră* 48/25)

— *a murgui* (/ ung. *morogni*) «a murmura, a cîrți». (*Impotriva lui ași murguit* 231/28). În textul lui Heltai apare corespondentul *Zugolodik*, ceea ce probează că tra-

ducătorii Paliei au întrebuințat acest cuvânt independent de Biblia lui Heltai. În celelalte versiuni românești ale Bibliei apare în Exod 16, 7: *glceavă* (Bib. 1688), *cîrtirea* (Bib. 1795, 1975), *murmurarea* (Bib. 1944).

— *ocă* (/ung. *ok*) «cauză, motiv» (*Cînd amu era auzit oca venitului lui Iacov 97/21*) Corespunde maghiarului *ok* din Biblia lui Heltai.

— *pochiolate pl.* (/ung. *patyolat*) «vălul pe care îl purtau pe cap preoții evrei». (*Încinge și Aron și leciorii lui cu brînele și pochiolatele leagă-le pe cap 275/25*).

— *rudă* (/ung. *rud*) «prăjină» (*Scîndurile, rudele încă le polei cu aur 303/26*). În *sîrbă rudă* înseamnă «oiște».

— *siriu* (/ung. *szer*). Cuvîntul este folosit numai în *Palia de la Orăștie*, și se traduce cuvîntul maghiar *szerszám*, atît cu sensul de «unelte, scule» (*A cortului încă toate siriurele... den aramă să fie făcute 269/7*), cit și cu înțelesul de «armă» (*Ia, de-rept acea, siriul tău, cucura, arcu și pasă la cîmp 89/4*).

— *a sucui* (/ung. *szokni*) «a obișnui» (*Domnul... grăia cu Moisi, cum omul cu priatnicul său au sucuit a grăi 291/25*).

— *tărcat* (/ung. *tarka*) «pestriș, de diferite culori» (*Și areșii suia pre tărcate și pistrii și șute 105/7*). Cuvîntul a pătruns și în vorbirea românească.

— *tîrnat* (/ung. *tornác*) întrebuințat alături de sinonimul de origine slavă «*pridvor*» (*Lungul tîrnatului de 100 de coși lie 269/13*).

— *varmigie* (/ung. *vármege*), cu înțelesul de «district», referindu-se la diviziunea teritorială bisericească (*Achirie, prototipul varmigiei Hunedoarei 10/9*).

— *a vândăgi* (/ung. *vondogáni*) «a precipita, a arunca». Se află numai în *Palia de la Orăștie*. (*Și vândăgindu-i pre ei Domnedzeu inecă în mijloc de unde 227/4*). Traducătorii l-au utilizat independent de Biblia lui Heltai, unde lipsește corespondentul. Probabil a avut o circulație restrînsă numai în graiul bănățean. Astăzi a dispărut din limbă.

În *Palia de la Orăștie* se întîlnesc și elemente germane :

— *corfă* (/săc. *Korf*) «coș». (*Piine adzimă... pune într-o corfă 275/12*).

— *crepă* (/germ. *Krippe*) «iesle». Pe teren românesc sensul s-a specializat la acela de «*jghiab pentru ațapat vitele*» (*Și grăbind vîrsă apă în crepă 77/15*).

— *știuci* «bucăți» (*Berbecele tae bucate și-i spală mațele și picioarele și le pune pre știuci 276/23*).

Din studiul comparativ al lexicului *Paliei de la Orăștie*, în cele peste 300 pagini ale ei, alături de numeroasele cuvinte de origine latină și slavonă, care alcătuiesc baza vocabularului românesc, se întîlnesc relativ puține elemente regionale (aproximativ 40). Cea mai mare parte a acestor cuvinte, specifice vorbirii regiunii traducătorilor *Paliei*, sînt împrumuturi maghiare, majoritatea utilizate sub influența Bibliei lui Heltai. Din cele peste 80 de cuvinte de origine maghiară, numai 14 sînt întrebuințate independent de textul lui Heltai²⁸.

Cu toate împrumuturile maghiare, limba *Paliei de la Orăștie* «este clară, pe alocuri chiar frumoasă»²⁹. Se străvede o continuă preocupare de a se găsi nu numai cuvîntul cel mai expresiv și cel mai adecvat conținutului, dar și cuvîntul care să fie în același timp înțeles în toate ținuturile românești, ceea ce face dovada eforturilor traducătorilor de a contribui la formarea unei limbi scrise literare unice³⁰.

28. *Ibidem*, p. 243—244.

29. *Idem*, *Calcuri româno-maghiare în «Palia de la Orăștie»*, cit., p. 217.

30. *Ibidem*.

Există unele fapte de limbă, afirmă Ion Gheție, pe care nu le putem explica în nici un fel prin graiul bănățean și hunedorean de sud. Este vorba mai ales de *z* (*Domnezeu*) și *j* (*nu judecareți*), care nu se pot explica decât datorită tipografilor, care erau munteni. De asemenea, și grafiile de tipul *cline*, *mline*, nu se pot explica prin raportare la graiul bănățean-hunedorean din secolul al XVI-lea și se datoresc tot tipografilor munteni. Fonetismele *caltă* și *luva* din graiul bănățean-hunedorean nu se întîlnesc în limba *Paliei de la Orăștie* și nici *scamn*, prezent în Banat și, în parte, în sudul Hunedoarei pînă în zilele noastre. În aceste cazuri avem a face cu renunțări conștiente la fapte de limbă bănățene, în favoarea celor larg răspindite în celelalte graiuri românești. Dacă traducătorii *Paliei* au ținut ca la tipar să fie respectate o serie de particularități ale propriului lor grai, și mai ales cele răspindite pe o mare parte a teritoriului daco-român, cum ar fi *dz* și *g* (*dzice*, *giuca*), tot ei au putut considera drept necesară eliminarea unor fonetisme, forme sau termeni strict bănățeni, ca, de pildă, *caltă*, *luva*, *neclt*, *scamn*, care ar fi îngreuiat înțelegerea și difuzarea cărții dincolo de granițele provinciei natale.

În toate aceste cazuri, concludе Ion Gheție, e de descifrat o presiune a celorlalte graiuri (în primul rînd prin intermediul limbii scrise) asupra traducătorilor *Paliei* și, înainte de toate, a cărților coresiene ³¹.

Este, am spune noi, și o conștiință înaltă românească a traductorilor tipografi pentru opera care o săvîrșeau prin tipărirea *Paliei* și care o încredințau «*voo iraiilor români*». Era conștiința transmisă ca o flacără de diaconul Coresi fiului său Șerban, odată cu proprietatea tipografiei lui și cu meșteșugul tiparului. Fiul său, Șerban, se dovedește, ca și tatăl său, «*meșterul mare a tiparelor*», dar și *mare român*. «*Noi pentru dragostea lui Dumnezeu am ustenit... le am scris vouă iraiilor români și le citiți...*».

Din analiza lexicului *Paliei de la Orăștie* se constată că, dacă în unele capitole influența textului maghiar al *Pentateuhului* lui Heltai este evidentă, în altele, cum arată Viorica Pamfil, această influență nu poate explica unele particularități care presupun un alt izvor. Cartea are și unele note marginale care se deosebesc de cele ungurești. Cum a arătat M. Roques traducătorii *Paliei* nu s-au mărginit la cartea lui Heltai, ci au folosit și o versiune latină, un text al *Vulgatei* într-o ediție corectată, asemănătoare cu aceea pe care a publicat-o în 1573 Lucas Osiander, la Tübingen. Dacă *Vulgata* a fost luată în seamă mai ales la capitolele I—V din Geneză și I—XVI din Exod, aceasta ne îndreptățește să presupunem că traducătorii și-au împărțit între ei, și cele două cărți ale Bibliei și fiecare, la început, a consultat mai ales textul latin, dar mai pe urmă, fie că-i obosise acest procedeu, fie că li s-a părut fără mult folos, nu au mai recurs decît rar la el, ori chiar deloc.

Se presupune că traducătorii *Paliei* au cunoscut și o versiune slavonă, vreun manuscris cu anumite capitole din Vechiul Testament, care a ajuns în mîna traducătorilor, înainte de tipărirea Bibliei de la Ostrog din 1581 ^{31a}, după cum, în mod sigur, au apelat și la textul Septuagintei.

Cît privește versiunea ebraică, menționează Viorica Pamfil, desigur că aceasta nu a fost utilizată și dacă se vorbește de așa ceva în predoslovie, este ca și în alte cazuri sub influența lui Heltai, care în prefața *Pentateuhului* amintește că s-a folosit de Biblia ebraică ³².

31. Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975, p. 221—228.

31 a. I. E. Naghiu, în «*Mitropolia Banatului*», XIX, 1969, nr. 1—3, p. 170—171.

32. *Palia de la Orăștie 1581—1582*, ed. îngrijită de Viorica Pamfil, cit., p. VII—VIII.

În general, aceasta este opinia împărtășită de majoritatea cercetătorilor (Mario Roques, I. Popovici, N. Drăganu, Ovid Densușianu etc.). Nicolae Iorga afirmase că traducătorii au întrebunțat «mai ales un izvor unguresc, dar cercetînd și prin izvoadele cele vechi, pînă la textul evreiesc»^{32a}.

O opinie apartînd exprimă părintele profesor N. Neaga³³, care afirmă: «Titlul grecesc *Palia* presupune că cel puțin unul din traducători a cunoscut limba greacă. Ebraismele ne fac să presupunem că între izvoare nu numai că a fost un text evreiesc, ci că (sic!), izvorul principal al *Paliei* a fost textul ebraic al Vechiului Testament»³⁴. Revenind, în articolul din «Telegraful Român» din 15 februarie—1 martie 1982, autorul ne spune: «Colectivul de traducători ai *Paliei*, alcătuit din preoți și profesori cunosători de limbi străine, au mers la izvorul Sfintei Scripturi unde apa textelor este mai curată și mai limpede și nu s-au mulțumit cu izvoare de a doua mână, și astfel ei au dat caracter științific lucrării lor. Dovada se poate face cu argumente filologice și teologice»³⁵.

Dacă se iau în considerație argumentele «filologice și teologice» aduse de autor, nu conving însă afirmațiile făcute.

Între argumentele filologice aduse, autorul arată că «În Gen. 30, 16, *Palia* are «mandragore» și nu ca la Heltai «Dudaimian». Heltai lasă termenul ebraic netradus. Dacă colectivul *Paliei* n-ar fi cunoscut limba ebraică, n-ar fi fost în stare să traducă termenul ebraic³⁶. În realitate, Vulgata are *mandragoris* și Septuaginta τῶν μανδραγορῶν (Gen 30, 16).

Un alt argument filologic adus: «În Exod 28, 4, Heltai are evreiescul «Hoșen», pe care *Palia* îl traduce cu «pieptari». Menționăm însă că Septuaginta traduce cuvîntul ebraic corect: τὸ περιστήθιον (le pectoral du grand-prêtre, chez les Juifs)³⁷. Traducerea cuvîntului ebraic «hoșen» ne trimite la consultarea Septuagintei de către traducătorii *Paliei*, care l-au redat în românește «pieptar», și nu la originalul ebraic.

Ca argument teologic, autorul menționează: «Sînt în *Palia* texte al căror scris se poate desprinde abia privity prin lumina originalului ebraic. De ex.: Facere 3, 15 unde atît în textul ebraic cit și în cel grecesc citim: «acela va zdrobi capul tău», adică Hristos va zdrobi capul șarpelui și va aduce, adică, mijloacele cu ajutorul cărora credincioșii pot zădărnici neltirile diavolului. Traducerea *Paliei* este științifică și ortodoxă. Ea nu se orientează după Pentateuhul lui Heltai din Cluj sau alte traduceri ale epocii care au: «accea va zdrobi capul șarpelui», adică o femeie a viitorului, ci după textul original ebraic care are hu — el, acela, și după cel grecesc care are αὐτός — el, acela, adică Hristos».

Autorul însuși recunoaște însă că, în Septuaginta cuvîntul ebraic este tradus corect, ceea ce rezultă o consultare a Septuagintei. Nu este un argument peremptoriu al consultării textului ebraic. De fapt, textul discutat după Heltai este redat cu majuscule, pentru a atrage atenția cititorului: ES A TÖRI MEG A TE FEYEDET. Traducerea din maghiară este: *Și acela își va sparge (zdrobi) capul*. Pronumele demon-

32 a. N. Iorga, *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria*, vol. I, 1915, p. 182—183.

33. Pr. Prof. N. Neaga, *Palia de la Orăștie 1581—1582*, recenzie, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», anul XXIV (1968), nr. 7—8, p. 445—449; Idem, *Palia de la Crăștie, 400 de ani de la apariție (1582—1982)*, în «Telegraful Român», anul 130, nr. 7—11/1982, p. 6—7.

34. În «Mitropolia Moldovei și Sucevei», cit.

35. În «Telegraful Român», cit., p. 7.

36. În «Mitropolia Moldovei și Sucevei», cit., p. 446.

37. C. Alexandre, *Dictionnaire grec-français*, Paris, 1888, p. 1112. — τὸ περιστήθιον, οὐ (= ornement de la gorge et de la poitrine: le pectoral du grand-prêtre, chez les Juifs).

strativ în l. maghiară a se traduce și *acel*, *acela* și *aceea*³⁸. Precizarea genului masculin în limba română traducătorii au avut-o în Septuaginta, apelînd probabil și la textul ebraic. Dar, precizăm, nu constituie un argument peremptoriu al consultării textului ebraic. Prezența conjuncției *și* în traducerea Paliei, care nu se găsește în *Vulgata* și nici în *Septuaginta*, ne trimite la Heltai, care are *Es (și)*.

Argumentele «filologice și teologice» invocate nu justifică afirmația: «Se poate deci admite că: izvorul principal al Paliei a fost textul ebraic al Vechiului Testament»³⁹.

Ne însușim însă afirmația adusă: «În onomasia Paliei multe substantive proprii sînt ebraice sau ebraizante, numeroase substantive toponimice evocă raporturi cu termenii ebraici, uneori numele proprii prezintă caracteristici proprii flexiunii evreiești»⁴⁰.

Aceasta înseamnă că traducătorii români au avut la îndemînă de consultat și textul original ebraic, contrar afirmațiilor că traducătorii Paliei n-ar fi utilizat și versiunea ebraică, ceea ce este o contribuție meritorie a profesorului ebraist de la Sibiu. Însă, ca problema să fie elucidată, în ce măsură a fost folosit textul ebraic în traducerea Paliei de la Orăștie, este nevoie de un studiu competent lingvistic comparativ.

Traducerea corectă a textului de la *Facere* 3, 15, în *Palia de la Orăștie*, adus în discuție de părintele profesor N. Neaga, merită a fi de reținut și dintr-un alt punct de vedere.

Textul în versiunea ultimă a Bibliei românești din 1968, 1975 și 1982 este următorul: «*Dușmănie voi punc între tine și între femeie, între sămînța ta și sămînța ei; aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înșepa călcîiul*».

Traducerea Paliei: «*Vrajbă pune-voi între tine și între muiarca, între sămînța ta și sămînța ei. Și el va zdrobi capul tău și tu vei mușca și împunge călcîiul lui*».

Traducerea versiunii din 1968, 1975 și din 1982 este aceeași din versiunea 1936 și din 1944 (Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române), ca și de neînțeles, ca versiunea Vasile Radu—Gala Galaction, Ed. Fundațiilor, 1938, 1939, cu deosebirea că, în loc de «sămînța» are «seminția».

Deosebirea între traducerea Paliei și traducerile menționate în limba română, o constituie partea a doua a versetului. În Septuaginta textul este următorul: *αὐτός σου τρηφήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τρηφήσεις αὐτοῦ πτέρναν*.

În *Vulgata*: ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo eius.

Menționăm că în Biblia de la Ostrog (1581), traducerea este după Septuaginta.

ПРО ТИЄКЪ БІВІАТИН ГЛАВѢ, НИМЪ БІВІАТИНЪ ЕМО ПІРНАМЪ.

În ediția Școlii biblice de la Ierusalim (Paris, 1961), textul respectiv a fost tradus corect după originalul ebraic: «Il l'écrasera la tête et tu l'atteindras au talon», pe cînd traducerea ecumenică (Paris, 1969—1979) urmează greșit tot versiunea *Vulgatei*: «Celle-ci te meurtrira à la tête...».

Septuaginta a tradus corect pronumele ebraic *hu* (הוּ) cu *αὐτός*, pe cînd *Vulgata* l-a tradus greșit cu *ipsa* (feminin), în loc de *ipse* (masculin). De aici, traducerile greșite care au urmat versiunea *Vulgata*, cum sînt și versiunile Bibliei românești, începînd cu versiunea 1936 și care impun să avem în românește o traducere corectă și a Vechiului Testament.

38. Eckhardt Alexandre, *Dictionnaire hongrois-Français*, Budapest, 1958, p. 67.

39. În «*Mitropolia Moldovei și Sucevei*», cit., p. 448.

40. În «*Telegraful Român*», cit., p. 7.

Menționăm că vechile traduceri românești ale Sfintei Scripturi : 1688 (București), 1795 (Blaj), 1819 (Petersburg), 1854—1856 (Buzău), 1858 (Sibiu), 1874 (Iași), 1914 (București, ed. Sf. Sinod), au traducerea corectă după Septuaginta-ebraică : *acesta*, pe cînd traducerea în românește ale Societății Britanice, ca și traducerea ed. Patriarhul Miron Cristea, Patriarhul Nicodim, Gala Galaction—Vasile Radu, ed. Patriarhul Justinian și ed. 1982 au traducerea greșită după Vulgata cu *aceasta*.

Revine meritul traducătorilor *Paliei de la Orăștie* de a fi lucrat cu multă răspundere, în spirit critic documentar, dovedind pregătire umanistă în cunoașterea limbilor clasice și moderne, ca și pregătire teologică la traducerea textului scripturist, ceea ce este un aspect foarte important pentru cultura românească în secolul al XVI-lea din Transilvania.

Că traducătorii *Paliei* au luat de bază textul maghiar al Pentateuhului lui Heltai, dovedește că au știut să se oprească asupra unui text verificat într-o limbă modernă, cît mai fidel originalului. Cum s-a reținut, traducătorii nu s-au lăsat însă aserviți textului maghiar, și ei au intervenit acolo unde au considerat necesar, apelînd la izvoarele clasice ale Bibliei. Considerăm că nimeni nu ar putea aduce vreo vină cuiva în vreo lucrare de traducere a textului Bibliei, care prezintă atîtea dificultăți lingvistice, dacă folosește și versiuni moderne, fie într-o limbă sau alta, care ar putea garanta o traducere cît mai fidelă a originalului. Din acest punct de vedere, considerăm că trebuie privită folosirea textului maghiar, și nu dintr-un spirit de adeziune neapărat calvin, cum se afirmă în general.

Așa ne explicăm, cum arăta și P. P. Panaitescu, referindu-se la *Palia de la Orăștie*, că nu cuprinde nici o aluzie de propagandă a Reformei, nici o pomenire despre Calvin. *Ea era rodul unei opere conștiente de politică culturală românească, și așa trebuie privită.*

Că această operă de cult românească s-a putut realiza într-un mediu confesional calvin, problema prezintă alt aspect.

În 1571, la 13 martie, ocrotitorul propagandei calvine în Transilvania, Ioan Sigismund Zápolia se stînsese, urmîndu-i la conducerea Ardealului familia catolicului Ștefan Báthory, favorabil Bisericii Ortodoxe românești din Transilvania, care avea să numească la 5 octombrie 1571 episcop pe ieromonahul Eftimie, cunoscut prin «învățătură, știință, purtări cinstitute și viață cuvioasă», cu păstoria la Alba Iulia, pînă la 6 iunie 1574, cînd se retrage de bună voie, urmîndu-i ieromonahul Hristofor, apoi la 21 noiembrie 1579 Dieta Transilvaniei, întrunită la Turda, alegea ca mitropolit pe Ghenadie, hirotonit la Tîrgoviște de mitropolitul Serafim (1576—1585), pe care diacnul Coresi îl numește în prefața *Evanghellei cu învățătură*, tradusă după *Evanghelia cu învățătură slavonă* de la Zabludov din 1569, împreună cu preoții Iane și Mihai din Brașov, și tipărită la Brașov între 14 decembrie 1580 și 28 iunie 1581, «*În zilele marelui de Dumnezeu luminatu arhiepiscopul Ghenadie*».

Ioan Sigismund Zápolia, care cunoștea «bine» și limba română, fusese cel care inițiasse o vastă acțiune de atragere a românilor la calvinism, noua confesiune îmbrățișată de unguri în 1564, la Sinodul de la Aiud (dintre care o parte au trecut în 1568 la unitarianism). Ungurii, care aveau de partea lor puterea politică, «vor acționa brutal prin constrîngerea legilor»⁴¹ de convertire a românilor la noua confesiune. La 30 noiembrie 1566, dieta Transilvaniei adunată la Sibiu hotăra ca «eresul (confesiunea ortodoxă) să se lepede de către români», iar slujitorii Bisericii Ortodoxe

41. Al. Mares, în «*Liturghierul lui Coresi*», Ed. Acad. R. S. România, București, 1969, p 7

(episcopi, preoți, călugări) să fie alungați din țară, ca vinovați de trădare⁴². Poate atunci, afirmă N. Iorga, episcopul Sava să fi fost silit să iasă din casele vlădicești din Lančrăm și numit Gheorghe din Sîngeorz «episcop superintendent al bisericilor românești», primul superintendent calvin pentru români, probabil un preot român trecut în rîndul nobilimii, poate originar din Sîngeorz — Trascău, în apropiere de Aiud, cu reședința la Teiuș⁴³, și lui trebuia să i se dea ascultare și preoților lui. Efectul acestor dispoziții nu a fost însă cel scontat de autorități, preoții români refuzînd să se supună zisului episcop calvin.

Crearea superintendenței episcopale pentru români «nu era ideie religioasă, ci una politică»⁴⁴.

Lui Gheorghe de Sîngeorz, după moartea sa, avea să-i urmeze la 8 februarie 1569 Pavel din Turdaș (Tordași), sat în apropiere de Orăștie, și apoi după moartea sa, la 21 aprilie 1577, Dieta întrunită la Turda a ales ca superintendent pe Mihail Tordași, fiu sau rudă a lui Pavel, care avea să încheie șirul zișilor «episcopi» româno-calvini.

Probabil cu sprijinul lui Mihail Tordași s-a înființat tipografie la Orăștie, în care s-a imprimat *Palia*, în 1582⁴⁵.

Se încheie astfel un capitol din istoria Bisericii românilor din Transilvania, cum arată Al. Mareaș, cu urmări deosebite pentru cultura și Biserica noastră din secolul al XVI-lea. Puternica ofensivă calvină de convertire a românilor la religia oficială, întreținută prin decrete și persecuții, a determinat o emulație nemiștinată pînă atunci în traducerea și tipărirea cărților sfinte românești. Într-un răstimp scurt, 1566—1570, s-au imprimat 6 cărți religioase românești: *Tîlcul Evangheliilor*, *Molitvenicul*, *Psaltirea*, *Liturghierul*, *Cartea de cîntece*, și, probabil, *Apostolul* (1566—1567)⁴⁶.

Trebuie reținut însă că, din acțiunea «politică» de convertire a românilor la calvinism, s-a născut și acțiunea de *politică culturală românească*, prin care avea să biruiască ideea introducerii limbii române în Biserică.

În acel moment, românii au știut să-și salveze credința lor ortodoxă și ființa de neam, fiindcă pentru românii din Transilvania, în fața Reformei, credința lor ortodoxă «n-a însemnat numai o dogmă religioasă, ea a fost un refugiu împotriva tendințelor de deznaționalizare»⁴⁷.

Ideea introducerii limbii naționale în Biserică, pusă însă în slujba Ortodoxiei, exemplificată, în special, prin traducerea și tipărirea *Liturghierului*, în 1570 de diaconul Coresi la Brașov, din care, în 1585, la Brașov, nu se mai afla nici un exemplar nevîndut, în timp ce din celelalte tipăriți românești se păstrau încă exemplare⁴⁸, este o *idee românească*, și ea a aparținut românilor, și a fost realizată de români, indiferent că veneau dintr-un mediu calvin, luteran sau ortodox.

Pentru biruința acestei idei a militat și a trudit, îndeosebi, diaconul Coresi toată viața lui, și acesta este marea lui merit pentru biruința limbii române ca *limbă de cultură românească*, merit care avea să-l transmită să fie continuat de fiul său, Șerban

42. Hurmuzaki II⁵, p. 601, la N. Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*, cit., p. 171.

43. Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, 1980, p. 482; Al. Mareaș, *op. cit.*, Dr. Augustin Bunea, *Vechile episcopii românești a Vadului, Geoagului, Silvașului și Bălgradului*, Blaj, 1902, p. 39.

44. N. Iorga, *op. cit.*, p. 164. 45. Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 483.

46. Al. Mareaș, *op. cit.*, p. 10.

47. Pavel Binder și Arnold Huttman, *Românii din Brașov în epoca Reformei*, în «Studii și articole de istorie», XIII, București, 1969, p. 84.

48. Al. Mareaș, *op. cit.*, p. 10.

diacul, «meșterul mare a tiparelor» și de ucenicii săi tipografi pe care îi formase și care ne-au tipărit în 1582 la Orăștie *Palia*, carte cu largă deschidere spre cultură, fiindcă este cunoscut, Biblia este cartea care stă la temelie mai tuturor culturilor naționale.

Șerban diacul și cu Marien diacul sînt cei care garantează și recomandă *Palia*, în prefața ei: «cetind și ne plăcură și le-am scris⁴⁹ voo fraților români și le cetiți că veți afla întru iule mărgăritariu scumpu și vistieriu nesfirșit, cunoaște-veți folosul buneaiților și plata păcatelor de la Domnedzeu întru aceste cărți».

Pavel Binder afirmă că «Este greșită părerea unor cercetători care afirmă că *Palia de la Orăștie* este o operă exclusivă a preoților și cărturarilor calvini. Despre Moise Peștișel, predicatorul Lugoșului, știm că în anul 1582, cînd s-a tipărit *Palia*, primește protopopiatul de «rit grecesc» (ortodox) al Hunedoarei. El avea ca datorie a «cărui, a cerceta și a mustra preoții români, supuși cetății»⁵⁰. Se trăgea dintr-o veche familie românească, legată de satul Peștiș din Hunedoara, unde tradiția cărturărească era veche⁵¹.

Despre «Hercé Ștefan, propoveduitorul Evangheliei lui Hristos în orașul Căvărăș Sebeșului», Pavel Binder aduce informații că era originar din Vărădia, iar între anii 1578—1591 ca preot a fost în slujba comitatului Severin și a orașului Caransebeș. În 1580 Cristofor Băthory, voievodul Transilvaniei, îl elogia pe Ștefan Gerța (Herța), preotul bisericii din orașul Caransebeș («pastor ecclesiae civitatis nostrae Karansebes») «pentru evlavie, știință și sirguintă manifestată în predica cuvîntului dumnezeiesc»⁵².

Din punct de vedere al culturii românești, menționează Pavel Binder, trebuie remarcat din suita cărturarilor români, citorii *Paliei de la Orăștie*, pe Efreim Zacan «dascălul de dascălie a Sebeșului», din Caransebeș (datată din 1579). La școala din Șcheii Brașovului exista o secție pentru preoți și alta «școala de iznoavă» pentru pregătirea dascălilor români. În 1570, diacul Oprea era angajat «de învățatură ucenicilor cine învață dascălie»⁵³. Efreim Zacan a fost deci «dascăl de dascălie», adică profesor la o școală, cum am spune astăzi, pedagogică.

Din documente se cunoaște că regalitatea ungară, și mai tîrziu principii transilvăneni, în relațiile lor cu voievozii Țărilor Românești, au apelat la serviciile diplomatice ale unor nobili români din Transilvania, care cunoșteau atât limbile română și maghiară, cît și slavona și latina.

Fenomenul de strînsă corelație între ocupația de notar, curier diplomatic, dascăl și tipograf, era caracteristic pentru cărturarii români din Transilvania. Filip Moldoveanu, tipograful primelor cărți românești, a fost angajatul notariatului sibian și a fost pisarul scrisorilor românești și diplomatul magistratului din Sibiu în relațiile sale cu Țara Românească.

Pe lîngă notariatele orașelor Brașov, Sibiu, Bistrița, Alba Iulia, Lugoj și Caransebeș se polariza în secolul al XVI-lea o intensivă viață culturală românească cu

49. tipărit.

50. Prof. Pavel Binder, *Contribuții la geneza Paliei de la Orăștie*, cit., p. 422 f. N. Iorja, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*, cit., p. 183.

51. Prof. Pavel Binder, *op. cit.*, p. 424.

52. Pavel Binder, *Români și Reforma. Scurte contribuții la istoria culturii românești din secolul al XVI-lea*, în «Studii de limbă literară și filologie», vol. III, București, 1974, p. 212—214.

53. Nicolae Sulică, *Cea mai veche școală românească din cuprinsul României*, Extras din «Omagiu lui Constantin Kirițescu», București, f.a., p. 14—15 la Pavel Binder, *Contribuții la geneza Paliei de la Orăștie*, cit., p. 423.

conținut laic. Traducătorii primelor texte românești, pisarii angajați pentru a duce o corespondență în limba română, «pot fi socotiți primii cărturari de limbă română ieșiți din rindurile orășenilor», pregătiți în școlile «de dascălie». Inceputurile limbii literare românești sînt legate de existența unei clase puternice de orășeni, idee dezvoltată de P. P. Panaitescu⁵⁴.

Dascălii români ieșiți din școlile «de dascălie» existente la Brașov, Caransebeș și alte centre culturale românești, au continuat și în secolul al XVII-lea tradiția culturală românească. Pînă la apariția centrului cultural de la Blaj, centrele culturii românești din Transilvania secolului al XVII-lea au rămas orașele cu o populație majoritară românească: Șcheii Brașovului, Lugojul și Caransebeșul»⁵⁵.

Rod al acestui climat de cultură românească, avem în secolul al XVI-lea, din părțile de sud-vest ale Transilvaniei, și *Palia de la Orăștie*, de la tipărirea căreia s-au împlinit 400 de ani, încărcăți de cultura și holda scrisului românesc.

Printre primii semănători îi întlnim și pe truditarii traducători și tipografi români, cu fapta și cugetul, ai *Paliei de la Orăștie*, în fața cărora gîndul nostru se pleacă recunoscător. *Palia* ocupă în ciclul traducerilor românești din veacul al XVI-lea un loc aparte prin frumusețea traducerii, prin limba ei vie, pitorească și armonioasă. Traducătorii au știut să folosească frămîntările unui veac de muncă literară pentru a nimeri cuvinte expresive, care deșteaptă imaginația și mișcă simțirea.

Cu *Palia de la Orăștie* se încheie seria tipăriturilor românești în Ardeal. Cînd după aceasta, marile schimbări și războaiele dezlănțuite în toate cuprinsurile românești, pe care se profilează epopeea militară a lui Mihai Viteazul, au pus capăt activității tipografice. Ea se reia abia peste o jumătate de veac, dincoace de Carpați, în timpul domniilor lui Matei Basarab și Vasile Lupu»⁵⁶.

Palia de la Orăștie este o treaptă de marmură a marelui nostru edificiu național cultural.

Pr. I. IONESCU

54. P. P. Panaitescu, *Inceputurile și biruința scrisului în limba română*, cit.

55. Prof. Pavel Binder, *Contribuții la geneza Paliei de la Orăștie*, cit., p. 424—425.

56. N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, București, 1940, vol. 1, p. 65.

Къ евоѣ коѣ шн. дестойнїи мнѣад двѣ сеѣ
 ачѣсте кзрци крещиници а съ ѿрзидите
 адѣа коѣ ад двѣ сеѣ кѣщирѣ мзрїен адѣ
 катзрѣ жнгмѣонъ вѣонъ водзль арделоу лѣн шн
 цзрїен оунгѣрци шн кѣщирѣ шн кѣвоѣ а
 цѣщци дѣннлоръ марн шн сѣѣтнннн ан арда
 лѣлн : пѣантрѣ мнтрзмѣтоурѣ вѣѣрѣсеѣ
 сѣнтѣ арѣомжннлоръ пофтнндъ тѣѣ вннел
 нѣспѣнїѣ крещиннлоръ рѣомзнн : кѣрѣ нѣспѣнї
 нѣман дѣла тнне доѣмне чѣремъ панннтрѣ
 сн ангѣръ сѣнтѣ фїюль тзѣ іс хѣ
 двѣндѣ шн нѣспѣнтѣ рѣмѣлѣ нѣстрѣ дѣмнѣ :
 шн сѣѣ ачѣндѣт ачѣстѣ кзрци аѣ нѣспѣнї дѣ
 шн сѣѣ ѣкзршнѣтѣ мѣлнн ад юнїѣ а
 вѣѣтѣ ѣѣ Рѣѣждѣство Хѣѣ . 1582.

inv. 105

МАЛА ПСАЛМАУ МІРІА

ЧЕСО КІАНЪ БНТІА:

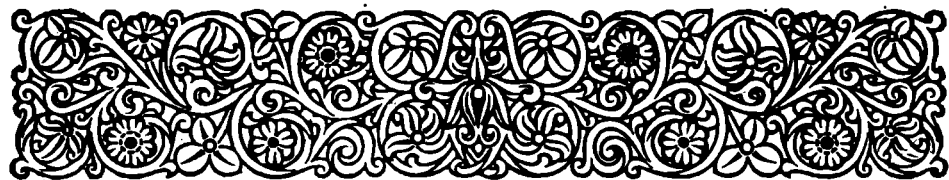
Дипр рудстоура лууііи .

2

М . КІПЬ

МІКІПЪ ФТКО ФУМНЕСЕД ЧЕРЮА ШІ ІТА
 МАНТІУ . Е ПУМАНТ ДАВ ЕРА ПДІЧ ІУ : ШІА
 ДІШЕРТЬ . ШІА АНЧ ДНТЪ СЪ ЕРА СПРА ДАІТЪ
 ШІА ДІУ ДІШІА СІ ПОРТА СПРЕ АРА .
 ШІА ЗНІА ДІШЕСЕД : ФІА АДМІТА : ШІА ФД АД
 МІА . ШІА ВІЗД ДІШЕСЕД КАРЖА ФІА БІДЖ АДМІ
 НА : ШІА ДІСПІЦІА ДІШЕСЕД АДМІНА ДІАА АНЧ
 ПІБРЕСЪ . ШІА КІМЖ АДМІНА СІНО . ШІА АНЧ ДНТ
 РЕКДАА ПО ПІТЕ , ШІА ФД ДІМЕРІД СІБРА ШІА ДІА
 ПІРД ДІМАІБІУЖ ЗДА ДІПІТІО .
 ШІА СІНО ДІШЕСЕД ФІА ЧІРІА : АІМІА КІОДА
 ІПАЛОРА . СІА СІПАІЦА ІПЕА ДІАА ІПЕ . ШІА Ф
 ТЕ ДІШЕСЕД ЧІРІА : ШІА ДІСПІЦІА ІПЕА ЧЕ ЕРА
 ДІСІПІТА ЧІРІА . ДІАА ЧІАА ЧЕ ЕРА ДІСІПІ
 ЧІРІА , ШІА ФД ІША . ШІА КІМЖ ДІШЕСЕД , ЧЕ
 ЧІРІА . ЧІРЮА . ШІА ФД СІБРА ШІА ДІМАІБІУЖ
 ЗДА ДІАА .

DOCUMENTARE

INFLUENȚA GRECEASCĂ ȘI TERMINOLOGIA BISERICESCĂ ORTODOXĂ (TERMENI TEHNICI) ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Informația etimologică privește semnul «le signe» în întregime, adică urmărirea unității lexicale sub cele două aspecte, formă (sau expresie) și conținut. Istoria cuvântului-titlu este deci istoria semnului care numește («le signe nommant») și nu a obiectului numit («chose-nommée») (J. Rey 1971, p. 164). Din punct de vedere lexicografic este foarte importantă distincția între *etimologia propriu-zisă* și cea de *formare* sau *internă*, înțelegând prin cea din urmă analiza unui derivat prin care îi stabilim baza în sincronie. Elementul format prin derivare sau compunere păstrează o valoare sincronică a fiecărei părți componente în așa fel încît baza (lexemul primar) nu este întotdeauna legat de restul familiei și consolidat prin influență din afară. În acest caz avem în vedere *calcul lingvistic*, rolul calchierii fiind foarte important în stabilirea etimonului corect. Ex. *bunăvestire* este un calc după sl. *благо-вѣстїе* pe cînd *bunăstare* are la bază germ. *Wohlstand*.

Etimologia propriu-zisă trimite la forme variate și multiple în afara orizontului determinat lexicografic, forme care impun lexicografului o analiză minuțioasă în acceptarea uneia dintre formele existente. Redarea «etimologiei interne» rămîne întotdeauna în cadrul unui enunț clar, aparținînd în mod real unui sistem bine verificat și deschis, elementele de formare ale cuvîntului permițîndu-ne să considerăm derivatul ca un rezultat al unui proces îndelung de transformare (ex. adv. sau adj. *ncamipomenit* [care] *nu a mai fost pomenit*, [care] *nu s-a mai pomenit*), adverbul sau adjectivul respectiv fiind o formă contrasă dintr-o perifrază. Etimologia propriu-zisă sau externă nu este niciodată funcțională, ea neconstituind un element marcant în sincronie ci doar o *marcă* valabilă adesea numai din punct de vedere istoric. Lexicograful este obligat în stabilirea etimonului să aibă în vedere stadiul limbii studiate, apartenența cuvîntului la un anumit tip de terminologie și mai ales factorii extralingvistici (istorici, culturali, determinanți geografici etc.). Referitor la specificitatea etimologiei termenilor tehnici ai limbajelor de specialitate, vom face următoarea precizare. Spre deosebire de cuvintele limbii, moștenite sau împrumutate de-a lungul secolelor, caracterizate printr-o asimetrie totală din punctul de vedere al evoluțiilor semantice, paralele în limbile A și B (respectiv limba din care se ia cu-

vîntul și cea în care a intrat), cuvintele pur tehnice ale limbajelor de specialitate rămîn la stadiul echivalenței perfecte ceea ce face ca semnul (cuvîntul) să se identifice cu noțiunea. Acești termeni fac obiectul cercetării noastre. Întrucît cele mai multe lucrări lexicografice (mai vechi și mai noi) indică ca unic etimon posibil pentru termenii tehnici ai serviciului liturgic ortodox pe cel slavon (motivată lingvistic prin prezența unică a textelor slavone sau slavo-române) ne propunem să demonstrăm influența primară grecească, neîntreruptă, sprijinindu-ne pe factorii extralingvistici, furnizați de Istoria Bisericii Ortodoxe Române și de descoperirile arheologice recente. Demonstrarea permanenței noastre în această zonă geografică nu poate fi făcută fără reliefaarea specificului spiritualității noastre. Cele șase secole de dominație efectiv romană (la sud și la nord de Dunăre) sînt suficiente pentru a fi conștienți de faptul că s-a ajuns la o formă de civilizație superioară, singura în măsură să asigure supraviețuirea, în forma menținerii entității sale etnice și a limbii latine (Bârzu, 1980, p. 51—54). Spiritualitatea în forma ei primară este neîndoielnic de natură religioasă. Romanitatea danubiană tîrzie a aparținut mării comunități latine ceea ce reiese, pe de o parte, din similitudinea frapantă între limba inscripțiilor și cea a unor scriitori eclesiastici sau laici a acestei arii și cea a textelor din provinciile occidentale iar, pe de altă parte, din existența inovațiilor de limbaj identice între secolul al IV-lea și al VI-lea. Menținerea acestei unități lingvistice s-a datorat în mare parte răspîndirii creștinismului în forma sa latină (Bârzu, 1980, p. 66).

Poporul român nu are o dată precisă de creștinare. Ea s-a produs treptat, prin convertiri individuale, în secolul al II-lea și al IV-lea, fiind un proces paralel cu etnogeneza sa (Păcurariu, 1978, p. 20). Izvoarele pentru partea veche a Istoriei Bisericii Ortodoxe Române le formează lucrările scrise ale înalților slujitori ai Bisericii, actele martirilor, inscripțiile vechi creștine, actele și relatările privitoare la sinoadele ecumenice. Prin evocarea perioadei cuprinse între sec. al II-lea și al VI-lea a Istoriei Bisericii Ortodoxe Române avem în vedere reluarea și demonstrarea teoriei potrivit căreia o parte însemnată în terminologia de cult este de origine latină și greacă, Biserica fiind constituită în formele ei simple de organizare și cult liturgic înainte de venirea slavilor. Astfel, Eusebiu din Cezareea (anul 324) arată că Sf. Andrei a predicat Evanghelia și în Sciția Mică (Dobrogea de astăzi), în cetățile grecești de pe țărmul Mării Negre. Dovezi sînt unele colinde, toponimele, peștera Sf. Andrei și un rfu cu același nume, precum și numele popular al lunii decembrie (v. *andrea*² sau *andreea* < mgr. *Ἀνδρέας*, TDRG). «Ca și ceilalți apostoli a rînduit și el episcopi și preoți în cetățile de pe țărmurile Pontului Euxin» (Păcurariu, 1978, p. 10). Începutul acestei perioade corespunde unei schimbări fundamentale pe plan spiritual marcată de părăsirea religiei antice păgîne și adoptarea creștinismului. Consecințele acestui fenomen se pot urmări în toate domeniile. «Religia creștină a fost adoptată mai înții de populația daco și greco-romană de la orașe și sate, devenind o caracteristică a sa în raport cu popoarele *barbare* necreștine, ...istoria creștinismului în primele veacuri fiind și istoria populației daco și greco-romane de pe teritoriul de azi al României» (Popescu, 1976, p. 29). La sinodul I ecumenic de la Niceea din 325 a luat parte și episcopul Teofil, zis al Goției fără să se știe dacă era daco-roman sau got. Numărul mare de martiri din rîndul populației daco-romane, unii fiind cunoscuți cu numele dintr-un fragment de calendar gotic (sinaxar), iar alții, cei mai mulți, din inscripțiile descoperite în ultimii 30 de ani, alcătuiesc mărturia materiale ale martyrologiilor, *Hieronymian*, *Sirian* sau *Cassinian*. Ex. inscripția nr. 194 «Κυρίλλω, Κυνδαλα, Τασείω παρατίθεται Εὐφράσιον» (Martirilor) Chiril, Chindeas

și Tasius le Incredințez pe Eufrasius» (Popescu, 1976, p. 205), sau cele două inscripții de sub nr. 267; a) *μάρτυρες χριστού* «Martiri pentru Hristos»; b) *Μάρτυρες Ζώτικος, Ατταλος, Καμάσις, Φίλιππος* «Martirii Zoticos, Attalos, Kamasis, Philippos» (id. p. 277). Tot o referință martirologică o constituie *Scrisoarea Bisericii din Goția către biserica din Capadocia* despre mucenicia Sf. Sava, mort înecat în râul Museos (Buzău) la 12 aprilie, 327 (Păcurariu, 1978, p. 26—28). În Scythia Minor au putut exista martiri și după recunoașterea creștinismului ca religie licită. Numeroasele năvăliri «barbare» au putut provoca victime în rândul creștinilor mai ales printre aceia care făceau operă misionară. Ex. inscripția nr. 22 *Μάρτυς (χριστού) και επισκοπος ενταύθα κείται* «Aici odihnește martirul lui Christos și episcopul» (Popescu, 1976, p. 58). Prezența episcopatelor și legătura permanentă a lor cu centrul, Biserica din Capadocia, sint dovezi ale existenței unei organizări temeinice a noului cult, indicînd în același timp o tendință de generalizare a creștinismului, începînd cu secolul al IV-lea (v. Păcurariu, harta *Viața creștină în Dacia, secolele II—VI*). La începutul secolului al V-lea toate provinciile dunărene au fost înglobate în imperiul de răsărit iar bisericile locale s-au orientat în organizarea lor după împărțirea administrativă și politică iar episcopiile din aceste teritorii, au ajuns sub jurisdicția patriarhiei din Constantinopol. Această jurisdicție a fost întărită prin canonul 3 al sinodului al II-lea ecumenic (381) precum și de canonul 28 al sinodului al IV-lea ecumenic (451) care supunea Constantinopolului și pe episcopii din «țările barbarice», adică din nordul Dunării și din nordul Mării Negre (Păcurariu, 1978, p. 39). Sinoadele ecumenice se pronunță asupra împărțirii Bisericilor vechi în mari jurisdicții teritoriale (mitropolii și patriarhate) confirmînd organizarea și ordinea, celor cinci patriarhate de origine apostolică, *pentarhia* (Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia, Ierusalim) (DTO 1981, p. 51.) În afara scaunelor episcopale ocupate de cunosători ai limbii latine și grecești au activat și așa-numiții *horepiscopi* sau episcopi de sat, atestați în documentele Bisericii vechi, sec. III—XI. Deci pînă în anul 863, dată a creștinării moravilor de către frații Constantin (Chiril) și Metodie, originari din Salonic, considerați întemeietorii așa-zisului rit bizantino-slav, Biserica română nu numai că era organizată dar s-a aflat permanent sub influența grecească. «Prin primirea ritului bizantino-slav la noi [Biserica] a rămas și pe mai departe sub jurisdicția Patriarhiei de Constantinopol, fiind singurul popor de origine și limbă romanică de rit ortodox» (Păcurariu, 1978, p. 47). Această legătură este demonstrată de numeroase scrisori și acte oficiale păstrate precum și de inscripții mai dezvoltate (v. nr. 91 și nr. 92, p. 136—139, Popescu, 1976). Exemplele sînt numeroase și constituie tot atitea argumente pentru a accepta ideea, potrivit căreia, termenii ce denumesc noțiuni legate de practicarea cultului ortodox, în special al ofierii liturghiei, nu sînt din slavonă ci din limba greacă țîrzie sau populară, *δημοτική* (v. limba *Noului Testament*) sau din medio-greacă, termen folosit de Alexandru Ciorănescu în prețioasa sa lucrare, *Diccionario Etimológico Rumano*, și de George Murnu în *Studiu asupra elementului grec ante-tanariot în limba română*. În studiul său autorul arată, că terminologia bisericească (comună Bisericii slave și române) în afara unor cazuri, în care fonetismul este criteriul decisiv în determinarea provenienței, pentru restul elementelor care alcătuiesc această parte a vocabularului limbii noastre nu ne poate veni în ajutor «decît în mare parte istoria» (Murnu, 1894, p. X). Aproape toate lucrările lexicografice cunoscute care dau și etimologia cuvintelor admit ca unic etimon, posibil cel slavon deoarece, potrivit teoriei «etimologiei directe», nu putem avea cuvinte luate direct din greacă ci numai prin filieră slavă (slavona bisericească) datorită folosirii acesteia ca limbă de cult și de cancelarie. Acceptarea acestui punct de

vedere înseamnă negarea oricărei posibilități de comunicare și înțelegere a comunității creștine, existentă în Dacia romanizată, până la venirea slavilor.

Oficierea serviciului divin nu putea să se facă fără cunoașterea unui text scris, fie în latină, fie în greacă, din care, pe baza lecturii repetate, anumiți termeni au pătruns în vocabularul curent al credincioșilor. Istoricul slujbelor religioase este redat și de Sf. Iustin care scrie «păgînilor» în *Apologia* sa, cea dintii, felul în care se desfășura cultul simplu în cadrul sărbătorilor la care luau parte creștinii.

«În ziua soarelui (Dumineca) cum se numește, toți cei ce locuiesc orașele sau satele se adună în același loc și li se citesc *Memoriile apostolilor*, Ἐπιτομὴ τῶν ἀποστόλων, memoriile pe care le numim *Evangheliile* (*Apologia* I, LXVII) (v. Bougaud, 1941, p. 39—40).

Data precisă a cunoașterii celor 4 texte, Evangheliile, în ordinea de astăzi, citite în Biserică, reiese dintr-un fragment păstrat în latină și datat, în timpul lui Pius I, episcop al Romei (a. 142—157). «Sub pontificatul lui Pius I, în anul 142, căci acest document are data lui, erau în Biserică patru *Evangheliile*» (id., ib., p. 47).

Nu vom da o listă a tuturor termenilor de cult care au o dublă rezolvare din punct de vedere etimologic ci ne vom mărgini la câteva exemple pe care le socotim ca făcând parte din termenii tehnici și care apar în cei trei autori (Cihac, Murnu și Ciorănescu) ca fiind din medio-greacă: *acátist* < mgr. ἀκάθιστος, *aghiázma* < mgr. ἀγίασμα, *anamneză* < mgr. ἀναμνήσις, *antimis* < mgr. ἀντιμύνησιον, *apóstol* < mgr. ἀπόστολος, *ártos* < mgr. ἄρτος, *ázimă* < mgr. pl. ἄζυμα, *catchómen* sau *catihúmen* < mgr. κατηχούμενος, *chivót* < mgr. κωβώτιον, *cliros* (învechit) < mgr. κλήρος, *discos* < mgr. δίσκος, *eclisiárh* și *clisiárh* < mgr. ἐκκλησιαρχης, *ecuménic* (învechit) *iecuménic* < mgr. οἰκουμένικος, termenul apare în sintagma *sinod ecumenic*, sintagmă folosită frecvent în cele mai vechi texte de specialitate (v. DTO p. 337—343), deci nu este un împrumut recent din fr. oecuménique (v. DEX), *euharistia* sau *evharistia* < mgr. εὐχαριστία, (pronunțarea lui *ó* cu *u*, prin influență latină) apare ca termen tehnic în scrierile Sf. Ignatie al Antiohiei. «Purtați de grijă să vă adunați cât mai des pentru a aduce lui Dumnezeu mulțumire (euharistía) și mărire». (DOT 1981, p. 159). Termenul, acoperind o noțiune fundamentală, este frecvent întâlnit în lucrările de specialitate ale vremii și nu-l putem accepta ca împrumut recent din franceză sau din latină (v. DEX) *evanghelie* < mgr. εὐαγγέλιον, *hirotonie* < mgr. χειροτονία, *ierurgie* sau *ierurghie* < mgr. ιεροουργία, *liturghie* < mgr. λειτουργία, *patralir*, cu variantele: *patralii*, *patrahil*, *patrahilr*, *cpitrahil*, *epitrahil* < mgr. ἐπιτραχήλιον, *potir* < mgr. ποτήριον, *schismă* și (învechit) *shismă* < mgr. σχίσμα, *sinód* < mgr. σύνοδος.

Intrucit numărul cuvintelor ce ar trebui menționate ar depăși limita spațiului tipografic, reamintim că majoritatea lucrărilor lexicografice indică pentru o parte din acești termeni etimologia slavonă, așa-zisă *directă*, deoarece ei ar fi pătruns odată cu introducerea ritului bizantino-slav, ceea ce contravine argumentelor de ordin arheologic, istoric și mai ales teologic. Prin contribuția noastră dorim să re-ducem în actualitate cea de a doua orientare care consideră că influența grecească, în acest domeniu, este foarte veche și neîntreruptă, drept care majoritatea termenilor de cult au fost preluați direct de către oamenii de cultură ai vremii din scrierile de specialitate. Pe această poziție credem că se situează I. Cihac (1879), Gh. Murnu (1894) și dintre contemporani, Al. Ciorănescu (1966).

În încheiere aduc în sprijinul afirmațiilor noastre poziția cercetătorului, prof. Haralambie Mihăescu care scria cu ani în urmă: «Cercetarea inscripțiilor trezește

mai curînd bănuiala că influența grecească n-avea un caracter popular și de adîncime, ci plutea deasupra... în terminologia convențională a filozofiei și a cultelor religioase» (1966, p. 33).

«Miracolul românesc», adică existența noastră cu un specific total deosebit de al vecinilor noștri, deci supraviețuirea «ethnos»-ulu nostru în condițiile vitrege ale năvălirilor cotropitoare repetate, timp de aproape două mii de ani, se explică prin păstrarea nealterată a spiritualității creștine, pătrunsă pe calea culturii greco-latine încă din primele veacuri și rămînînd de-a lungul lor ca o constantă dominantă a întregii noastre spiritualități.

- Ligia Bărzu, *La continuité de la création matérielle et spirituelle du peuple roumain sur le territoire de l'ancienne Dacie*, București, 1980.
- Ion Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă (DOT)*, București, 1981.
- Mgr. Bougaut, *De Evangeliiis* (traducere și prefață de C. Ceruleanu), București, 1941.
- A. Cihaç, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, vol. II, Frankfort 1879.
- Alejandro Cioranescu, *Diccionario Etimológico Rumano*, Langua 1958—1966.
- Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, București, 1975.
- Haralambie Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române pînă în sec. al XV-lea*, București, 1966.
- George Murnu, *Studiu asupra elementului grec ante-lanariot în limba română*, București, 1894.
- Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Sibiu, 1978.
- Mircea Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV—XIII descoperite în România*, București, 1976.
- Josette Rey-Debove, *Etude linguistique et sémiotique des dictionnaires français contemporains*, Paris, 1971.
- H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch (TDRG)*, vol. I—III, Bukarest, 1903—1912.

Aurelia BĂLAN-MIHAILOVICI

O SCRISOARE NECUNOSCUTĂ A LUI GALA GALACTION

La Mănăstirea Neamț se păstrează o parte din materialul de cancelarie personală a celui de al doilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Nicodim Munteanu. Printre hîrțile mapelor rămase se găsește și o scrisoare inedită a lui Gala Galaction, din 18 august 1945, adresată secretarului particular al patriarhului Nicodim, Arhimandritul Melchisedec Dumitriu (Dimitriu)¹. Scrisoarea prin conținutul ei este «rugă-

1. Melchisedec Dumitriu (Dimitriu) s-a născut în Măstăcani (Covurlui), Galați, în anul 1888, la 21 noiembrie și a decedat la 23 mai 1975, fiind înmormîntat în cimitirul mănăstirii Neamț în ziua de 25 mai. A absolvit cursurile Seminarului Teologic Sf. Andrei din Galați. A fost stareț la Noul Neamț și apoi la Mănăstirea Neamț în trei rînduri: 2 iulie 1936—1940; 1 august 1946—26 octombrie 1950; 9 octombrie 1951—septembrie 1957. A fost secretar particular al patriarhului Nicodim 1940—1946. A trăit la mai multe mănăstiri din țară: Plumbuita, Agapia, Războieni, Stînișoara, Strihareț, Toplița, Alba Iulia și a slujit și la unele parohii. A avut rangul de arhimandrit mitrofor.

toare». Prin ea Gala Galaction se pune chezaş pentru două surori Elena și Elisabeta Nistorescu² care doreau să intre în viața monahală. Este vorba de două surori «cu încercată cucernicie», care nu numai că doreau «să intre în viața îngerească», dar își luau angajamentul unei «slujiri» cu abnegație pentru «creșterea copiilor de la orfelinatul Cernica»³. Odată cu venirea lor la Cernica doreau să aducă și pe bătrînul lor tată, care, de asemenea, «se va călugări»⁴. Surorile Nistorescu, după caracterizarea făcută de autorul scrisorii, erau «elemente excepționale» și erau și tovarășele d(oamnei) Paraschiva Ionescu» care, la rîndul ei, «voia să facă la Pipera o mănăstire»⁵.

Pentru aceste două surori «de slujbă (mai apoi, călugărite) la orfelinatul Cernica» găsise potrivit Gala Galaction să se adreseze arhimandritului Melchisedec. Gala Galaction îl cunoștea prea bine pe Melchisedec⁶ și de la Noul Neamț și de la Mănăstirea Neamț și avea convingerea că este omul potrivit care să pregătească după cuviința regulilor monahale pe aceste surori cu complexe dorinți. Ca și Sfîntul Apostol Pavel, care se ruga pentru Onisim «căt-re prea iubitul Filimon», tot așa și Gala Galaction se ruga de Arhimandritul Melchisedec pentru aceste două surori.

Cu cît tact, cu cîtă grijă, cu cîtă finețe și cu cîtă profunzime de analiză în psihologia religioasă a fost întocmită această scrisoare nu se va putea cunoaște decît parcurgînd integral cuprinsul ei (pe care îl redăm în anexă).

Pentru toți iubitorii de frumusețea operei literare a lui Gala Galaction, cunoașterea și a acestei scrisori, care a rămas în documentele de arhivă, de 37 de ani, va adăuga încă un spor și o adiere de bunătate, de umanism și de sinceră dorință de a ajuta pe cineva, a autorului ei. Prin această scrisoare, la mulțimea numelor pe care le-a imortalizat în scrierile sale și în Jurnalul său, se mai adaugă încă citeva.

S-au scurs 103 ani de cînd la 16 aprilie 1879 la Didești (Teleorman) s-a născut Grigore Pișculescu — Gala Galaction și 21 de ani de cînd la 8 martie 1961 a

2. Prin intermediul Domnului Constantin Vilsan din București, căruia îi mulțumesc și pe această cale, cu scrisoarea răspuns din 24 septembrie 1980, am căpătat citeva informații despre surorile Nistorescu. Elena și Elisabeta Nistorescu au lucrat (se pare benevol) un timp în cadrul orfelinatului de la Mănăstirea Cernica. Nu au intrat în monahism. În anul 1980 locuiau la Ploiești și din cînd în cînd mergeau la Cernica la Părintele Conon.

3. Între anii 1944—1946 a funcționat un orfelinat la Mănăstirea Cernica, care mai apoi a fost transferat la Mănăstirea Pantelimon și supus spitalului cu același nume.

4. Tatăl surorilor Nistorescu nu a apucat să intre în monahism. A murit ca mirean.

5. Parascheva Ionescu, provenea dintr-o familie înstărită. După informațiile pe care Constantin Vilsan le-a primit de la Prea Sfințitul Roman Stanciu Ialomițeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, care a fost stareț al mănăstirii Cernica, Parascheva Ionescu într-adevăr a ridicat o bisericuță la Pipera și a ridicat și citeva chilii în jur, dar nu a reușit să înjghebeze acolo o obște monahală. Se pare că Parascheva Ionescu a intrat în monahism la mănăstirea Țigănești.

Gala Galaction (*Jurnal*, vol. II, București, 1977 (Ediția T. Virgolic), p. 472—473) amintește în Jurnalul său la 1 noiembrie 1943 despre un prieten Constantin Ionescu și soția sa Paraschiva Ionescu. Constantin Ionescu a decedat în anul 1943 (ultimile zile ale lunii octombrie) și a fost înmormîntat la Mănăstirea Cernica cu aprobările obținute de la Patriarhie prin intervenția lui Gala Galaction.

6. Gala Galaction amintește de starețul mănăstirii Neamț, Melchisedec în anul 1939 în *Jurnal*, *op. cit.*, p. 288.

trecut în veșnicie. Prezentarea acestei scrisori se înscrie ca un omagiu pentru autorul ei și o reîmprospătare a faptului că la 23 mai anul acesta (1982) s-au împlinit 7 ani de când adresantul «Moș Melchisedec» a trecut, de asemenea, în cele rinduite veșniciei.

Diac. I. Ivan

A N E X Ă

Sîmbătă, 18 august 1945

Scumpe Părinte Melchisedec,

O pricină deosebită mă îndeamnă să-ți scriu epistola aceasta :

Două surori cu încercată cucernicie vor să intre în viața îngerească. Ele se numesc : *Elena și Elisabeta Nistorescu*. Deocamdată, vor să înceapă cu creșterea copiilor de la orfelinatul Cernica. Aici tocmai este nevoie de ele.

Vor, însă, un lucru special. Să ducă cu ele la Cernica și pe bătrînul lor tată, care se va călugări.

Așa dar : surori de slujbă (mai apoi, călugărițe) la orfelinatul Cernica și : bătrînul cu ele. Pricina nu mi se pare simplă. Dar cui să bat capul cu ea, dacă nu lui Moș Melchisedec ?

Te rog vorbește cu aceste două cucernice — blînd și cuvîos cum știi să vorbești — și eu voi continua să mă ocup de ele.

Sînt niște elemente excepționale. Sînt tovarășele D(oam)nei Paraschiva Ionescu, care voia să facă, la Pipera, o mîndstire.

Diseară, vorbim la telefon.

Blagoslovește și iartă

Gala Galaction

Pe verso :

P. C. Părinte Arhim(Andrit) Melchisedec, tot de la Gala Galaction

---

DESCOPERIREA ARHEOLOGICĂ DE LA TELL MARDIKH

În ultimii 90 de ani cercetările în domeniul studiului Vechiului Testament și al vieții religioase în mijlocul căreia și-a depănat istoria vechiul Israel au cunoscut adevărate momente de răscruce, momente strîns legate de cîteva descoperiri arheologice epocale, și anume : descoperirile de la Tell-el-Amarna, Ras Shamra (Ugarit), Mari, Qumran și Tell Mardikh — vechea cetate Ebla.

În 1887 s-au descoperit la Tell-el-Amarna, în Egiptul de Jos, o serie de tăblițe de lut, scrise în Siria—Palestina, în jurul anului 1350 î.d.Hr. Limba folosită este akkadiana, lingua franca a timpului. Tăblițele conțin mai multe scrisori trimise faronului din Egipt de regii cetăților Tyr, Byblos, Megiddo, Sechem, Hazor și Ierusalim. În ele găsim felurite informații printre care și cuvinte și expresii canaanite

din perioada în care poporul Israel se îndrepta spre Țara făgăduită, spre Canaan. Se știe că ebraica biblică este un dialect canaanit, și de aceea ne putem da ușor seama de ce cercetătorii vechi-testamentari au studiat cu mare rivnă aceste documente, sperînd să găsească material pentru o mai bună înțelegere a ebraicei biblice, mai ales în aspectele ei poetice.

În 1929, o misiune arheologică franceză începe să escaveze la Ras Shamra (Ugarit) în partea de nord a țărmlui sirian, la 11 km. de orașul modern Latakia. La scurtă vreme, în ziua de 20 mai 1929, sînt descoperite 20 de tăblițe de lut scrise în cuneiforme, însă într-o formă mai simplificată, căci alfabetul descoperit aici conține doar 30 de semne spre deosebire de cele 500 de semne folosite în perioada de glorie a corespondenței în limba akkadiană. Au urmat și alte descoperiri. În total au fost dezgropate aici aproximativ 4000 de astfel de tăblițe. Descoperirile aici încă continuă. Limba acestor texte va fi descifrată în urma unui efort comun. Dintre cel care au depus un efort de pionierat au fost C. Virolleaud și D. Dussaud.

Din traduceri făcute ne-am putut da seama că Ras Shamra nu este altul decît vechiul Ugarit, despre care textele de la Tell-el-Amarna spun că avea «străzile pavate cu aur». Limba acestor texte a fost denumită limba ugarită.

Curînd după această descoperire vor fi dezgropate la Mari, în 1935, aproximativ 20.000 de tăblițe, datînd între anii 1800—1700 î.d.Hr. Aceasta este perioada marilor Patriarhi ai Vechiului Testament și deși Mari are mai multe legături cu Mesopotamia, descoperirile de aici au importanța lor deosebită pentru Vechiul Testament, deoarece acesta este ținutul de unde Părintele poporului ales, Avraam, va pleca spre Canaan.

Perioada celui de al doilea război mondial împiedică pentru un scurt răstimp descoperirile arheologice. După terminarea războiului, în 1947, lumea biblică va fi zguduită de o nouă descoperire și anume, a manuscriselor de la Qumran. Aceste texte datează aproximativ dintre anii 150 î.d.Hr. și 130 d.Hr. Deși ele au o importanță mai mare pentru Noul Testament, totuși textul Isaia descoperit aici, care datează de la 150 î.d.Hr., arată că textul Isaia din Sfînta Scriptură are la bază un material superior celui de la Qumran¹.

Ultima descoperire, dar nu de mai mică importanță, este cea de la Tell Mardikh (Ebla). În 1964, misiunea arheologică italiană, condusă de Prof. Paolo Matthiae de la Universitatea din Roma, începe să escaveze la Tell Mardikh, o localitate fără importanță la 55 de km. sud-vest de Alep. Această movilă sau tell, este o ridicătură artificială creată în urma unor așezări umane succesive, acoperînd un teritoriu de 56 hectare.

Primele descoperiri sînt ne semnificative și puțin încurajatoare. Abia în 1968 este descoperită o statuie cu o inscripție în akkadiană datînd de la anul 2000 î.d.Hr. Este chemat de urgență Prof. Giovanni Pettinato, specialist în sumerologie, acum la Universitatea din Roma, pentru a descifra textul. Traducerea relevă că statuia a fost dedicată zeiței Iștar de regele Ibbit-Lim, fiul lui Igrîș-Khepa, aparținînd «familiei Ebla».

Pornind de la această mențiune, Tell Mardikh va fi identificat cu vechea cetate Ebla a cărei plasare geografică nu a putut fi făcută pînă acum. Escavările con-

1. Mitchel Dahood, *Ebla, Ugarit and the Old Testament*, în «The Month», vol. CXXXVIII, No. 1331, Second New Series, vol. XI, No. 8, August, 1978, p. 272.

tinuă fără prea mare succes pînă în 1974, cînd sînt descoperite 42 de tăblițe și fragmente cu un conținut economic. În timpul campaniei din anul următor, are loc însă o descoperire senzațională: 14.000 de tăblițe. În 1976 sînt dezgropate alte 1636 tăblițe, puține în comparație cu cele din anii precedenți. Faptul că și alte tăblițe menționează cetatea Ebla, îi va determina pe arheologi să hotărască definitiv că aici se găsește cu adevărat vechea cetate Ebla menționată de mai multe ori în documentele sumeriene și akkadiene.

Despre Ebla se știe acum că a fost o cetate mare, cu aproximativ 260.000 de locuitori. Cel de al treilea rege din Ebla se numește Ebrum, echivalent cu biblicul Eber, enumerat printre strămoșii lui Avraam (Facere 11, 15—17). Regii din Ebla purtau corespondență cu conducătorii unor localități menționate în Sf. Scriptură: Hazor, Lachiș, Megiddo, Gaza, Dor, Sinai, Ashtarot, Joppa etc. Interesant de observat că Ierusalimul este menționat aici cu numele său original Salem, așa cum era numit pe timpul lui Avraam (Facere 14, 18).

Textele lui Sargon și Naram-Sin, regi ai Akkadului, menționează că cetatea Ebla a fost cucerită de Sargon. Nepotul său, Naram-Sin, a fost însă învins de către eblaïți, dar în cele din urmă va reuși să distrugă această cetate. Este de așteptat ca textele istorice descoperite aici să furnizeze detalii în legătură cu acest conflict care a dus la distrugerea Eblei.

Pornind la descifrarea textelor eblaite, Prof. Giovanni Pettinato întîmpină mari greutăți. El poate citi textul, dar nu îl poate traduce și nu este de mirare deoarece el era sumerolog, iar limba în care erau scrise aceste tăblițe, după cum va mărturisii el, era semită. Abia în 1975, într-o prelegere ținută la Institutul Biblic Pontifical din Roma, el va identifica limba acestor texte ca fiind paleo-canaanită, înrudită cu ebraica biblică și feniciană. În limbajul de specialitate proto-canaanita va fi numită *limba eblaïtă*.

Majoritatea textelor descoperite aici conțin informații administrative și economice, numeroase scrisori, tratate comerciale bilingve, vocabulare bilingve, rapoarte asupra unor campanii militare, liste enciclopedice de animale, păsări și metale prețioase și neprețioase, texte rituale. La acestea se adaugă cîteva tăblițe cu texte mitologice care asigură o bază cit mai solidă pentru cunoașterea limbii eblaite².

Pentru înțelegerea limbii eblaite este necesară cunoașterea limbilor semite de apus, cu excepția arabei sudice, și mai ales a textelor ugarite, care păstrează structura consonantică. Scrierea întrebuițată în textele eblaite este cea sumeriană, deci a unei limbi nesemite, și de aici și greutatea în citirea și înțelegerea textului. Limba ugarită este singura din limbile vechi canaanite care păstrează sistemul consonantic semit în întreaga sa puritate, iar scrierea este extrem de precisă. Dintre limbile canaanite cunoscute menționăm: eblaïta, ugarita, ebraica biblică, feniciană, moabita și amorita.

Cronologic, ugarita servește ca punte de legătură între textele de la Ebla (circa 2500 î.d.Hr.) și Biblia ebraică (1200—150 î.d.Hr.). De aceea în ultimii 50 de ani filologii bibliciști au studiat cu atenție aceste limbi, putînd să analizeze cu mai mare acuratețe prosodia și gramatica textelor poetice ale Vechiului Testament.

Despre importanța descoperirilor de la Tell Mardikh este aproape de prisos să vorbim și aceasta pentru că ea se înțelege de la sine. Pentru a ne da seama de

2. Vezi, Mitchel Dahood, *op. cit.*, în *ibidem*, p. 272—273.

ponderea lor este suficient să spunem că este necesară o revizuire integrală a istoriei Siriei în mileniul al 3-lea î.d.Hr. în lumina noilor descoperiri. Arhivele de la Ebla ne informează că această cetate a fost la răscrucea unor drumuri comerciale ce se întindeau din Anatolia centrală, Cipru și Sinai până în Iranul de Nord, în Golful Persic și Mesopotamia. O tăbliță menționează un număr de 11.400 de funcționari atașați palatului regal și arhivelor. Totodată sînt menționate aici mai mult de 10.000 de localități. Toate acestea arată cît de extinsă era rețeaua comercială a acestui centru important din Siria de nord-vest.

Cît privește religia cetății Ebla, aceasta se aseamănă «în formă și duh» cu cea de la Ugarit. Au fost identificați 460 de zei. La Ugarit sînt menționați doar 260. Din cei 460 de zei doar 25 se bucurau de o cinste deosebită.

Zeul suprem al panteonului eblait era Dagan, numit în unele texte «Dagan canaanitul». Cele patru porți ale cetății purtau numele zeilor: Dagan, Rasap, Baal și al zeului soare Sipiș. Zeul Dabir, care în ebraica biblică înseamnă ciumă, a fost zeitatea tutelară a cetății Ebla. Mai sînt menționate o serie de temple în cinstea lui Dagan, Aștar, Chamîș (biblicul Chemosh) și Rasap.

În fiecare lună, membrii familiei regale aduceau jertfe de oi zeilor principali ai panteonului. Existau mai multe clase de preoți și două categorii de profeți: *makhkhu* sau profeții extatice și *nabutum*, tipul clasic de profet, asemănător celor cunoscuți în Vechiul Testament.

Conținutul textelor eblait este împărțit de Prof. Giovanni Pettinato în trei grupări sau categorii:

Prima grupare și cea mai mare, aproximativ 70 la sută din totalul tăblițelor, cuprinde texte administrative și economice. Cea de a doua grupare, aproximativ 20 la sută, sînt texte literare; iar restul de 10 la sută sînt tratate istorice. Dintre toate aceste texte cele mai de seamă sînt cele literare și istorice.

Dintre textele literare cele mai numeroase au un caracter mitologic și religios. Întîlnim aici referiri la Potop și creație. Spre deosebire de relatarea mesopotamiană a potopului, textul eblait face doar o simplă referire, afirmînd că Zeul Enlil a dezlănțuit apele potopului timp de șapte zile. Nu se dau alte detalii. Cît privește textul referitor la actul creației s-au descoperit aici trei copii ale aceluiași text. Acesta este scris în sumeriană și nu în eblaită după cum era de așteptat. Conținutul general poartă vagi asemănări cu relatarea din Geneză I. Prof. Pettinato va publica și o traducere a acestui text în lucrarea sa generală despre descoperirile de la Ebla. Totodată, el este de părere că deși eblaitii au fost politeiști, avînd un panteon de cîteva sute de zeițai, și la ei, ca și la indienii vedici, poate fi descoperit un stadiu de credință henoteică, adică de adorare a unui singur zeu, în timp ce se recunoaște și existența altora.

•

Activitatea cea mai grea și cea mai meticuloasă în legătură cu textele eblait și ugarite privește în mod special aspectul filologic al unor cuvinte individuale. Pentru a înțelege acest lucru este suficient să cităm unul din cazurile care pînă acum nu au putut fi elucidate, dar care și-a găsit rezolvare. Scriitorul biblic relatează că numele lui Avram a fost schimbat în Avraam deoarece Dumnezeu l-a făcut «tată al multor neamuri sau popoare» (Facere 17, 4—5). Filologii nu au putut da o

explicație viabilă și au sugerat că această schimbare de nume este o practică aramaică tîrzie. O analiză a folosirii formelor de plural în ugarită a sugerat cheia acestei enigme. În ugarită unele substantive formează pluralul prin extensiune. Pluralul de la *bet* (casă) este *bahat* (case), de la *amt* (slujitoare) este *amahat*, de la *um* (mamă) este *umahat*. Forma Abraham este deci un plural format prin extensiune după practica canaanită. Întrucît Avram urma să devină tată al multor poare se cădea ca și numele său să-și asume o formă de plural, păstrîndu-și sensul de singular³. Aceste exemple pot fi înmulțite. Sperăm încă că în viitorul apropiat vor fi puse la îndemîna cercetătorilor lexicoaane, dicționare și gramatici necesare studiului filologic comparat în scopul unei înțelegeri mai precise a textului sacru al Vechiului Testament.

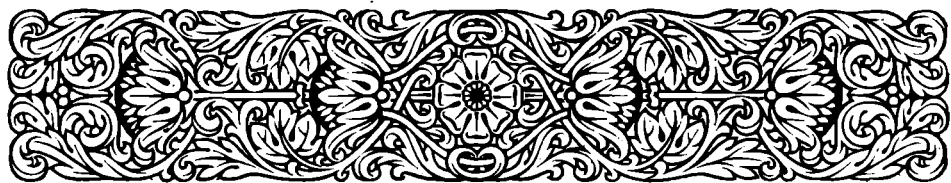
Descoperirea de la Ebla aduce o completare extrem de folositoare la cunoașterea vieții religioase, culturale și economice din Răsăritul Apropiat antic. Ponderea acestei descoperiri s-a făcut deja simțită în domeniul filologic. Rămîne acum ca prin publicarea de traduceri și ediții critice ale textelor eblaite să se contureze o imagine de ansamblu cît mai aproape de adevăr asupra fenomenului religios și cultural în care s-a sintetizat și dezvoltat credința într-un singur Dumnezeu, baza adevăratei descoperiri divine.

Lector Remus RUS

---

3. Mitchel Dahood, *op. cit.*, în *ibidem*, p. 276. Pentru detalii: Lawrence T. Geraty și William H. Shea, *The Tell Mardikh Tablets*, art. în «Review», 27 May, 1976, p. 1 și 7; William H. Shea, *Ebla reveals her Secrets*, art. în «Ministry», November 1979, p. 28 și urm.; Siegfried H. Horn, *What is new in Biblical Archaeology?*, art. în «Ministry», April 1980, p. 16 B și 16 C.

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

VIZITA PREA FERICITULUI PATRIARH DIODOR AL IERUSALIMULUI

Între 15—26 iunie 1982, la invitația Prea Fericitului Patriarh Iustin, Biserica Ortodoxă Română a primit vizita Prea Fericitului Patriarh *Diodor* al Ierusalimului și al întregii Palestine. Acest lucru a constituit un eveniment de seamă în viața Bisericii noastre, care — de la vizita patriarhilor Damian, la începutul acestui secol, și Benedict, în urmă cu aproape un sfert de veac — nu a mai avut prilejul de a înregistra vizita unui patriarh al Locurilor Sfinte.

Delegația care a însoțit pe Întâistătorul Patriarhiei Ierusalimului a fost alcătuită din: I. P. S. Mitropolit *Vasile* al Cezareei; I. P. S. Arhiepiscop *Iacob* al Neocesareei; I. P. S. Arhiepiscop *Arcadie* al Ascalonului; P. C. Arhim. *Timotei Margaritis*, secretarul Sfântului Sinod, P. C. Arhim. *Aristarh Peristeris*, directorul Seminarului; P. C. Arhid. *Filotei Vardakis* și P. C. Diac. *Damian Constantinou*.

La aeroportul Otopeni, înalții oaspeți au fost întâmpinați de Prea Fericitul Patriarh Iustin, însoțit de un grup de ierarhi membri ai Sfântului Sinod și de consilieri ai Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Primirea oficială a delegației a avut loc în ziua de 16 iunie, în catedrala patriarhală din București. Aici s-a săvârșit un *Te-Deum*, după care Prea Fericitul Patriarh Iustin a adresat Fericitului Patriarh Diodor un cuvânt de bun-venit. Răspunzând, Întâistătorului Patriarhiei Ierusalimului a mulțumit pentru primirea frățoască și a împărtășit tuturor celor de față binecuvântarea Sfântului Mermint.

Oaspeții au fost primiți apoi la Palatul patriarhal, unde au avut loc convorbiri și schimburi de păreri cu privire la diferite probleme bisericești de interes comun.

După-amiază, Prea Fericitul Patriarh Diodor și membrii delegației au luat un prim contact cu monahismul românesc, vizitând Mănăstirea Cernica, de lângă București. Cu această ocazie, au primit explicații cu privire la organizarea, funcționarea și preocupările vieții monahale din țara noastră.

În dimineața zilei următoare, s-au vizitat Institutul teologic și Seminarul teologic din București, unde au avut loc întâlniri cu profesorii, studenții și elevii. În cadrul acestor vizite, înalții oaspeți au fost informați asupra situației învățămîntului teolo-

gic al Bisericii noastre. În continuare, s-a mers la Tipografia Institutului Biblic, unde vizitatorii au luat contact cu activitatea și realizările presei noastre bisericești centrale. După-amiază, delegația Patriarhiei Ierusalimului a vizitat biserica, muzeul și pinacoteca Mănăstirii Căldărușani, apoi biserica, muzeul și atelierile de țesut și broderie ale Mănăstirii Țigănești.

Vineri, 18 iunie, însoțiți de Prea Fericitul Patriarh Iustin și de alți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Diodor și membrii delegației Patriarhiei Ierusalimului au făcut o călătorie la Curtea de Argeș. În această străveche așezare românească, unde a fost primul scaun al Mitropoliei Țării Românești, biserica mănăstirii Curtea de Argeș — vestita ctitorie a lui Neagoe Basarab, din anul 1517 — a primit după cuvenita rînduială pe înalții vizitatori. Aceștia s-au închinat la moaștele Sfintei Filoftea, apoi au ascultat explicațiile date de P. S. Episcop-vicar Roman Ialomiteanul cu privire la istoricul și însemnătatea acestui monument. Mulțumind pentru oferirea acestui popas duhovnicesc, Prea Fericitul Diodor a remarcat că — asemenea multor domnitori — întemeietorul mănăstirii, voievodul Neagoe Basarab este cunoscut și cinstit după cuviință de Patriarhia Ierusalimului, pentru credința sa puternică și pentru daniile pe care le-a făcut Sfîntului Mormînt.

Un moment deosebit de important din programul vizitei l-a constituit slujba arhierescă ce a avut loc Duminică, 20 iunie, în catedrala «Sfîntul Spiridon» din București. Împreună cu Întîistătătorul și membrii delegației Patriarhiei Ierusalimului, au slujit Prea Fericitul Patriarh Iustin și înalții mitropoliți ai Bisericii Ortodoxe Române, înconjurați de preoți și diaconi. Au asistat toți ceilalți membri ai Sfîntului Sinod, conducătorii și reprezentanții cultelor din București, consilierii Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, profesorii de la Institutul teologic și Seminarul teologic, numeroși clerici și credincioși. De remarcat că acest moment sărbătoresc a coincis în mod fericit cu un alt eveniment important: aniversarea a 5 ani de la întronizarea Prea Fericitului Patriarh Iustin ca Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a rostit o amplă cuvîntare, în care a evocat străvechile legături frățești dintre Patriarhia Ierusalimului și Biserica Ortodoxă Română, subliniind apoi rolul actual al Bisericilor creștine în slujirea marilor aspirații ale omenirii contemporane și îndeosebi a apărării și consolidării păcii în lume. În răspunsul său, Prea Fericitul Patriarh Diodor și-a exprimat bucuria de a se afla pe pămîntul românesc și speranța că această vizită, care se înscrie pe linia unor vechi legături frățești, va aduce contribuții de seamă la adîncirea bunelor relații dintre cele două Biserici, precum și la promovarea păcii în lume.

Prea Fericitul Patriarh Iustin a oferit unele daruri înalților oaspeți. La rîndul său, Prea Fericitul Patriarh Diodor a oferit Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române daruri precum și distincția de «Cavaler purtător al crucii ordinului Sfîntului Mormînt». De asemenea, înalții ierarhi care au slujit în sobor, precum și cîțiva colaboratori ai Prea Fericitului Patriarh Iustin, au fost distinși cu ordinul «Crucea Sfîntului Mormînt».

La palatul patriarhal, Prea Fericitul Patriarh Iustin a oferit apoi un dineu oficial în cinstea Prea Fericitului Patriarh Diodor. Cu această ocazie s-au rostit toasturi.

În ziua de 21 iunie, Prea Fericitul Patriarh Diodor și însoțitorii au fost primiți la Departamentul Cultelor, de către Dl. Președinte Ion Roșianu. Au fost de față Prea Fericitul Patriarh Iustin, împreună cu unii ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române. În discuțiile care au avut loc în această împrejurare, s-au evidențiat bunele relații

dintre cultele religioase din România, precum și cele dintre culte și statul român și contribuția cultelor, în amblanța libertății religioase, la promovarea vieții noi a poporului român și a păcii în lume. Prea Fericitul Patriarh Diodor a exprimat D-lui Președinte Ion Roșianu sentimentele sale de aleasă prețuire și a apreciat pozitiv situația vieții religioase din România.

În continuare, însoțit de Prea Fericitul Patriarh Iustin și un grup de ierarhi și clerici ai Bisericii Ortodoxe Române, înalții oaspeți au făcut o excursie de câteva zile în Moldova.

La Mănăstirea «Sf. Ioan cel Nou» din Suceava, I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a primit după cuvenita rânduială pe înalții vizitatori, prezentându-le apoi istoricul acestui străvechi așezământ bisericesc de importanță deosebită în viața credincioșilor moldoveni.

Programul care a urmat a prilejuit oaspeților un variat șir de contacte cu viața monahală și bisericească din această regiune a țării noastre. Pretutindeni, la locurile și monumentele vizitate ei au putut remarca roadele activității deosebit de bogate depuse de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin în cei 20 de ani de arhipăstorire ca mitropolit al Moldovei și Sucevei, precum și ale continuatorului opereii Sale, I. P. S. Mitropolit Teoctist.

În dimineața de 22 iunie, în drum spre mănăstirile din zona Neamțului, vizitatorii s-au oprit în parohia Boroaia, de lângă Fălticeni, unde au fost întâmpinați de o mulțime de credincioși, în frumoase costume naționale. Vizitând monumentala biserică parohială a satului, recent construită, între anii 1969—1977 și împodobită cu pictură și mobilier de înalt gust artistic, Prea Fericitul Patriarh Diodor și-a exprimat deosebita satisfacție de a intra într-un locaș nou de închinare, ctitorie a Prea Fericitului Patriarh Iustin, precum și de a lua contact cu viața deosebit de activă a credincioșilor acestei parohii rurale.

La Mănăstirea Agapia, o impresie de neuitat au produs cele 350 de călugărițe, viețuitoare aici, care, în dangătul lin al clopotelor, și-au unit glasurile în cântări bisericești înălțătoare, primind după cuviință pe înalții reprezentanți ai Locurilor Sfinte.

Aceeași atmosferă sărbătorească a întâmpinat pe oaspeți și la Mănăstirea Văratec, o altă mare mănăstire de maici, unde Întâistătătorul Patriarhiei Ierusalimului și însoțitorii au apreciat evlavia și viața de rugăciune și muncă a călugărițelor.

Un popas la Seminarul teologic de lângă Mănăstirea Neamț a prilejuit vizitatorilor o plăcută și foarte instructivă întâlnire cu profesorii și elevii acestei școli teologice. Cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Iustin a adresat elevilor seminațiști un vibrant cuvânt de povățuire duhovnicească, în care a subliniat frumusețea, rolul și importanța misiunii preoțești în societatea vremurilor noastre.

La Mănăstirea Neamț, cel mai mare așezământ monahal al ortodoxiei românești, obștea călugărilor și mulțimea de credincioși au întâmpinat după cuvenita rânduială pe înalții vizitatori. Ei au rămas profund impresionanți de această străveche vatră de evlavie, de artă și de cultură românească, vizitând incinta mănăstirii, baptisteriul, tipografia, muzeul și biblioteca.

În ziua următoare, îndreptându-se spre ținuturile bucovinene, oaspeții au avut plăcuta surpriză de a fi oprți din drum de o mulțime de credincioși din orașul Gura Humorului, care, în frunte cu preotul paroh, i-au rugat să poposească în mijlocul lor câteva momente și să le viziteze biserica restaurată cu grija și sub îndrumarea

Prea Fericitului Patriarh Iustin. Cu emoție și adâncă bucurie, cei doi Întistătători de Biserică au împărțit credincioșilor cuvînt de învățătură și arhieresti binecuvîntări.

S-au vizitat în continuare, Minăstirea Humor și Minăstirea Voroneț, capodopere artistice de înaltă valoare ale geniului creator românesc. Frescele exterioare, de neprețuită valoare, ale acestor monumente au trezit adîncă emoție și admirație a vizitatorilor.

Același lucru s-a petrecut și la Minăstirea Moldovița, apoi la Minăstirea Sucevița, pe care Prea Fericitul Patriarh Diodor, entuziasmat de frumusețea lor, le-a caracterizat drept «comori de neestimat ale Ortodoxiei». Călugărițele de la aceste așezăminte, în frunte cu starețele lor, au primit cu multă evlavie și adîncă bucurie cuvintele de învățătură și binecuvîntările Întistătătorilor celor două Biserici surori.

În egală măsură, oaspeții au putut admira valoarea artei populare românești laice, vizitînd în trecere atelierele de ceramică, de covoare și de produse de artizanat ale Cooperativei de artizanat și artă populară din satul Marginea, de lîngă orașul Rădăuți.

În trecere prin Rădăuți, străveche localitate istorică a Moldovei, vizitatorii au poposit la catedrala orașului, restaurată și sfințită cu două decenii în urmă de Prea Fericitul Patriarh Iustin. La măreția și frumusețea acestui locaș de închinare, numit de localnici «catedrala unității și a păcii», s-a adăugat frumusețea impresionantului tablou al mulțimii credincioșilor veniți să primească binecuvîntarea celor doi patriarhi. Aceeași atmosferă însuflețită a continuat la biserica Bogdana, din același oraș, cea mai veche biserică din Moldova, apoi la sediul Protopopiatului din Rădăuți, unde oaspeții au făcut scurte vizite.

Spre seară, înalții vizitatori au poposit la Minăstirea Dragomirna. Biserica mînăstirii, operă de înalt rafinament artistic, ilustrînd evlavia adîncă a credincioșilor ortodocși români precum și buchetul de călugărițe din acest așezămint, cu aleasă viață duhovnicească, au determinat pe Prea Fericitul Patriarh Diodor să exclare, rezumînd impresiile vizitelor din această zi: «Cine vrea să știe ce este Ortodoxia, să vină aici!».

Joi, 24 iunie, la praznicul Nașterii Sfîntului Ioan Botezătorul, înalții oaspeți au participat la festivitatea hramului Mînăstirii «Sfîntul Ioan cel Nou» din Suceava, făcîndu-se părtași unor momente de neuitat. O mulțime imensă de credincioși au înconjurat altarul ridicat în aer liber, alături de biserica mînăstirii unde se află moaștele Sfîntului Ioan cel Nou. Sfînta Liturghie a fost săvîrșită de un impresionant sobor, de 13 ierarhi, în frunte cu cei doi patriarhi, la care s-a adăugat un al 14-lea, în persoana noului Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, P. S. Pimen Suceveanul, hirotonit arhieru în timpul slujbei.

Cei doi Întistătători de Biserică, I. P. S. Mitropolit Teoctist și noul Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor au rostit cuvîntări în care au subliniat însemnătatea praznicului, promovarea unității interortodoxe, precum și rolul rugăciunilor și acțiunilor creștine pentru pacea lumii. În mod deosebit, sufletul ascultătorilor a fost pătruns de apelul stăruitor pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin l-a adresat credincioșilor de pe meleagurile bucovinene, îndemnîndu-i să-și intensifice eforturile lor în lupta pentru stăvilirea unui nou război, pentru asigurarea păcii în lume, precum și pentru ridicarea țării lor pe noi trepte de bunăstare și progres.

La actul investirii P. S. Pimen Suceveanul ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor a fost de faţă şi Dl. Ion Popescu, director în Departamentul Cultelor, reprezentînd pe Dl. Ion Roşianu, preşedintele Departamentului Cultelor. Domnia Sa a felicitat călduros pe noul ierarh al Bisericii Ortodoxe Române, urîndu-i succes în activitate şi exprimînd convingerea că numirea P. S. Sale în această funcţie de înaltă răspundere va aduce contribuţii de seamă la buna desfăşurare a activităţii eparhiale, precum şi la călăuzirea credincioşilor în spiritul dragostei de ţară şi promovare a păcii în lume.

În seara aceleiaşi zile, după o scurtă oprire în oraşul Paşcani, unde s-a vizitat o biserică nouă, aflată încă în construcţie, înalţii vizitatori au ajuns la Iaşi. Aici au fost întâmpinaţi, în catedrala mitropolitană, de reprezentanţii centrului eparhial, împreună cu un mare număr de preoţi şi mulţime de credincioşi. După închinarea la moaştele Sfintei Parascheva, I. P. S. Mitropolit Teoctist a salutată pe oaspeţii, în calitate de gazdă, exprimînd bucuria de a primi vizita celor doi înfiistătători de Biserică. Răspunzînd, Prea Fericitul Patriarh Diodor şi-a mărturisit emoţia de a păşi în acest oraş istoric, prin care au trecut, cu secole în urmă, mulţi patriarhi ai Ierusalimului, aducînd binecuvîntarea Sfîntului Mormînt şi bucurîndu-se de bunătatea şi jertfelnicia voievozilor români. La rîndul său, Prea Fericitul Patriarh Iustin a împătăşit credincioşilor arhierescă binecuvîntare, exprimîndu-şi bucuria reîntîlnirii cu fiii sufleteşti pe care i-a arhipăstorit vreme de două decenii şi povăţuindu-i să rămînă statornici în dreapta învăţătură creştină, în iubirea de ţară şi în hotărîrea de a apăra pacea pe pămînt.

Ziua de 25 iunie a fost dedicată vizitării unor monumente bisericesti şi culturale din Iaşi. Primul obiectiv din program l-a constituit biserica «Trei Ierarhi», pe care oaspeţii au admirat-o îndelung pentru frumuseţea ei unică. Apoi, la impunătorul Palat al culturii, s-au vizitat muzeul de artă, muzeul etnografic şi muzeul de istorie a Moldovei, care cuprind exponate de valoare deosebită. La biserica «Golîa», clerul şi credincioşii au primit cu însufleşire vizita înalţilor oaspeţi. În continuare, s-au vizitat Teatrul Naţional şi Grădina Botanică. Un popas s-a făcut apoi la Mînăstirea Cetăţuia, situată pe o frumoasă colină de la marginea oraşului. Oaspeţii au luat cunoştinţă, cu această ocazie, de fericita coincidenţă a vizitei lor cu împlinirea a 310 ani de la sfinţirea bisericii de aici, de către fostul patriarh Dositei al Ierusalimului, care a petrecut mai mulţi ani în Moldova.

În cinstea înalţilor oaspeţi, I. P. S. Mitropolit Teoctist a oferit apoi o masă frăţească la reşedinţa sa de lângă schitul Bucium.

Seara, cei doi înfiistătători de Biserică şi însoţitorii s-au întors la Bucureşti. La palatul patriarhal, Prea Fericitul Patriarh Iustin a oferit oaspeţilor o agapă de despărţire. Au avut loc apoi o serie de discuţii cu privire la problemele generale ale Ortodoxiei şi la rolul Bisericilor în rezolvarea problemelor şi aspiraţiilor lumii contemporane.

Prea Fericitul Patriarh Diodor a adresat înfiistătătorului Bisericii Ortodoxe Române invitaţia de a vizita Patriarhia Ierusalimului. Invitaţia a fost acceptată cu bucurie frăţească.

De remarcat că pe parcursul vizitei înfiistătătorului Patriarhiei Ierusalimului a oferit unor ierarhi, clerici, stareţi şi stareţe de mînăstiri distincţia «Crucea Sfîntului Mormînt», în semn de apreciere a activităţii lor deosebite.

Înainte de plecare, Prea Fericitul Patriarh Diodor a trimis o telegramă omagială Domnului Nicolae Ceauşescu, Preşedintele Republicii Socialiste România, în

care și-a exprimat sentimentele sale de aleasă bucurie pentru realitățile vieții religioase din România, precum și pentru contribuția de înaltă valoare pe care conducătorul țării noastre o aduce în mod consecvent la marea cauză a apărării păcii în lume.

Sîmbătă, 26 iunie, Prea Fericitul Patriarh Diodor și ceilalți membri ai delegației Patriarhiei Ierusalimului și-au luat un călduros rămas bun de la Prea Fericitul Patriarh Iustin, ierarhii și clericii însoțitori și s-au îndreptat, pe calea aerului, spre Belgrad, spre a vizita Biserica Ortodoxă a Serbiei.

Vizita Prea Fericitului Patriarh Diodor în țara noastră a constituit o nouă verigă în lanțul de aur al legăturilor frățești tradiționale dintre Patriarhia Ierusalimului și Patriarhia Română. Ea a adus alese bucurii în inimile ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române. În același timp, a contribuit la o mai bună cunoaștere a activității și preocupărilor Bisericii noastre, la afirmarea unității și viabilității Ortodoxiei în lumea contemporană, precum și la manifestarea dragostei și atașamentului credincioșilor ortodocși români față de Biserica și Patria lor și a hotărîrii lor de a sluji lucrarea de apropiere, bunăvoire și pace între oameni și popoare.

Pr. Dumitru SOARE

CONFERINȚELE DE ORIENTARE ALE CLERULUI DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR DIN LUNILE MARTIE ȘI MAI 1982

Conferința din luna martie 1982

Între 18 martie și 1 aprilie a avut loc prima conferință de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor.

S-a ținut, ca și în trecut, la sediile protoiereiilor, sub președinția delegațiilor Centrului eparhial și a avut ca temă: *«Pacea — imperativ vital al omenirii contemporane. Sarcinile Bisericii, azi»*.

Și cu acest prilej preoțimea noastră, conștientă de seriozitatea problemelor sociale actuale, cu amenințarea continuă a păcii, prin continuarea înarmărilor și, în special ale bombelor cu neutroni, și-a manifestat îngrijorarea pentru apărarea păcii mondiale și a vieții omeniești.

În referatele prezentate, precum și în completările făcute la discuțiile avute s-a arătat că pacea are un conținut universal uman. Ea are un întreg aspect: a) pacea între om și om; b) pacea în ființa omului și c) pacea între om și semenii săi. S-a arătat starea dintre cele două blocuri militare din lume și războaiele care mai continuă în unele părți ale lumii, eforturile pe care le fac iubitorii de pace din toate țările pentru dezarmare, și, în primul rînd dezarmarea nucleară, de la cele mai mari foruri ale popoarelor: O.N.U., Helsinki, Madrid, Geneva, Praga, Moscova etc. S-au subliniat în mod deosebit contribuția pe care delegații patriei noastre o aduc la desfășurarea acestor probleme și concepția președintelui Republicii Socialiste România — Dl. Nicolae Ceaușescu pentru rezolvarea acestor probleme ale istoriei actuale și vieții. S-a arătat

importanța tuturor manifestațiilor populare din lume, marșurile păcii de pretutindeni și din patria noastră, care reprezintă dorința de pace a popoarelor lumii.

Astfel la *Protoieria Circ. I Capitală* a prezidat P. C. Pr. Octavian Popescu, vicar administrativ.

Tema a fost prezentată de preotul Lefter Anatolie. Au luat parte la completări și discuții preoții: Iuliu Man, Ardeleanu Ludovic, Coman Dumitru, Preda Atanasie, Gh. Chiriac și Mihai Popescu.

A citit raportul de activitate preotul Panțuroiu Ion.

La protoieria Circa II capitală

A prezidat P. C. Pr. Ilie Georgescu, consilier mitropolitan. Subiectul a fost tratat de preotul Miron Ianculescu. S-au înscris la completări și discuții preoții: Stănescu Constantin, V. Vlăduceanu, Năstase Gheorghe, Apostol Ion și Pretorian Nicolae, care a prezentat și raportul de activitate.

La protoieria Circa III Capitală

A prezidat P. C. Pr. Dumitru Soare, consilier patriarhal. Subiectul a fost dezvoltat de preotul Diaconescu Constantin. Au participat la completări și discuții preoții: Bejgu Gheorghe, Mihăiescu Ilie, Leu Alexandru, Tonciu Ion, Bogdan Alexandru, Stănescu Marin, Tișus Trifu, Colibă Mihai, Popescu H. Ion, Grigorescu Niță, Ionescu Ion, Mircea Ion și Bărbuleanu Haralambie.

La protoieria Alexandria

A prezidat P. C. Pr. Profesor Radu Dumitru. Tema a fost tratată de preotul Safta Gheorghe. S-au înscris la completări și discuții preoții: Grecu Sorin, Sîrbu Marin, Pîrvan Gheorghe, Apostolescu Anton, Prislopeanu Nicolae, Gheorghe Nicolae și Cîrnu Marin.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Ivănescu Paul și Safta Gh.

La protoieria Sectorul Agricol Ilfov

A prezidat P. C. Pr. Soare Dumitru, consilier patriarhal.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Popescu Ion. S-au înscris la completări și discuții preoții: Dobro Gheorghe, Gherman Aloxandru, Ion Ilinca, Ionescu Aloxandru, Petcu Ionel, Birlogeanu Dumitru, Stoica Ion, Marinescu Gheorghe și Ionescu Traian.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Bădie Gheorghe și Urseanu Ion.

La protoieria Ciorogîrla

A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomițeanu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Tema a fost prezentată de preotul Gheorghe Lucian. Au participat la discuții și completări preoții: Popa Constantin, Dobre Gheorghe, Stoian Gheorghe, Marin Petre, Năstase Alexandru, Morozan Serafim, Iordache Gheorghe, Anghel Tudor și Roșioru Victor.

Au citit rapoarte de activitate preoții: Husaru Sever și Buga Ion.

La protoieria Călărași

A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomițeanu.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul **Stan Gheorghe**. S-au înscris la completări și discuții preoții: Toma Gheorghe, Ion Ifrim, Curteanu Alexandru, Stoian Florin, Călinescu Vasile, Dan Haralambie și Antonescu Aurelian.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Danciu Constantin, Alecu Zamfir și Dumitru Nicolae.

La protoieria Cîmpina

A prezidat P. C. Arhim. Dr. Irineu Cheorbeja, consilier patriarhal.

Tema a fost tratată de preotul Tache Stan. Au luat parte la discuții și completări: Furtună Toma, Buchiu Laurențiu, Popa N. Ion, Năstase Gheorghe, Vasiliu Ștefan-Vlăduț, Ionescu Gheorghe, Floroiu Gheorghe, Săvulescu Gheorghe și Negoiaș Ion. Au citit rapoarte de activitate preoții: Ieșeanu Vicențiu și Vasiliu Ștefan-Vlăduț.

La protoieria Găiești

A prezidat P.C. Preot Octavian Popescu.

Subiectul a fost tratat de preotul Soare Mihalache. S-au înscris la completări și discuții preoții: Bădoi Gheorghe, Marin Ion, Popescu Florea și Dumitrescu Constantin. Au citit rapoarte de activitate preoții Ionescu Ion și Naie Marin.

La protoieria Giurgiu

A prezidat P.C. Pr. Ilie Georgescu, consilier mitropolitan.

Tema a fost prezentată de preotul Roman Ion.

Au luat parte la discuții și completări preoții: Popescu Ion, Pieleanu Marin, Popescu Ion, Axinte Dumitru, Giurcă Ion, Cruțu Nicolae, Vladimir Dionisie și Vișan Ion.

A prezentat raportul de activitate preotul Grosu Dumitru.

La protoieria Oltenița

A prezidat P.C. Pr. Octavian Popescu.

Subiectul a fost tratat de preotul Popescu Mihail. Au participat la completări și discuții preoții: Mihăilescu Constantin, Popovici Dumitru, Florea Vasile, Stoian Gheorghe, Tudor Florea, Moise Nicolae și Bădilă Alexandru.

A citit raportul de activitate preotul Florea Dobre.

La protoieria Ploiești

A prezidat P.C. Preot Profesor Dumitru Radu.

Tema a fost prezentată de preotul Nicolae Ion. S-au înscris la completări și discuții preoții: Grigore Gheorghe, Ene Ștefan, Strejnicu Alexandru, Simion Grigore, Tănăsescu Ion, Cilă Marin, Rădulescu Victor, Stancu Dumitru. A citit raportul de activitate preotul Ardeleanu Emilian.

La protoieria Slobozia

A prezidat P.S. Episcop Roman Ialomițeanu.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Tudora Ion. S-au înscris la completări și discuții preoții: Rațiu Ion, Lungul Traian, Păun Nicolae, Cițu Toma, Voiculescu Vasile, Petre Iulian, Niță Nicolae, Iordache Petre și Brăteanu Petre.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Popa Adrian și Țigănilă Liviu.

La protoieria Turnu Măgurele

A prezidat P.C. Pr. Mihai Marinescu, consilier mitropolitan.

Subiectul a fost prezentat de preotul Dăscuțu Tincu. Au continuat la completări și discuții preoții: Gheorghită Stelian, Georgescu Gheorghe, Popescu Gheorghe, Mihăilescu Vanghele, Ștefan Florea, Stoica Andrei, Vișan Ilie, Ivan Nicolae și Băldescu Emil.

Au citit rapoarte de activitate preoții: Netcu Gheorghe, Popescu Nicolae și Naidin Constantin.

La protoieria Urziceni

A prezidat P.C. Pr. Ilie Georgescu.

Tema a fost dezvoltată de preotul Zamfirescu Alexandru. Au luat parte la completări și discuții preoții: Nichita Petre, Niță Mircea, Zotta Marin, Popescu Gheorghe, Grigorescu Aurelian, Zaharcu Valentin, Rădulescu Leon, Năstase Marin și Popescu Vasile.

Au citit raportul de activitate preoții: Popa Vasile, Preda Nicolae și Nastasia Marin.

La protoieria Vălenii de Munte

A prezidat P.C. Preot Mihai Marinescu.

Subiectul a fost tratat de preotul Teleanu Ion. Au participat la completări și discuții preoții: Ionescu Alexandru, Manea Valeriu, Pirvu Traian, Ionescu Stelian, Mateescu Gheorghe, Mocanu Gheorghe, Bîrliba Vasile, Nedelcu N.

Au citit rapoarte de activitate preoții: Nicolescu Mihai și Popescu Aurelian.

La protoieria Videle

A prezidat P.C. Preot Vasile Bria, consilier mitropolitan.

A prezentat subiectul preotul Cenuse D. Tudor. Au luat parte la completări și discuții următorii preoți: Marinescu Marin, Goleșteanu Iulian, Stănculescu Alexandru, Popescu Ion, Fierbințeanu Ion, Săvulescu Constantin, Teodorescu Iulian.

A citit raportul de activitate preotul Stănescu Viorel.

*

Cea de a II-a Conferință de orientare s-a desfășurat între 18 mai și 1 iunie 1982, de asemenea la toate protoierile din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Subiectul tratat de toți clericii, de o deosebită actualitate, «*Agricultura în Patria noastră. Perspectivele ce se desprind pentru agricultură din «obiectivele cincinalului 1981—1985»*», a interesat pe toți. Aceasta fiind o problemă de stat și a întregului popor, la a cărei rezolvare participă toți oamenii muncii, a solicitat și preoțimea, — de la locul ei de muncă și ca cetățeni gospodari —, ca prin mijloacele proprii de care dispune, să poată face totul pentru buna îndeplinire a acestui deziderat. Urmărindu-se problema din toate punctele de vedere și, în lumina climatului de adîncă seriozitate socială și economică a patriei noastre, s-a accentuat efortul pe care trebuie să-l facă toți cetățenii țării noastre în lupta pentru agricultură, pentru a avea o recoltă cit mai bogată.

Astfel la *Protoieria Circa I Capitală*, a prezidat P.S. Episcop Roman Iaiomițeanu.

Subiectul a fost tratat de preotul Iulian Șchiopu. Au luat parte la completări și discuții preoții: N. Andreescu, N. Monoran, Ion Grigorescu, Bucată Mitică, Ior-

dache Dumitru, Dumitrescu Alexandru, Sămărescu Florin, Iuliu Man, Niculescu Tănase, Corbu Octavian.

A citit raportul de activitate preotul Mitrea Ion.

La protoieria Ploiești

A prezidat P.C. Preot Mihai Marinescu.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Ionescu Ștefan. Au participat la completări și discuții preoții : Ardeleanu Emilian, Rădulescu Victor, Pița Ion, Burlacu Marin, Laudă Florea, Nicolae Ion, Andrei Șerban, Stoleru Nicolae și Sachelarie Teodor.

La protoieria Călărași

A prezidat P.C. Preot Nicolae Turcu, consilier mitropolitan.

Tema a fost prezentată de preotul Pruncu Emanoil. Au luat parte la completări și discuții preoții : Dima Ion, Cristian Alexandru, Negoită Gh., Dan Haralambie, Viașu Ion, Holtea Gheorghe, Panait Ion și Dincă Ion.

Au citit rapoarte de activitate preoții Dan Haralambie și Viașu Ion.

La protoieria Cîmpina

A prezidat P.C. Pr. Vasile Bria, consilier mitropolitan.

Subiectul a fost tratat de preotul Cazan Anton. Au luat parte la discuții și completări preoții : Mălai Dumitru, Ungureanu Gh., Negoită Ion, Floroiu Gheorghe, Dumitrescu Trandafir, Măinescu D-tru, Daschievici Porfirie, Vasiliu Ștefan-Vlăduț, Popescu Grigore.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Costică Dumitru și Papuc C.

La protoieria Ciorogîrla

A prezidat P. C. Pr. Mihai Marinescu.

Tema a fost prezentată de preotul State Marin. Au participat la completări și discuții preoții : Jitaru Ion, Ticulean Ștefan, Petcu Nicolae, Tincoca Iosif, Scarlat D-tru, Turcu Ion, Buga Ion, Stoian Gheorghe, Dl. Insp. Buriceanu Gheorghe.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Drăgoicea Ion și Ion Marin.

La Protoieria Circa II Capitală

A prezidat P.S. Roman Ialomiteanu.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Cezar Vasilescu.

S-au înscris la completări și discuții preoții : Șerban Constantin, Țepordei Vasile, Cazan Teodor, Apostol Ion, Dimancea Stan, Daia Vasile, Pretorian Nicolae, Misirliu Alexandru și Dimulescu Gheorghe.

A citit raportul de activitate preotul Vintilescu Emilian.

La protoieria Alexandria

A prezidat P.C. Pr. Dinu Provian.

Tema a fost tratată de preotul Olteanu Ilie.

S-au înscris la completări și discuții preoții : Mușat Petre, Jurubiță Marin, Bădici Mihai, Popa Favian, Radu Dumitru, Banu Ionel, Serghe Ștefan și Istrățescu Costică.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții : Gologan Marin și Popescu Spirea.

La protoieria Giurgiu

A prezidat P.C. Preot Nicolae Turcu.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Simion Petre. Au luat parte la completări și discuții preoții : Sandu Nicolae, Stancu Marin, Serghe Traian, Stoica Const., Chiriță Doru, Bilcea Teodor, Costache Ion și Dl. Inspector Vrabie Lazăr de la CJPCN Giurgiu.

La protoieria Slobozia

A prezidat P.C. Pr. Vasile Bria.

Tema a fost tratată de preotul Nuță Nicolae. La completări și discuții s-au înscris preoții : Păun Nicolae, Nedelcu Nicolae, Voiculescu Vasile, Negoită Ion, Pandelică Gh., Cițu Toma, Neagu Marian.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Păun Nicolae și Neacșu Constantin.

La protoieria circa III Capitală

A prezidat P.S. Episcop Roman Ialomiteanu.

Subiectul a fost prezentat de preotul Bogdan Alexandru. Au luat parte la completări și discuții preoții : Radu Marin, Popescu Grigore, Răteanu Calistrat, Diac. Mihai Colibă, Popescu Nicon, Sava Cornel, Ionescu Ion, Popescu H. Ion și Bibicu Tănase. A citit raportul de activitate preotul Tătulescu Ioan.

La protoieria Oltenița

A prezidat P.C. Preot Mihai Marinescu.

Tema a fost dezvoltată de preotul Stoian Ilie. S-au înscris la completări și discuții preoții : Biteș Gelu, Hincu Constantin, Urda Vasile, Florea Dobre, Vlăsceanu Nicolae, Bucur Ioan, Zamfir Vasile și Sandu Dumitru.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Popescu Dumitru și Mustea Mihai.

La protoieria Cîmpulung Muscel

A prezidat P.C. Pr. Bădescu Constantin.

Subiectul a fost prezentat de preotul Heroiu Mihail. Au luat parte la completări și discuții preoții : Stroescu Nicolae, Molea R. Ion, Vișoiu Simion, Nițescu Spiridon, Popa Ion și Andreescu Petre.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții : Fuscel Ion și Făgețeanu Gheorghe.

La protoieria Sectorul Agricol Ilfov.

A prezidat P.C. Preot Ilie Georgesou.

Subiectul a fost tratat de preotul Petcu C. Ionel. S-au înscris la completări și discuții preoții : Birlogeanu D-tru, Enache Mihai, Nicola Alexandru, Tănăsescu Nicolae, Nițu Mihai, Dan Marin, Ionescu Alexandru, Ducu Marin, Cerouiu Toma, Dragomir Gheorghe.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Radu Mișu și Lungu Gheorghe.

La protoieria Turnu Măgurele

A prezidat P.C. Preot Constantin Bădescu.

Tema a fost tratată de preotul Marinescu Gheorghe. Au luat parte la completări și discuții preoții : Mitrică Dumitru, Colicovschi D-tru, D-tru Petcu, Naidin Constantin, Zoescu Alexandru, Rădulescu Alexandru, Scundu Mircea, Ciulei Marin. Au citit rapoarte de activitate preoții : Netcu Gheorghe și Popescu Nicolae.

La protoieria Urziceni

A prezidat P.C. Preot Vasile Diaconescu.

Subiectul a fost prezentat de preotul Leon Rădulescu. Au participat la completări și discuții preoții : Dragotă Vasile, Neacșu Vasile, Grigore Anghel, Popescu Aristide, Uzună Nicolae, Zaharia Alexandru, Ștefănescu Constantin.

Au citii rapoarte de activitate preoții : Viță Marin și Boițeanu Dumitru.

La protoieria Vălenii de Munte

A prezidat P.C. Preot Bria Vasile.

Tema a fost dezvoltată de preotul Niculescu Mihail. Au luat parte la completări și discuții preoții : Iordache Gh., Popescu Aurelian, Georgescu Alexandru, Rotaru Constantin, Traian Pirvu, Burlan Nicolae.

Au citit rapoarte de activitate preoții Dobra Constantin și Tudose Gheorghe.

•

Astfel preoțimea noastră, conștientă fiind la marile chemări ale Patriei și ale Conducerii de Stat, a manifestat încă o dată, azeziunea sa cu angajamentul de a prezenta înaintea credincioșilor și tuturor cetățenilor din parohiile lor, această mare și nobilă îndatorire de a lucra pământul cu cele mai alese și moderne metode, cu cele mai selecționate semințe și, în primul rând, cu cea mai înaltă conștiință cetățenească, aceasta fiind o îndatorire patriotică de prim ordin.

Conferințele de orientare, totdeauna, dar mai ales acum, au rolul de a trezi și a înviora spiritele pentru pace, pentru mai bine și pentru progres.

Pr. David POPESCU

SERBAREA DE SFÎRȘIT DE AN DE LA SEMINARUL TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

La sfârșitul fiecărui an școlar, la Seminarul teologic din București sînt momente de aleasă bucurie spirituală atât pentru conducerea școlii, profesori și elevi, cît și pentru ostenitorii acestui vechi așezămînt de cultură teologică.

Anul acesta, cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, serbarea a început duminică 27 iunie, orele 9,00 dimineața, cînd P. S. Episcop Roman Ialomîțeanul a fost primit în Paraclisul Seminarului de un sobor de preoți și diaconi în frunte cu P.C. Pr. Dumitru Dima, directorul Seminarului, elevii școlii și numeroși credincioși.

La orele 9,30 a început oficierea Sfintei liturghii în acordurile grupului coral alcătuit din absolvenții Seminarului teologic din anul acesta, condus de talentatul și inimosul lor coleg, Ispas Gheorghe.

La momentul potrivit, absolventul Tiliță Gheorghe a rostit o aleasă și antrenantă predică, scoțînd în evidență rolul covîrșitor al postului și rugăciunii în actul mîntuirii, dînd ca model suprem de urmat pe Insuși Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

La sfârșit, s-a oficiat slujba parastasului pentru ctitorii Seminarului, profesorii și elevii adormiți în Domnul.

În jurul orelor 13,30 în acordurile Imnului arhieresc în sala de festivități a școlii, frumos amenajată, în prezența unui numeros public, a sosit P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, însoțit de colaboratorii apropiați ai Prea Sfinției Sale de la Centrul Eparhial.

P.C. Pr. director Dumitru Dima a exprimat deosebita bucurie a celor prezenți de a-l avea din nou în mijlocul lor pe P. S. Episcop Roman Ialomițeanul și colaboratorii săi, la acest mare, eveniment din viața Seminarului.

În cuvîntul său, P.C. Pr. Dumitru Dima a arătat că «Sărbătoarea de astăzi nu este numai a noastră, a profesorilor, elevilor și a tuturor ostenitorilor acestei școli, ci a întregii Biserici Ortodoxe Române întrucît încă o serie de 50 de absolvenți vor deveni slujitori devotați ai Bisericii și Patriei noastre.

Grija deosebită — a spus vorbitorul — pentru profesori și școala noastră a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și a onoratului Departament al Cultelor, ne înflăcărează imaginația și ne dă noi puteri de a munci cu rivnă și devotament în nobila misiune de educare a viitorilor slujitori ai Bisericii noastre».

După ce a făcut o sumară trecere în revistă a tuturor evenimentelor la care Seminarul teologic a luat parte ca: primirea Sanctității Sale Ignatie al IV-lea, Patriarhul Antiohiei; primirea unui grup de teologi din Japonia și primirea Sanctității Sale Diodor, Patriarhul Ierusalimului, P.C. Pr. Dumitru Dima, directorul școlii, a prezentat o succintă dare de seamă asupra modului cum s-a desfășurat procesul de învățămînt în anul școlar 1981/1982, la Seminarul teologic din București.

În numele absolvenților, elevul Ispas Gheorghe a rostit un frumos și înaripat cuvînt, relevînd cele mai alese momente trăite de-a lungul a cinci ani de zile în Seminar și a mulțumit respectuos Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și tuturor colaboratorilor săi, onoratului Departament al Cultelor și dascălilor care s-au îngrijit pentru formarea lor morală și intelectuală, ca viitori slujitori ai Bisericii și ai Patriei.

A urmat apoi un program artistic special, pregătit de către diac. prof. Marin Velea.

Alcătuit din cîntări religioase, populare și patriotice presărate cu recitări din poezi români clasici și contemporani, programul a avut două părți bine conturate; în partea întâi corul a executat următoarele lucrări corale religioase: 1) Rugăciune — melodie de I. P. Pasărea, armonizată de Pr. A. Uncu; 2) Pentru Tine, Doamne — cor de prof. Chiril Popescu; 3) Ce vă vom numi? — podobie, glas VIII, prelucrare de Diac. prof. Marin Velea; 4) Miluiește-mă, Dumnezeuule — lucrare a marelui precursor al muzicii corale românești laice și religioase Gh. Cucu, de la a cărui naștere s-au împlinit anul acesta la 11 februarie 100 de ani, iar la 20 august același an se vor împlini 50 de ani de la moartea sa.

S-au recitat de asemenea de către elevul Boboc Viorel din anul II, poezia *Rugăciune* de Șt. O. Iosif și de către elevul Cojocaru Ion din anul IV, poezia *Rugăciune* de Gr. Alexandrescu.

Partea a doua a programului, alcătuită din lucrări corale populare și patriotice, a avut următoarea componență: 1) Mama — cor de I. D. Chirescu; 2) Oltule, rîu blestemat — melodie din Oltenia, culeasă de folcloristul Marin Brînaru și prelucrată de diac. prof. Marin Velea și lucrările corale patriotice: Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul, de Gavriil Musicescu și Laudă păcii — compoziție de Diac. prof. Marin Velea pe versuri de Ioan Mețoiu.

La sfârșitul programului, P.S. Episcop Roman Ialomițeanul a rostit un părintesc cuvânt de îndrumare pentru proaspeții absolvenți și pentru cei care se pregătesc în vederea slujirii preoțești, spunând printre altele: «Cu toate că cinștim de fiecare dată încheierea anului școlar la Seminarul nostru teologic, roadele culese sînt mereu noi, iar atmosfera de sărbătoare dobîndește alte și alte semnificații.

Rezultatele frumoase prezentate de P. C. Pr. Dumitru Dima, directorul Seminarului, datorate, muncii de zi cu zi a dascălilor și elevilor alcătuiesc un corolar al rosturilor înalte pe care le are această instituție de învățămînt teologic».

În continuare, Prea Sfinția Sa a arătat îndatorirea sfîntă pe care o avem ca slujitori ai Mîntuitorului Hristos de a sprijini idealurile mărețe ale minunatului nostru popor în dorința sa de a trăi în pace și bună înțelegere cu toate popoarele lumii.

În încheiere, înaltul ierarh îndeamnă pe elevi să aibă mereu vie în inimile lor această dorință fierbinte a poporului nostru, urîndu-le totodată o plăcută și bine-meritată vacanță.

În preuirea muncii și a rezultatelor obținute, elevilor care s-au evidențiat la învățătură și purtare li s-au acordat premii în cărți. Cu satisfacția acestor frumoase împliniri, anul școlar încheiat la Seminarul teologic din București, constituie astfel, o nouă treaptă pentru programul anului care vine.

Diac. Prof. Marin VELEA

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA LAMOTEȘTI-GĂLBINAȘI, JUDEȚUL GIURGIU

În ziua de 20 aprilie 1982 — cea de a III-a zi de Paști, a avut loc sfințirea lucrărilor de restaurare și reînnoire, precum și de pictură nouă, de la biserica parohiei Lamotești-Gălbinași, jud. Giurgiu. Deși a mai fost restaurată în anul 1976, cutremurul din 4 martie 1977 a distrus-o în proporție de 70%, precum și pe cea de a doua biserică din aceeași comună, lăsînd îndurerăți niște credincioși ce arătau multă rîvnă pentru sînta biserică.

După pensionarea fostului preot paroh Constantin Petrescu, a poposit în această parohie vrednicul preot Cornel Irod, care imediat a început să alerge pentru restaurarea bisericilor încredințate. Și de data aceasta dragostea și sacrificiul credincioșilor din această parohie s-au arătat din nou, cu adevărat, încă o dată. Prima biserică a fost finisată integral și apoi au fost efectuate lucrările de pictură.

Astfel în acea frumoasă zi de primăvară P. C. Pr. Octavian Popescu, delegat al prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, însoțit de P.P.C.C. preoți Ilie Georgescu, consilier și David Popescu, precum și arhidiaconii Popescu Constantin și Vasile Antofi, au venit ca să sfințească lucrările de restaurare și de reînnoire a bisericii. P.C. Protoiereu Gheorghe Mateescu, de la Circa Oltenița, în fruntea unui sobor de preoți, a întîmpinat pe cei veniți. După ceremonia sfințirii apei și ocolirea bisericii a continuat sînta Liturghie, răspunsurile corale, fiind date de cîntăreții bisericilor și de întregul corp de credincioși aflat în biserică. Predica zilei a fost rostită de Pr. David Popescu.

După ceremonia liturgică a luat cuvîntul P.C. Pr. Gheorghe Mateescu, protoiereul locului, care șalută prezența P.C. Pr. Octavian Popescu, delegatul Prea Fericitului Părinte

Patriarh Iustin și însoțitorilor săi. Prezintă o succintă dare de seamă cu situația bisericilor din cuprinsul protopieriei Oltenița și configurația spirituală și morală a credincioșilor. Referindu-se la parohia Lamotești-Gălbinași, subliniază munca și elanul preotului paroh Irod Cornel, care înconjurat de către membrii organelor parohiale și de credincioși, au contribuit cu rîvna și bunurile lor, pentru lucrările de reparații și pictură a bisericii lor. Mulțumește P. C. Părinte Vicar, care a venit să sfințească aceste lucrări și Organele de stat locale și centrale, care au dat concursul la aceste frumoase realizări. Roagă pe P.C. Pr. Vicar să prezinte Prea Fericitului Patriarh, mulțumiri pentru deosebita grijă ce o are pentru înfrumusețarea bisericilor, care veghează asupra tuturor.

P.C. Preot Irod Cornel, parohul bisericii, mulțumește P.C. Pr. Octavian Popescu pentru prezența sa în mijlocul credincioșilor din parohia sa, împreună cu însoțitorii săi. După ce zugrăvește starea de plîns a bisericii, după cutremurul din 1977, subliniază rîvna credincioșilor, care au răspuns la îndemnul său și al membrilor epitropiei. Arată dragostea acestor oameni pentru biserica lor, ce stă în mijlocul lor ca un far luminos, al credinței lor. Tuturor le mulțumește pentru munca și jertfa depuse.

P.C. Preot Octavian Popescu, după ce aduce binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, preotului și credincioșilor din parohia Lamotești-Gălbinași prezintă un frumos cuvînt de învățătură, vorbind mai întîi de însemnătatea învierii lui Hristos, care este garanția învierii noastre. Credința noastră în Inviere, naște în sufletele noastre o mare puternicie spirituală și un mare elan în viața duhovnicească. Femeile mironosițe, Toma apostolul, sfinții Luca și Cleopa sînt martori ai învierii. Mîntuitorul îl felicită pe Toma că a «văzut și a crezut», dar mai mult felicită pe toți cei ce nu au văzut și au crezut, pe toți ce se închină la picioarele lui Hristos.

De această fericire ne bucurăm și noi acum. De aceea bisericile noastre sînt frumoase, sînt reparate, restaurate, pictate și încălzite cu pietatea, credința și dragostea noastră creștină.

Cuvîntul P. C. Preot Octavian Popescu a fost ascultat cu evlavie și cu atenție deosebită și a mișcat pe toți cei de față.

Astfel, cea de a III-a zi de Paști, cînd s-au sfințit lucrările de reînnoire a bisericii din Gălbinași, pe lângă strălucirea învierii a mai avut și bucuria unei slujbe bisericesti rar întîlnite.

Asistent

SFINȚIREA LUCRĂRILOR DE REÎNNOIRE ȘI RESTAURARE DE LA BISERICA FRASINU, JUDEȚUL GIURGIU

Pe drumul ce șerpuiește de la București printre lanuri și semănături ce despart ținuturile mlăștinoase ale Argeșului, pe lângă vechea cetate a Călugărenilor, unde, cîndva, cu veacuri în urmă, Mihai Viteazul a biruit armata semilunei lui Sînan Pasa, te îndrepti spre o veche localitate, Frasinu, cu oameni atașați de gîla strămoșească.

Aici, rîvna și dragostea de pămîntul părintesc este vie și în continuă mișcare. Cu surîsul primăvăratc de verde crud al cîmpului, cu florile parfumate ale

Începutului de mai, a fost întâmpinată delegația trimisă de către Centrul Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, în frunte cu P.C. Pr. Ilie Georgescu, consilier mitropolitan și cu P.C. Pr. Aurel Bărică, protoiereul Circ. Giurgiu, ca să sfințească lucrările de restaurare și pictura nouă de la biserica parohiei Frasinu, în ziua de duminică 2 mai 1982.

Zi mare pentru parohia Frasinu. Biserica lor, ca un pahar nou și strălucitor, a întâmpinat pe toți. Penelul pictoriței bisericești Elena Vasilescu a pictat icoanele sfinte ce rămân pentru viitorime mărturia de credință.

După obișnuita sfințire a apei și oclirea bisericii, cu stropirea cu aghiazmă și citirea rugăciunilor de curățire a bisericii, a continuat Sfânta Liturghie, răspunsurile fiind date omofonic de credincioși. Predica zilei a fost ținută de Pr. David Popescu.

În continuare a vorbit P. C. Pr. Aurel Bărică, protoiereul orașului Giurgiu, aducând un cuvânt de salut P. C. Pr. Ilie Georgescu, delegatul Centrului eparhial. Vorbeste despre sfințenia și sfințirea bisericii; prin biserică ne sfințim viața și ne simțim mai aproape de Dumnezeu. Numai aici aflăm liniștea, pacea și bucuria. Face o scurtă prezentare a bisericilor din parohiile din protoierie și subliniază activitatea pe care o depune preoțimea pentru repararea și înfrumusețarea bisericilor. În parohia Frasinu această lucrare se datorește rîvnii și jertfei depuse de către preotul Gh. Șeitan, — fost preot la această biserică și familiei sale. Îndeamnă pe tînărul preot Ion Botea să meargă mai departe pe drumul trasat de înaintași.

Preotul I. Botea face un scurt istoric al localității, vorbește despre «drumul turcului» care trecea prin aceste locuri și de călugării greci care exploatau bisericile și mînăstirile din această parte a țării. Biserica, așa cum se vede, a fost ridicată în anul 1841. De-a lungul vremii a suferit mai multe reparații, iar acum în urmă a fost restaurată și pictată din nou de preotul Gh. Șeitan și familia sa, căruia îi mulțumim, în numele credincioșilor.

Pr. Gh. Șeitan, în cuvinte emoționante, vorbește de viața și munca sa, arătînd starea bisericii, așa precum a găsit-o în anul 1937. Într-o zi a așezat o masă în mijlocul drumului și a ținut prima cuvîntare în care a vorbit despre refacerea bisericii. Oamenii au răspuns, cu bucurie și, în 3 luni, cîte 40 de oameni lucrau pe zi; la 4 decembrie biserica a fost gata, fără pictură și mobilier. După aceasta a făcut casa parohială și împrejmuirea ei. După 36 de ani, trecînd pe aici, cu fiii săi, de acum mari, s-a hotărît să continue de unde a rămas și să facă tot ce se vede. Și acum a fost ajutat de către credincioși cu muncă și cu masă pentru muncitori și pictori. Într-o solidaritate impresionantă, ce poate constitui un exemplu pentru alții, au lucrat toți, lăsînd la o parte necazurile, mîndria sau neînțelegerile.

În încheiere, P.C. Preot Ilie Georgescu, consilier patriarhal, după ce aduce binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, spune că azi este o zi mare de sărbătoare pentru toți, căci, după stricăciunile avute, biserica pare azi reînnoită în Hristos, ca o mireasă a lui Hristos. Pentru aceasta să aducem mulțumire lui Dumnezeu, căci Biserica, Tatăl a zidit-o, Fiul a întărit-o și Duhul Sfînt a oblatuit-o, și ea va sta cu noi pînă la a doua venire a lui Hristos.

În continuare sfătuiește pe tînărul preot să fie pildă tuturor iar pe credincioși să fie în jurul păstorului lor, încurajîndu-i elanul și dragostea de biserică.

Sărbătoarea sfințirii bisericii din Frasinu s-a încheiat cu pomenirea ctitorilor adormiți, după care a urmat o agapă de obște la casa parohială la care au participat toți credincioșii.

Pr. David POPESCU

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA FINTA, JUDEȚUL DÎMBOVIȚA

Între marile cetăți ale petrolului, Tîrgoviște și Ploiești, printre zăvoaiele cu arbori seculari, acolo unde, cîndva în istorie, s-a dat lupta cu veacuri înainte, între voievozii Matei Basarab și Vasile Lupu, a căror mărturie au rămas pînă azi bisericile Stelea din Tîrgoviște și Soveja din țara Moldovei, la Finta, în ziua de duminică 23 mai 1982, credincioșii bisericii, în straie de sărbătoare, în frunte cu păstorul lor sufleteșc, vrednicul preot Zamfir Gheorghe, fiu al satului, așteptau sosirea Prea Sfințitului Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Vicar patriarhal, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, ca, în fruntea unui sobor de preoți și arhidiaconi de la Catedrala Patriarhală, să vină și să sfințească lucrările de reînnoire, restaurare și pictură de la biserica parohială. Protoiereul Circ. Titu — Dimbovița, Pr. Șt. Pirvu a întîmpinat delegația după cuviință.

După ceremonia sfințirii și înconjurarea bisericii s-a săvîrșit liturghia arhierască ce a impus prin fastul ei, prin vocea deosebită a celor doi diaconi și răspunsurile omofone date de către credincioși. Predica zilei, cu vindecarea orbului din naștere, a fost rostită de preotul David Popescu.

După Sfînta Liturghie P.C. Pr. Șt. Pirvu, protoiereul Circ. Titu, salută prezența P. S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal și prezintă o dare de seamă asupra bisericilor din parohiile din cuprinsul protoieriei. Se află numeroase șantiere pentru restaurarea și înfrumusețarea bisericilor, odată cu avîntul patriotic pe care îl depune întreaga țară pentru mai bine și progres. Referindu-se la lucrările de la parohia Finta, subliniază rîvna deosebită a preotului Gheorghe Zamfir și a credincioșilor care au realizat o lucrare așa de frumoasă. Felicită pe toți ostenitorii care au contribuit la aceasta.

Mulțumește Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin pentru ajutoarele acordate bisericilor din protoierie și Onor. Departamentului Cultelor, pentru tot concursul acordat. În mod deosebit P.S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, pentru că s-a ostenit a participa la această ceremonie și a sfinți lucrările de restaurare a bisericii din Finta, și întregului sobor.

P.C. Pr. Gheorghe Zamfir, parohul bisericii, mai întîi face un istoric al bisericii din Finta, de care se leagă momentele istorice de care s-a amintit. Arată că biserica primă a fost din anul 1720 și are acum 260 de ani. A suferit cutremure și războaie și a fost refăcută de mai multe ori de către credincioși. Dă referințe în legătură cu ultimele lucrări ce s-au efectuat între anii 1980—1982, care s-au încununat cu pictură nouă, prin penelul lui Pomeran I. din Sibiu. În continuare, vorbește, cu emoție de clipe și ani din viața sa pastorală de 40 de ani, în satul său natal, la aceeași biserică ce poate constitui un model pentru unii preoți tineri. În toți acești ani a avut numeroase realizări materiale și mai ales, spirituale în mijlocul credincioșilor din satul său.

Prezintă mulțumiri, în primul rînd P.S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, și-l roagă să prezînte Prea Fericirii Sale, mulțumirile tuturor și să asigure forurile bisericesti și de stat, de loialitatea preotului și credincioșilor din această parohie. Mulțumește organelor locale de stat și tuturor ostenitorilor, de aproape și de mai departe pentru concursul acordat.

P. S. Episcop Vasile Costin Tîrgovișteanul, mai întîi aduce credincioșilor și preotului din parohia Finta, binecuvîntările Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și

felicități pentru lucrările efectuate. În continuare, P. S. Sa a arătat că a ascultat cu bucurie angajamentele ce s-au luat aici de a se păstra, și mai departe, credința strămoșească. Este un moment fericit de a participa la consfințirea unei realizări a unei comunități, pentru că o bucurie împărțită este mai mare, și aceasta, a crescut, astăzi când s-a binecuvîntat rodul muncii și al strădaniei tuturor. Pentru noi trecutul bisericii să ne fie mereu învățătură. Vreme de 260 de ani credința s-a păstrat în această enorie și, cu fiecare generație, aceasta a crescut, și ați văzut că numai în unire, este puterea și se poate realiza ceva bun.

Referindu-se la cuprinsul Sfintei Evanghelii care s-a citit, P. S. Sa reamintește de cele două minuni săvîrșite de Mîntuitorul Iisus Hristos: a) prima, că a dat orbului vedere trupească și b) dar i-a dat și lumina sufletului și, prin aceasta orbul a crezut că Iisus este «Fiul lui Dumnezeu». Poporul nostru a păstrat lumina Evangheliei și pentru aceasta se văd atîtea locașuri de închinăciune, biserici și mînăstiri. Ca trăitori ai vieții creștine, am primit lumina învățaturii de la prima școală, care a fost biserica. Pe aceasta să o lăsăm moștenire urmașilor noștri. Să creștem copiii în duhul păcii și al înțelegerii și să facem totul ca să lăsăm celor ce vor veni după noi, credința și cultura acestui neam.

Întreaga ceremonie și, în mod deosebit, sfaturile părintești ale P. S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul au picurat în sufletele credincioșilor din Finta balsamul spiritual al sfintei predanii ortodoxe.

ASISTENT

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA ȘOLDANU, JUDEȚUL CĂLĂRAȘI

În frumoasa duminică de 13 iunie 1982 a avut loc sfințirea bisericii din com. Șoldanu, comună așezată pe malul râului Argeș, la sud de monumentala ctitorie a lui Matei Basarab din com. Negoiești, străbătută de șoseaua națională București-Oltenița.

Sfințirea picturii exterioare a bisericii și a pantocratului, precum și a Sf. Prestol, a fost prilej de popas duhovnicesc atît pentru credincioșii din com. Șoldanu, cît și pentru credincioșii din parohiile învecinate.

Din înalta binecuvîntare a P. F. Patriarh Iustin, P. S. Vasile Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, însoțit de P. C. Prof. prorector Dumitru Radu și P. C. Arhid. Ion Bănașeanu, secretarul Cabinetului Patriarhal, sosește la orele 9,00 dimineața, în com. Șoldanu, unde a fost întîmpinat de P. C. Protoiereu Mateescu Gheorghe de la protoieria Oltenița și de un sobor de preoți tineri. Jerbe de trandafiri și flori multicolore au împodobit calea P. S. Sale care da din toată inima cu zîmbetul pe buze, arhieresti binecuvîntări.

După obișnuita sfințire a apei a urmat sfințirea exteriorului bisericii cu apă sfințită și cu untdelemn sfințit, apoi a urmat ceremonialul înfrînării Sf. Prestol, după care toți credincioșii, într-un număr impresionant au trecut prin Sf. Altar sărutînd Sf. Prestol, moment unic în viața unor creștini.

P. C. Arhid. Ion Bănăţeanu, secretarul Cabinetului Patriarhal, face o scurtă explicaţie a evenimentului unic în viaţa parohiei Şoldanu, explicaţie urmată de citirea documentului de către P. C. Protoiereu Mateescu Gheorghe, document care aminteşte că prima sfinţire a Bisericii a fost făcută de P. S. Veniamin Pocitan.

A urmat Sf. Liturghie arhierescă, strana fiind asigurată de un număr de credincioşi şi cîntăreţi, sub conducerea preoţilor tineri din Radovan: Răzvan şi Hogiuc.

La ectenia întreită înainte de ieşirea cu Sf. Daruri, P. S. Vasile Tîrgovişteanul a rostit rugăciunea păcii şi a iubirii între oameni, problemă acută şi actuală a lumii. Simbolul credinţei a fost rostit în cor de aproape toţi credincioşii prezenţi, dovadă a cunoaşterii rugăciunii ce rezumă întreaga doctrină ortodoxă.

Predica zilei a fost rostită de P. C. Pr. Prof. prorector Dumitru Radu de la Institutul teologic universitar din Bucureşti, predică ce a fost axată pe două probleme mari: mărturisirea credinţei şi problema păcii. «Mărturisirea credinţei — a spus P. C. Prorector — este actul de cunoaştere a lui Dumnezeu, iar credinţa este aceea care te înalţă de pe pămînt la cer: omul trebuie să răspundă la chemarea lui Hristos prin post, rugăciune şi ajutoare semenilor». Referindu-se la iubirea aproapelui, a relevat pacea faţă de om care este un bun de neînlocuit fiind condiţia necesară pentru trăirea în Hristos. Biserica se roagă neîncetat pentru pacea lumii, pentru că pacea este una din datoriile credincioşilor de a o înfăptui. Lumea este îngrozită de bombele atomice şi cu neutroni, iar Biserica trebuie, mai mult ca oricînd, să lupte pentru pacea lumii. Cerînd credincioşilor să creeze în sufletele lor pacea, condiţie a mîntuirii căci «dacă nu vom pune pace în propria noastră fiinţă nu putem avea acces la împărăţia lui Dumnezeu».

La sfîrşitul Sf. Liturghii a luat cuvîntul P. C. Protoiereu Mateescu Gheorghe care mulţumeşte P. S. Vasile Tîrgovişteanul pentru osteneala pe care şi-a luat-o de a veni pentru prima dată în părţile Dunării, unde a predicat credinţa sf. Apostol Andrei, venind să întărească prin prezenţa sa credinţa în Domnul nostru Iisus Hristos. Mulţumeşte apoi organelor parohiale pentru munca depusă alături de preotul pensionar, Teodorescu Dumitru, şi actualul paroh Vlăsceanu Nicolae, încredinţat că toţi credincioşii parohiei Şoldanu se roagă pentru pacea a toată lumea şi că vor semna apelul pentru pace.

A urmat cuvîntul P. C. Paroh Vlăsceanu Nicolae care face o scurtă dare de seamă a desfăşurării lucrărilor şi a cheltuielilor făcute, continuînd opera P. C. Pr. pensionar Teodorescu Dumitru, mulţumind organelor parohiale şi tuturor credincioşilor, precum şi P. C. ieromonah: Argatu şi Ilie de la Mînăstirea Cernica, pentru ajutorul acordat şi roagă totodată pe P. S. Episcop Vasile Tîrgovişteanul să transmită P. F. Părinte Patriarh Iustin vii mulţumiri şi să-l asigure că îi poartă adîncă recunoştinţă.

În încheiere a luat cuvîntul P. S. Vasile Tîrgovişteanul care, cu adîncă blîndeţe şi nobleţe ce-l caracterizează, a exprimat o adevărată doctrină teologică a iubirii, arătînd că «Ţara întreagă se înnoieşte şi bisericile ca locaş de cult se înnoiesc, iar noi nu ne mîntuim singuri, ci laolaltă cu fraţii noştri. Nici unul dintre noi nu se mîntuieşte dacă nu ajută la mîntuirea aproapelui său!».

În continuare P. S. Sa a evocat rolul Sf. Împărtăşanii, arătînd că «Pîinea este rodul muncii noastre şi cînd aducem jertfă lui Dumnezeu trebuie să aducem rodul jertfei unei munci cinstitute. Pentru a aduce această jertfă noi avem nevole de pace. P. S. Sa îndeamnă pe toţi credincioşii să se roage pentru pace, evocînd versetul biblic din Deuteronom: «Iată am pus în faţa ta viaţă şi moarte...». Noi avem datoria de a alege viaţa pentru noi şi pentru urmaşii noştri.

În continuare P. S. Vasile Tîrgovișteanul felicită pe credincioși pentru dărnicia și dragostea lor, precum și pe Pr. paroh Vlășceanu Nicolae, aducînd binecuvîntarea P. F. Patriarh Iustin.

Acest popas duhovnicesc de mare simțire creștinească îmbinat cu rugăciuni și cuvinte înălțătoare despre pace, s-a încheiat cu polihroniul obișnuit și cu un paras-tas la monumentul eroilor patriei căzuți în anii 1916—1918 și 1944.

Pr. D. D. Sandu

ADORMIȚI ÎN DOMNUL

PROTOSINGHELUL GHEDEON BUNESCU

În seara zilei de 16 iulie 1982, pe minunata vale a Crasnei răsună glasul tînguitor al clopotelor de la Schitul Crasna, vestind adormirea întru Domnul a vrednicului de pomenire Protos. Ghedeon Bunescu, care și-a dat obștescul sfîrșit în amurgul zilei de 15 iulie, aflîndu-se la tratament la Băile Olănești.

Corpul neînsuflețit al bunului Părinte a fost purtat pe umeri de părinții și frații acestui Schit pe distanța ce leagă acest așezămînt monahal de drumul de acces auto, în tînguirea jalnică a clopotelor, fiind primit la poartă, cu rugăciunile rînduite, de către cei doi preoți ai Schitului, înveșmîntați cu sfințele veșminte și purtînd cădelnița, precum și de toată obștea schitului împreună cu credincioșii veniți pentru închinare. A fost așezat apoi în paraclisul «Acoperămîntul Maicii Domnului» după rînduiala minăstirească pînă în ziua înmormîntării.

Născut la 18 aprilie 1910 în comuna Șuici, județul Argeș și rămas orfan din fragedă vîrstă, a urmat cursurile școlii primare în comuna Domnești.

În anul 1930 a fost închinoviat în Schitul Slănic-Muscel unde a fost tuns în monahism în anul 1936. Datorită comportării exemplare și dragostei pentru Sfintele Slujbe a fost hirotonit diacon (1938) și apoi preot (1939) pe seama aceluia schit.

Dar, în anul 1940 trece în Eparhia Clujului activînd ca preot la mai multe parohii (Rîmet, Valea Inzelului, Olteni, Cristești) timp de 10 ani. În 1950 este numit stareț la Mînăstirea Posaga, județul Cluj, unde activează încă șase ani. În toată această perioadă s-a îngrijit permanent de Sfintele Locașuri, sporîndu-le podoabele, iar pe credincioși l-a tratat cu multă dragoste și îngăduință reușind să și-i apropie și să-i formeze în spiritul iubirii de Patrie și al unității de credință, ceea ce a făcut ca la părăsirea acestor locuri să fie regretat de toți cei ce l-au cunoscut.

În 1956 a fost numit preot la parohia Robala, județul Vilcea, unde a continuat cu aceeași rîvnă și dragoste activitatea pastorală. Aici a fost întotdeauna alături de credincioși, cu fapta și cu îndemnul, și după multă osteneală a început zidirea unei biserici noi, biserică ce se va sfinți în toamna acestui an, eveniment la care n-a mai avut fericirea să participe.

De la 1 aprilie 1967 este numit egumen al Schitului Crasna-Prahova, unde începe o nouă luptă, muncind fără preget, cu toată vîrsta înaintată, alături de ceilalți

viețuitori de aici pentru a ridica din ruină acest schit. Dar lucrările au fost prelungite de cutremurul din 1977 și nici aici nu a putut să vadă desăvârșită opera de reparație capitală a bisericii, lucrările fiind acum în plină desfășurare.

Din anul 1978 a fost pensionat, dar a muncit în continuare alături de personalul schitului pentru înfrumusețarea și înflorirea acestuia din toate punctele de vedere.

Dragostea deosebită pentru Sfintele Slujbe, pe care le săvârșea cu multă răbdare și evlavie i-a caracterizat întreaga viață. A avut și dorința fierbinte de a vizita Locurile Sfinte și Dumnezeu l-a învrednicit ca în toamna anului 1977 să călătorească și să se lăchine la Sfintele Locuri.

A tratat totdeauna cu multă dragoste și înțelegere pe credincioși, ascultându-i cu multă răbdare, îndemnându-i spre cele bune și întărindu-i în dreapta credință față de Dumnezeu și dragostea de neam, ceea ce face ca toți cei care l-au cunoscut să regrete profund plecarea sa dintre noi.

Duminică 18 iulie 1982, după Sfânta Liturghie un sobor de preoți și diaconi format din: Ierom. Arcadie Stratulat, delegat din partea Mănăstirii Sinaia, Protos. Glicherie Blidaru de la Sf. Episcopie Râmnicu Vâlcea, Ierom. Teofil Bădoiu, egumenul Schitului Slănic-Muscel, Ierom. Galaction Stângă, egumenul Schitului Crasna-Prahova, Preot Ioan Ionescu de la parohia Schiulești, Preot Aurelian Catrina de la parohia Mîneciu-Gheaba, Ierod. Pantelimon Angelescu și Ierod. Serafim Adam de la Schitul Crasna, a săvârșit slujba înmormîntării.

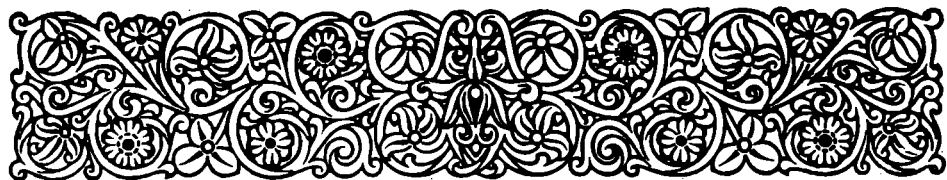
Personalitatea și realizările celui adormit au fost evocate de Ierom. Nicodim Dimulescu. Au mai vorbit Pr. Ioan Ionescu și Ierom. Galaction Stângă.

Rămășițele pămîntești au fost coborîte în mormîntul din cimitirul Schitului Crasna în dangătul jalnic al clopotelor și regretul personalului din obștea de aici și al tuturor credincioșilor participanți, care-i vor păstra neștersă amintirea.

Odihnește Doamne, cu dreptii pe robul Tău!

Părintele GALACTION

ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

DIN ACTIVITATEA CENTRULUI ARHIEPISCOPAL GALAȚI IULIE — AUGUST 1982

1. Slujbe arhieresti

– Duminică, 4 iulie 1982, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos a participat la instalarea P. S. Episcop Epifanie Norocel, noul ierarh titular al Eparhiei Buzăului. Cu acest prilej, în prezența Prea Fericitului Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române și a unor ierarhi, membri ai Sfântului Sinod, I. P. S. Sa împreună cu P. S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor și cu P. S. Roman Ialomiteanul, episcop-vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi, au oficiat sfânta liturghie arhierască în catedrala episcopală din Buzău.

– La 26 iulie, I. P. S. Sa a slujit la catedrala arhiepiscopală din Galați și a hirotonit pe candidatul Costea Nicolae ca diacon.

— La 27 iulie, I.P.S. Sa a slujit la biserica Sf. Mc. Pantelimon din municipiul Galați, care și-a sărbătorit hramul.

Această biserică este păstorită de P.C. consilier Pr. Igor Jechiu și de Pr. Postolache Ioan. Pe lângă preoții parohiei, din soborul clericilor au făcut parte P.C. Arhim. Teofil Pandele, P.C. consilier Ioan Teoharie, Pr. Tudorel Popa și diaconii Vasile I. Vasile și Stavără Mihai de la catedrala arhiepiscopală.

Cu prilejul oficierei sfinte liturghii, diaconul Costea Nicolae a fost hirotonit preot pe scama parohiei Ceamurlia de Jos, din protopopiatul Babadag, județul Tulcea, și candidatul Dubău Octavian ca diacon. Predica zilei a fost rostită de Pr. Tudorel Popa.

P.C. Pr. paroh Igor Jechiu, în cuvîntarea rostită la sfîrșitul slujbei, a exprimat mulțumiri I.P.S. Sale în numele organelor parohiale și a enoriașilor și a prezentat aspecte din activitatea pastoral-bisericască și gospodărească a acestei parohii.

I.P.S. Arhiepiscop, luînd cuvîntul și referindu-se la viața Sfîntului Pantelimon a spus între altele: «Transformarea produsă în ființa sa, prin convertirea la creștinism, a făcut din omul pregătit pentru viața laică păgînă un sfînt. Imbrățișînd noua religie, el s-a dăruit cu întreaga sa ființă alinării suferinței oamenilor și cu un curaj

neînchipuit a mărturisit în fața prigonitorilor săi că el este creștin și gata să-și dea viața pentru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel înviat din morți.

Sf. Pantelimon pune întreaga sa știință dobândită printr-o temeinică pregătire în slujba vieții și a omului. El vindecă pe cei bolnavi, ajută pe cei săraci, răscum-pără pe cei căzuți în robie. Acolo unde suferința este mai mare, intervine mîna bine-cuvîntată a Sf. Pantelimon, ajutată de darul lui Dumnezeu.

În societatea de astăzi, a spus în continuare Înalt Prea Sfinția Sa, asistența so-cială este organizată de Stat, luîndu-se cele mai potrivite măsuri pentru alinarea suferințelor omenești, pentru ca și cei în suferință, făcîndu-se sănătoși, să poată contribui la edificarea unei vieți mai bune și mai fericite pentru toți oamenii, precum și la crearea omului nou.

Alinarea suferinței celor bolnavi, este un exemplu dat nouă creștinilor de Sf. Pantelimon, pe care noi îl prăznuim astăzi. Să urmăm acest exemplu, pentru ca la judecata cea din urmă să fim socotiți vrednici de cuvintele Mîntuitorului Hristos, care va rosti atunci: «Intrucît ați făcut aceasta unuia dîin acești frați mai mici ai Mei, Mie Mi-ați făcut» (Matei 25, 40).

În partea ultimă, referindu-se la rivna depusă de P.C. Preot paroh Igor Jechiu, de preotul coslujitor Postolache Ioan, de cîntărețul bisericii, de membrii Consiliului parohial și ai Comitetului parohial, precum și de toți credincioșii atașați acestei bi-sericii, Înalt Prea Sfinția Sa apreciază în cel mai înalt grad munca depusă și pe toți îi îndeamnă ca și pe viitor să dovedească același atașament față de sfințul locaș.

În încheiere, I. P. S. Sa a adus mulțumiri soborului de preoți, cîntăreților bise-ricesti și corului parohial:

— Duminică, 1 august, I. P. S. Sa a slujit la catedrala arhiepiscopală și a hi-rotonit pe diaconul Dubău Octavian ca preot, pe seama parohiei Movileni, proto-popiatul Tecuci, județul Galați.

— La 25 august, I. P. S. Sa a oficiat sfință liturghie arhierescă la catedrala arhiepiscopală și a hirotonit pe diaconul Vasile I. Vasile ca preot, pe seama parohiei Năvodari, protopopiatul Constanța, județul Constanța, iar pe candidatul Ghenghea Gheorghe ca diacon.

— Duminică, 29 august, I. P. S. Arhiepiscop a slujit la catedrala arhiepisco-pală și a hirotonit pe diaconul Ghenghea Gheorghe ca preot pe seama parohiei Bălășești, protopopiatul Galați, județul Galați și pe candidatul Carp Costică în diacon.

2. Sfințiri de biserici

Resfințirea bisericii din parohia Serai, județul Constanța.

— Duminică, 11 iulie 1982, a avut loc resfințirea bisericii din parohia Serai, protopopiatul Constanța, păstorită de preotul Vespasian Cernescu. Această biserică, zidită între anii 1885—1888, a avut nevoie de unele reparații capitale de consoli-dare care s-au efectuat prin grija organelor parohiale și a credincioșilor.

Totodată a fost executată și o pictură nouă, în frescă, de către pictorul Goagea Marin, cu ajutoarele sale.

Din încredințarea I. P. S. Arhiepiscop Antim, resfințirea a fost oficiată de p. c. arhim. Ieronim Motoc, vicar administrativ, asistat de p. c. protolereu Dumitru Stănel, preot paroh Vespasian Cernescu, pr. Gheorghe Oprea de la parohia Sf. Împărați II Constanța, pr. Gh. Răileanu — Topraisar, pr. Costică Antoche — Horia și diaconul Ioan Donici de la catedrala din Constanța.

La sfința liturghie, oficiată în continuare, cîntările stranei au fost executate de enoriași, iar preotul Costică Antoche a rostit predica zilei. La sfîrșitul slujbei,

p. c. protolereu Dumitru Stănei, preot Gheorghe Oprea și pr. paroh Vespasian Cernescu, toți trei fii ai satului Sarai, în cuvântările rostite, au evidențiat lucrarea pastoral-gospodărească din parohie și frumoasele tradiții care se păstrează de către credincioși. P. C. vicar Ieronim Motoc a transmis preoților și credincioșilor binecuvântarea I. P. S. Arhiepiscop Antim și felicitări pentru cele înfăptuite în spirit de pace constructivă și de dragoste față de Biserica strămoșească și de poporul nostru.

3. Activitatea misionară pe semestrul I/1982

Ca și în anii trecuți, activitatea misionară din cuprinsul Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, pe semestrul I/1982, s-a desfășurat potrivit cerințelor locale. Prin sectorul cultural se ține evidența tuturor activităților misionare.

I. P. S. Arhiepiscop Antim și P. S. Episcop-vicar Epifanie Tomitanul au făcut vizite canonice la unele din parohiile misionare, au oficiat slujbe arhieresti și au dat îndrumări preoților și credincioșilor. De asemenea, delegații eparhiali — vicarul administrativ, consilierii și inspectorul bisericesc — au oficiat slujbe în sobor la diferite parohii și au ținut ședințe misionare cu organele parohiale.

La nivelul protopopiatelor, protoiereii au un program lunar de vizite cu asistență la slujbă, în duminici și sărbători, la parohiile misionare.

Misionarii protopopești, colaboratorii protoiereilor, în număr de 20, controlează și îndrumăză activitatea parohiilor cu probleme misionare și oficiază slujbe în sobor. Totodată ei însoțesc pe delegații chiriarhali și pe protoierei când oficiază slujbe misionare.

La parohii, preoții, ajutați de membrii organelor parohiale și ai Cercului misionar, desfășoară o susținută activitate pastoral-misionară, fiind în permanent contact cu credincioșii și cu cerințele lor spirituale.

Centrul eparhial analizează periodic activitatea desfășurată pe întreaga eparhie în ședințele Permanenței Consiliului Eparhial, în conferințele administrative cu protoiereii și în conferințele semestriale cu preoții și cîntăreții bisericești.

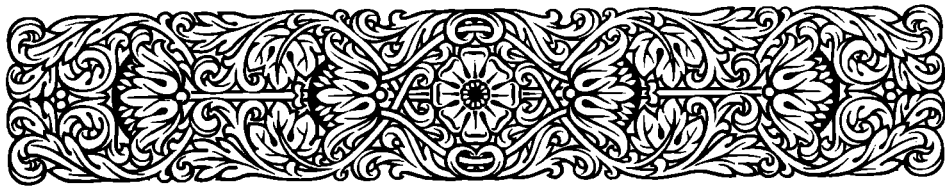
Această activitate, sub toate aspectele este îndrumată în permanență de I. P. S. Arhiepiscop Antim și dă roade. Preoții s-au familiarizat cu problemele de pastorație misionară și se preocupă de satisfacerea cerințelor spirituale ale credincioșilor.

4. Ședința Adunării generale a Casei de Ajutor Reciproc a Clerului.

La 22 iulie a.c. s-a ținut la sediul protoierei Galați ședința ordinară anuală de lucru a Adunării generale a Casei de Ajutor Reciproc a Clerului și salariaților bisericești din cuprinsul Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos. Cu acest prilej, comitetul de conducere a Casei a prezentat raportul anual asupra activității desfășurate în anul 1981 și planul de buget pe anul 1982, documente ce au fost analizate și aprobate de către membrii Adunării generale.

Delegatul I. P. S. Arhiepiscop la această ședință, P. C. arhim. Ieronim Motoc — vicar administrativ — a transmis Comitetului de conducere și membrilor Adunării generale binecuvântările I. P. S. Arhiepiscop Antim și a apreciat munca desfășurată pentru transpunerea în faptă a scopului creștinesc și social al acestei Case de Ajutor Reciproc.

Arhim. Ieronim MOTOC

EPISCOPIA BUZĂULUI

ALEGEREA, RECUNOAȘTEREA ȘI INSTALAREA PREA SFINȚITULUI EPIFANIE NOROCEL CA EPISCOPI AL EPARHIEI BUZĂULUI

Începînd cu data de 7 februarie 1982, scaunul vlădicesc al Eparhiei Buzăului a devenit vacant prin înscăunarea Prea Sfințitului Episcop Dr. Antonie Plămădeală ca Mitropolit al Ardealului.

În vederea ocupării scaunului vacant de la Episcopia Buzăului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Dr. Iustin a convocat colegiul electoral bisericesc pentru ziua de 25 aprilie 1982, cînd la orele 9,00, în Paraclisul Patriarhal, s-a săvîrșit slujba Te-Deumului, învîcîndu-se ajutorul lui Dumnezeu, pentru lucrările ce urmau să aibă loc. La orele 11,00, în sala sinodală au început lucrările Colegiului Electoral Bisericesc. Erau prezenți în sală membrii Colegiului Electoral Bisericesc în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin.

Din partea Conducerii de Stat a luat parte la lucrări domnul Virgil Teodorescu, Vicepreședinte al Marii Adunări Naționale.

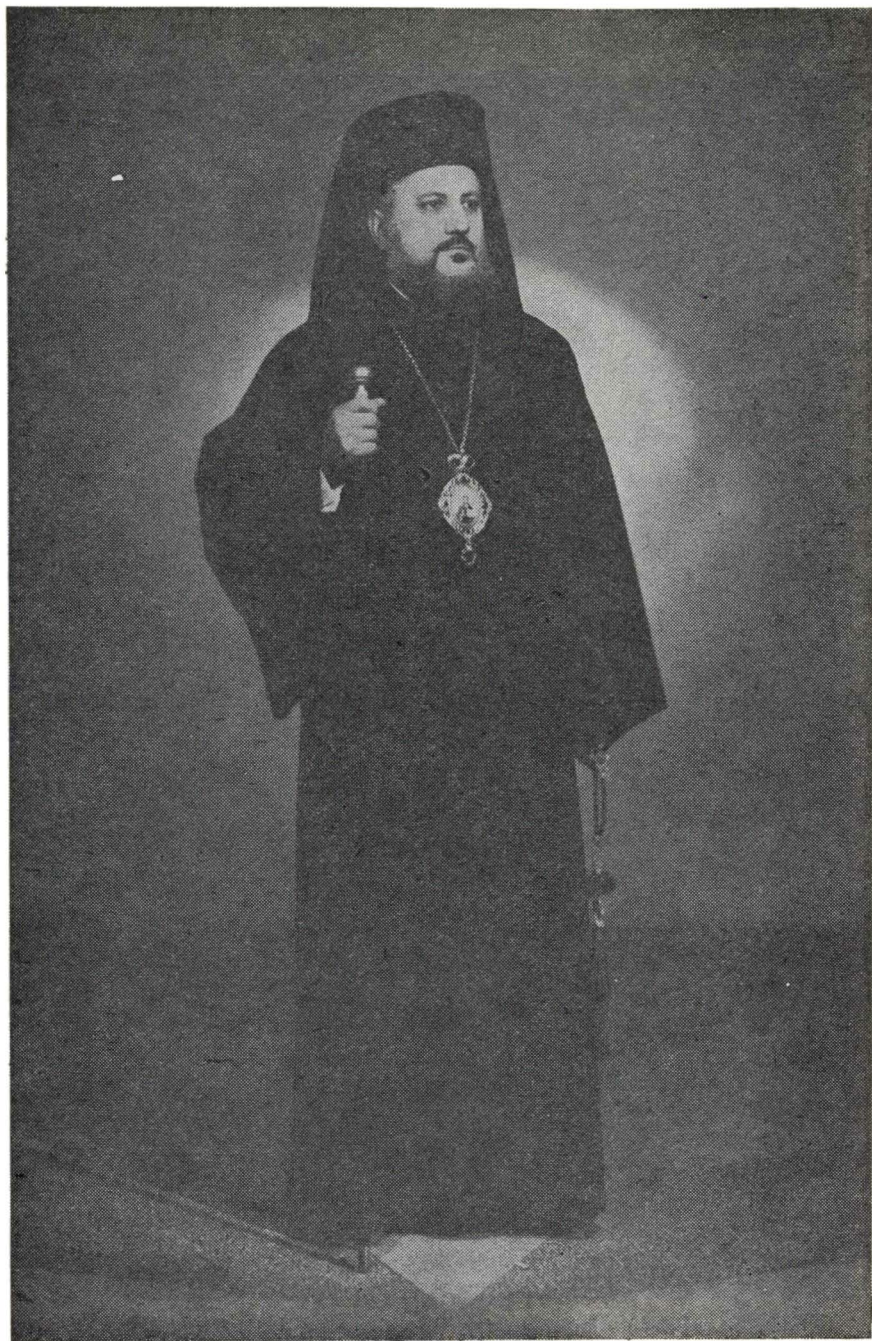
Din partea Departamentului Cultelor au participat la lucrări dl. Președinte Ion Roșianu, Dl. director Ion Popescu, Dl. Iulian Sorin — director adjunct și alți colaboratori.

În conformitate cu prevederile Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, s-a constituit un secretariat al Colegiului electoral, care a constatat numărul legal al membrilor și apoi s-a dat citire instrucțiunilor regulamentare.

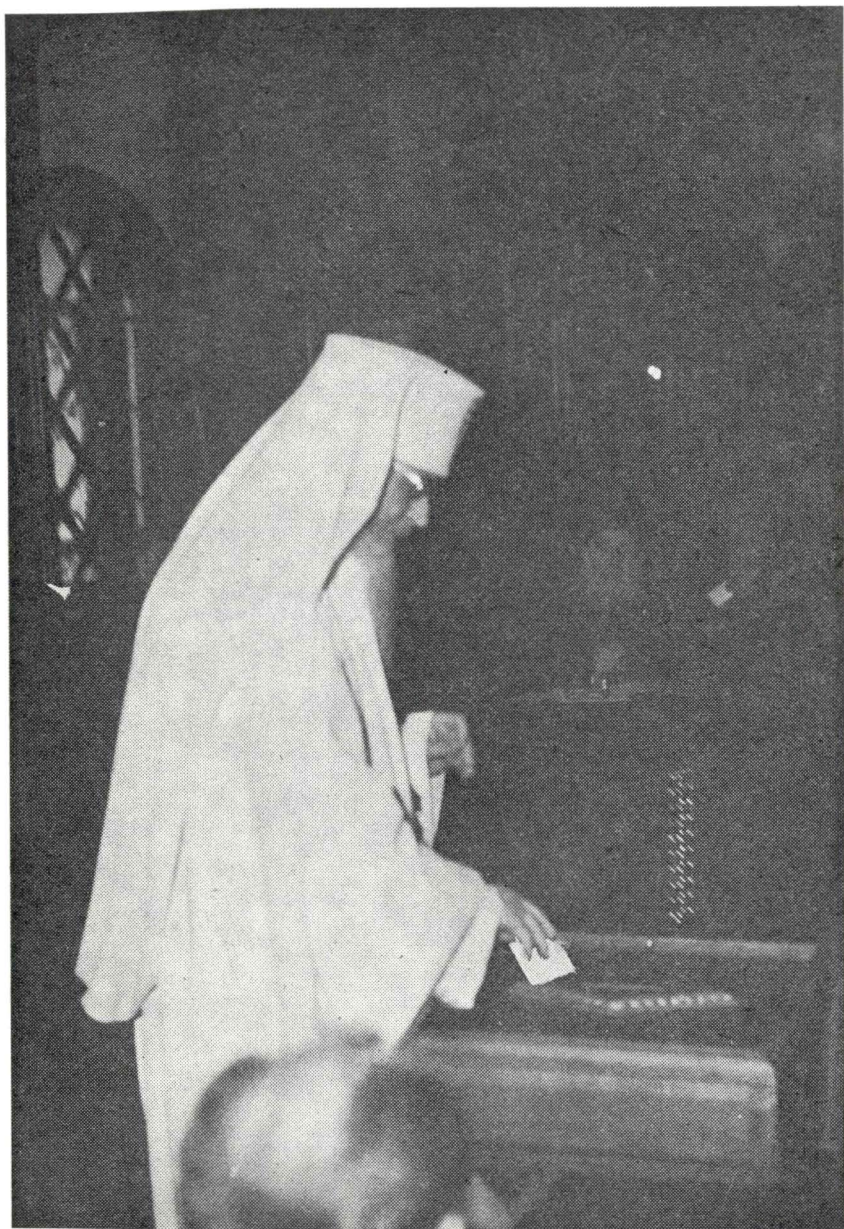
După terminarea acestei proceduri, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, a rostit o frumoasă cuvîntare explicînd modul cum a rămas vacant scaunul episcopal de la Buzău, prin promovarea vrednicului și distinsului vlădică Dr. Antonie Plămădeală în scaunul de Mitropolit al Ardealului. A evocat, apoi, trecutul ținutului Buzăului și galeria unor iluștri ierarhi, care au păstorit de-a lungul veacurilor aducîndu-și contribuția lor culturală și obștească.

În încheiere Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a dat membrilor Colegiului Electoral îndrumarea de a cîntări și analiza bine alegerea în scaunul episcopal de la Buzău «pe cel mai bun dintre cei mai buni», «pe cel mai merituos dintre cei merituosi», pe cel care poate să preia mai departe conducerea Eparhiei Buzăului.

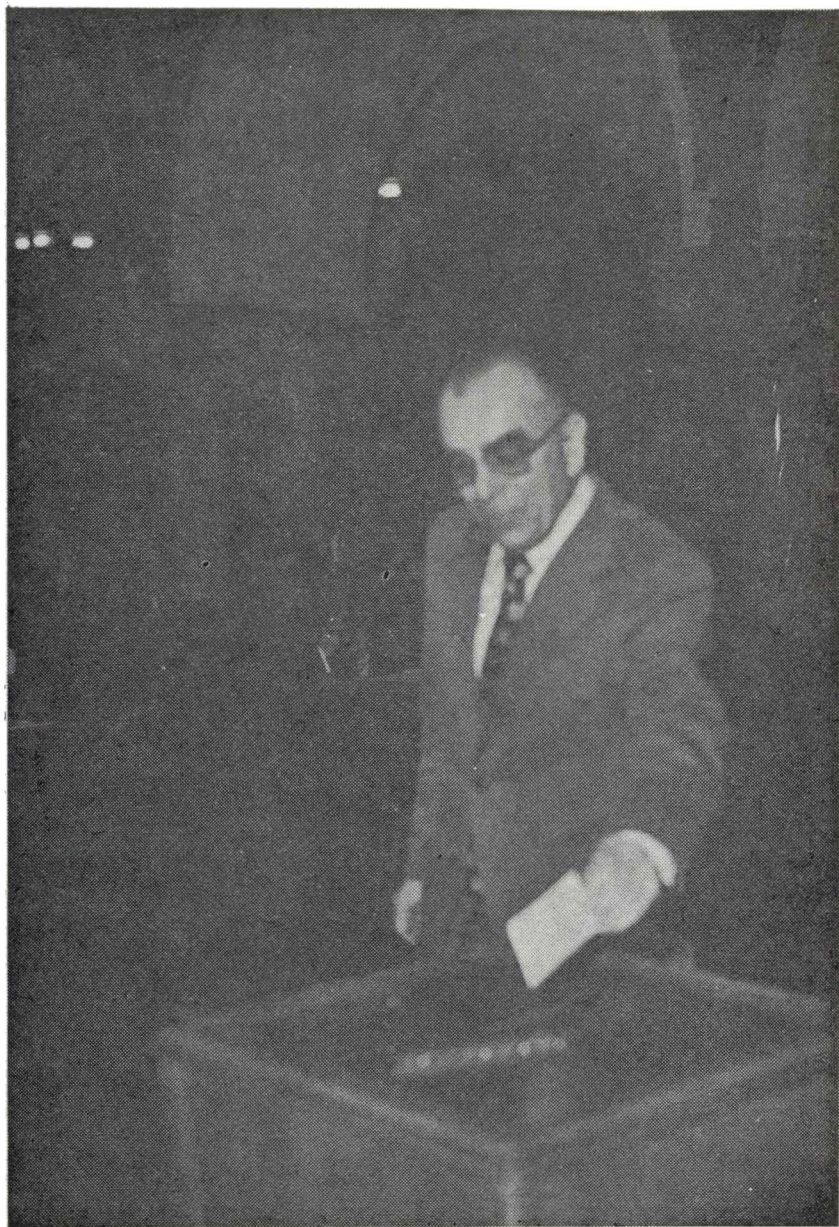
După deliberare, membrii Colegiului Electoral Bisericesc au trecut la vot. După deschiderea scrutinului și în aplauzele tuturor celor de față Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a anunțat alegerea Prea Sfințitului Epifanie Norocel, Episcop-vicar al

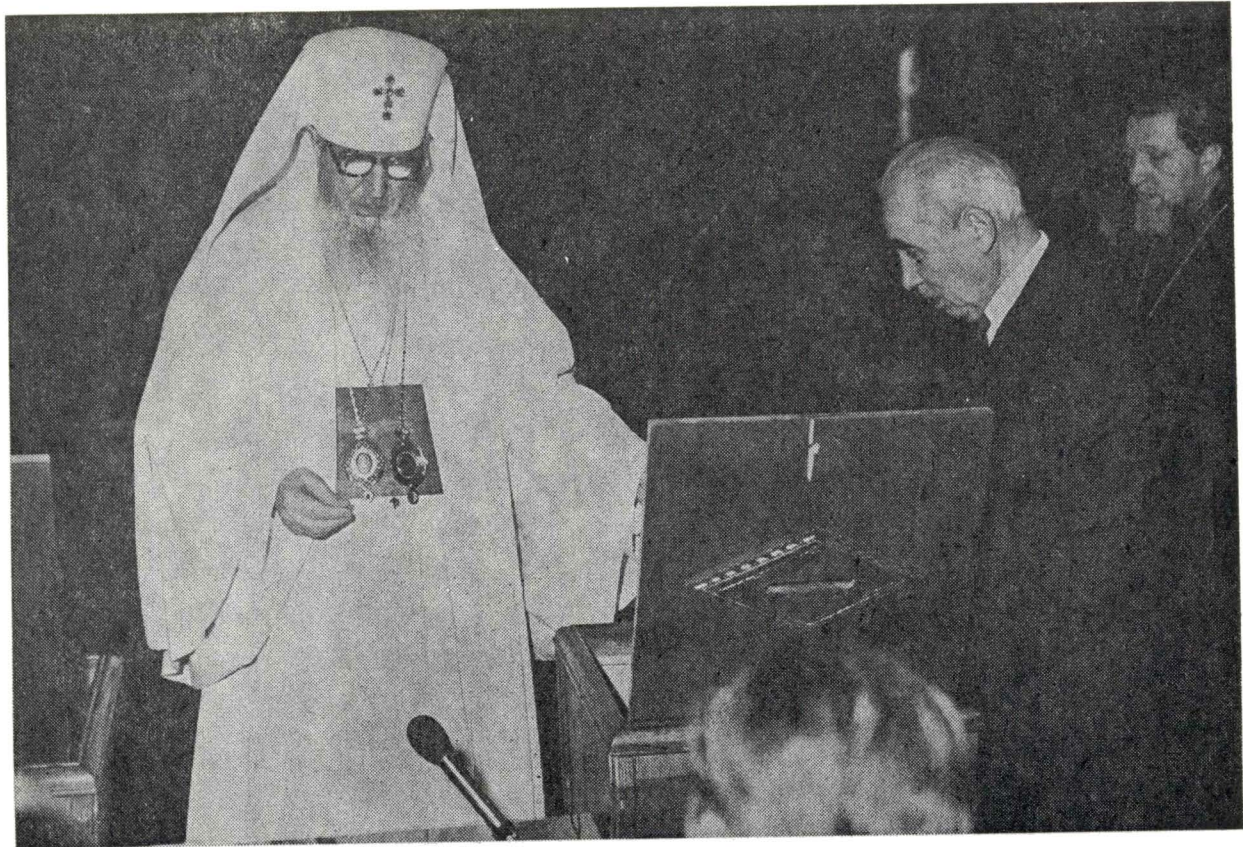
1. — P. S. Episcop Epifanie al Buzăului

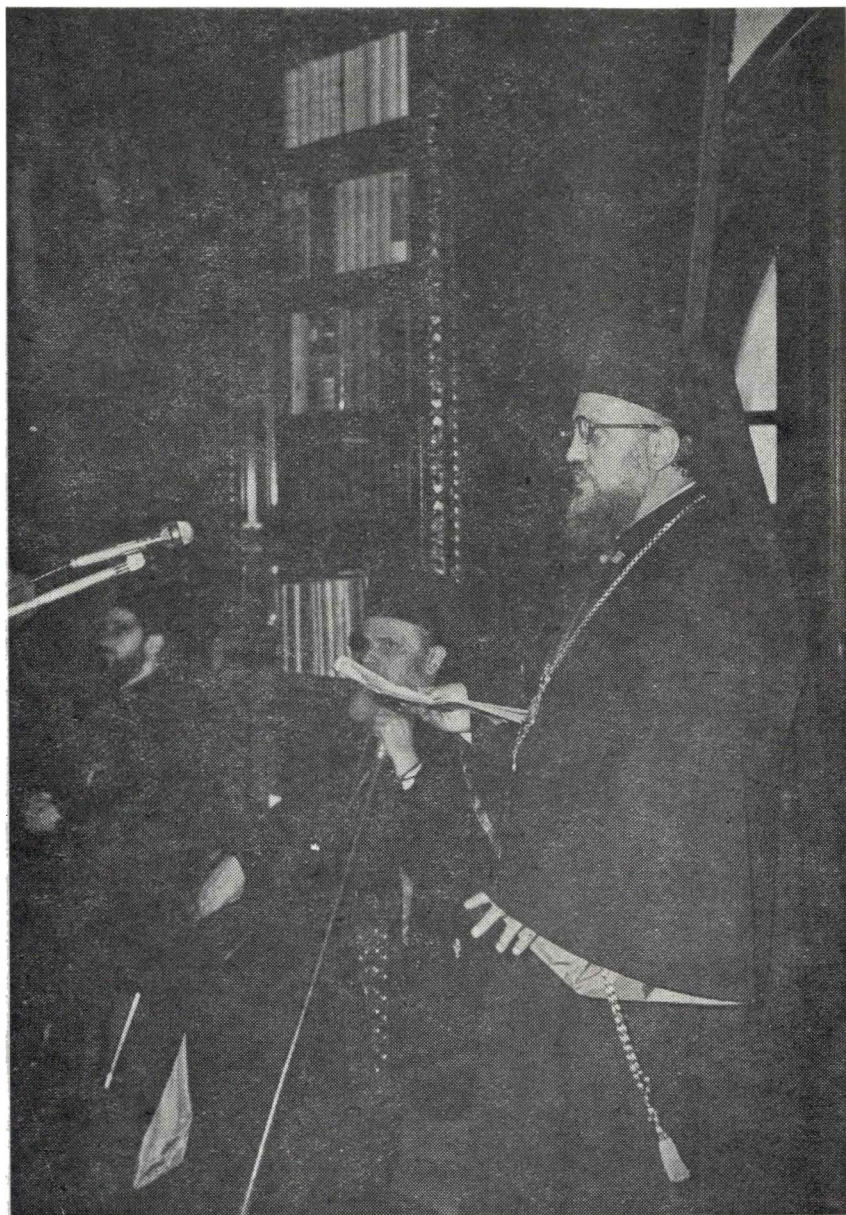
2. — Prea Fericitul Patriarh Iustin votind pentru alegerea
noului Episcop al Eparhiei Buzăului

**3. — DI. Președinte Ion Roșianu votând la alegerea noului Episcop
al Eparhiei Buzăului**

4. — Prea Fericitul Patriarh Iustinian numărând voturile

5. — P. S. Epifanie rostindu-și cuvîntarea după alegerea ca
Episcop al Eparhiei Buzăului

6. — P. S. Episcop Epifanie cu membrii Adunării Eparhiale după alegere

7. — Prea Fericitul Patriarh Iustin rostind cuvîntarea în Catedrală cu prilejul instalării P. S. Epifanie ca Episcop al Buzăului

8. — Moment din timpul sajeber de instalare

9. — P. S. Episcop Epifanie roșină cuvântarea în Catedrală cu prilejul instalării.

10. — P. S. Episcop Epifanie în jilțul arhieresc din catedrală

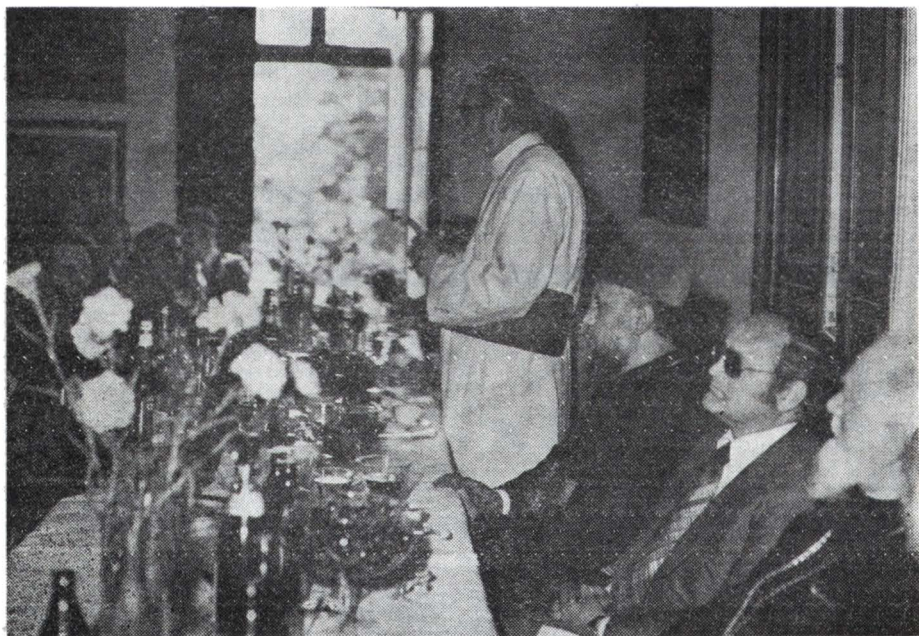
11. — Domnul Dr. Ion Popescu, Director în Departamentul Cultelor, ținând cuvîntarea cu prilejul instalării P. S. Epifanie ca Episcop al Buzăului

12. — Dl. Vasile Radu, secretarul Comitetului executiv al Consiliului popular județean Buzău, vorbind în numele organelor locale de stat, la agăpa frățească

13. — P. S. Epifanie rostind cuvîntul la agapa frățească
cu prilejul instalării sale

14. — Prea Fericitul Patriarh Iustin rostind cuvîntare la agapa frățească

Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, cu reședința la Constanța, ca episcop al Eparhiei Buzăului.

Cu acest prilej Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, a rostit o cuvîntare în care a prezentat biografia și activitatea, pe scurt, a celui ales.

În continuare, luînd cuvîntul, Prea Sfințitul Episcop Epifanie Norocel a spus :

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Domnule Vicepreședinte al Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România,

Domnule Președinte al Departamentului Cultelor și reprezentant în acest Colegiu, al Guvernului Republicii Socialiste România,

Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,

Mărit Colegiu Electoral,

«Voturile primite mă înalță astăzi la rangul de conducător al Episcopiei Buzăului. Sînt pe deplin conștient de faptul că a fi episcop la Buzău nu este ușor întrucît acest scaun, de la înființare și pînă în prezent, a fost cinstit de mari ierarhi, dintre care unii s-au remarcat prin deosebită activitate gospodărească, iar alții prin cea cărturărească. Dar toți, la timpul și în felul lor, au adăugat strălucire acestei importante eparhii și au adus contribuții de seamă, la o rodnică slujire a Bisericii strămoșești și a neamului nostru. De aceea, încrederea ce mi-ați acordat-o acum mă copleșește și mă angajează la o activitate susținută în această eparhie cu străvechi mărturii creștine, minunate tradiții românești și adîncă simțire patriotică.

Prea Fericirea Voastră,

Mărit Colegiu Electoral,

Cînd Înalt Prea Sfințitul Antonie, după o scurtă, dar rodnică activitate la Buzău, a fost ales în scaunul de arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului, fiecare din cei prezenți aici și mulți alții, dar mai ales cei din eparhia Buzăului se gîndeau cine ar putea fi vrednic pentru a ocupa acest scaun vacant. În momentul în care Prea Fericirea Voastră ați binevoit a anunța candidatul ales, în persoana smereniei mele, pentru această frumoasă și istorică Episcopie, mărturisesc că am fost cuprins de o adîncă și justificată emoție.

Sînt șase ani și jumătate, de cînd am fost chemat, de la rostul meu de stareț al Mînăstirii Neamț, la treapta arhieriei, ca episcop vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos. Astăzi îmi aud din nou numele pentru un alt loc de muncă și pentru o misiune cu mai mare răspundere. Ce aș putea să spun acum, decît să rostesc cuvintele de semnificativă exclamare din rugăciunea de la sfințirea apei mari : «Mare ești Doamne și minunate sînt lucrurile Tale. Și nici un cuvînt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale», iar după porunca Mîntuitorului, să vestesc cît de bine mi-a făcut mie Dumnezeu (Luca 8, 39).

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Cu prilejul alegerii și instalării Înalt Prea Sfințitului Antonie Plămădeală ca episcop al Buzăului, Prea Fericirea Voastră ați evocat momentele importante din istoria și viața acestei eparhii și ați reîmproșpătat în memoria noastră pe iluștrii slujitori în treapta arhieriei de la Episcopia Buzăului cu deosebitul meșteșug pe care, ca mare Magistru, îl dovedeți la fiecare ocazie. Prea Fericirea Voastră ați scos în evidență meritele celor mai buni gospodari, ale celor mai aleși cărturari, ale celor mai vrednici păstori de suflete și devotați patrioți.

Privesc ca într-o oglindă paginile Istoriei Bisericii Ortodoxe Române și parcă îmi este greu, în acest moment, să desprind tot ceea ce este de valoare inestimabilă din viața Eparhiei Buzăului cu o vechime de aproape cinci ori seculară și a vrednicilor ei slujitori. Pe cât am putut să cunosc, Episcopia Buzăului este o Eparhie cu frumoase tradiții creștinești aproape bimilenare, vatră străbună sfințită de mucenici în frunte cu Sfântul Sava Gotul. În ultimul timp arheologii, istoricii și teologii noștri identifică, întocmai ca pe teritoriul Dobrogei, o viață creștină în plină dezvoltare cu organizare bisericească pe teritoriul actualei Eparhii a Buzăului, chiar din secolul al IV-lea. Și ca dovezi se aduc, printre altele, peșterile-bisericești descoperite de curind în acea parte a țării noastre. La unele din aceste peșteri se pot distinge cruci cu evidente caracteristici bizantine. La altele apar pomul vieții și peștele, simbol paleo-creștin aflat și la Tomis în secolul IV. Cercetătorii avansează ipoteza că ar fi existat aici, în această perioadă, un complex de minăstiri, a căror înființare se datorește, probabil, audienilor care au întemeiat centre monahale și în această parte a țării noastre, așa cum ne informează Sfântul Epifaniu. Dacă aceste ipoteze vor fi confirmate de viitoarele săpături și cercetări arheologice, nu-i exclusă posibilitatea, concomitent cu Episcopia Tomisului înfloritoare în acel timp, a existenței unui centru ecleziastic bine organizat cu ierarhie și pe aceste meleaguri buzoiene, din cuprinsul căruia făceau parte și Sf. Sava Gotul, Nichita Gotul, Eutihie, preotul Sansala și preotul Guttica, toți din secolul al IV-lea și poate, mulți alții. Probabil că ierarhia și organizarea bisericească și din această parte a țării reprezentau Biserica Gothiei, care trimitea către Biserica Capadociei actul martiric al Sf. Sava Gotul ce însoțea moaștele sale cerute de Sf. Vasile cel Mare.

Po acest pământ din cuprinsul Eparhiei Buzăului, apărat prin jertfa nenunțată și neînfricată luptători pentru dreptate și bunăstare, pentru pace și independență, au trăit și au păstorit, de-a lungul veacurilor, oameni minunați, mistuiți de dragostea pentru Dumnezeu și de semeni, demni de a fi imitați, ei fiind daruri binecuvântate ale harului lui Dumnezeu care i-a făcut vrednici de aceasta. Ierarhii Buzăului, pe care îi voi reaminti și eu în acest cadru solemn, sînt doar numai câteva flori din marele buchet al strălucirii acestei Eparhii.

Luca (1583—1602), miniaturist și sfetnic al unificatorului de țară Mihai Viteazul; Mitrofan (1691—1702), tipograf și cărturar, care și-a înscris numele în veșnicia neamului nostru prin participarea la momentul de cultură literară «Biblia de la București din 1688», precum și prin ti-

părirea la Buzău a Pravoslavniciei Mărturisiri și a celor 12 mineie ; *Damaschin* (1703—1708), «săpător de stampe tipografice și tâlmăcitor al cărților liturgice» ; *Chesarie* (1825—1846), întemeietor de școală clericală, seminarul și școala de zugrăvi ; *Filotei* (1850—1859), a fost călugăr la Mănăstirea Neamț, luptător pentru unire și care a tipărit ediția Bibliei de la Buzău ; *Dionisie Romano* (1859—1873), a fost stareț al Mănăstirii Neamț, pașoptist și unionist, bibliofil și cărturar, întemeietor de revistă eclesiastică și al corului Catedralei episcopale de la Buzău. Iată deci că și prin episcopii Filotei și Dionisie Romano sînt evidente legăturile acestuia pentru eparhial cu Mănăstirea Neamț, considerată Ierusalimul ortodoxiei românești, din care s-au recrutat cadre pentru acest scaun vlădicesc și unde am ostenit și eu întru ascultare 10 ani.

Pentru perioada mai nouă doresc să amintesc de blindul și bunul Antim Angelescu (1944—1979), episcopul care s-a străduit să ștergă de pe fața Episcopiei Buzăului urmele lăsate de cel de al doilea război mondial, să călăuzească școala teologică și preoțimea pe drumul nou al înnoirilor din scumpa noastră Patrie.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie, dinamic, teolog profund și ecumenist de prestigiu, precum și scormonitor pasionat al istoriei trecutului nostru, în numai doi ani a realizat în această eparhie ceea ce se putea face în mulți ani.

Dar dacă aceste cîteva personalități fac parte din grupa ierarhilor, sînt însă nenumărate și numele clericilor monahi și de mir, ca și ale credincioșilor ortodocși, care în decursul vremii și-au concretizat dorințele arzătoare de mai bine pentru Biserică și neam prin mărețele realizări înregistrate de istoria nepărtinitoare și păstrătoare a celor mai iubiți fii care au contribuit la prosperitatea culturală, spirituală și materială a poporului nostru.

Mărit Colegiu Electoral,

Cînd privesc și mă gîndesc la «norul de mărturii» (Evrei 12, 1), care vădește vechimea creștinismului pe aceste meleaguri, precum și existența documentară de aproape cinci veacuri a Episcopiei Buzăului, stau și mă întreb cum voi putea răspunde chemării cu care ați binevoit a mă onora. A vorbi despre mine însumi, este un lucru care ar putea fi interpretat ca lipsă de modestie. Totuși aș vrea să amintesc, foarte pe scurt, că activitatea mea pînă la treapta arhieriei s-a desfășurat într-o succesiune de cicluri care s-au încadrat fără voia mea în grupe de cîte 5 ani : profesor și director al Seminarului din Mănăstirea Neamț 5 ani, stareț al Mănăstirii Neamț 5 ani, ca apoi, din noiembrie 1975 să fiu episcop-vicar, cu reședința la Constanța, al Eparhiei nou ridicată la rangul de Arhiepiscopie a Tomisului și Dunării de Jos. Ceea ce vreau să subliniez în legătură cu această activitate, este faptul că am avut fericitul prilej să fiu sub directa îndrumare și purtare de grijă părintească a Prea Fericitului Patriarh Iustin timp de 10 ani, cînd Prea Fericirea Sa conducea în calitate de întîistătător, Mitropolia Moldovei și Sucevei, iar în ultimii 6 ani și jumătate am fost colaboratorul Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim Nica al

Tomisului și Dunării de Jos de la care am învățat multe lucruri folositoare. Și în această perioadă m-am aflat sub permanenta îndrumare duhovnicească și ocrotire părintească a Prea Fericitului Patriarh Iustin ca Mitropolit al Ungro-Vlahiei, din cuprinsul căreia face parte Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos. Sint bucuros și fericit că prin această alegere îmi voi continua activitatea în cadrul aceleiași mitropolii, încredințându-mă și în viitor grijii permanente a Prea Fericirii Sale, care mă va îndruma ca mare profesor de teologie, strălucit conducător al Bisericii noastre și vrednic luptător pentru pace.

Dacă la Neamț am învățat ce înseamnă a fi profesor și conducător de școală teologică și de obște monahală, la Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos am învățat ce înseamnă a fi ierarh, în contact direct cu preoții și credincioșii. Prin încredințările pe care mi le-a dat Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim Nica căruia și acum, aici, în această împrejurare solemnă din viața mea, îi mulțumesc cu adâncă și îndreptățită recunoștință, am cunoscut nemijlocit aproape fiecare parohie din județele dobrogene Constanța și Tulcea, ca și pe cele din județul Galați. Majoritatea parohiilor din Dobrogea le-am cercetat chiar de mai multe ori inopinat, sau cu prilejul slujbelor oficiale când din încredințarea conducătorului eparhiei, am dat îndrumările necesare din punct de pastoral, misionar și gospodăresc. Concomitent cu aceasta am vizitat toate cetățile și cele 33 de basilici, unele chiar de mai multe ori, descoperite pînă în prezent în această străveche și istorică provincie românească dintre Dunăre și Mare și am ținut legătura cu arheologii care cercetează vestigiile trecutului nostru pe aceste plaiuri binecuvîntate de Dumnezeu. Prin această activitate m-am convins o dată mai mult de vechimea creștinismului pe meleagurile noastre românești, ca și de vechimea și continuitatea neamului nostru în cel mai frămîntat bazin de la gurile Dunării, din dreapta și din stînga bătrînelui fluviu.

În acest spațiu de înaltă trăire creștină și aleasă simțire românească — Moldova și Dobrogea — m-am format și am activat. Cu îndreptățire m-am întrebat ca oarecînd Dionisie Romano fost stareț al Mînăstirii Neamț și Episcop al Buzăului : «Cu ce plătim noi societatea pentru toate cite ne dă ?» «Răspunsul l-am aflat tot de la acest slujitor de prestigiu al Bisericii străbune și mare patriot al neamului nostru care a spus : «Dacă primim de la societate cele de trebuință trupești, să ne silim cu rîvnă și luare aminte, a le da spre răsplătire cele duhovnicești : învățătura cuvîntului, pilda vieții, povățuirii mintuitoare, făcîndu-ne pildă de supunere și răbdare ca prin acestea să tragem asupra-ne binecuvîntarea Domnului, ajutorul și apărarea Prea Curatei Maicei Sale... și dragostea /com/patrioților». Și, același, Dionisie Romano făcea frumosul îndemn : «Veniți toți împreună și cu rugăciune în inimă, cu Cuvîntul Domnului în gură și cu mîna pe lucru, fiecare la îndatorirea chemării sale, să ostenim în via Domnului»¹.

1. Acte oficiale date cu ocazia numirii Prea Cuv. Sale Arhimandrit Dionisie Romano de locotenent de stareț și stareț al Sfințelor monastiri Neamțul și Secul, 1855, mai 24, M. Neamț, p. 25—26.

Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Chemarea, pe care ați binevoit a mi-o face, de slujire ca al 35-lea episcop al Eparhiei Buzăului, de la înființare, mă onorează dar în același timp mă și obligă. Ca program de viitor în activitatea mea nu îndrăznesc să spun vorbe mari, dar vă încredințez că mă voi strădui cu binecuvîntarea lui Dumnezeu, cu îndrumările părintești ale Prea Fericitului Patriarh Iustin și cu ajutorul prețioșilor colaboratori de la acest centru eparhial, să calc pe urmele vrednicilor înaintași, să iau de la fiecare câte ceva, pentru a duce mai departe cu responsabilitate morală și patriotică destinele acestei eparhii cît îmi va îngădui Părintele Ceresc.

În primul rînd voi avea o deosebită grijă să păstrez cu sfințenie unitatea de credință și de simțire românească. Apoi voi avea în atenție deosebită ca preoțimea, monahii, monahiile și toți slujitorii bisericești din cuprinsul acestei eparhii să fie la înălțimea chemării lor spirituale, răspunzînd prin viață corectă și activitate rodnică imperativelor și timpurilor actuale de permanentă înnoire și bunăstare în care trăim. Nu voi uita niciodată pe distinșii dascăli de teologie de la acest centru eparhial, înconjurîndu-i cu dragostea părintească și atenția cuvenită, ca unul care am fost ca ei, deși un timp scurt, dar mai ales mă voi interesa zi de zi de condițiile și formarea viitorilor slujitori ai Bisericii, din acea pepinieră ecleziastică, respectiv Seminarul Teologic de la Buzău și care întotdeauna a fost la înălțimea chemării sale. Voi osteni ca această eparhie să-și păstreze prestigiul cîștigat, să progreseze continuu iar bisericile, minăstirile și în mod deosebit monumentele istorice și de artă să fie cît mai îngrijite și mai bine gospodărite, pentru a se putea situa la nivelul celorlalte edificii sociale și culturale din localitățile unde se află.

Știu că sarcina este grea. Dar avînd încredere neclintită în ajutorul lui Dumnezeu, care «pe cele slabe le întărește și pe cele cu lipsă le împlinește», pornesc acum la un nou drum cu convingerea fermă că prin strădania permanentă și într-un climat de perfectă înțelegere cu toți cei ce mă vor secunda, împreună vom împlini, cu totală dăruire, toate cele de trebuință pentru prestigiul Bisericii Ortodoxe Române și pentru binele Patriei noastre scumpe.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Vă rog dați-mi voie să Vă mulțumesc respectuos și în acest cadru pentru tot ajutorul moral și material de care m-am bucurat din partea Prea Fericirii Voastre încă din primul an al studenției și pe tot parcursul acestei perioade, pentru îndrumarea și purtarea de grijă de-a lungul anilor. Vă mulțumesc, de asemenea, cu aleasă și fiască recunoștință, pentru încredințările ce mi le-ați dat în cadrul Mitropoliei Moldovei și Sucevei, pentru stimularea sau mustrarea, atunci cînd a fost nevoie, spre îndreptarea și binele meu, pentru generoasa recomandare și sprijinul de a păși pe înalta treaptă a ierarhiei, iar de cînd sînteți patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pentru aprobările date de-a face parte din unele delegații ale Bisericii noastre peste hotare sau uneori de a reprezenta singur Biserica Ortodoxă Română la întruniri creștine internaționale. În sfîrșit

Vă mulțumesc din inimă și cu smerenie pentru părinteasca și binevoitoarea prezentare făcută și prețioasele îndrumări date astăzi în fața Colegiului Electoral Bisericesc. Vă asigur că voi pune la inimă aceste îndrumări și mă voi strădui să nu Vă dezamăgesc.

Stimate Domnule Președinte al Departamentului Cultelor,

Prezența Domniei Voastre la acest moment este pentru mine o cinste și un prilej deosebit de a Vă ruga să primiți recunoștința mea respectuoasă pentru încrederea pe care mi-ați acordat-o atât Domnia Voastră, cât și colaboratorii Domniei Voastre în cei câțiva ani cât am activat la Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos. De asemenea, Vă rog să încredințați Guvernul țării noastre, al cărui reprezentant sînteți aici, de alese simțăminte și devotament, precum și de asigurarea că și în viitor voi sprijini și voi sluji cu aceeași dăruire, de pe poziția mea, interesele obștești și cauza păcii în lume.

În aceste momente, în mod deosebit, gîndul meu se îndreaptă cu profund respect spre cel ce stă neclintit de veghe la apărarea păcii, Conducătorul neobosit al destinului Patriei noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu. Vă rog să binevoiți a primi și a transmite Domniei Sale, Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu al Republicii Socialiste România, toată gratitudinea și expresia simțămintelor mele curate și de dragoste pentru Patrie, de luptător pentru pacea și prosperitatea poporului nostru, cu încredințarea că voi lucra din treapta la care am fost astăzi chemat, cu toată dăruirea și jertfelnicia creștinească și patriotică.

Domnule Vicepreședinte al Marii Adunări Naționale,

Mulțumindu-vă respectuos pentru participarea la lucrările Colegiului Electoral de astăzi, Vă rog să asigurați Marele Sfat al țării că voi stăruii cu timp și fără timp, pentru ca slujitorii Bisericii și credincioșii din Eparhia Buzăului să împlinescă îndatoririle lor de fii devotați ai Patriei, dovedindu-se vrednici de marea demnitate pe care o au ca cetățeni ai Republicii Socialiste România.

Onorați membri ai Adunării Eparhiale a Episcopiei Buzăului, ai Colegiului Electoral Bisericesc,

După vacantarea Eparhiei Buzăului prin trecerea la un alt rang și la o altă eparhie a iubitului dumneavoastră arhipăstor, v-ați asociat inima și gîndul prin a vă da votul, smereniei mele. Mă voi strădui, cu ajutorul lui Dumnezeu, să nu dezamăgesc încrederea pe care ați binevoit a mi-o acorda. Vă mulțumesc din suflet și vă asigur că vă voi purta în inima și în smeritele mele rugăciuni. Eparhia Buzăului, cât va voi Dumnezeu, va fi pentru mine vatra mea, casa mea, sufletul meu, viața mea.

*Prea Fericirea Voastră,
Stimate Domnule Președinte,
Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,*

Votul ce mi s-a acordat astăzi mă copleșește pînă în adîncul ființei mele. Trăiesc cu nădejdea că Domnul mă va ajuta să pot aduce la împlinire marile răspunderi care stau pe umerii unui episcop.

Sînt incredințat că voi avea tot timpul sprijinul și îndrumarea generoasă a Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Părinte Patriarh și a tuturor membrilor Sfintului Sinod. Mărturisesc și Vă făgăduiesc solemn, Prea Fericite Părinte Patriarh, Înalt Prea Sfințiiile și Prea Sfințiiile Voastre, că voi fi un colaborator cu toată sinceritatea și dăruirea creștinească și arhierască.

Am incredințarea, de asemenea, de tot sprijinul și ajutorul Onoratului Departament al Cultelor, personal al Domnului Președinte Ion Roșianu, care întotdeauna manifestă deosebit interes și ne ajută cu bunăvoință și largă înțelegere în rezolvarea problemelor bisericesti. Vă asigur, Domnule Președinte, că voi colabora cu Departamentul Cultelor în dukul respectului convenit și înțelegerii perfecte. De asemenea, mă voi strădui să păstrez și să cultiv bunele relații cu autoritățile de stat locale și cu celelalte culte care își desfășoară activitatea pe teritoriul Eparhiei Buzăului și să colaborez fructuos în problemele de interes comun.

Nu mă îndoiesc nici o clipă că cei ce mi-au acordat votul mă vor ajuta în noua misiune, dar mai ales, clerul și credincioșii Eparhiei Buzăului îmi vor da sprijinul neprecupețit, pentru ca împreună, în simfonia muncii și în climatul păcii, să continuăm opera înaintașilor, să păstrăm unitatea de credință în această vatră românească cu străvechi mărturii creștine, să aducem la îndeplinire îndatoririle bisericesti și cetățenești. Nădăjduiesc că făgăduințele mele nu vor fi dezmințite și mă rog ca Părintele Ceresc să mă îmbrace cu putere (Filipeni 4, 13) ca slujba mea să o fac deplin (II Timotei 4, 5)».

Sîmbătă 19 iunie 1982, la Departamentul Cultelor, a avut loc înminarea Decretului prezidențial de recunoaștere a Prea Sfințitului Epifanie Norocel ca Episcop al Eparhiei Buzăului.

La solemnitatea înminării Decretului prezidențial au luat parte: Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, însoțit de I. P. S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, I. P. S. Dr. Antonie, Mitropolitul Ardealului, I. P. S. Nestor, Mitropolitul Olteniei, I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, I. P. S. Dr. Antim, Arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos, P. S. Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor și P. S. Episcop-vicar Roman Ialomițeanul.

Din partea altor culte au participat I. P. S. Arhiepiscop Dirayr Mardichian și Arhimandrit Dr. Zareh Baronian, din partea Arhiepiscopiei Bisericii Armene din România, Eminența Sa Domnul Mehmet Iacob — șeful cultului musulman din România, P. S. Ciprian, Episcopul de rit vechi de la Brăila, Mgr. Blazutti din partea Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București și alții.

De asemenea au participat și reprezentanții Centrului Eparhial Buzău.

Într-o atmosferă festivă s-a dat citire Decretului Prezidențial nr. 163/1982 prin care conducerea țării noastre recunoaște pe P. S. Epifanie Norocel ca Episcop al Eparhiei Buzăului.

În aceeași zi s-a înminat și Decretul Prezidențial de recunoaștere în funcția de Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor a P. C. Arhim. Pimen Zainea.

După citire, domnul Ion Roșianu, Președintele Departamentului Cultelor a înminat Prea Sfințitului Epifanie Norocel, Decretul Prezidențial, felicitîndu-l călduros pentru noua funcție în care Prea Sfinția Sa a fost ales și recunoscut. Apoi, domnia sa a

rostit o frumoasă cuvîntare. Arătînd succint activitatea P. S. Episcop Epifanie și misiunea importantă ce îl așteaptă ca episcop titular al Eparhiei Buzăului, domnia sa a spus printre altele :

«Politica statului nostru în domeniul vieții religioase se întemeiază, după cum se știe, pe libertatea conștiinței, pe dreptul fiecărui cetățean de a împărtăși sau nu o credință religioasă, pe manifestarea liberă a cultelor în cadrul legilor.

Însăși această ceremonie este un simbol al deplinei libertăți în care își desfășoară activitatea cultele din țara noastră, a respectului pe care statul socialist îl nutrește față de rînduiriile și tradițiile cultelor, apreciînd în același timp spiritul de deplină înțelegere și cooperare a cultelor în înfăptuirea idealului comun întregului popor — propășirea materială și spirituală a neamului românesc.

Țara noastră traversează o etapă crucială în dezvoltarea sa economico-socială, în care printr-un efort gigantic al întregii națiuni trebuie să transformăm cantitatea într-o nouă calitate, să ridicăm România socialistă în rîndul țărilor cu nivel mediu de dezvoltare, în deplină libertate și independență. Este datorია fiecărui cetățean, inclusiv a fiecărui slujitor de cult care simte și gîndește românește să fie un factor activ în acest mecanism.

Prea Sfințite Episcop Epifanie,

Ca un corolar al unor strălucite studii și al unei prodigioase activități, preluați acum conducerea episcopiei Buzăului, în plină putere de muncă și de creație. Vă înscrieți astfel, numele în pleiada de ierarhi patrioți care au făcut cinste acestei multisekulare eparhii, urmînd în scaun ilustrului dumneavoastră predecesor, Înalt Prea Sfințitul Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului. Este un privilegiu și o onoare care vă obligă să fiți la înălțimea acestei tradiții, să mențineți Episcopia Buzăului pe locul de frunte pe care se situează astăzi și să duceți mai departe făclia patriotismului și a dăruirii față de neam, care a caracterizat dintotdeauna, ierarhii buzoieni ca și pe oamenii acestor meleaguri. Cu marea dumneavoastră putere de muncă, cu spiritul de abnegație și — de ce să n-o spunem — cu entuziasmul tinereții care este un atu în plus de care vă bucurați, avem certitudinea că veți adăuga la scaunul episcopal al Buzăului noi lauri și străluciri, că veți îndreptăți prin fapte marea încredere ce vi s-a acordat de către conducerea statului și conducerea Bisericii.

Vă veți desfășura activitatea în trei județe cărora li se potrivesc atît de bine emoționantele cuvinte ale președintelui Nicolae Ceaușescu — «cu un trecut glorios, cu un prezent minunat și un viitor măreț». Într-adevăr și în această parte a țării, de care se leagă atîtea amintiri scumpe neamului nostru, pulsează astăzi ritmul trepidant al construcției unei vieți noi.

Sîntem convinși că în înalta demnitate cu care ați fost investit nu veți precupeți nici un efort ca slujitorii Bisericii și credincioșii din Eparhia Buzăului să se înscrie în mod armonios în străduința tuturor locuito-

rilor de a face din aceste ținuturi o glie a prosperității și civilizației socialiste, spre binele lor și al întregii țări.

Mulțumind Domnului președinte pentru frumoasele gânduri exprimate P. S. Epifanie Norocel a rostit următoarea cuvîntare :

Prea Stimate Domnule Președinte al Departamentului Cultelor,

«Primind Decretul prezidențial de recunoaștere a alegerii mele în scaunul de episcop al Buzăului primul gând mi-l îndrept către Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, pentru a-i exprima respectuosul meu omagiu, asigurîndu-l de întreaga recunoștință și deplinul devotament cu aleasă cinstire. Totodată vă exprim și Domniei Voastre sentimentele mele de respect cu deosebite mulțumiri pentru intervenția făcută la înalta conducere de stat, în vederea emiterii Decretului și pentru osteneala pe care ați luat-o de a mă investi, în numele Domnului Președinte al Țării, cu dreptul de cirmuire a Eparhiei Buzăului, rămasă vacantă prin trecerea titularului ei, vrednicul și distinsul ierarh Dr. Antonie Plămădeală, la treapta de Mitropolit al Ardealului.

Onorați participanți la această ceremonie,

Născut în satul poetului Nicolae Labiș dintr-o familie de țărani, mi-am început formarea pentru slujirea Bisericii la Mînăstirea Rîșca, zidită de către voievodul Petru Rareș. Am continuat-o apoi la Dragomirna, bijuteria miniaturistului și mitropolitului Anastasie Crimca, iar în timpul studiilor superioare am aparținut de Mînăstirea Putna, acel altar al conștiinței naționale, unde stă de veghe Ștefan cel Mare, la mormîntul căruia nu s-a stins niciodată candela recunoștinței națiunii pentru opera lui de apărător de țară și ctitor de cultură românească. O perioadă importantă în formarea mea a fost aceea cînd am activat la Mînăstirea Neamț sub înțeleapta îndrumare și părinteasca purtare de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, ca mitropolit al Moldovei și Sucevei. M-am străduit să conjug viața monahală cu trăirea tumultoasă a întregului nostru popor care-și desfășoară activitatea pe ogoare sau în unitățile constructive și de îndrumare ale vieții culturale și spirituale. Am locuit și am activat în ultimii șase ani și jumătate în Dobrogea — străveche vatră ortodoxă de profundă rezonanță istorică — care grăiește cu dovezi certe despre existența și continuitatea neamului nostru în trecutul îndepărtat și în această perioadă am învățat că marile trăiri și realizări sînt în mijlocul poporului. Poporul este acela care creează bunurile materiale și spirituale ale națiunii noastre, poporul este acela care făurește istoria însăși, așa, cum, în repetate rînduri, sublinia magistral conducătorul țării noastre, Președintele Nicolae Ceaușescu.

Stimate Domnule Președinte al Departamentului Cultelor,

Am ascultat și am primit cu emoție Decretul prezidențial pentru recunoașterea alegerii mele ca episcop al Buzăului.

Buzăul, al cărui nume se crede că este de origine tragică¹ își datorește apariția sa ca târg, menționat în anul 1431, probabil «atît poziției sale la cotul Carpaților și la răscrucea străvechilor drumuri, cît și datorită concentrării demografice dintre bazinele inferioare ale Călmățuiului și Siretului, vizibilă în secolele X—XIII»². Mihai Viteazul făcuse din acest oraș a doua «*Bănie*» și anume Bănia de răsărit a Buzăului și Brăilei, pentru apărarea acestei margini de țară. În acest județ au activat vestiții pictori Ion Andreescu, Pîrvu Mutu, primul ca profesor în orașul de reședință, iar al doilea a pictat o ctitorie a lui Constantin Brîncoveanu din Rimnicu Sărat. Importanța economică din vechime a acestei zone a fost dovedită de monedele bizantine din secolele XI—XIII descoperite în ultima vreme pe acele locuri iar dezvoltarea actuală poate fi edificatoare prin comparația cu situația antebelică; «într-o singură zi, Buzăul realizează, în prezent, valoarea întregii producții a anului 1939»³.

Zona Brăilei cu orașul purtînd același nume, menționat încă din anul 1350, a dăruit literaturii noastre scriitori de prestigiu, iar locuitorii ei au considerat ca faptă de mare cinste să aibă acolo bustul împăratului Traian, unul din iluștrii strămoși ai neamului nostru. Brăila a fost centrul de reședință al istoricei mitropolii *Proilavia*, care a funcționat aici în secolele XV—XIX, fiind sub jurisdicția directă a Patriarhiei din Constantinopol.

În Eparhia Buzăului se află și zona Vrancei — leagănul Mioriței — devenită legendară prin spiritul de jertfă în apărarea Patriei. Fiii Vrîncioaiei au fost vrednici slujitori ai lui Ștefan cel Mare. «Regiunea dintre munții Vrancei și cotul Dunării, așa cum se exprima un cercetător, e vadul cel mare al apelor și șleaul cel mare al drumurilor care se îndreaptă de la cetatea Carpaților spre Marea Neagră»⁴. Focșanii, orașul de reședință al acestui județ, menționat pentru prima dată la anul 1574, a reprezentat puntea de legătură între cele două țări surori iar împreună cu Milcovul, păstrează amprenta puternică a evenimentelor istorice din 1859, care au dus la unirea Moldovei cu Muntenia.

Această zonă este presărată cu multe mărturii ale jertfei dăruitoare pentru apărarea Patriei. Mausoleele de la Mărășești, Mărăști și Soveja evocă permanent eroicele lupte ale ostașilor români din primul război mondial. Prin arhitectura austeră ele îndeamnă la rucologoro. Viguroasa construcție funerară de la Mărășești vrea să reprezinte peste milenii o replică a impunătorului monument triumfal din Dobrogea — documentul de naștere al poporului român — și a Columnei lui Traian de la Roma. În memoria ostașilor căzuți pentru apărarea neamului, pe o lespede de la Mărășești se găesc scrise și aceste emoționante cuvinte: «Aici doar me fericit ostașul necunoscut... Pe oasele lui se odihnește pămîntul României». La Soveja a fost zidită biserica împăcării dintre Matei Basarab și Vasile Lupu. De asemenea, în această zonă se află și casa memorială a lui Moș Ion Roată de la Cîmpuri, vestitul delegat al moșnenilor vrîn-

1. P. Papahagi, *Buzău*, în «Analele Dobrogei», IV, 1923, p. 33—44.

2. Ștefan Olteanu, *Evoluția procesului de organizare statală la est și sud de Carpați în secolele IX—XIV*, în «Studii», 1971, nr. 4, p. 763.

3. Olga Horșia, *Zona etnografică Buzău*, Ed. Sport-Turism, București, 1931, p. 6.

4. S. Mehedinți, *Vadul moldo-muntean*, în «Milcov», II, 1931, vol. I, p. 1—4.

ceni la Divanul ad-hoc al Moldovei, unde cu mare curaj a arătat voința puternică a țaranilor de a înlătura piedicile ce stăteau în calea Unirii.

Teritoriul județelor Buzău, Brăila și Vrancea cuprins de această eparhie ca toate regiunile țării, are un important trecut istoric cu înaltă trăire ortodoxă și profundă conștiință românească iar în vremea noastră a cunoscut o mare și puternică dezvoltare economico-socială. Chipul acestei părți de țară s-a schimbat total, încît acum cînd ne aflăm în cel de al 35-lea an de la proclamarea Republicii noastre, pretutindeni se înțîlnește noul cu frumosul.

În «scaunul Sfintei mari Biserici a Buzăului» cum era pomenită în anul 1544 Episcopia Buzăului, s-au succedat personalități ce au fost adevărați slujitori ai Bisericii, dar și oameni pătrunși de cele mai curate simțăminte patriotice, în care a clocotit dorul de a fi de folos fraților români. Strădaniile acestora s-au manifestat în multe chipuri, nelipsind cel al cuvîntului scris și tipărit pentru luminare și întărire creștinească și românească. În tiparnița Episcopiei Buzăului au văzut lumina multe cărți ziditoare de suflet, iar unii ierarhi ca Dionisie Romano ș.a. s-au ostentit să tipărească foi și reviste bisericești, înscriindu-se printre cele dintîi în literatura gazetărească bisericească.

Prea Stimate Doamne Președinte,

România Socialistă a fost de la început tribună a păcii și a militat pentru realizarea unui climat de înțelegere între popoare. În vremea noastră cînd omenirea este amenințată la tot pasul de confruntare, cînd în unele zone ale lumii persistă sau apar noi stări conflictuale, România promovează soluționarea diferendelor dintre state și a tuturor problemelor internaționale litigioase exclusiv pe cale politică și prin tratative, deci numai pe cale pașnică, «ca una din modalitățile cele mai certe de consolidare a înțelegerii și conlucrării, de înlăturare a tensiunii, de întărire a independenței și suveranității fiecărei națiuni, a fiecărui popor de a trăi liber, de sine stătător, de a se dezvolta corespunzător intereselor și aspirațiilor sale fundamentale, fără nici un amestec din afară.

Biserica Ortodoxă Română care de-a lungul veacurilor a fost legată permanent de popor slujind aspirațiilor sale de mai bine, sprijină, împreună cu celelalte culte, aceste înalte năzuințe și principii umanitare promovate de țara noastră pe arena internațională și participă activ la efortul general al poporului nostru pentru un viitor fericit, la lucrarea de răspundere a păcii, respect reciproc și colaborare cu toate națiunile lumii. Un exemplu concludent în această privință l-a constituit conferința pentru pace convocată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, ce s-a ținut în luna noiembrie 1981 la Institutul Teologic din București, la care au participat toate cultele din țara noastră și mulți oaspeți de peste hotare. În prezent ierarhii și ceilalți slujitori ai Bisericii noastre își exprimă deplina adeziune la conținutul Apelului poporului român adresat sesiunii speciale a O.N.U. consacrate dezarmării.

Distinși participanți la această solemnitate,

Fostul Episcop al Buzăului, din secolul trecut, Dionisie Romano, afirma : «Nimic nu este mai trebuincios omului decât unirea» și îndemna ca «pentru iubirea de pace să dovedim că nu cunoaștem înșelăciunea»⁵. De aceea în zilele noastre, când se depun eforturi comune pentru apărarea păcii, din convingerea credinței mele care-mi poruncește să fiu «făcător de pace», să trăiesc «în pace cu toți oamenii», deoarece altfel nu pot să devin părtaș al Împărăției lui Dumnezeu, din conștiința patriotică, care îmi spune că numai în timp de pace se pot înfăptui lucruri cu adevărat mărețe și piine de strălucire, mă voi strădui să fiu un luptător și un ferm apărător al păcii, iar în postul pe care urmează să-l ocup, voi contribui cu fapta, cu cuvântul și cu scrisul la realizarea acestui deziderat vital al omenirii, voi stărui ca slujitorii și credincioșii eparhiei să urmeze cu statornicie îndemnul pentru apărarea păcii.

Domnule Președinte al Departamentului Cultelor,

Urmează să-mi preiau misiunea la Eparhia Buzăului cu încrederea că activitatea marilor mei înaintași, a marilor luptători pentru cauza dreaptă a poporului, împreună cu istoria acestor minunate plaiuri pline de atmosfera credinței și patriotismului luminat îmi vor fi călăuză permanentă. Sint convins că voi avea, ca întotdeauna, îndrumarea părintească și neprețuitul sprijin al Prea Fericitului Patriarh Iustin. De asemenea, nădăjduiesc că voi avea ajutorul frățesc al tuturor membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Am toată convingerea că îmi vor acorda sprijinul necesar și autoritățile de stat locale.

În acest moment solemn, vă rog respectuos, Domnule Președinte, să transmiteți Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, asigurarea că îmi voi face cu toată râvna datoria mea de episcop și de cetățean. Vă mulțumesc încă o dată Domniei Voastre și colaboratorilor pentru tot sprijinul pe care ați binevoit a mi-l acorda pînă acum și vă rog ca în continuare să mă ajutați în activitatea mea cu aceeași largă înțelegere. Vă asigur că nu voi dezice încrederea pe care ați avut-o față de mine.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Consider o ocazie fericită pentru mine că primirea Decretului prezidențial de recunoaștere a alegerii pentru această nouă și înaltă misiune coincide cu o importantă sărbătoare a Bisericii noastre și anume aniversarea a cinci ani de la întronizarea Prea Fericirii Voastre ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. De aceea, cu acest prilej, cu smerenie vă rog să-mi îngăduiți a vă exprima respectuosul meu omagiu și cele mai alese urări de sănătate și noi înfăptuiri și totodată să primiți adîncă și fiasca mulțumire pentru osteneala de a fi participat astăzi la învestirea mea ca episcop al Eparhiei Buzăului, încredințîndu-vă de sinceră și devotată colaborare. Mulțumesc din inimă Înalt Prea Sfințiților mitropoliți

5. Dionisie Romano, *Vrei să fii înțelept ?*, Ediția îngrijită de Onisifor Ghibu, București, 1916, p. 204—205.

și celorlalți înalți ierarhi aflați aici. Sint recunoscător Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim Nica pentru dragostea arătată în timpul activității mele la Tomis și Prea Sfințitului Eftimie Luca, Episcopul Romanului și Hușilor, care a condus cu deosebit tact și competență activitatea Eparhiei Buzăului de la vacantare și pînă în prezent. Adresez alese mulțumiri Domnilor reprezentanți ai autorităților locale de stat, reprezentanților celorlalte culte din țara noastră, precum și Domnilor inspectori ai Departamentului Cultelor din județele Buzău, Brăila și Vrancea prezenți la această solemnitate. De asemenea, mulțumesc călduros participanților de la Centrul eparhial Buzău care sint de față, în frunte cu Părintele Vicar Teofil Dumitrescu.

În noua mea misiune mă voi strădui să urmez, pe cît îmi va fi cu putință, exemplul înaintașilor mei de la această istorică episcopie. Voi activa pentru apărarea păcii, înălțarea și prosperitatea scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România, pentru binele și prestigiul Bisericii Ortodoxe Române.

Vă mulțumesc încă o dată tuturor pentru bunăvoința de a cinsti cu prezența această solemnitate».

*
* * *

P. S. Episcop Epifanie Norocel, s-a născut la 14 decembrie 1932, în comuna Mălini, județul Suceava, din părinți țărani agricultori, Dumitru și Victoria.

Școala elementară a urmat-o în comuna natală. Din anul 1948 pînă în anul 1950 a fost frate la Mînăstirea Rîșca. Între anii 1951—1956, a urmat cursurile Seminarului teologic de la Mînăstirea Neamț (4 ani) și la Curtea de Argeș (un an).

În perioada anilor de Seminar, în ziua de 14 aprilie 1953, la Mînăstirea Neamț, a îmbrăcat haina monahală schimbîndu-i-se numele din Gavril în Epifanie, iar la 25 mai același an, a fost hirotonit Ierodiacon de către Mitropolitul Sebastian al Moldovei și Sucevei. Din 1956 pînă în 1957 a funcționat ca profesor la Școala monahală din Mînăstirea Dragomirna. În anul 1957 și-a început studiile universitare la Institutul teologic din București. În ianuarie 1959, în urma propunerii Consiliului profesoral și cu aprobarea Patriarhului Justinian a fost trimis pentru continuarea studiilor teologice, la Academia teologică din Sofia — Bulgaria, unde își ia licența în teologie în luna iulie 1961. În luna septembrie același an, a susținut la Institutul teologic din București un examen de echivalare a studiilor urmate în Bulgaria, după care a dat examenul de admitere la cursurile de doctorat din cadrul aceluiași Institut. Primul an de doctorat (1961—1962), l-a urmat la București. Din luna noiembrie 1962, a fost trimis de către Patriarhia Română pentru continuarea studiilor, ca aspirant, la Academia teologică din Moscova-Zagorsk, de unde s-a întors în luna iunie 1964, după care a fost repartizat la Mînăstirea Putna ca slujitor la biserică, iar cînd era nevoie îndeplinea și ascultarea de ghid.

La 1 martie 1965, a fost numit de către Mitropolia Moldovei și Sucevei profesor la Seminarul teologic din Mînăstirea Neamț.

La 1 ianuarie 1967 a fost hirotonit ieromonah, în catedrala mitropolitană din Iași, de către I. P. S. Mitropolit Dr. Iustin al Moldovei și Sucevei. Cu aceeași dată a fost numit director al Seminarului teologic din Mînăstirea Neamț, funcție pe care a deținut-o pînă la 1 ianuarie 1971, cînd a fost numit stareț al Mînăstirii Neamț, rămînînd în continuare la Seminar și ca profesor pînă la 29 iunie 1971 (încheierea anului școlar).

În anul 1968 Sfânta Mitropolie a Moldovei și Sucevei i-a acordat rangul de protosinghel, fiind hirotonit, în același an, la hramul Mînăstirii (Înălțarea Domnului), iar la 1 ianuarie 1971, cu aprobarea Sfîntului Sinod, i s-a acordat rangul de arhimandrit, fiind hirotonit de I. P. S. Mitropolit Dr. Iustin, în catedrala mitropolitană din Iași.

Tot în această perioadă, între anii 1966—1968 și-a continuat studiile de doctorat în teologie la Institutul teologic din București, iar în luna martie 1970 a susținut examenul aprofundat de admisibilitate pentru absolvirea acestor cursuri.

De la începerea studiilor teologice și pînă la alegerea sa ca Episcop-Vicar, Prea Sfințitul Epifanie Norocei a publicat mai multe studii, articole și recenzii, dintre care amintim :

Organizarea Bisericii în secolul V în urma hotărîrilor Sinodului de la Calcedon, în revista «Glasul Bisericii», nr. 3—4, 1962, p. 307—317; *Mitropolitul Andrei Șaguna*, în revista «Jurnal Moskovskoi Patriarhii», Moscova, 1963; *Relațiile bisericești româno-ruse în secolele XIV—XVIII*, idem, Moscova, nr. 5, 1964; *Biserica Armeană*, în revista «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 7—8, 1965, p. 374—390; *Glasul Bisericii Ortodoxe Sîrbe*, același an și același număr, p. 439—442; *Patriarhia Bulgară de Tîrnovo între anii 1235—1393*, în revista «Studii Teologice», nr. 3—4, 1966, p. 146—159; *Sf. Eltimie, ultimul patriarh de Tîrnovo și legăturile lui cu Biserica românească*, în revista «Biserica Ortodoxă Română», nr. 5—6, 1966, p. 552—573; *Relațiile bisericești și culturale între Bisericile Ortodoxă Română și Bulgară în secolul al XIX-lea*, idem, nr. 9—10, 1967, p. 1004—1016; *Mormintele din biserica Mînăstirii Putna*, idem, nr. 7—8, 1966, p. 574—582; *Mitropolitul Veniamin Costache și Tipografia din Iași*, idem, nr. 1—2, 1967, p. 71—79; *Istoricul Bisericii: Georgiene și relațiile ei cu Biserica Românească*, idem, nr. 9—10, 1967, p. 577—592; *Ioan Cucuzel reformatorul cîntării ortodoxe*, idem, nr. 10—12, 1969, p. 683—685; *Un precursor anonim al picturii Renașterii*, recenzie, în aceeași revistă, nr. 10—12, 1969, p. 691—693; *O Psaltire românească în Muzeul Istoric din Moscova*, în revista «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 7—8, p. 508—509; *Liturghia Armeană*, de Dr. Nicolae, Episcop de Macariopolschi, recenzie, idem, nr. 7—8, 1971, p. 522—525; *1600 de ani de la moartea martirică a Sfîntului Sava Gotul*, idem, nr. 3—4, 1971, p. 146—158; *Manuscrisele slavo-române ale vechii Biserici Sinodale din Moscova*, de Radu Constantinescu, idem, nr. 3—4, 1972, p. 255—257; *Egalitatea oamenilor în concepția Sf. Vasile cel Mare*, în revista «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 5—6, 1972, p. 355—366; *Mormîntul domnesc din Mînăstirtea Neamț*, de Dumitru Constantinescu, recenzie, în aceeași revistă, nr. 5—6, 1972, p. 456—458; *Irenicon*, tome XLIV, nr. 4, *Monastère Bénédictin* (Chevetogne, Belgique, 1971, p. 445—608, recenzie, în revista «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 7—8, 1972, p. 830—831; *Tiparnița bucu-reșteană în secolul al XVI-lea*, recenzie, idem, nr. 9—12, 1972, p. 830—831; *Despre localizarea Vicinei*, recenzie, idem, ibidem, p. 835—836; *Vecernie la Neamț* (prezentare sumară a istoricului Mînăstirii Neamț), în «Tribuna României», 1973, 1 noiembrie, p. 16; *Pagini inedite din jurnalul lui Gala Galaction II*, de Teodor Virgolic, recenzie, în revista «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 7—8, 1973, p. 559—560; *Grigore Țambac și Mînăstirea Neamț*, recenzie, idem, ibidem, p. 560—561; *Creștinismul la români după Dimitrie Cantemir*, idem, nr. 9—10, 1973, p. 618—625; *Mînăstirea Neamț* (prezentare sumară a istoricului ei), în «Telegraful Român» din 15 ianuarie 1975, nr. 3—4, p. 2 și 4; *Vizita Prea Fericitului Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, făcută Bisericii Ruse între 9 și 16 iunie 1975*, reportaj, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 7—8, 1975, p. 819—844; *Idem*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 5—8, 1975, p. 578—585.

Pentru deosebita activitate cultural-bisericască și obștească, slava Sfintei noastre Biserici și propășirea scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România, P. S. Episcop-vicar Epifanie Norocel a fost distins în anul 1968 cu medalia «A XX-a aniversare a întronizării Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian». În anul 1972, la Centrul Mitropolitan din Iași, în cadrul solemn, i s-a înmănat medalia «25 ANI DE LA PROCLAMAREA REPUBLICII», iar în august 1974, medalia «30 ANI DE LA ELIBERAREA ROMÂNIEI DE SUB DOMINAȚIA FASCISTĂ».

Din anul 1971 și până în 1975, a fost deputatul Circumscripției 57 din comuna Vinători, județul Neamț.

Între anii 1966—1974, P. S. Sa a făcut diferite excursii de studii în Cehoslovacia, R. D. Germană, Italia, Iugoslavia și Ungaria.

În anul 1975 a făcut parte din delegația Bisericii Ortodoxe Române condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh JUSTINIAN, care a vizitat Biserica Ortodoxă Rusă, între 9—16 iunie 1975.

În ziua de 16 octombrie 1975, P. S. Sa a fost ales de către Sf. Sinod, în unanimitate, în postul de episcop-vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, cu titlul de «Tomitanul», stabilindu-i-se reședința în orașul Constanța.

În ziua de 30 octombrie, același an, la Departamentul Cultelor, i s-a înmănat decretul prezidențial de recunoaștere, nr. 234 din 27 octombrie, în prezența membrilor Sf. Sinod, în frunte cu Patriarhul Justinian.

În ziua de 9 noiembrie a fost hirotonit arhiereu, în catedrala din Constanța, în cadrul festivităților consacrate ridicării Episcopiei Dunării de Jos la rangul de arhiepiscopie cu titulatura de «Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos».

De la această dată până în prezent P. S. Episcop-vicar Epifanie Tomitanul a desfășurat, în cuprinsul acestei istorice eparhii, o rodnică activitate pastorală, gospodărească și culturală, alături de I. P. S. Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos.

Conform îndrumărilor date de Sf. Sinod, P. S. Sa s-a axat îndeosebi asupra activității misionare, oficiind slujbe, ținând cuvântări și predici, făcând vizite la parohii, la care s-au dat îndrumările necesare pe această linie și participând la ședințele cu caracter misionar ce s-au ținut la protoierii sau la parohii în cadrul vecerniilor.

Din punct de vedere publicistic, P. S. Sa și-a concentrat atenția îndeosebi asupra trecutului istoric al Dobrogei în general și a vechimii creștinismului în special, preocupări concretizate în următoarele studii și articole :

Dobrogea — pământ străbun și vatră creștină, în «Telegraful Român», nr. 7—8 din 15 februarie 1979, p. 1—2; *Continuitatea românească și creștină — noi contribuții*, în revista «Glasul Bisericii», anul XXXVIII (1979), nr. 3—4, p. 320—338; *Tropaeum Traiani*, în «Telegraful Român», nr. 11—12 din 15 martie 1979, p. 1—2; *Învățătura Sfântului Vasile cel Mare pentru folosirea bunurilor materiale*, în revista «Glasul Bisericii», anul XXXVII (1979), nr. 5—6, p. 469—478; *Viața bisericască la Tomis în secolele IV—VI*, idem, 1979, nr. 7—8, p. 807—823; *Scythia Minor — străveche vatră de viață monahală*, în «Telegraful Român», nr. 27—28 din 15 iulie 1979, p. 3; *Noi elemente creștine descoperite în județul Constanța*, în «Telegraful Român», nr. 29—30, din 1 august 1979, p. 3; *Monumentul triumfal din Dobrogea — document al nașterii poporului român*, în revista «Glasul Bisericii», anul XXXVIII (1979), nr. 9—10, p. 983—993; *Dobrogea — vatră a ortodoxiei românești*, în «Telegraful Român», nr. 35—36 din 15 septembrie 1979, p. 3; *Sfântul Apostol Andrei în tradiția românilor — mărturie a vechimii creștinismului și a continuității noastre pe aceste meleaguri*, în revista «Glasul Bisericii», anul XXXVIII (1979), nr. 11—12, p. 1157—1174; *Vetre dobrogene de spiritualitate ortodoxă și de simțire românească*, în «Telegraful Român», nr. 45—46 din 1,

decembrie 1979, p. 3—4; *Bazilicile din Tomis*, în vol. «De la Dunăre la Mare. Mărturii și monumente de artă creștină», Galați, 1979, p. 84—89; *Noi sigilii descoperite în Dobrogea* (I), în revista «Glasul Bisericii», anul XXXIX (1980), nr. 3—5, p. 253—259; *În Dobrogea, de Stintele Pașii*, în «Telegraful Român», nr. 13—16 din 1 și 15 aprilie 1980, p. 5; *A cincă bazilică creștină descoperită la Tomis*, idem, nr. 25—26 din 1 iulie 1980, p. 4; *Vestigii arheologice la Tomis*, idem, nr. 29—32 din 1 și 15 august 1980, p. 7; *Edificiul roman cu mozaic din Constanța*, idem, nr. 37—40 din 1 și 15 octombrie 1980, p. 4; *Nilon Bălășescu*, idem, nr. 41—42 din 1 noiembrie 1980, p. 1; *Datini de Crăciun în Dobrogea*, idem, nr. 47—48/1980, și 1—2/1981 din 15 decembrie 1980 și 1 ianuarie 1981, p. 4; *Cripta unei bazilici creștine descoperită la Tomis*, idem, nr. 5—6 din 1 februarie 1981, p. 3; *Starețul Visarion*, idem, nr. 9—10, din 1 martie 1981, p. 3; *Crucea și Învierea în vechi inscripții creștine din Dobrogea*, idem, nr. 15—18 din 15 aprilie și 1 mai 1981, p. 4, 7; *Unitatea și continuitatea strămoșească și creștină în Dobrogea* în «Îndrumătorul pastoral» al Arhiepiscopiei Bucureștilor, 1981, p. 185—192; *Chipul și numele Maicii Domnului însemnate pe obiecte și inscripții vechi creștine descoperite în Dobrogea*, în «Telegraful Român», nr. 23—24 din 1 septembrie 1981, p. 1, 4; *Un deceniu de la descoperirea martirionului și bazilicii din Niculițel*, idem, nr. 35—38 din 15 septembrie 1981, p. 3; *Figuri luminoase de slujitori bisericești din secolul al XIX-lea luptători pentru cultura și unitatea neamului*, în vol. «Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos în trecut și astăzi», Galați, 1981, p. 127—143; *Vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române în Iugoslavia* (în colaborare), în «Telegraful Român», nr. 39—40 din 15 octombrie 1981, p. 1—2; *Nașterea Domnului în inscripții vechi descoperite în Dobrogea*, idem, nr. 47—48/1981 și nr. 1—3/1982, p. 2.

În ceea ce privește activitatea externă pe linie bisericească a P. S. Sale, se menționează următoarele participări :

Între 9 octombrie — 8 noiembrie 1976, cu prilejul petrecerii concediului legal de odihnă la Lucarno în Elveția, unde a fost invitat, a făcut vizite la următoarele parohii și comunități române, precum și în diferite orașe din : Austria (Viena), R. F. Germania (Frankfurt, Offenbach, Baden-Baden, Köln, Bonn și Heidelberg), în Elveția (Geneva, Bossey, Zürich, Lucarno, Berna, Basel, Lugano, Ascona), în Italia (Milano, Certeza di Favio), în Iugoslavia (Belgrad).

Între 6—10 iunie 1977 a făcut parte din delegația cultelor din România, condusă de I. P. S. Nicolae Corneanu, mitropolitul Banatului, care a participat la Conferința mondială a religiilor ce a avut loc la Moscova cu tema : «Oamenii de religie pentru pace trainică, dezarmare și dreptate în relațiile dintre popoare». Aici, luînd cuvîntul în grupa a II-a de lucru, a prezentat poziția Bisericii Ortodoxe Române precum și a țării noastre în problema dezarmării și a instaurării unei păci trainice în lume.

Între 7—19 septembrie 1977, a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la subcomisia Conferinței Creștine pentru Pace, care a avut loc la Berna (Elveția), unde luînd cuvîntul de două ori a prezentat poziția României și a Bisericii noastre în legătură cu lichidarea conflictelor și întronizarea unei păci drepte și durabile în Orientul Mijlociu.

Între 10—12 mai 1978, a făcut parte din delegația Bisericii Ortodoxe Române condusă de I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, care a participat la festivitățile Bisericii Ortodoxe Bulgare, ce au avut loc la Sofia cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la reînființarea patriarhatului bulgar.

Între 21—28 iunie 1978, a făcut parte din delegația Cultelor din România, condusă de I. P. S. Nicolae Corneanu, mitropolitul Banatului, care a participat la cea de a V-a Adunare Generală a C.C.P. de la Praga.

Între 26—28 noiembrie 1979, a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la lucrările Comisiei speciale a Conferinței Creștine pentru Pace, care au avut loc la Erevan Ecimiadzîn în Armenia, cu tema: «Orientul Mijlociu — problemele și speranțele legate de el în perspectivă creștină».

Între 9—14 septembrie 1980, a făcut parte din delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de I.P.S. Teofil Herineanu, arhiepiscopul Clujului, care a participat la Adunarea generală regională europeană a Alianței reformate mondiale, ce a avut loc la Brașov, cu tema: «Eu voi fi Dumnezeuul tău și voi veți fi poporul Meu».

Între 1—8 octombrie 1981, a făcut parte din delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, care la invitația Sanctității Sale Patriarhul Gherman, a vizitat Biserica Ortodoxă Sîrbă.

Între 8—12 martie 1982, a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la lucrările Comisiei speciale a Conferinței Creștine pentru Pace, care a avut loc la Ecimiadzîn (Armenia Sovietică), cu tema: «Soluționarea problemei palestiniene, problemă cheie privind pacea Orientului Apropiat».

Între 8—12 iunie 1982 a făcut parte din delegația Bisericilor din România condusă de I.P.S. Dr. Antonie, mitropolitul Ardealului, care a participat la Conferința pregătitoare ce a avut loc la Budapesta în vederea celei de a VI-a Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Vancouver (Canada) în anul 1983.

Lînd cuvîntul în cadrul acestei Conferințe pregătitoare, P. S. Episcop Epifanie remarcă printre altele: Tema «*Iisus Hristos — viața lumii*» propusă pentru Adunarea Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Vancouver, vizează marea problemă a supraviețuirii, precum și măsurile ce trebuiesc luate pentru a salva continuitatea vieții pe pămînt. Așadar, această temă se impune a fi tratată cu înaltă responsabilitate morală și respect pentru demnitatea persoanei omenești».

Referindu-se la cea mai arzătoare problemă a lumii de azi, Pacea, P. S. Sa spune: «Nu trebuie să uităm că instaurarea unei păci echitabile și durabile între oameni și popoare se poate realiza, prin lichidarea conflictelor din lume numai prin tratative, deci pe cale pașnică, prin reducerea bugetelor militare și alocarea lor pentru cei subdezvoltați, prin oprirea amplasării rachetelor în Europa și retragerea celor existente.

Avem nădejdea că loși reprezentanții Bisericilor, care se vor întîlni anul viitor la Vancouver, își vor aduce contribuția necesară la rezolvarea problemelor ce frământă omenirea contemporană, luînd atitudine cu argumente teologice și străduindu-se să convingă Națiunile Unite, statele și guvernele să depună eforturi pentru salvarea vieții tuturor oamenilor, iar acestea să fie determinate să intervină hotărît la marile puteri pentru evitarea unei catastrofe mondiale».

Inscăunarea Prea Sfințitului Epifanie Norocel ca Episcop al Buzăului a avut loc duminică, 4 iulie 1982, în catedrala Episcopală.

Sfînta Liturghie a fost săvîrșită de I. P. S. Arhiepiscop Antim al Tomisului și Lunării de Jos, P. S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor și P. S. Episcop-Vicar Român Ialomîțeanul, în fruntea unui mare sobor de preoți și diaconi compus din: Pr. Octavian Pope-cu, Vicar Administrativ al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Pr. Părvu Constantin, Vicar-Consilier patriarhal, P. C. Pr. Dumitru Soare, Consilier patriarhal, P. C. Pr. Guzu Vasile — slujitor la Catedrala episcopală, Arhidiacon Evghenie Dascălu de la Catedrala patriarhală, P. C. Arhid. Ioan Bănățeanu, secretarul Cabinetului Pa-

triarhal, P. C. Prof. Arhid. Ioan Ivan de la M-rea Neamț, P. C. Arhid. Laurențiu Movileanu, de la Catedrala patriarhală, P. C. Diac. Marin Munteanu de la Catedrala Arhiepiscopiei din Galați, Arhid. Mihalache Tudor și Arhid. Gabriel Sibiescu, ambii de la Catedrala Episcopală din Buzău.

La orele 9,00, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, însoțit de noul episcop Epifanie Norocel, a intrat în catedrala episcopală în acordurile Imnului Patriarhal. La slujba solemnă au asistat: P. S. Episcop-Vicar Pimen Suceveanul, delegat al I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, P. S. Episcop-Vicar Adrian Botoșăneanul, conducătorul Arhiepiscopiei pentru Europa Centrală și Occidentală, P. S. Arhiepiscop-Vicar Gherasim Piteșteanul al Episcopiei Rîmnîcului și Argeșului și P. S. Gherasim Hunedoreanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Aradului.

De asemenea, au mai fost invitați: Diac. P. I. David, conferențiar la Institutul Teologic din București, P. C. Pr. Mihai Vizitiu, directorul Seminarului Teologic Neamț, P. C. Arhim. Efrem, starețul Mănăstirii Neamț, P. C. Arhim. Victorin Oanele, starețul Mănăstirii Sihăstria, P. C. Protos. Ciprian Zaharia, starețul Mănăstirii Bistrița de la Piatra Neamț, P. C. Arhim. Calinic Argatu, starețul Mănăstirii Cernica și membri ai familiei din comuna Mălini.

De la Centrul Eparhial Galați au luat parte: P. C. Vicar Arhim. Ieronim Motoc, P. C. Consilier cultural Igor Jechiu, P. C. Inspector Eparhial Dumitru Găureanu, P. C. Protopop Dumitru Stănoi, P. C. Pr. Nicolae Cănanău, parohul Catedralei din Constanța, P. C. Pr. Constantin Lambriău, P. C. Pr. Radu Datcu și P. C. Pr. Picu Vlarel de la parohia 23 August.

Din partea altor culte au participat Eminentă Sa Iacob Mehmed — șeful cultului musulman din România, P. C. Arhim. Dr. Zareh Baronian — Vicar Administrativ al Arhiepiscopiei Armene, P. C. Pr. Ion Ciuraru — parohul parohiei Catolice din Buzău și reprezentantul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București.

De asemenea au mai luat parte invitați din partea Administrației Patriarhale, P. C. Consilier Arhim. Irineu Cheorbeja, P. C. Consilier Bădescu Constantin, P. C. Pr. Ilie Georgescu, P. C. Arhim. Chesarie Gheorghescu, preoți din orașul Buzău și un mare număr de credincioși din municipiul Buzău și împrejurimi.

Din partea Departamentului Cultelor au participat: Dl. Director Ion Popescu, Dl. Director Eugen Munteanu, etc.

Din partea autorităților locale au fost prezenți Dl. Vasile Radu, Secretarul Consiliului popular județean Buzău, Dl. Vasile Tănase, Secretar al Consiliului popular municipal Buzău, Dl. Crîntea Vasile, Secretarul Consiliului popular județean Vrancea etc.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, P. S. Episcop-vicar Roman Ialomțeanul, a dat citire următoarei Gramate de înscăunare a P. S. Episcop Epifanie Norocel.

IUSTIN

Din mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Prea iubitului cler și tuturor dreptcredincioșilor creștini din de Dumnezeu păzita Episcopie a Buzăului, precum și tuturor ascultătorilor și cititorilor acestei patriarhicești gramate, har și pace de la Dumnezeu, Părintele nostru cel din ceruri, iar de la Noi binecuvîntare arhipăstorească.

Se cuvine să facem cunoscut tuturor că Domnul și Mntuitorul nostru Iisus Hristos a aezat în Sfnta Sa Biserică scaune și vrednicii mici și mari și prin trimțterea din ceruri în chipul limbilor de foc a Prea Sfntului și de viață făcătorului Duh, peste Sfinții Săi Ucenici și Apostoli, i-a întărit pe aceștia întru propovăduirea cuvntului Evangheliei Sale, iar prin punerea miinilor, într-o neîntreruptă înlănțuire de la Sfinții Apostoli și pînă astăzi, pe toți slujitorii Bisericii îi face vrednici de a fi părtași darurilor sale de multe feluri.

Ca smerit slujitor al lui Hristos, în vrednicia de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, cunoscînd că a rămas vacant scaunul de Episcop al Buzăului și îndemnați fiind Noi de îndatorrea ce avem de a nu lăsa această Episcopie lipsită de canonicescul ei cirmuitor, pe temeiul art. 30, lit. «g» și 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, am convocat cu adresa noastră nr. 3949 din 9 aprilie 1982, COLEGIUL ELECTORAL BISERICESC pentru alegerea noului Episcop al Buzăului în ziua de 25 aprilie 1982, orele 10,00 în sala sinodală a Palatului Patriarhal din București.

Acest Colegiu, după săvîrșirea slujbei religioase în Paraclisul Sfintei Patriarhii, a ales în scaunul vacant pe Prea Sfințitul Episcop-Vicar EPIFANIE TOMITANUL al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, care s-a arătat vrednic de această chemare prin statornicia sa întru dreapta credință, prin lucrarea sa rodnică și fără preget, în slujba Bisericii Ortodoxe Române mai înlta ca ieromonah, apoi ca profesor și director al Seminarului Teologic din Neamț, stareț al Mînăstirii Neamț și Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, dînd în îndeplinirea tuturor însărcinărilor și vredniciilor la care a fost chemat, dovezi de neclintită ascultare față de rînduielile bisericești și de supunere desăvîrșită față de legile Patriei noastre, Republica Socialistă România.

Sfntul Sinod, potrivit dispozițiunilor art. 10, 130 și 131 din Statutul pentru Organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, făcînd examinarea și cercetarea canonică a alegerii noului Episcop de către Colegiul Electoral Bisericesc, în ședința sa de lucru din 26 aprilie 1982, a constatat că alegerea P. S. Epifanie Norocel în scaunul vacant de Episcop al Buzăului s-a făcut cu păzirea normelor legale și canonice.

În urma mijlocirii Sf. Sinod și la recomandarea Departamentului Cultelor Prea Sfințitul Episcop-vicar EPIFANIE NOROCEL a fost recunoscut în funcția de Episcop al Buzăului, prin Decret Prezidențial nr. 163 din 8 iunie 1982.

În ziua de 19 iunie a avut loc la Departamentul Cultelor solemnitatea comunicării și înmînării de către Domnul ION ROȘIANU, Președintele Departamentului Cultelor a Decretului Prezidențial pentru recunoașterea în funcție a noului ales, de față fiind Noi, membri ai Sfntului Sinod, reprezentanți ai celorlalte culte religioase, funcționari superiori ai Departamentului Cultelor și alți invitați.

Iar astăzi, 4 iulie 1982, în catedrala Sfintei Episcopii a Buzăului, după rînduielile și datinile bisericești, Noi, Iustin, în calitate de Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, înmînăm Prea Sfințitului Episcop Epifanie cirja arhiepăstorească și îl instalăm în scaunul de Episcop al Episcopiei Buzăului.

Pe temeiul celor arătate mai sus, al sfințelor canoane, și al prevederilor cuprinse în art. 131 din Statutul pentru Organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Noi emitem această GRAMATĂ PATRIARHICEASCĂ și dăm alesului Episcop, Prea Sfințitului Episcop Epifanie Norocel, împuternicirea canonică de păstorie ca episcop al de Dumnezeu-păzitei Episcopii a Buzăului, cu toate orașele și satele care țin

astăzi și vor ține și în viitor de această Sfință Episcopie, drept mărturie că Prea Sfinția Sa dobândind jurisdicția de Episcop are darul și puterea de a așeza, după rînduiele Sfintei Noastre Biserici drept-măritoare de Răsărit și după legile Țării : citeji, cîntăreli, ipodiaconi, diaconi, preoți și protopopi la toate bisericile din Episcopia Prea Sfinției Sale, stareți și egumeni la mînăstiri și schituri, și de a face toate cite i se cuvin ca Ierarh, spre zidirea duhovnicească a turmei sale.

Din partea-i așteptăm cinstire și ascultare către autoritatea bisericească, și, în-deosebi, către Sfîntul Sinod al Sfintei Biserici Ortodoxe Române, precum și lucrare neobosită, înțelepciune părintească, dragoste către clerul și dreptcredincioșii creștini de sub cîrmuirea sa, făcîndu-se tuturor călăuză întru păstrarea neștirbită a dreptei credințe și a datinilor Bisericii noastre străbune.

Așadar, tuturor celor din cinul preoțesc și călugăresc, precum și tuturor drept-credincioșilor din de Dumnezeu Păzita Episcopie a Buzăului le recomandăm cu căldură și dragoste pe Prea Sfinția Sa EPIFANIE NOROCEL, drept Chiriarh iubit al lor, povățuindu-i să-l cinstească, plecîndu-i-se cu toată voia și arătîndu-i în toate împrejurările supunere și ascultare, întru îndeplinirea îndatoririlor lor de buni fii ai Bisericii, de cetățeni devotați ai Patriei noastre.

Cunoscînd dragostea și însuflețirea cu care slujitorii și credincioșii Bisericii noastre din Episcopia Buzăului: au întîmpinat totdeauna cuvîntul Nostru și al Ierarhilor lor, fi îndemnăm pe toți cu părintească povață, ca sub cîrmuirea noului arhipăstor să pastreze și să întărească unitatea dreptei noastre credințe, viețuind în pace și bună înțelegere ca fii adevărați ce cred cu satornicie «intr-una, sfință, sobornicească și apostolească Biserică».

Și astfel, cu un cuget și cu o inimă să preamărim pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită, Amin.

S-a întocmit această Gramată Patriarhicească în reședința Noastră Patriarhală din București la 3 iulie, anul mîntuirii una mie nouă sute optzeci și doi.

† IUSTIN

MITROPOLITUL UNGRO-VLAHIEI ȘI PATRIARHUL
BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Apoi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a înmînat P. S. Episcop Epifanie Gramata și cîrja de Episcop al Eparhiei Buzăului.

Cu acest prilej, Prea Fericitul Părinte Patriarh a rostit următoarea cuvîntare :

*«Mult stimați reprezentanți ai Conducerii de Stat,
Distinși reprezentanți ai autorităților locale,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți membri ai Sf. Sinod,
Stimați invitați și iubiți credincioși,
Poposim astăzi pe meleagurile Buzăului în această Catedrală episcopală istorică pentru a îndeplini îndătinata rînduială canonică a înscăunării noului episcop al Episcopiei Buzăului în persoana Prea Sfințitului Episcop Epifanie.*

După cum se știe de la 10 ianuarie 1982 scaunul de Episcop al Eparhiei a devenit vacant în urma alegerii Prea Sfințitului Episcop Antonie Plămădeală ca Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului.

În acest moment se cade să aducem un gînd de pioasă aducere aminte fericitului întru adormire Episcop Antim Angelescu, care a păs-

torit 35 de ani această Eparhie, iar Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Antonie Plămădeală care a slujit cu vrednicie această Episcopie, vreme de 2 ani, care fiind în străinătate, nu poate să fie azi cu noi, să-i aducem un cuvânt de mulțumire pentru tot ce a făcut pe meleagurile Buzăului. Acum, pentru ca istoricul scaun al Eparhiei Buzăului să nu rămână lungă vreme fără cîrmuitor, Colegiul Electoral Bisericesc, la 25 aprilie 1982, a ales prin votul membrilor săi ca Episcop al Buzăului pe Prea Sfințitul Episcop-vicar Epifanie Norocel de la Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos. Alegerea noului Episcop al Buzăului a fost recunoscută prin Decret prezidențial semnat de Președintele Țării noastre Domnul Nicolae Ceaușescu. Acest Decret a fost înmînat Prea Sfințitului Epifanie la 19 iunie de Domnul Ion Roșianu — Președintele Departamentului Cultelor, iar noi astăzi iubiții mei, după rînduiala bisericească, i-am înmînat Gramata Patriarhală și i-am dat cîrja arhipăstorească așezîndu-l în scaunul de Episcop al Buzăului.

Prea distinși ascultători,

Festivitatea bisericească de astăzi are loc în atmosfera însuflețitoare a unor acțiuni și manifestări pentru pace care se desfășoară pe întreg cuprinsul Patriei noastre ca și în alte țări din lume. Răspunzînd inițiativei Președintelui Republicii Socialiste România pentru a adresa un Apel de poporul român către Sesiunea Specială a O.N.U. consacrată dezarmării, pretutindeni în țară au avut loc și au loc adunări ale oamenilor muncii, din uzine, fabrici, din instituții de tot felul, din școli și din universități. La orașe și sate în care milioane de cetățeni au manifestat și manifestează pentru Pace și își exprimă dorința lor de a trăi în înfrățire cu toate popoarele lumii. Se manifestă în acest fel poporul nostru în întregime ca un popor iubitor de Pace. La acțiunile acestea ale poporului nostru sînt prezenți toți cetățenii Patriei noastre, muncitorii din fabrici și lucrători ai ogoarelor, intelectuali de tot felul, diferitele culte religioase din țară. Cum se știe bine, spre deosebire de învrăjbirea locuitorilor țării pentru neînțelegeri religioase, după război în atmosfera de unitate care s-a creat în țară, cultele religioase au pășit cu hotărîre spre un ecumenism local pe care-l prețuiesc multe Biserici din afară. Iată la această festivitate strict ortodoxă în însăși Biserica noastră sînt reprezentanți nu numai ai altor culte creștine dar, și reprezentanți ai altor religii. Din toată inima le mulțumim pentru participare, asigurîndu-i de toată prețuirea și cinstirea noastră. De altfel, știm cu toții că au trecut mai mult de 30 de ani din ziua cînd conducătorii cultelor religioase din România s-au adunat pentru prima oară în reședința Patriarhiei Ortodoxe Române din București inaugurînd conviețuirea lor în respect, în bună înțelegere în toate problemele de interes comun din viața poporului nostru.

Păstrîndu-și propria lor identitate confesională cultele religioase din țară își unesc acum eforturile pentru slujirea în comun a Patriei pentru slujirea poporului în mijlocul căruia, își desfășoară activitatea lor religioasă, morală și patriotică. Dar în mod deosebit ele participă la toate acțiunile care se desfășoară în țară pentru apărarea Păcii în

lume, pentru prietenia și colaborarea între popoare. De aceea, printre cele 18 milioane de semnături puse de curînd pe Apelul poporului român adresat sesiunii speciale a O.N.U. consacrată dezarmării, se găsesc și semnăturile credincioșilor și ierarhilor B.O.R. împreună cu semnăturile celorlalți credincioși de alte culte alături de toți cetățenii majori ai Patriei noastre.

**Prea Înalți Ierarhi,
Iubiți credincioși
Distinși oaspeți,**

Noi sîntem solidari cu întregul nostru popor și luăm parte activă atît la strădaniile lui pentru zidirea unei vieți noi, unei vieți fericite în țară, precum și la toate acțiunile lui pentru apărarea Păcii în lume. Activitatea neobosită a Președintelui Patriei noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru dezarmare și cooperare în lume pentru Pace și prietenie între popoare, pentru rezolvarea neînțelegerilor pe calea tratativelor sînt sprijinite și de noi credincioși și conducători cultelor religioase alături de toți liii poporului nostru. La sprijinul total pe care noi îl acordăm acțiunilor și manifestărilor de pace, noi adăugăm și acțiunile noastre proprii pe tărîm bisericesc. Ar fi de pildă că după marile manifestații de Pace care au culminat cu Adunarea a peste 300 mii de oameni la București către sfîrșitul anului trecut, a avut loc și o adunare a cultelor religioase din țară la sfîrșitul lunii noiembrie a anului 1981. Alături de cei peste 300 de conducători și reprezentanți ai cultelor din țară la această adunare au luat parte mai mult de 40 de delegați din străinătate, din 18 state din Europa. Vreme de două zile în amiiteatrul Institutului Teologic din București au răsunit glasurile reprezentanților Bisericilor din Europa, cerînd cu fermitate instaurarea Păcii pe pămînt.

La încheierea lucrărilor adunarea a adoptat o chemare către guvernele tuturor statelor, către O.N.U., precum și către toate Bisericile, religiile și organizațiile religioase din lume, în care și-a exprimat profunda îngrijorare față de escaladarea cursei înarmărilor mai ales a celei nucleare, față de continuarea stării de încordare continuă, față de accentuarea politicii de dominare și consolidare în mod nejustificat a zonelor de influență sporind astfel tot mai mult pericolul la adresa securității și independenței popoarelor, a păcii și bunei înțelegeri între oameni. În fața pericolului unui nou război noi am cerut guvernelor tuturor statelor, Organizației Națiunilor Unite, tuturor oamenilor doritori de bine din întreaga lume să acționeze neîncetat pentru dezarmare generală și în primul rînd pentru dezarmarea nucleară, pentru oprirea cheltuielilor militare, pentru oprirea, distrugerea tuturor rachetelor și pentru interzicerea producerii și folosirii bombei cu neutroni, în general pentru oprirea fabricării oricărei arme de distrugere.

Odată cu această chemare la dezarmare ne-am hotărît să sporim rugăciunile noastre către Cel Atotputernic pentru Pacea, bunăstarea și fericirea tuturor. Nu au trecut apoi decît cîteva luni și Biserica noastră a găzduit o nouă întrunire în luna martie la care au luat parte peste 60 de delegați ai diferitelor Biserici din toate țările Europei care au ridicat problematica Păcii în lumina vieții continentului nostru în situația atît

de complexă a societății mondiale. Iar după două luni o delegație a Bisericii Ortodoxe Române și a altor culte a luat parte la un Congres mondial al oamenilor religioși care s-a ținut la Moscova. Așadar nu am încetat și nu vom înceta o clipă să propovăduim Pacea, dar nu vom rămâne numai simpli propovăduitori ci ne vom strădui să devenim făcători de Pace. Astfel, vom intensifica acțiunile noastre de lărgire a climatului de Pace în lume, vom depune strădanii pentru conviețuirea oamenilor ca adevărați frați, vom căuta cu mijloacele cele mai potrivite pentru a obține dezarmarea, în primul rând dezarmarea nucleară, precum și pentru a opri cursa înarmărilor, nu vom conțeni să lucrăm pentru nimicirea tendinței războiului, pentru alungarea dușmăniei și urii din sufletele oamenilor și popoarelor și înlocuirea lor cu prietenia și dragostea. Sîntem desigur profund îngrijorați privind izbucnirea unui nou cataclism nuclear aproape distrugător. Încrederea noastră în biruința păcii asupra războiului, sporește odată cu identificarea acțiunilor pentru pace în lume. Ele au cuprins acum întreaga față a pămîntului, în ele sînt angajate toate categoriile sociale ale pămîntului.

În această luptă pentru pace ei își dau seama că ei sînt mult mai numeroși decît cei care au în mînă puterea de a distruge, deci soarta omenirii, iar aceștia pînă la urmă vor înțelege însă și ei că împreună cu poporul lor, vor putea fi victime ale cataclismului nuclear pornit de către ei înșiși.

Oricît ar fi de puternic acest război, ei nu vor izbuti să înfrîngă voința noastră, voința celor care, cerem ca pacea să biruiască. Și, dacă într-adevăr noi dorim pacea, voința noastră nu va putea fi înfrîntă de nimeni, pentru că în sprijinul nostru îl avem pe Atotputernicul Dumnezeu. El este Domnul Păcii. Dacă războiul este cauza tuturor nenorocirilor, a distrugerii vieții însăși, pacea este izvor al tuturor bunătăților. Ea este în primul rând apărătoarea vieții. Ea și-a făcut loc în artele populare ale popoarelor, a intrat în poezie și romane, în filozofie și istorie. Dar dacă lăsăm de o parte, pentru moment, argumentele religioase sau filozofice care ne leagă pentru apărarea păcii și ne aflăm pe o platformă profund omenească nu putem ignora totuși adevărul că fiecare om își iubește viața sa. Și nu acceptă să i-o ia nimeni. Iubirea propriei vieți este o datorie care este apărută cu orice preț. De aceea orice om se simte obligat să se împotrivescă distrugerii vieții semenilor săi. Astăzi, mai mult ca oricînd, viața noastră este dependentă de pace. Noi avem datoria de a apăra Pacea, cum avem datoria de a apăra propria noastră viață. Iar în ceea ce privește războiul, fiecare dintre noi are datoria să spună răspicat : NU, RĂZBOIULUI TOTAL, pentru că printre cei ce vor muri va fi și el. NU, RĂZBOIULUI LOCAL SAU LIMITAT, fiindcă dacă trăiește în zona respectivă printre cei ce vor muri va fi și el. NU, fabricării sau folosirii oricărui mijloc de distrugere în masă sau individual, fiindcă printre cei ce și-au pierdut viața va fi și el. Așadar, în numele dreptului său la viață orice om trebuie să spună un NU categoric oricărui fel de război, oricărei arme, oricărui mijloc de ucidere în masă.

Distinși ascultători,

Inveșmîntată în haină de sărbătoare și în acest spirit al Păcii, Episcopia Buzăului primește pe noul său păstor spiritual, pe Prea Sfințitul Epifanie. Multora dintre cei de față le este cunoscut în special membrilor Adunării Eparhiale care la 26 aprilie 1982 i-au acordat votul spre a fi ales în scaunul de Episcop al Buzăului.

Original din comuna Mălini, județul Suceava, tînărul Gavril Norocel a primit încă din tinerețe chemarea de a sluji lui Dumnezeu întrînd la mînăstirea Neamț în cinul monahal. Face studiile medii la seminariile Neamț și Curtea de Argeș, pe cele universitare la Academia teologică din Sofia-Bulgaria, iar cursurile de doctorat la București și la Academia teologică din Zagorsk de lingă Moscova.

Avînd în vedere deosebita sa pregătire teologică la venirea în țară a fost numit profesor la Seminarul teologic de la Mînăstirea Neamț, iar în 1967 i s-a încredințat și funcția de director odată cu hirotonia sa în ieromonah. Pentru vredniciile sale în anul 1971 a fost ridicat de Sf. Sinod la rangul de arhimandrit și i s-a încredințat și stăreția Mînăstirii Neamț. Văzînd în arhimandritul Epifanie Norocel nădejdi deosebit de înalte, conducerea superioară a Bisericii Ortodoxe Române i-a făcut chemarea întru slujire arhierescă, iar Sf. Sinod l-a ales în funcția de Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos cu reședința la Constanța.

Prea Sfințitul Epifanie pășește în scaunul Episcopiei Buzăului cu aleasă zestre personală, originea sa, viața sa monahală și un frumos mănunchi de realizări, precum și cu o bogată experiență în activitatea bisericească dobîndită ca Episcop-vicar la Constanța, sub înțeleapta îndrumare a înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos, care a binevoit să fie astăzi printre noi.

Ca episcop-vicar la Constanța P. ⁷S. Epifanie a fost apreciat și respectat de clerul și credincioșii Arhiepiscopiei, de Chiriarhul lor, precum și de organele locale de stat dovedindu-se a fi un bun chivernisitor al Bisericii, luminat îndrumător al clerului, alături de Chiriarhul său, un patriot devotat.

Sîntem încredințați de toate aceste calități ale Prea Sfinției Sale, de care au ținut seamă membrii Colegiului Electoral Bisericesc, cînd l-au ales ca Episcop al Buzăului, pentru noi, membrii Sf. Sinod, este o bucurie duhovnicească să vi-l prezentăm și să vi-l înședunăm ca Episcop pentru a continua lucrarea vrednicilor săi înaintași.

Prea Sfințite Părinte Episcop Epifanie,

De astăzi, pășiți ca Episcop deplin, propovăduitor și păzitor al dreptei credințe, cîrmuitor și conducător al clerului și credincioșilor din Eparhia Buzăului pe calea mîntuirii și a bunei lor viețuiri pe cuprinsul județelor Buzău, Vrancea și Brăila, care formează bisericește Episcopia Buzăului, unde pulsează viața cea nouă, bogată în realizări economice și culturale, chipul cel nou al Patriei noastre este rod al muncii poporului și înțelepciunii cîrmuitorului — Președintele Țării Domnul Nicolae Ceaușescu. De aceea în inima noastră poporul dreptmăritor ocupă un loc aparte. Milenarele frumuseți ale peisajului acestor ținuturi sînt an

de an primenite, prin cursul clocotitor al industriei, prin ritmul viu al construcțiilor, prin freamătul holdelor bogate, prin viața spirituală, și prin nivelul de trai tot mai înalt al locuitorilor acestor meleaguri. Toate aceste realizări sînt făcute cu brațul și mintea poporului nostru. La această operă susținută să contribuiți și Prea Sfinția Voastră de pe pozițiile noastre religioase, dar în același spirit ca toți fiii Patriei noastre scumpe. Nu uitați că în această zi obștea drept-măritoare de pe meleagurile Buzăului așteaptă de la Prea Sfinția Voastră cuvînt de îmbărbătare, de slujire a Patriei și a Bisericii, pentru sporirea bunurilor materiale și spirituale, pentru păstrarea dreptei credințe în sînul poporului nostru.

Munca Prea Sfinției Voastre să o faceți deplin așa cum zice Apostolul. Să vă arătați propovăduitor vrednic al dreptei credințe, să faceți părtași ai slavei lui Dumnezeu pe toți dreptcredincioșii care Vă sînt dați spre slujire. Turma ce o păstoriți să o îndrumați spre calea cea bună. Să fiți paznic al dreptății, luptător pentru pace, pildă în toate să fiți credincioșilor, cu cuvîntul și cu fapta, dar mai presus de toate să puneți dragostea față de întreaga activitate a Prea Sfinției Voastre. Atît de mult îmi stă la inimă îndemnul acesta de a păstori în dragoste, încît nu mă pot opri de a vă reaminti în această zi Imnul dragostei creștine, alcătuit de Sfîntul Apostol Pavel, care este poate chiar cea mai frumoasă pagină din întreaga literatură universală.

«Toate limbile omenești și îngerești — zice Apostolul, de le-aș vorbi, de nu am dragoste m-am făcut aramă răsunătoare ori chimval gălăgios și darul proorocesc dacă aș avea și tainele toate le-aș cunoaște și orice știință aș ști-o și de-aș avea credință atît de multă să mut munții din loc, dar dacă nu am dragoste nimic nu sînt. Și toată averea mea de a face o milostenie și trupul de mi l-aș da să fie ars, dacă nu am dragoste nimic nu-mi folosește. Dragostea rabdă îndelung, dragostea este plină de bunătate, dragostea nu știe de ceartă sau de pizmă, nu se laudă și nu se trufește. Dragostea nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de mînie, nu pune la socoteală răul, nu se bucură de nedreptate ci se bucură de adevăr. Dragostea toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă. Dragostea nu pierie niciodată. Cît despre proorocii se vor desființa, cît despre darul limbilor va înceta, cît despre cunoștințele noastre se vor sfîrși. Acum, însă, rămîn numai atîtea : credința, nădejdea, și dragostea. Dar mai mare între ele este dragostea».

Și acum după aceste îndemnuri, rotindu-mi privirile cu dragostea mea de părinte duhovnicesc peste toți cei care participă la această festivitate, aducem vii și alese mulțumiri onorațiilor reprezentanți ai autorităților de stat, ai Departamentului Cultelor Îndeosebi și ai tuturor autorităților locale asigurîndu-i pe toți de toată cinstirea și prețuirea noastră.

Frățești mulțumiri aducem membrilor Sfîntului Sinod care ne însoțesc, clerului și credincioșilor Eparhiei Buzăului, care îl întîmpină pe noul lor arhipăstor, cuvînt de aleasă apreciere aducem reprezentanților celorlalte culte religioase din țară care se află acum printre noi bucurîndu-se de bucuria noastră.

Prea Sfințite Epifanie rugăm pe bunul și Atotputernicul Dumnezeu să binecuvînteze arhipăstoria P. S. Voastre cu îmbelșugate roade spre binele Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române și al Patriei noastre scumpe Republica Socialistă România.

Intru mulți și fericiți ani !»

După magistrala cuvîntare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, a luat cuvîntul P. C. Preot Teofil Dumitrescu, Vicar-administrativ al Eparhiei Buzăului care, vorbind în numele Centrului, a spus printre altele :

«Este cu neputință de a exprima în cuvinte ceea ce, noi buzoienii, simțim și trăim în aceste momente solemne.

Pe cît îmi va sta în putință, voi încerca să dau glas puternicelor sentimente de bucurie și adîncă recunoștință ce stăpînesc sufletele clerului și credincioșilor din de Dumnezeu păzita Eparhie a Buzăului, a ostenitorilor Centrului Eparhial, a profesorilor, elevilor și ostenitorilor Seminarului nostru teologic, a cinului monahal din această Eparhie, pentru fericita alegere în scaunul vlădicesc de la Buzău, a Prea Sfințitului Episcop Epifanie Norocel, ca succesor al Înalt Prea Sfințitului Dr. Antonie Plămădeală, actualul mitropolit al tuturor românilor ortodocși din Ardeal, Crișana și Maramureș.

Trăim astăzi o bucurie nouă, unul din cele mai însemnate momente din viața religioasă a credincioșilor ortodocși de pe aceste meleaguri, căci astăzi, Prea Fericitul Părinte Dr. Iustin Moisescu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, vine în mijlocul nostru, pentru a așeza în scaunul acesta episcopal, care a fost cinstit de atîția mari ierarhi, ca : Mitrofan, Chesarie, Filotei, Dionisie Romano și alții, iar în timpurile din urmă de Episcopul Dr. Anlim Angelescu și Înalt P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, pe Prea Sfințitul Episcop Epifanie.

Potrivit datinei străbune, cu prilejul unui asemenea eveniment ne-am adunat în Casa Domnului, în casa sufletului nostru în această istorică catedrală, din străvechea urbie a Buzăului, puternică vatră de credință ortodoxă, de cultură românească și fierbinte patriotism, pentru a ne pleca cu evlavie frunțile în fața Sfintului Altar și pentru a da slavă lui Dumnezeu, pentru marea sa purtare de grijă față de Biserica strămoșească din acest colț de țară cu minunate tradiții românești și creștinești.

După un episcopat de numai doi ani de zile I. P. S. Dr. Antonie, împodobit cu semnele văzute ale demnității mitropolitane este chemat în jețul mitropolitan de la Sibiu, Buzăul devenind din nou vacant.

În ziua de 25 aprilie 1982, Măritul Colegiu Electoral al Bisericii Ortodoxe Române, convocat și prezidat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, alege în demnitatea de Episcop al Buzăului, pe Prea Sfințitul Epifanie Norocel, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, cu reședința la Constanța, străvechiul Tomis, al cărui episcop a participat la primul Sinod Ecumenic de la Niceea din anul 325.

Pentru această minunată alegere și aleasă cinstire ce se aduce din nou scaunului episcopal de la Buzău, aducem prinos de respectuoasă recunoștință și mulțumire Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, Înaltei Conduceri de stat a țării noastre, Onoratului Departament al Cultelor, în frunte cu Dl. Președinte Ion Roșianu, Înalți Prea Sfințiților și Prea Sfințiților membri ai Sfintului Sinod și Măritului Colegiu Electoral al Bisericii Ortodoxe Române.

Cu voia lui Dumnezeu, astăzi, în această atmosferă sărbătorească, P. S. Episcop Epifanie preia toiagul vlădicesc fiind chemat să păstorească în scaunul episcopal

de la Buzău, Prea Sfinția Sa fiind cel de al 35-lea episcop al acestei Eparhii, care datează documentar de aproape cinci secole.

Prin alegerea P. S. Sale, Dumnezeu ne-a binecuvîntat, cu un nou distins ierarh, crescut în perioada de după 23 August 1944, ierarh cu o deosebită trăire duhovnicească, cu o temeinică pregătire intelectuală și de cercetare, agonisită în țară și peste hotare, materializată în nenumărate studii, articole și recenzii, publicate în revistele noastre teologice.

Vine la noi cu o bogată experiență de iscusit îndrumător și conducător de suflete, de bun și vrednic chivernisitor al treburilor gospodărești, pe care, așa după cum însuși P. S. Sa mărturisește în cuvîntarea rostită, cu prilejul alegerii, le-a dobîndit în școala de permanentă îndrumare, supraveghere și ocrotire duhovnicească a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, ca profesor și director al Seminarului Teologic de la Neamț, ca stareț al celei mai mari mînaștiri din cetatea lui Ștefan cel Mare și Sfînt, iar din anul 1975 încoace, ca Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, unde a fost cel mai apropiat colaborator al I. P. S. Arhiepiscop Dr. Antim Nica.

Venind la Buzău cu un asemenea prețios capital și găsind aici un teren deosebit de fertil, un ogor destelenit, bine lucrat și cultivat cu multă grijă, sîntem siguri că și P. S. Episcop Epifanie, prin viața și activitatea P. S. Sale, va ocupa un loc în galeria marilor ierarhi de la Buzău.

Clipele de față sînt clipe de aleasă bucurie pentru clerul și credincioșii din Eparhia noastră, fiind incredințați că actul alegerii P. S. Epifanie în demnitatea de Episcop al Buzăului, ca succesor al I. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, precum și cel al instalării care are loc astăzi, dau Bisericii Ortodoxe buzoiene, un nou conducător înțelept și energic, un arhiepăstor al dreptei credințe, un îndrumător iscusit al păstorilor de suflete și al turmei dreptcredincioase, bun și experimentat chivernisitor al treburilor gospodărești, propovăduitor al dreptății și slujitor al înaltei idealuri ale popoului român.

În încheiere vorbitorul a spus: ne bucurăm și sîntem fericiți văzîndu-vă purtînd în mîna sceptrul ce vi s-a incredințat astăzi, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, pentru a păstori turma binecredincioasă de pe aceste meleaguri. Preluati conducerea Eparhiei noastre de la P. S. Episcop Eftimie, cel care din incredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, ne-a purtat de grijă timp de 5 luni de zile, ajutîndu-ne în muncă cu priceperea, blîndețea și bunătatea ce-l caracterizează, căruia cu respect și cu supunere fiască îi aducem mulțumirile noastre și-l asigurăm că vom păstra cele mai frumoase amintiri din timpul în care am lucrat cu P. S. Sa.

P. S. Părinte Episcop Epifanie, preluînd conducerea Eparhiei Buzăului, vă alăturați marilor înaintași care au cîstit acest scaun vlădicesc, slujind cu devotament Biserica și Țara, pentru că și P. S. Voastră sînteți fiul acestui popor, și ca și ei, iubiți poporul. Patria și pe Conducătorul ei.

Eparhia ce vi se incredințează astăzi, este alcătuită din județele Buzău, Vrancea și Brăila, un minunat colț de țară, cu munții, văile și cîmpiile lui, pămînt pe care viețuiește de milenii harnicul și bravul popor român.

În aceste solemne momente de înălțare sufletească și aleasă sărbătoare, vă mărturisim și vă asigurăm că vă întîmpinăm cu toată căldura și vă înconjurăm cu dragoste fiască.

Vă asigurăm de tot devotamentul, de ascultare și hărnicie, în îndeplinirea îndatoririlor sfinte ce le avem față de Biserică și Patrie, stărînd și lucrînd alături de P. S. Voastră pentru slava sfintei și de Dumnezeu păzitei Eparhii a Buzăului, pentru prospe-

ritatea poporului nostru, pentru înflorirea Patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România.

Stăpiniți de astfel de gânduri și sentimente vă urăm din tot sufletul mulți și fericiți ani de rodnică arhipăstorire la Buzău și rugăm pe Mîntuitorul Iisus Hristos, Marele Păstor, Cel care v-a călăuzit întotdeauna pașii vieții, sprijinindu-vă în toate sîrădanțiile pe care le-ați depus în slujirea lui Dumnezeu și oamenilor, să vă ajute și mai departe, întărindu-vă cu sănătate deplină, cu vigoare, cu puteri sporite de muncă, pentru a conduce, cu vrednicie și depline satisfacții sufletești, istorica Eparhie a Buzăului.

Întru mulți și fericiți ani P. S. Episcop *Ėpifanie* !»

Ca răspuns la cele două cuvîntări din Catedrală, Prea Sfințitul Epifanie a rostit următoarea cuvîntare :

*Prea Fericite Părinte Patriarh,
Stimate Domnule Director și onorați reprezentanți ai Departamen-
tului Cultelor,*

*Înalt Prea Stinția Voastră și Prea Stințiile Voastre,
Distinși reprezentanți ai autorităților locale de stat,
Stimați oaspeți,
Iubiți credincioși,*

Cu emoție și adîncă recunoștință am primit Gramata Patriarhală și toiagul păstoririi acestei Eparhii din mîna Prea Fericirii Voastre. Sînt copleșit de marea răspundere care mă așteaptă, pornind astăzi să continui lucrarea unor iluștri înaintași la conducerea acestei eparhii.

Încă din vechime, Episcopia Buzăului a fost oază de aleasă trăire spirituală, vatră de credință ortodoxă și plai curat românesc. Episcopii Buzăului au întreținut credincioșii și clerul eparhiei cu darurile binecuvîntate ale slujirii sacramentale și călăuzirii pe calea mîntuirii, ale cuvîntului și scrisului, precum și prin munca de mîgală în arta miniaturii, caligrafierii și tiparului, ca și prin întreținerea relațiilor irenice cu toate cultele și colaborarea sinceră, devotată și loială cu stăpînirea lumescă cea «rînduită de Dumnezeu» (Romani XIII, 1).

În paginile glorioase din istoria Episcopiei Buzăului au rămas înscrise cu litere nu numai de aur, ci și de viață, ostenele tuturor celor care au condus din veac în veac destinele acestei eparhii.

Cît timp va fi sub cer Patria scumpă și Biserica Sfințită Ortodoxă Română se va pomeni numele «prea cinstitului și prea sfințitului părinte Arhiepiscop chir Luca al Buzăului», cum îl numea Mihai Viteazul pe sfetnicul său.

Cît timp va exista o istorie a literaturii române se va pomeni numele episcopului Mitrofan al Buzăului, care a avut contribuții importante la tipărirea monumentalei opere — Biblia de la București din anul 1688. Alături de el se adaugă și alți ierarhi ai Buzăului care rămîn înscrși în aceeași literatură prin lucrările ce le-au tipărit și răspîndit pe toate meleagurile locuite de români.

Cît timp va exista un învățămînt teologic al Bisericii Ortodoxe Române se va pomeni vrednicia episcopului Chesarie al Buzăului și a altor ierarhi, care au încurajat și susținut acest învățămînt și, de asemenea, se vor pomeni și numele atîtor distinși dascăli și absolvenți ai seminaru-

lui teologic de la Buzău care au făcut cinste nu numai Bisericii, ci și neamului.

Și, cât timp va exista o luptă pentru independență, pentru unitatea și suveranitatea națională a poporului nostru se vor pomeni și numele multor episcopi de Buzău clerici și binecredincioși și, niciodată nu va lipsi cel al lui Dionisie Romano — pașoptist și unionist înfocat.

Dumnezeu a rinduit ca înainte de a fi arhieru, să activeze la Mănăstirea Neamț, unde am aflat cum acest mare centru de spiritualitate ortodoxă și simțire românească a avut trainice legături cu Episcopia Buzăului, Paisie, vestitul stareț de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, înainte de a fi mers la Athos, de a fi fost stareț la Dragomirna, Secu și Neamț, și-a făcut ucenia și a petrecut un oarecare timp și în vatra de evlavie de la Poiana Mărului din Eparhia Buzăului.

În anul acesta, când sărbătorim 550 de ani de la moartea voievodului de cultură romanească, Alexandru cel Bun, ne amintim și de strinsele lui legături cu cel ce a fost apărător al gliei străbune, Mircea cel Bătrîn, care a stăpînit pînă la «Marea cea Mare», când sărbătorim 525 de ani de la înscăunarea lui Ștefan cel Mare ca domn al Moldovei, supranumit «atlet al lui Hristos» și apărător al «porții creștinismului» ne amintim și de legăturile lui cu cel ce a fost domn al Țării Românești, renumitul Vlad Țepeș, și, când sărbătorim și 350 de ani de la înscăunarea lui Matei Basarab ca domn al Țării Românești, ne amintim de Vasile Lupu, ctitorul strălucitei biserici Trei Ierarhi din Iași. În acest an, de remarcabile comemorări, clericii și credincioșii din părțile Eparhiei Buzăului se simt și ei strîns uniți cu lupta pe care străbunii noștri au dus-o pentru pace, libertate, apărarea gliei și ființei neamului românesc. Și aceste meleaguri ale Buzăului, Brăilei și Vrancei pe care se întinde Episcopia Buzăului și-au înscris gloria luptei pentru independență, neatîrnare, suveranitate și neamestec în treburile interne în zilele veacului în care trăim și au presărate florile recunoștinței în atîtea locuri de cinstire a celor care cu prețul vieții lor au apărât țara.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Spre sfârșitul anului 1975 am fost hirotonit arhieru și de atunci am lucrat cele rinduite mie ca Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, sub permanenta îndrumare a I. P. S. Arhiepiscop Antim, mai ales pe meleagurile dintre Dunăre și Mare, unde am căutat să-mi împlinesc îndatoririle bisericesti și cetățenești. De asemenea, m-am plecat cu aleasă cinstire în fața trecutului glorios al vrednicilor și pururea pomeniților înaintași, care în această parte a țării noastre și-au înscris numele ca episcopi încă din secolele primare ale vieții noastre creștine. Din istoria bisericească a Dobrogei am înțeles că misiunea arhierască, așa cum a fost ea trăită și propovăduită de cel întii chemat între apostoli, Sfîntul Andrei, apoi de episcopii Brettanion, Teotim I. Ioan, Paternus și alții, este o lucrare care se cere împlinită prin *slujire cu responsabilitate și jertfelnicie*.

Sînt rînduit ca să-mi desfășor activitatea de acum înainte într-o eparhie cu un bogat și clocotitor trecut istoric. În acest moment solemn sînt conștient de îndatorirea ce-mi revine ca slujitor al lui Dumnezeu și al oamenilor, ca păstrător al credinței celei curate ca lacrima și apă-rător al idealurilor mărețe ale moșilor și strămoșilor noștri. Privesc cu toată luarea-aminte la tot ceea ce constituie lucrarea arhierescă în cadrul Eparhiei Buzăului, ca membru al Sfîntului Sinod al Bisericii Orto-Române și ca cetățean al Republicii Socialiste România. De aceea, cuvîntul pe care-l rostesc astăzi, doresc să fie nu numai un cuvînt solemn pentru o astfel de ocazie, ci vreau să reprezinte o mărturisire și un legămînt pe care-l fac în deplinătatea cunoașterii sarcinilor care îmi revin în această nouă misiune.

Arhiepiscopul zilelor noastre este chemat să lucreze pentru oameni înaintea lui Dumnezeu. Arhiepiscopul ales dintre oameni lucrează pentru oameni, în numele și cu puterea lui Hristos, așa cum minunat ați subliniat Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh, la instalarea înaintașului meu în acest scaun episcopal. Arhiepiscopul trebuie să lucreze în vremea sa, cu oamenii epocii sale și, împreună — arhiepiscopul și credincioșii —, sînt «mădulare ale Trupului lui Hristos din carnea Lui și din oasele Lui» (Efeseni V, 30). Arhiepiscopul lucrează în Biserică, cu Biserica și pentru Biserică, pentru ca astfel Ea să fie desăvîrșită Una în Iisus Hristos» (Ioan XII, 23).

Ca iconom al harului lui Dumnezeu voi avea grijă de turma incredințată mie spre păstorire ca «să facă ce este bine și să se înavuțească în fapte bune» (I Timotei VI, 18), așa cum îndeamnă Sf. Apostol Pavel. Voi căuta ca în toate să biruiesc «Dragostea care nu cade niciodată» (I Corinteni XIII, 8); mă voi sili ca să alcătuim cu toții o singură inimă și un singur suflet (Fapte IV, 32), «un neam sfînt, popor agonisit de Dumnezeu» (I Petru II, 9), cu «ungerea pe care o avem de la Cel Sfînt» (I Ioan II, 20).

Mă rog ca mai Marele Păstorilor să mă întărească spre slujba ce-mi este pusă înainte și, împreună cu toți colaboratorii, să pot împlini această lucrare de mare importanță și covîrșitoare noblețe.

Prea Fericirea Voastră,

Distinsii participanți la această festivitate bisericească,

Urmez în acest scaun vlădicesc unui vrednic și distins ierarh Mitropolit al Ardealului, înalt Prea Sfîntului Antonie Plămădeală. Mă voi sili să continui lucrarea începută, ca firul ei să nu se întrerupă, așa cum se cuvine în Casa Domnului și în mijlocul poporului lui Dumnezeu. Voi avea în atenție Seminarul Teologic, spre a-și desfășura activitatea în condiții optime, șliut fiind că de școala teologică depinde valoarea și vrednicia viitorilor slujitori bisericești. Nu voi uita Sfintele minăstiri și schituri — aceste lăcașuri de evlavie, de rugăciune și de muncă, care au contribuit la statornicirea unei spiritualități românești de plină efervescență culturală și patriotică. Ordinea, disciplina și munca, această triadă de îndatoriri trebuie să caracterizeze întreaga noastră activitate. Pentru clerul și credincioșii Eparhiei Buzăului voi avea toată sollicitudinea și nu voi cruța nici o osteneală pentru ca ei să aibă mulțumire su-

fletească și să fie activi în rostul ce-l au în sinul Sfintei noastre Biserici. Voi avea în atenție cultivarea în mijlocul credincioșilor a dragostei de Biserică, a dragostei de Patrie și de Conducătorul ei, precum și a bunelor relații cu celelalte culte din țară.

Iubiți credincioși,

Voința dumneavoastră exprimată prin reprezentanții acestei eparhii care, împreună cu ceilalți membri ai Colegiului Electoral Bisericesc, m-au ales ca Episcop al Buzăului, îmi îndreptățește încrederea că sînt «doritul» dumneavoastră și cred că nu greșesc să vă numesc fiii mei sufletești prea iubiți. Am fost încredințat dragostei dumneavoastră ca păstor sufletesc prin alegerea ce s-a făcut, așa cum spune Sf. Apostol Pavel «spre a îndrepta cele ce mai lipsesc și să așez preoți prin sate și orașe» (Tit I, 5). Știu că întru toate ați fost ascultători și ați făcut așa cum ați fost învățați de păstorii dvs. Vă rog totuși să-mi îngăduiți ca acum, la începutul activității mele aici, a mă adresa și dumneavoastră prin câteva cuvinte.

După modelul marilor noștri înaintași și noi cei de azi sîntem chemați să răspundem îndatoririlor sfinte de a păstra credința străbună, unitatea bisericească și cea națională. Așa cum mulți din dumneavoastră cunoașteți, Sf. Sava Gotul și-a jertfit viața pămîntească la anul 372 pentru credința cea adevărată pe aceste meleaguri ale Buzăului. Sf. Vasile cel Mare, după ce a primit moaștele Sf. Sava, în scrisoarea sa 164, spune că «acesta a predicat prin sine însuși integritatea credinței viguroase»¹.

De aceea, iubiți credincioși, vă îndemn prin cuvintele apostolului neamurilor «să stați neclintiți și să țineți predaniile pe care le-ați primit» (II Tesaloniceni II, 15), ferindu-vă de cei ce răspîdesc învățături greșite, pentru că Mîntuitorul nostru Iisus Hristos spune clar: «Fericii sînt cei ce ascultă cuvîntul lui Dumnezeu și-l păzesc» (Luca XI, 28).

Am încrederea că pe toate le veți împlini, și mai mult, ca pururea să mă pot bucura întru Domnul. Vă îndemn ca orice lucrați, să faceți din toată inima «ca pentru Domnul» (Coloseni III, 23), în «viață sfîntă și cucernicie» (II Petru III, 11), supunîndu-vă orînduiei omenești «care este pusă spre lauda făcătorilor de bine» (I Petru II, 13—14). «Ascultați pe povătuitorii voștri duhovnicești pentru că ei priveghează pentru sufletele voastre avînd să dea de ele seamă» (Evrei XIII, 17). Ascultați pe conducătorii voștri pentru că «nu este stăpînire decît de la Dumnezeu» (Romani XIII, 1). Așa cum ne învață Sf. Apostol Iacob să căutăm a fi «împlinitorii cuvîntului, nu numai ascultătorii lui» (Iacov I, 22), sprijinind toate acțiunile de interes obștească care au ca scop bunăstarea vieții pămîntești și înfrumusețarea Patriei noastre scumpe.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Vă rog cu toată smerenia să binevoiți a primi omagiul și recunoștința mea fiască ce v-o datorez pentru îndrumarea și purtarea de grijă mai bine de un sfert de veac, amplificată acum cu tot ce ați făcut și asăzi pentru mine, adăugînd osteneală la osteneală și adresîndu-mi pre-

1. Jacques Zeiller, *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes dans l'empire romain*, Paris, 1518, p. 225.

țioase îndrumări. Vă încredințez că voi avea la inimă și mă voi strădui să împlinesc îndemnurile părintești pe care mi le-ați făcut. De toți este recunoscut că Prea Fericirea Voastră sînteți cel mai autentic animator al unei adevărate școli de viață nouă în Sfînta noastră Biserică Ortodoxă Română. Vă voi fi un colaborator devotat și același fiu duhovnicesc, pururea recunoscător și fierbinte rugător, la Bunul Dumnezeu pentru Prea Fericirea Voastră.

Stimate Domnule Director al Departamentului Cultelor,

Preluînd conducerea Episcopiei Buzăului, vă rog să binevoiți a primi mulțumirile mele pentru osteneala de a fi astăzi aici ca reprezentant al Domnului Președinte al Departamentului Cultelor, Ion Roșianu, căruia vă rog, de asemenea, să-i transmiteți omagiul și recunoștința mea pentru încrederea și sprijinul acordat.

În acest moment gîndul meu se îndreaptă cu tot respectul și aleasă considerație, către cel ce este ctitorul României noi, neobositul luptător pentru pace, pentru progresul și prosperitatea poporului nostru, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu. Îi mulțumesc respectuos pentru semnarea decretului de recunoaștere. Îl asigur că în cuprinsul Episcopiei Buzăului străduința pentru împlinirea mărețelor realizări epocale, este și va fi o permanență susținută de dragostea noastră neîmputînată.

În aceste clipe solemne mulțumesc și Domnilor reprezentanți ai autorităților locale de Stat, cu asigurarea unei sincere și loiale colaborări pentru realizarea progresului în aceste minunate părți ale scumpei noastre Patrii, în slujirea binelui obștesc și lupta întregului nostru popor pentru o pace justă și durabilă în lumea întregă.

Cuvînte de aleasă mulțumire prezint înalților ierarhi membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care m-au înconjurat și astăzi cu dragoste frățească, precum și tuturor oaspeților care s-au ostenit a mă însoți astăzi aici.

Dumnezeiasca milă și pacea care este dorința arzătoare a întregii lumi să se reverse din belșug asupra noastră a tuturor, Amin» !

În continuare s-a săvîrșit slujba Te-Deumului, după care distinșii oaspeți au ieșit în fața bisericii, unde Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin și P. S. Episcop Epifanie au împărtășit binecuvîntări arhieresti mulțimii de credincioși veniți să asiste la această festivitate solemnă din cadrul Eparhiei Buzăului.

La orele 13,30, în sala de recepții a Palatului Episcopial a avut loc masa oficială oferită de Centrul Eparhial Buzău în cinstea instalării P. S. Episcop Epifanie Norocel ca nou Chiriarh al acestei Eparhii.

În timpul mesei s-au rostit cuvîntări și toasturi în cinstea noului Ierarh al Eparhiei Buzăului.

Primul care a luat cuvîntul a fost P. S. Episcop Eftimie Luca al Eparhiei Romanului și Hușilor care a spus următoarele :

«Nu au trecut decît doi ani de cînd Catedrala Episcopiei Buzăului era în freamătul bucuriei prin instalarea titularului ei de atunci P. S. Dr. Antonie Plămădeală, astăzi Mitropolit al Ardealului. Prin trecerea înalt Prea Sfinției Sale ca Mitropolit al Ardealului, Eparhia Buzăului a rămas vacantă pînă la alegerea unui nou titular. A fost rînduit ca smerenia noastră să aibă încredințată suplinirea Eparhiei Buzăului pe timpul vacanței ei. Sfîntul Sinod a găsit cu cale acest lucru și am dat ascultare sarcinii

ce mi s-a încredințat. Am avut prilejul ca în timpul de la 8 februarie anul acesta și până la alegerea titularului în persoana Prea Sfințitului Episcop Epifanie Norocel, să cunosc bine și îndeaproape toată activitatea din această istorică eparhie. Constatările pe care le-am făcut vin să completeze toată gama elogiilor care se cuvin celui ce a fost Episcopul Antonie al Buzăului și Permanenței Consiliului Eparhial, înalt Prea Sfinția Sa a lăsat, după doi ani de activitate o eparhie bine organizată, cu începuturi și realizări gospodărești remarcabile, cu realizări cărturărești-spirituale, cu noi impulsivități în viața școlii teologice — Seminarul Teologic —, cu noi orientări în viața din minăstirile și schiturile eparhiei, cu dinamizarea activităților din protoierii și parohii, cu acțiuni concrete în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste și a luptei pentru pace, cu susținerea acțiunilor pentru o agricultură înaintată capabilă să ducă la rezultate din ce în ce mai rodnice pentru hambarele Patriei.

Prea Fericirea Voastră ați cunoscut activitatea înalt Prea Sfințitului Mitropolit Antonie după cum ați și arătat în discursul pe care l-ați ținut cu prilejul instalării înalt Prea Sfinției Sale la Sibiu când ați spus: «Scurta lui păstorire la Buzău se încheie cu remarcabile realizări». Permiteți-mi ca acum și aici să prezint omagiul care se cuvine înalt Prea Sfințitului Antonie.

Prea Fericirea Voastră,

Prezența smereniei mele astăzi, aici, nu este numai ca simplu invitat. Ea este și în calitate de colaborator la buna desfășurare a treburilor Eparhiei pe timpul vacanței. Se cuvine să prezint mulțumirile mele Sfințitului Sinod în frunte cu Prea Fericirea Voastră pentru onoarea ce mi s-a făcut de a gira această eparhie și asigur pe titularul ei, care preia conducerea Eparhiei, că la Buzău, va găsi o atmosferă prielnică lucrării unui episcop. Înconjurat de evlavia și dragostea credincioșilor, având alături un cler bine pregătit și bine orientat în împlinirea îndatoririlor pastorale, înaripat de elanul tinerilor seminariști care sînt dornici de a cunoaște izvoarele credinței și trecutul neamului nostru și al Bisericii noastre strămoșești călăuzită pe aceste meleaguri de duhul Sfințitului Sava Gotul martirizat în apele Buzăului în secolul al patrulea; cu prietenii aleși și reprezentanții celorlalte culte care se găsesc pe teritoriul eparhiei, cu o largă și deplină înțelegere a autorității de stat și locale din județele care intră în componența eparhiei, în această ambianță titularul acestei eparhii va putea să desfășoare o bogată activitate și să se înscrie în galeria marilor personalități care au ilustrat această unitate administrativ-bisericască a Bisericii Ortodoxe Române.

Prea Sfințite și în Hristos Irate, Episcop Epifanie,

Am avut prilejul să vă cunosc din vremea când erați pe băncile de pregătire teologică. V-am urmărit pașii în timpul studiilor din străinătate, v-am văzut profesor și director la Seminarul Teologic din Mănăstirea Neamț și apoi stareț al marelui Lavre nemțene, «Ierusalimul monahismului românesc», și mai apoi ca membru al Sfințitului Sinod, v-ați afirmat prin muncă, hărnicie, cuminenție, statornicie, colaborare sinceră cu Întîistătătorul Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, cu ascultare de Sfințitul Sinod al Bisericii noastre Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin.

Momentul de astăzi se înscrie ca un moment de referință în viața și activitatea Prea Sfinției Voastre ca și pentru cel al Eparhiei pentru care prin darul lui Dumnezeu ați fost ales a o conduce. Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a

sublimat că aveți o pleiadă de înaintași vrednici gospodari, distinși cărturari, înflăcărați patrioți, personalități de prestigiu în viața spiritual-duhovnicească.

Venți aici dintr-o eparhie unde ați avut prilejul, așa cum ați și arătat, să cunoașteți trecutul neamului nostru de la începuturi și să conjucați acest trecut cu cel al Bisericii creștine ortodoxe care s-a înfiripat încă din secolele I—II cristalizându-se, o organizare bisericească în secolele III—IV. Ați dobândit, la toată pregătirea, în ramura istorică a Prea Sfinției Voastre noi și noi resurse cu care să demonstrați existența și continuitatea neamului românesc ca și cea a creștinismului pe meleagurile binecuvîntatei noastre Patrii.

Ați trecut pe la marea minăstire a Neamului din istoria căreia ați arătat că unii viețuitori de acolo au avut rosturi înalte și la Buzău. Printre ei în afară de Filotei și Dionisie Romano se numără și locțiitorul de episcop, arhierul Valerie Moglan (1942—1943) care a cunoscut lumea creștină a Răsăritului și a Apusului, care a fost stareț de Neam și a cinstit postul de arhieru vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, fiind înmormîntat la Minăstirea de metanie cu piatră funerară pusă prin grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin pe cînd era Mitropolit al Moldovei și Sucevei. De la ei ca și de la alții înaintași ai Prea Sfinției Voastre la loc de frunte îi aveți pe cel căruia îi și urmați acum, înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Antonie plidă de muncă și de evlavie.

Prea Fericirea Voastră,

Permiteți-mi ca la acest moment solemn să prezint Prea Fericirii Voastre smerita mea felicitare pentru faptul că ați dobândit un Episcop sufragane și un colaborator destoinic ostentor în ale cărturării, cu experiență în viața administrativ-bisericească ca și în ogorul ecumenismului contemporan.

Clerului și credincioșilor Eparhiei Buzăului din plaiurile mioritice ale Vrancei și pînă în valurile înspumate ale Dunării le prezint felicitarea pentru că prin delegații lor au ales pe cel care va putea împlini sarcinile de mare răspundere în conducerea acestei Eparhii.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Dr. Antim îi prezentăm felicitări pentru că a pregătit un Episcop vicar vrednic să preia conducerea unei eparhii. Ne rugăm ca Bunul Dumnezeu să-i dăruiască un alt colaborator care să-i fie de sprijin și de ajutor în nobila muncă eparhială.

Prea Sfinției Voastre, Prea Sfințite Episcop Epifanie, în numele meu personal ca și al clerului și credincioșilor Eparhiei Romanului și Hușilor, vă prezint cele mai calde și frățești urări și cu toții ne rugăm ca Dumnezeuul Păcii și al Învierii să vă ocrotească și să vă ajute ca să fiți alesul între aleși, Episcopul cetățean-patriot.

Ca vecinți cu eparhiile vom avea adesea prilejuri de frățească colaborare. Am încredințarea că ne vom ajuta ca frații spre cît mai mare slavă a Sfintei noastre Biserici și prosperarea scumpei noastre Patrii.

Dumnezeu să încununeze anii de arhipăstorie a Prea Sfinției Voastre cu minunate realizări întru mulți și fericiți ani!

Din partea Arhiepiscopiei Iașilor, ca delegat al I. P. S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a dat citire următoarei scrisori:

«Prea Sfințite Părinte Episcop Epifanie,

Cu deosebită bucurie participăm prin aceste rînduri, și mai ales, prin prezența Prea Sfințitului Episcop-vicar Pimen Suceveanul la solemnitatea instalării Prea Sfinției Voastre în slăvitul scaun chiriarhal al Episco-

piei Buzăului. Vatră străveche de evlavie românească slujită și împodobită de-a lungul secolelor de ierarhi, mărturisitori, cler și credincioși, istorica așezare vlădicească de pe malul stîng al râului Buzău a înmănuncheat și a sintetizat o adevărată spiritualitate ortodoxă de dimensiuni cuprinzătoare și înfruriri binefăcătoare peste toată obștea dreptmăritoare din țara noastră.

Prin înaintarea Prea Sfinției Voastre în acest loc arhipăstoresc intrați astăzi în șuvoiul strălucitor al binecuvîntaților înaintași. Intrați, în același timp, în văzduhul specific acestui ținut, cu adînci și trainice rezonanțe în desăvîrșirea unității fraților de dincoace și de dincolo de undele albastre ale mult îndrăgîtitului Milcov. Pe aceste plaiuri mioritice, vă vor întîmpina fiii duhovnicești, strănepoții legendarei Vrîncioaie, mama celor șapte feciori, viteji de nădejde ai lui Ștefan cel Mare, atît de apropiați în datini și grai blajin de cei de lingă Slatina, voievodului Alexandru Lăpușneanu, cei din Mălinii lui Labiș. Aceștia, asemenea celor cu care ați conlucrat pe tărîmul Bisericii moldovene, Vă cinstesc și omagiază în această zi istorică din viața Prea Sfinției Voastre. Tălmăcindu-le simțămintele tuturor, Vă adresăm cele mai calde și frățești felicitări și urări de bogate roade în noua chemare arhierescă, spre slava Sfintei noastre Biserici și înflorirea patriei noastre dragi, Republica Socialistă România.

Întru împlinirea acestora, implorăm ajutorul lui Dumnezeu, îmbrățișîndu-vă cu dragoste în Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Teoctist Mitropolitul Moldovei și Sucevei».

În numele profesorilor și personalului Seminarului Teologic din Buzău, P. C. Director Manea Criștoșor, a rōstit următoarea cuvîntare :

«Multe și nenumărate sînt bucuriile omenești, infinite în nuanțe ca și ineseși sufletele noastre.

Una din aceste bucurii trăim și noi, clericii și credincioșii acestei Eparhii, în această zi cînd Întîistătătorul Bisericii noastre însoțit de membrii Sf. Sinod, ne-a făcut deosebita cinste de a vizita aceste istorice meleaguri, aducîndu-ne ca dar, pe noul nostru arhipăstor, în persoana Prea Sfințitului Episcop Epifanie Norocel pe care, după cum se vede, îl primim cu multă căldură — la propriu și la figurat —.

Așezat la răscrucea marilor drumuri ale Daciei, Buzăul a fost încă din cele mai vechi timpuri un nucleu al formării și unității neamului românesc, fiind adînc ancorat în ființa, spiritualitatea și istoria acestuia.

Clipe de înaltă evlavie istorică trăim și noi astăzi aici.

Dacă privim în calendarul creștin ortodox aflăm că ieri 3 iulie, a fost prăznuit Sf. Mucenic Iachint. Acest nume ne duce cu gîndul, în urmă cu șase secole, la Mitropolitul Iachint de Vicina, care într-o zi ca azi, a părăsit meleagurile însoțite ale Dobrogei, mutîndu-și reședința în capitala țării românești -- de curînd întemciată -- ca mitropolit al Ungrovlahiei.

Astăzi, prăznuim pe Sf. Mucenic Andrei al Cretei, nume care ne duce cu gîndul la Sf. Apostol Andrei întîiul chemat care, a călcat cu sfințele sale picioare și meleagurile Dobrogei de azi.

Și iată că P. S. Episcop Epifanie părăsește meleagurile Dobrogene, cîntate de Ovidiu și vine la Buzău — oraș a cărui existență istorică pronia divină a rînduit să fie atestată ca de o piatră fundamentală de viața Sf. Sava de la Buzău.

În buchetul celor treizeci și patru de episcopi care s-au succedat la conducerea acestei de Dumnezeu păzită Eparhii ce ne privesc în prezent din galeriile expuse în acest salon — aslăzi apare, pentru prima dată, și numele P. S. Epifanie care sîntem încredințați că va ști să adune pe toți clericii și credincioșii într-un buchet ca să arate ca o adevărată grădină policromă de mare preț.

Într-adevăr, sînt pe lume oameni care vor să muncească singuri: sînt oameni care pun pe alții să muncească; dar puțini sînt aceia care știu și pot să muncească împreună cu alții.

Avem convingerea fermă că P. S. Episcop Epifanie face parte din acei oameni care știu și pot să lucreze împreună cu alții.

Experiența pastorală cu care vine la Buzău o dovedește cu prisosință.

De altfel numai munca în colectiv asigură progresul social-economic și cultural, numai munca în sobor asigură infailibilitatea învățăturilor și acțiunilor, numai sinergia divin-umană asigură dobîndirea fericirii și a vieții veșnice.

Sînteți așteptat P. S. Voastră de monahii acestei eparhii ca unul ce a fost stareț la marea lavră românească de la Mînăstirea Neamț.

Ca unul ce ați fost director de Seminar sînteți așteptat de profesorii și elevii Seminarului Teologic din Buzău, care au funcționat în vatra acestei istorice eparhii neîntrerupt din anul 1836 și pînă în prezent, în clădirea durată de vestitul episcop cărturar Chesarie din piatra extrasă din carierele de la Pietroasa, ocazie cu care a fost descoperit vestitul tezaur «Cloșca cu puli de aur».

Pentru acest motiv considerăm că elevii acestui așezămînt de cultură teologică sînt adevărații pui de aur din rîndul cărora s-au recrutat, de-a lungul vremii, oameni de nădejde, vestiți profesori universitari și preoți ai comunităților românești de peste hotare.

Sînteți așteptat de Centrul Eparhial al cărui complex arhitectural este în curs de reparație pentru a fi readus la frumusețea cea dintîi prin aceasta justificîndu-se, o dată în plus, existența în emblema județului Buzău a păsării Phœnix, care, potrivit legendei, reînvia din propria-i cenușă.

Sînteți așteptat de credincioșii acestor meleaguri pentru a-i păstori părintește îndelungă vreme.

Din cuvîntul ce l-ați ținut în fața mîritului colegiu electoral cu ocazia alegerii, ați destăinuit că activitatea desfășurată de P. S. Voastră pînă acum poate fi împărțită în perioada de 5, 5 și 6 ani.

Noi Vă dorim ca la Buzău să rămîneți de 7 ori cîte 7 ani.

Vă asigurăm că nu vom uita nicicînd cuvintele Sf. Apostol Pavel care îndemna pe creștinii din vremea sa și din toate timpurile: «Ascultați pe învățătorii voștri și vă supuneți lor, că ei priveghează pentru sufletele voastre ca cei ce vor da seama că, cu bucurie să facă aceasta, iară nu suspinînd, că aceasta nu vă este vouă de nici un folos».

În aceste momente solemne îmi vin în minte memorabilele cuvinte ale cronicarului: «Mai nasc la Moldova oameni».

Iar poetul nostru contemporan din Ardeal, Ioan Alexandru, a dedicat o poezie, în care descrie pămîntul sînt al Dobrogei, P. S. Episcop Epifanie Tomitanul, moldovean de obîrșie — din care vă rog să-mi permiteți să citesc, aici la Buzău doar două strofe:

«Zotic Atalos Camas's și Filip
De un mileniu bun și jumătate
Într-un cuptor de pîine sub pămînt
Coc neamul meu pentru eternitate.
Să poți pătrunde viu în sanctuar
Prin ușa strîmă de intrare
De pulberea planetei să te rupi
Și să te-ncați cu raiul pe picioare».

Să ne trăiți, Prea Sfințite Părinte Episcop Epifanie.

Întru mulți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh».

Din partea Centrului Eparhial P. C. Guță Gheorghe, Consilier economic, a spus printre altele :

«Ostenitorii Centrului Eparhial Buzău și toți cei prezenți astăzi la această sărbătoare trăiesc clipe de mare bucurie, pentru că, după atîta vreme de așteptare, ne-a sosit conducătorul spiritual al acestei Eparhii în persoana Prea Sfințitului Episcop Epifanie Norocel.

Marea sărbătoare de astăzi, a instalării Prea Sfinției Voastre în fruntea acestei Eparhii este un prilej de mare bucurie pentru clerul și credincioșii noștri care vă întâmpină cu toată dragostea și cu urarea noastră creștinească și românească «Bine ați venit în mijlocul nostru».

Dați-ne voie cu acest prilej, să ne exprimăm recunoștința și mulțumirea noastră, membrilor Măritului Colegiu Electoral Bisericesc, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Dr. Iustin Moisescu, pentru minunata și înțeleapta alegere pe care a făcut-o în persoana P. S. Voastre, ca episcop al acestei eparhii.

Aceleași sentimente de respect, aleasă prețuire și recunoștință, exprimăm astăzi din adîncul inimii noastre, pentru recunoașterea și numirea P. S. Voastre, Conducerii noastre de Stat în frunte cu Dl. Președinte Nicolae Ceaușescu și Conducerii Departamentului Cultelor, în frunte cu Dl. Președinte Ion Roșianu, asigurîndu-i de devotamentul și loialitatea clerului și credincioșilor din Eparhia Buzăului, pentru libertatea religioasă de care ne bucurăm.

Aceleași mulțumiri autorităților locale de Stat din cele trei județe, pentru sprijinul și înțelegerea ce o arată în rezolvarea problemelor noastre bisericești.

Prea Sfințite Părinte Episcop Epifanie,

Veniți la această de Dumnezeu păzită Eparhie a Buzăului, ca să continuați munca înaintașilor, vrednici de pomenire, să vă înscrieți numele în salba de mărgăritar a acestei Episcopii, ca să faceți ca Episcopia Buzăului, să înflorească și să fie la înălțime, pentru păstrarea credinței ortodoxe strămoșești și pentru binele și fericirea credincioșilor noștri, care sînt în același timp și buni cetățeni ai scumpei noastre Patrii.

Vă așteptăm cu multă dragoste pe P. S. Voastră, clerul și credincioșii din această Eparhie care cuprinde județele : Buzău, Brăila și Vrancea precum și părinții și maicile din mînăstirile noastre, care împletesc munca cu rugăciunea zi de zi.

De astăzi înainte, ochii tuturor, vor fi îndreptați către P. S. Voastră ca să audă cuvînt de învățătură, de zidire sufletească, prin pastoralele, prin vizitele în parohii, unde veți binecuvînta viața și munca credincioșilor noștri, depusă zi de zi, pentru bunăstarea și fericirea întregului nostru popor și realizarea înalțelor idealuri de libertate, pace, independență și ridicarea prestigiului țării noastre pe toate meridianele lumii.

Veți îndemna precămea noastră, din această Eparhie, de a fi exemple vii, în mijlocul credincioșilor noștri, unde își desfășoară fiecare activitatea sa, cu cuvîntul și cu fapta, pentru a fi, după cuvîntul Sf. Evangheliei: «Lumina lumii și sarea pămîntului».

Da'ta de 4 iulie 1982, se va înscrie în «Cartea de Aur» a Episcopiei Buzăului, prin instalarea la cîrma ei, a P. S. nostru Episcop Epifanie Norocel, pentru slujirea Bisericii și a țării noastre dragi și scumpe.

Episcopia Buzăului, prin clerul și credincioșii ei, își deschide astăzi larg brațele și inimile, spre a primi cu drag, cu aleasă cinstire, supunere și respect pe P. S. Episcop Epifanie, care primește astăzi ștafeta purtată cu devotament și cu frica de Dumnezeu, spre a sluji Biserica și Patria noastră, de la cei 34 de ierarhi, înainte mergători, înscrși în galeria vrednicilor episcopi de Buzău.

Întru mulți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh.

Întru mulți ani, Prea Sfințite Părinte Episcop Epifanie.

Mulți și fericiți ani, tuturor celor prezenți aici, cu sănătate și realizări frumoase pentru sfînta noastră Biserică și scumpa noastră Patrie Republica Socialistă România».

Din partea clerului și credincioșilor constănțeni a luat cuvîntul P. C. Dumitru Stănei, protopop de Constanța.

Aducînd omagiul preoților și credincioșilor de pe meleagurile cuprinse între Dunăre și Mare, vorbitorul a exprimat sentimentele de dragoste și respect pe care aceștia le păstrează pentru cel care le-a fost ca un adevărat părinte sufletesc.

Referîndu-se la activitatea pe care P. S. Episcop-vicar Epifanie a desfășurat-o în cadrul Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, P. C. Protopop Dumitru Stănei, a spus printre altele:

«Munca depusă de Prea Sfinția Voastră în cuprinsul Eparhiei noastre și în mod deosebit în Dobrogea, din încredințarea înalt Prea Sfințitului nostru Arhiepiscop Antim, activitate liturgică, misionară, predicatorială, cultural-socială, inclusiv activitatea în relațiile externe — atunci cînd Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin v-a desemnat să faceți parte din unele delegații care au reprezentat Biserica noastră peste hotare, la diferite conferințe sau întruniri creștine internaționale, cum au fost și acelea care s-au ținut anul acesta la Erevan și Budapesta, v-au îndreptățit să primiți acum o nouă misiune de mare răspundere pe care sîntem convinși că o veți onora în viitor cu aceeași dăruire.

În cei peste șase ani și jumătate petrecuți la noi ați participat la majoritatea conferințelor preoțești, ați oficiat slujbe arhieriești misionare și la hramuri precum și în alte împrejurări, ați oficiat hirotoniri de preoți pe seama parohiilor vacante din eparhie și de fiecare dată, prin părințeștile îndemnuri, ați întărit credința credincioșilor noștri, iar pe noi preoți, ne-ați stimulat în activitatea noastră misionară, gospodărească și obștească, contribuind prin aceasta la întărirea unității noastre de credință și de neam. Ați apelat întotdeauna la simțămintele noastre patriotice și ne-ați cerut să dovedim prin viața, comportarea și activitatea noastră, că trebuie să fim vrednici urmași ai strămoșilor noștri, care și-au iubit țara și s-au jertfit pentru ea în vreme de cumpănă și încercări istorice. De asemenea, ne-ați îndrumat să contribuim la propășirea Patriei noastre și la instaurarea unui climat de pace între oameni și popoare.

N-ați pregetat nici o clipă spre a vă osteni și în munca de cercetare a istoriei Dobrogei, publicînd multe studii și articole în revistele noastre bisericești. Dar ceea ce a caracterizat în mod deosebit activitatea P. S. Voastre la Tomis, a fost felul în care au știut să vă apropiați de preoți, să-i cîștigați sufletește și să-i faceți buni prieteni pe toți. Ați știut să-i încurajați pe cei merituoși și să-i dojeniți sau să-i corecți la

vreme pe cei cu anumite lipsuri cu gândul cel bun și dragostea părintească de a se îndrepta.

A trecut repede această scurtă perioadă de păstorire la Tomis și în întreaga noastră eparhie. Ea încetează acum, dar faptele și frumoasele realizări ale P. S. Voastre rămân ca pildă și mărturie grăitoare pentru noi».

În continuare, vorbitorul a remarcat frumoasa colaborare ce a existat între P. S. Episcop Epifanie și I. P. S. Arhiepiscop Antim Nica, colaborare ce a facilitat înflorirea și prosperarea Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, în ultimii ani.

În încheiere P. C. Protopop Dumitru Stănei, a spus :

«La Buzău vă așteaptă eforturi mari și griji sporite, însă noi sîntem convinși că vigoarea și capacitatea de muncă a Prea Sfinției Voastre vă vor ajuta să le îndepliniți cu prisosință și să răspundeți tuturor așteptărilor Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Iustin și Conducerii noastre superioare de stat care și-au pus în Prea Sfinția Voastră mari nădejdi.

Noi, reprezentanții preoșimii constănțene, care prin bunăvoința Prea Sfinției Voastre sîntem acum de față, vă felicităm din toată inima și cu deosebit respect, iar pe Bunul Dumnezeu îl rugăm să vă întărească cu multă sănătate și să vă ajute în noua misiune ce vi s-a încredințat. Întru mulți ani, Prea Sfințite Părinte Episcop».

În numele Adunării Eparhiale a vorbit Dl. Prof. Vasile Cojocaru, care, exprimînd bucuria tuturor celor ce fac parte din acest for reprezentativ bisericesc, a spus printre altele :

«Întreaga noastră eparhie este în mare sărbătoare astăzi, cînd însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh în fruntea unui înalt sobor vine iarăși în vechea vatră episcopală a Buzăului spre a face instalarea în scaun a noului său titular, P. S. Episcop Epifanie.

Prea Sfințite Părinte Episcop Epifanie, norocos fie-vă pasul pe care-l faceți astăzi în eparhia noastră, în noua calitate cu care ați fost investit și norocoși să ne ajute prona să fim și noi toți cei ce vă primim cu respectuoasă dragoste în mijlocul nostru, să vă avem păstorul cel bun care își pune viața lui pentru oile sale precum spune Divinul Păstor.

Prea Sfințite Părinte Episcop, veniți în Eparhia noastră cu mari făgăduințe la ale căror împliniri ne așteptăm încredințați de vrednicile pe care le-ați vădit la slujirile de mai înainte de înalta preștire teologică ce v-ați însușit, de îndeletnicirile de cercetare a trecutului vieții creștine dobrogene și mai ales de rîvna fierbinte pentru slujirea casei Domnului pe care v-o cunoaștem. De aceea, binecuvîntată fie așezarea în scaunul cel sfînt al celui ce vine întru numele Domnului.

Prea Sfințite Părinte Episcop, luați astăzi cîrma unei Eparhii cu cele mai vechi urme creștine din toate regiunile țării exceptînd Dobrogea. Așezările rupestre ale schimnicilor capadocieni de la Bozioru-Buzău cu semnul creștin al peștelui de la jumătatea secolului IV, de care, după cercetări recente însuși Sf. Sava Gotul n-a putut fi străin, avînd în vedere timpul și originea comună. O organizare continuă să se dezvolte chiar în vremea migrațiilor, de vreme ce în secolul XIII Papa se plînge că «falșii episcopi ai românilor ispiteau la ei pe unii credincioși catolici din Episcopia românească a cumanilor, fapt care confirmă după Iorga activitatea unei Biserici ortodoxe organizate în părțile Buzăului în acea vreme.

Inițiințarea Episcopiei de Buzău odată cu cea a Rimnicului Vâlci reflectă grija voievodului Radu cel Mare de a potoli disensiunile în lupta pentru putere dintre cele

două regiuni ale țării, Oltenia craioveștilor și ambițioasa boierime buzoiană, dar după Iorga, Domnul urmărea să lichideze încercările de prozelitism ale Episcopilor Romano-Catolici, ai cumanilor și să bareze porțile de acces pe cele două rîuri Oltul și Buzăul pentru pătrunderea propagandei religioase catolice în Țara Românească pornite de la Sibiu și Brașov.

Nu voi mai repeta cele spuse de antevorbitorii mei cu privire la personalitatea și activitatea episcopilor ce au ilustrat acest scaun în cursul istoriei limitîndu-mă doar să scot în relief rolul pe care l-au avut în desfășurarea marilor evenimente istorice din veacul XIX episcopii și cei ce erau legați de Biserică mireni, preoți, călugări.

Cînd vîntul marilor prefaceri naționale și sociale s-a abătut și asupra regiunilor de la Dunăre în acest secol al naționalităților, Biserica, așa cum a făcut în tot timpul istoriei, a fost alături de popor, îmbrățișînd cu entuziasm ideile nobile ale veacului, situîndu-se chiar adesea în fruntea maselor. Așa a fost cazul și aici la Buzău unde în incinta Episcopiei mai ales revoluția de la 1848 a avut un ecou atît de profund încît clericilor, profesorii și elevii Seminarului aderă cu un entuziasm înflăcărat la revoluție, impunîndu-se chiar în fruntea mișcării cum scria mai tîrziu un dușman înverșunat al revoluției colonelul Locusteanul «peste cîteva minute văzui preoții Sf. Altare călări pe tunuri, între care am cunoscut pe Popa Ion și Popa Dionisie, actualul episcop al Buzăului, bineînțeles e vorba de Dionisie Romano și de celebrul Popa Tun ieromonahul Ambrozie, monah al Episcopiei Buzăului prins de evenimente în București».

O plăcă comemorativă de pe zidul clopotniței episcopale pomenește de prezența lui Bălcescu aici la Episcopie în zilele fierbinți ale revoluției, ceea ce semnifică existența aici a unui mare focar al revoluției. La rîndul lui, Episcopul Filotei este un văjnic luptător pentru unire. «Steaua Dunării din 20 ianuarie 1859 încheia un elogios articol închinat rolului avut de episcopul Filotei în lupta antiunionistă prin cuvintele: «cel dintîi cap al Bisericii și păstrător al norodului ați fost P. S. Voastră care ați îmbrățișat și subscris programul dorințelor națiunii noastre. România este datoare simțămintelor Prea Sfinției Voastre».

Prea Sfințite Părinte Episcop, cu așa pilde mărețe de adînc patriotism al înaintașilor în acest scaun episcopal veți avea de unde lua îndemn în slujirea cu duh jertfelnic și a neamului și a lui Dumnezeu.

Sînteți urmaș în scaun strălucitului ierarh al Bisericii noastre Înalt Prea Sfințitul Antonie, care în scurta-l păstorire de doi ani a lăsat o lumină de neșters în eparhia noastră prin înfăptuirile spirituale și materiale pe care le-a lăsat aici. Nu sînt ușoare sarcinile ce revin P. S. Voastre de a duce la înfăptuire cele inițiate de înaintașul P. S. Voastre și arume de a reda Centrului Eparhial toată strălucirea ce i se cuvine prin lucrările puse la cale și de a refăce și alte minăstiri monumente istorice și lăcașuri de cult prinse deja în planul de reconstrucție, care, afectate de cutremur, n-au putut fi încă refăcute.

Beneficiați însă P. S. Părinte Episcop de rîvna și priceperea unui minunat colectiv administrativ care în frunte cu Părintele Vicar Administrativ Teofil Dumitrescu, secondat de zeloșii consilieri părintele Guță Gheorghe și Dionisie Grigore, vă vor ajuta cu însuflețire și vor urma fără șovăire toate directivele pe care le veți lua pentru buna desfășurare și împlinire a ceea ce aveți de săvîrșit.

Veți beneficia și de admirabilul climat de conlucrare armonioasă cu organele locale de stat care și-au dat întotdeauna un concurs neprecupețit la toate înfăptuirile din Eparhia noastră.

Înceind ne simțim obligați să aducem cele mai vii mulțumiri și un adânc omagiu conducerii superioare de stat, care în frunte cu marele bărbat Dl. Nicolae Ceaușescu, conduce destinele țării noastre spre cele mai înalte culmi de progres spiritual și material.

Mulțumim cu adânc respect Prea Fericirii Sale, Părintelui Patriarh Iustin, pentru osteneala ce și-a dat-o și pentru marea cinste pe care ne-o face azi prin prezența Prea Fericirii Sale printre noi la această mare sărbătoare».

În continuare P. C. Prof. Arhid. Ioan Ivan de la Neamț a spus :

«Mi s-a oferit marea cinste ca astăzi să mă aflu la Buzău. Aceasta se datorește faptului că în vara anului 1952 preluând conducerea Seminarului de la Mănăstirea Neamț, în seria anului școlar 1952/1953 — de 46 de absolvenți : 21 monahi și 25 mireni — să se afle și ierodiaconul, astăzi Prea Sfințitul Episcop Epifanie Norocel, care nu a trecut cu vederea acest fapt. Clasele mixte — cu elevi monahi și mireni — constituiau clase de mare emulație. Absolvenții anului 1952/1953 au avut pe Prea Sfințitul Epifanie printre cei mai silitori dintre cei silitori. Dintre absolvenții monahi ai acestei serii mulți împlinesc rosturi însemnate în cadrul Bisericii : Episcopi, stareți de mănăstiri, poeți, pictori, sculptori. Am urmărit cu viu interes pe cel plecat de la Neamț și bucuria mi-a fost mare ori de câte ori am auzit de rosturile însemnate pe care le-au dobândit.

Pe Prea Sfințitul Epifanie nu l-am întâlnit la Sofia când am fost cu alți trei colegi de la Neamț, într-o excursie particulară, în schimb am întâlnit acolo pe fostul său Rector, Episcopul Nicolae Macariopolșchi care ne-a vorbit elogios despre studentul român Epifanie Norocel cu care făcea schimb de lecții : unul predă limba bulgară iar celălalt limba română. Într-o altă excursie la Moscova-Zagorsk am întâlnit pe candidatul la cursurile de doctorat, Prea Sfințitul Epifanie de astăzi și de asemenea am avut bucuria să văd de câtă prețuire se bucura Prea Sfinția Sa.

După terminarea studiilor universitare P. S. Sa a fost repartizat profesor la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamț. La puțin timp a fost promovat în postul de director al Seminarului, iar mai apoi a preluat conducerea Mănăstirii Neamț. În timpul activității în astfel de rosturi la Mănăstirea Neamț s-a legat un fir de relații utile și pricetencești de bun și adevărat coleg cu mine personal ca și cu ceilalți profesori. Firul s-a continuat în tot timpul pînă și în clipa de față.

La momentul festiv de aici mă constituî în mărturie cu declararea că alegerea Prea Sfinției Sale, Prea Sfințitului Epifanie la scaunul episcopal al Buzăului este un câștig și un succes, pentru faptul că alegerea Prea Sfinției Sale are sensul unei chemări, dintre toți și de către toți la conducerea acestei Episcopii.

Bucuria, simpatia și nădejile spontane cu care a fost întâmpinat, aici, sînt o dovadă mult grăitoare în favoarea Prea Sfinției Sale. Prea Sfinția Sa s-a dovedit a fi fost cel dorit de întreaga obște a Eparhiei Buzăului. Prin firea, prin pregătirea și prin activitatea de pînă acum Prea Sfinția Sa poate să conducă această istorică Eparhie. În locurile de muncă efectivă pe care le-a onorat pînă în prezent Prea Sfinția Sa a lăsat înfăptuiri alese, încețuri bune, opere trainice, rosturi noi, îndrumări sănătoase. Pretutîndem a trezit interese și a făcut actual, activ și util fondul uman cu care a lucrat. Cu gînd și simț de om de vremuri noi, de fapt, a mers pe drumul firesc al tradiției bimilenare a Bisericii Ortodoxe Române. Gospodar cu pricepere și rîvnă, înțelegător al nevoilor Bisericii, conducător cu tact și cu vederi clare, animator și veghetor la toate, tînărul ierarh vine, aici, cu o bogată activitate și experiență.

Ca mulți, P. S. Sa a avut marele privilegiu de a fi lucrat în Mitropolia Moldovei și Sucevei în ani de strălucită arhipăstorie a Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Pă-

rinte Patriarh. În zilele trecute ale lui iunie, când Prea Fericirea Voastră ați revenit în Moldova conducând delegația Bisericii Ortodoxe a Ierusalimului în frunte cu Prea Fericitul Patriarh DIODOR, și când, de fapt, revedeați, după cinci ani de activitate ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Eparhia pe care ați arhipăstorit-o timp de peste douăzeci de ani, ați putut verifica prețuirea fiască cu care v-au întâmpinat și înconjurat toți filii duhovnicești ai Prea Fericirii Voastre. Nu ascund tainicul imbold al inimii, de a Vă prezenta și eu, smerit prin os de recunoștință, omagiul de profundă admirație și neștearsă îndatorire și fiască prețuire Prea Fericirii Voastre pentru tot ceea ce ați făcut la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamț, care a devenit un veritabil *palat școlar* admirat și luat ca model de către toți cei ce-l vizitează, precum și pentru tot ce ați întreprins pentru mănăstirile, bisericile, pentru clerul și credincioșii pe care l-ați arhipăstorit în Arhiepiscopia Iașilor și în Mitropolia Moldovei și Sucevei. Dumnezeu să vă răsplătească osteneala nobilă și dragostea de adevărat părinte cu îndelungare de zile și rodnică activitate!

Prea Sfințitul Epifanie a avut de cules lucruri bune și de la iscusitul cîrmaci al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim, în cei peste șase ani și jumătate de slujire ca Episcop-vicar al acestei Eparhii.

Arhipăstoria scurtă la Buzău a înalt Prea Sfințitului Mitropolit Antonie a deschis Eparhiei noi drumuri și probleme. Prea Sfințitul Epifanie, ca urmaș al înalt Prea Sfinției Sale, are nu numai de continuat ci și de adăugat, de împlinit și de desăvîrșit. P. S. Sale nu-i lipsește nici înțelegerea, nici rîvnă, nici puterea de a face să se înmulțească și să se îmbunătățească lucrul și roadele Eparhiei Buzăului, Prea Sfinția Sa are înainte cîmp deschis și, am convingerea că, are și lucrători bucuroși de muncă. În Patria noastră scumpă, în permanentă ascensiune și înflorire, P. S. Sa va lucra cu răspundere pentru împlinirea marilor deziderate ale lumii contemporane, și în primul rînd, în cel al apărării păcii și al prosperității tuturor.

Trăiesc clipe de mare bucurie și cinste fiind prezent la această magnifică solemnitate. Cu modestie mărturisesc că în calitate de fost profesor și colaborator-coleg al P. S. Epifanie mă bucur cu bucurie sfîntă de ceea ce a ajuns P. S. Sa, ca și de ceea ce au realizat și alți colegi de generație ai P. S. Sale, cu pornirea de la vatra, cu alit de mare rezonanță în istoria noastră, Mănăstirea Neamț.

Dacă Homeștii Buzăului a dat mai zilele trecute Mitropoliei Moldovei și Sucevei un Episcop-vicar în persoana P. S. Pimen Zainea Suceveanul, în compensare, Moldova, din Mălinii lui Nicolae Labiș, dă astăzi Buzăului pe P. S. Episcop Epifanie Norocel.

Înalt P. S. Mitropolit Antonie în toastul de la Suceava ne-a provocat la căutarea cronicarului care a zis despre un domnitor că era: «om deplin, capu întregu, hîre adîncă cît poți dzice că nascu și în Moldova oameni»¹.

Am fericitul prilej de a da răspunsul că formula portretistică aparține lui Miron Costin și, ea se potrivește nespun de bine și în cazul de față, cînd din Moldova, un vîlstar, urcă pe treptele scaunului Episcopal al Buzăului.

Fie-mi permis ca să fac urarea P. S. Sale, Prea Sfințitului Epifanie ca Bunul Dumnezeu să-i ajute pentru a-și incununa arhipăstoria vrednică de numele său, de avîntul cu care a fost ales și primit aici, de nădejile ce leagă de P. S. Sa întreaga Eparhie a Buzăului, întreaga Biserică Ortodoxă Română iar de aceasta — întreaga Ortodoxie.

Exprimînd încă o dată aceste urări și nădejdi, închei cu formula, a cărei simplitate caldă nu poate fi înlocuită de nici o meșteșugire stilistică:

1. Miron Costin, *Letopiseșul Țării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, București, 1965, p. 186.

«Cu rodnică și aleasă arhipăstorire, Întru Mulți ani P. S. Voastră».

Din partea Arhiepiscopiei Armene din București, a luat cuvântul P. C. Arhim. Dr. Zareh Baronian, vicar administrativ.

P. C. Arhim. Dr. Zareh Baronian a citit următoarea scrisoare de felicitare, pe care I. P. S. Arhiepiscop Dirayr Mardichian, Conducătorul Eparhiei Armene din R. S. România, a trimis-o, cu acest prilej, Prea Sfințitului Episcop Epifanie.

Prea Sfinției Sale,
Prea Sfințitului Epifanie Norocel
Episcop al Buzăului
- B u z ă u -

Numirea Voastră în fruntea Episcopiei Buzăului, îmi oferă plăcutul prilej de a rememora evenimentul primei noastre întîlniri, acum 22 ani, cînd nou-sosit ca Șef de Eparhie în ospitaliera Românie și în țara vecină de pe malul Dunării, în cadrul unei festivități la Patriarhia din Sofia, v-am cunoscut ca tînăr student din România.

Iată că ani au trecut și ca o dovadă a tradiționalei prietenii dintre popoarele și Bisericii noastre, întîlnirea noastră s-a transformat într-o trainică prietenie.

Rînd pe rînd, întîlnirile noastre de la Dragomirna, Neamț, Constanța și alte ocazii, au fost prilej favorabil de a ne apropia și a colabora în cea mai deplină înțelegere.

Cu bucurie am asistat la cîștigarea de către Prea Sfinția Voastră, treaptă cu treaptă, a gradelor ierarhice în cadrul Sfintei Biserici Ortodoxe Române, datorită meritelor cu care v-a hărăzit Domnul și abnegației de care ați dat dovadă în nobila misiune ce v-a fost încredințată.

În numele Consiliului Eparhial al Bisericii Armene din R. S. România, al credincioșilor armeni și al meu personal, vă transmit sincerele mele felicitări cu ocazia numirii P. S. Voastre în funcția de Episcop al Buzăului.

Vă urez din toată inima sănătate, viață îndelungată, fericită și succes în sfînta misiune de întîiul păstor al credincioșilor din ținutul Buzăului, spre bucuria tuturor și întărirea bunei înțelegeri și a păcii în întreaga lume.

Cu frățescă dragoste întru Hristos,
Arhiepiscop Dirayr Mardichian.

În continuare, P. C. Arhim. Zareh Baronian, felicitînd călduros, la rîndul său, pe noul ales la cîrma Eparhiei Buzăului, a spus printre altele :

«Să-mi fie îngăduit, să-mi exprim bucuria mea nespusă și sentimentele mele de dragoste frățescă față de cel ales.

Dumnezeu m-a învrednicit ca să-l cunosc cu aproape douăzeci de ani în urmă, pe cel înscăunat astăzi, pe alte meleaguri, mai exact bolțile Lavrei și Academiei Teologice din Zagorsk, fiind împreună bursierii Patriarhiei Ortodoxe Ruse, amîndoi cetățeni ai acestei țări binecuvîntate, unde ne-am născut și am văzut lumina zilei.

Am studiat împreună și pînă la terminarea cursurilor am fost nedespărțiți și la bine și la rău. Eu fiind mai tînăr și mai timid, am găsit la colegul meu un sprijin moral și un atașament frățesc față de mine.

Și așa cum Sf. Apostol Pavel, se ruga pentru tesaloniceni, ca Dumnezeu să-i găsească vrednici de chemarea Lui, tot așa și în cazul de față se potrivesc aceste cuvinte, în aceste clipe solemne, căci același Dumnezeu l-a găsit vrednic de chemarea Lui pe Prea Sfințitul Epifanie spre împlinirea a tot ce a bine-izvorit din credință.

După anul 1964, când fiecare din noi am revenit, aici, în țară, unul la Mănăstirea Neamț, mai întâi ca profesor, apoi director de seminar și în fine stareț, iar în cele din urmă Episcop-vicar, iar celălalt la București, în cadrul centrului eparhial, relațiile noastre au început să se sudeze definitiv.

Și la București, am urmat, aproape concomitent, cursurile de doctorat în cadrul Institutului teologic. În această perioadă, trebuie să amintesc aici, activitatea publicistică a P. S. Epifanie în domeniul istoric și în special al relațiilor Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Armeană încă din anul 1966, P. S. Sa a publicat în Revista Mitropoliei Moldovei și ale Patriarhiei, noi și importante studii despre istoria Bisericii Armene și despre armenii din România.

Trebuie să afirm, că cel înscăunat astăzi, a urmat cu credință calea foștilor săi profesori teologi, care în ultimii 30 ani și-au adus o mare contribuție pe plan ecumenic la adâncirea relațiilor frățești dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Armeană.

Bazele acestor relații au fost consolidate începând din anul 1948, între Patriarhii Justinian și Vasken, pe așunci Episcop al Eparhiei Armene și continuate astăzi, într-un mod fericit, de Prea Fericitul Patriarh Iustin și Sanctitatea Sa Vasken I, precum și între ceilalți ierarhi ai Bisericilor noastre.

P. S. Epifanie, a vizitat în două rânduri Armenia și centrul nostru religios Eci-miadzin, în anul 1979 și la începutul acestui an, în cadrul unor ședințe ale Conferinței creștine pentru pace. Cu adevărat, Prea Sfinția Sa nu s-a simțit deloc străin în Armenia, căci Sanctitatea Sa Vasken I, l-a primit cu cea mai mare dragoste creștinească, urându-i în limba română, un bun venit pe melegurile biblice ale Araratului și întreținându-se îndelung cu P. S. Sa.

Onorați comeseni,

În aceste clipe de adâncă trăire sufletească pentru cel nou înscăunat, la care participăm cu toții, permiteți-mi ca pe lângă bunele urări pe care le-a primit Prea Sfinția Sa, să amintesc în încheiere, cuvintele Sf. Apostol Pavel: «De aceea ne rugăm necurmat pentru voi, ca Dumnezeul nostru să vă găsească vrednici de chemarea Lui și să împlinească în voi, cu putere, orice dorință de bunătate și orice lucrare izvoartă din credință» (II Tesaloniceni 1, 11), spre bucuria credincioșilor acestei Eparhii, spre mulțumirea sufletească a celui înscăunat și spre slava Bisericii Ortodoxe Române surori.

A luat apoi cuvântul reprezentantul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București, părintele Ion Ciuraru parohul parohiei catolice din Buzău.

Vorbind în numele Monseniorului Francisc Augustin, Conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice București, a Monseniorului Petru Gherghel, Provicar din Iași, în numele său personal și al credincioșilor romano-catolici din Buzău, P. C. sa a adresat urări de bun venit pe înaltul și sfântul scaun al Episcopiei Buzăului P. S. Episcop Epifanie, subliniind printre altele:

«Venirea Prea Sfinției Voastre de la Constanța ne răscolește amintirile și ne doartă gândul, peste veacuri, la acele vremi când de pe melegurile Moesiei, cete de misionari treceau Dunărea pentru a vesti popoarelor dace Evanghelia lui Cristos. Numeroși preoți, printre care părintele Sansala, pe timpul sfântului Sava Buzoianul, culterău țara, binevestindu-l pe Cristos. Chiar episcopi, ca sfântul Nichita, au venit prin

părțile noastre pentru a ne aduce lumina lui Cristos, lumină care să conducă popoarele înglodate în păgânism la culmile senine ale vieții creștinești.

Acest mesaj al Evangheliei i-a făcut pe strămoșii noștri să ducă o viață nouă — viața în dragoste — promulgată lumii de Mîntuitorul divin: «După aceasta vă vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, dacă aveți dragoste unii față de alții» (Ioan 13, 35). Fiorul sfînt al dragostei lui Cristos l-a făcut pe sfîntul martir Ignățiu de Antiohia să definească Biserica lui Cristos «societatea dragostei».

În această dragoste a lui Cristos, pe care veniți s-o propovăduiți și cu care vrem să vă întîmpinăm, dorim să se desfășoare relațiile noastre și cele dintre credincioșii pe care îi păstoriim. Această floare rară a dragostei creștine vrem s-o cultivăm pe meleagurile buzoiene, în inimile concetățenilor noștri, pentru ca ea să ne însenineze viața și să atragă binecuvîntarea lui Dumnezeu asupra noastră și asupra muncii pastorale pe care o desfășurăm.

Pătrunși de această dragoste, ne apropiem de Prea Sfinția Voastră și vă felicităm cu ocazia acestei zile frumoase, urîndu-vă: «Ani mulți fericiți și rodnică păstorie în Eparhia Buzăului!»

Ca reprezentant al autorității locale de stat, a luat cuvîntul Dl. Radu Vasile, secretarul Consiliului Popular Județean Buzău, care a spus:

«Prea Fericite Părinte Patriarh,

Stimați reprezentanți ai Departamentului Cultelor,

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți ierarhi,

Onorați comeseni,

Îngăduiți-mi ca în numele conducerii județului Buzău să adresez «Bun venit», pentru a doua oară, pe aceste meleaguri strămoșești Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin.

Vă rog să-mi dați voie ca în numele Comitetului executiv al Consiliului popular al județului Buzău să felicit călduros pe Prea Sfințitul Părinte Epifanie Norocel cu ocazia înscăunării sale în funcția de Episcop al Eparhiei Buzăului și să-l asigur de tot sprijinul și colaborarea noastră, în spiritul legalității socialiste.

Am ascultat cu atenție cuvîntarea P. S. Episcop Epifanie Norocel și am reținut cu satisfacție grija avută de a se alege și a se recunoaște în funcția de Episcop al Eparhiei Buzăului a unui ierarh tînăr, capabil, posedînd o bogată experiență în conducerea treburilor bisericesti.

Este îndeobște cunoscut că, asemănător tuturor județelor patriei noastre, județul Buzău face, de la un an la altul, pași mari pe calea dezvoltării economico-sociale.

Beneficiînd de ajutorul multilateral din partea Conducerii noastre de Stat în frunte cu Președintele Nicolae Ceaușescu, în anul 1981, în județul nostru s-au obținut rezultate bune atît în industrie cît și în agricultură, construcții și celelalte sectoare de activitate.

La producția netă industrială, realizările anului 1981, sînt cu 4,5 la sută mai mari față de 1980, productivitatea muncii cu 6,2 la sută iar volumul mărfurilor exportate cu 4,1 la sută. Au fost puse în funcțiune fonduri fixe în valoare de 2,4 miliarde lei și s-au dat în folosință peste 3000 apartamente.

Oamenii muncii din agricultura județului Buzău au livrat la fondul de stat în anul 1981 peste 10.500 tone orz, 127.000 tone grîu, peste 48.000 tone floarea soarelui și aproape 73.000 tone struguri.

În anul trecut, valoarea desfacerilor de mărfuri a fost cu 146.000.000 lei mai mare decît în 1980, ajungînd la 3,9 miliarde lei.

Toate aceste realizări au fost posibile ca urmare a eforturilor susținute ale tuturor cetățenilor buzoieni, inclusiv ale credincioșilor ortodocși.

De remarcat faptul că preoții din acest județ și-au adus contribuția la orientarea patriotică a credincioșilor.

Din planul de dezvoltare economico-socială a județului nostru în cîininalul 1981—1985 rezultă că în continuare avem sarcini mari de înfăptuit.

Ne exprimăm convingerea că P. S. Episcop Epifanie Norocel va imprima personalului Bisericii noi preocupări în îndrumarea credincioșilor, pentru a contribui și mai mult la acțiunile ce se vor organiza în localitățile județului, pentru continua lor înflorire și dezvoltare.

Doresc să rețineți, Prea Sfințite Părinte Episcop, că veți găsi la noi sprijin și înțelegere în rezolvarea problemelor de interes comun, fiind adeptii unei bune colaborări, cu respectarea legilor statului nostru.

Vă urez multă sănătate și putere de muncă pentru realizarea marilor sarcini ce vă revin ca Episcop al Eparhiei Buzăului».

În continuare a luat cuvîntul *I. P. S. Dr. Antim Nica*, Arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos, rostind următoarele :

«Sf. Apostol Pavel îndemnîndu-ne pe toți la frățească dragoste spune : «Bucurați-vă cu cei ce se bucură» (Rom. 12, 15). De aceea, în acest moment însemnat din viața eparhiei Buzăului, prilejuit de înscăunarea noului său ierarh, în persoana P. S. Episcop Epifanie sîntem și noi de față, cu inima plină de bucurie, alături de clerul și credincioșii acestei istorice eparhii, vecină nouă.

Pentru a sublinia acest eveniment bisericesc și a ne mărturisi dragostea și cinstirea noastră față de noul conducător al eparhiei, ne-am adunat la această solemnitate mulțime de preoți și credincioși, un număr de ierarhi ai Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Justin, care poartă grijă de buna chivernisire a vieții spirituale a întregii noastre obști ortodoxe.

Între Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos și Episcopia Buzăului, sînt cunoscute vechi și statornice legături duhovnicești și de colaborare. Mărturii istorice atestă strînse relații de viață spirituală între aceste înuturi și părțile Tomisului încă din primele veacuri creștine.

Activitatea și sffrșitul mucenicesc al Sf. Sava Gotul, patronul acestei Episcopii, au fost cunoscute și prețuite de episcopul Betranio al Tomisului și de evlaviosul guvernator al Scîției Mici, Iunius Soranus, care, la cererea Sf. Vasile cel Mare, a organizat trimiterea moaștelor Sf. Sava Gotul în Capadocia, în anul 372.

În cadrul Mitropoliei Ungrovlahiei, din care diocesele noastre fac parte ca sufragane, există o continuă legătură și fructuoasă conlucrare de folos reciproc. îndeosebi în legătură cu pregătirea clerului pentru ambele eparhii în Seminarul teologic de la Buzău.

Sîntem încredințați că venirea la cirna Episcopiei Buzăului a P. S. Episcop Epifanie va aduce o nouă contribuție la propășirea acestui vechi scaun episcopal, cunoscut prin activitatea sa bisericească și culturală, desfășurată de iluștrii săi conducători din trecut, iar în ultimul timp de blîndul episcop Antim Angelescu și de cărturarul ierarh Antonie Plămădeală, în prezent mitropolit al Ardealului.

Împrejurarea de față este pentru noi o bucurie și mai mare, prin faptul că mirele acestei eparhii cînsit astăzi, vine din laturile Tomisului și Dunării de Jos, unde, cu multă vrednicie, vreme de aproape 7 ani, ne-a fost cel mai apropiat colaborator, în calitate de episcop-vicar.

Avind o temeinică pregătire teologică, precum și o largă experiență în conducerea treburilor bisericești, dobândită anterior în cuprinsul Mitropoliei Moldovei, sub îndrumarea Prea Fericitului Patriarh Iustin, pe atunci mitropolit al Moldovei și Sucevei, P. S. Sa s-a distins în eparhia noastră prin rîvnă în săvîrșirea slujbelor arhieresti, prin rodnicile sale contacte pastorale cu parohiile, prin activitatea sa misionară și de îndrumare a clerului.

P. S. Sa s-a remarcat, de asemenea, prin colaborarea la publicațiile bisericești și prin participarea activă la manifestările ecumeniste ale Bisericii noastre.

Activitatea sa a lăsat urme pozitive și neuitate în cuprinsul eparhiei noastre, pentru care încercăm un sentiment firesc de regret acum cînd ne despărțim de un devotat și prețios colaborator. Avem însă încredințarea că ridicarea sa pe o treaptă superioară ierarhică îi va cferi satisfacții mai depline și va fi de mai mult folos pentru Biserica noastră.

În această zi însemnată din viața clerului și credincioșilor acestei eparhii, urăm Prea Sfinției Voastre, iubite frate în Domnul, Epifanie, să călăuziți cu puteri mereu înnoite Corabia ce vi s-a încredințat spre țărături însoțite, spre împliniri tot mai îmbelșugate în Ogorul Domnului și pentru folosul cel de obște al Patriei noastre».

În numele Departamentului Cultelor, a luat cuvîntul domnul director Dr. Ion Popescu, care a spus :

«După festivitatea ce a avut loc la Departamentul Cultelor în urmă cu două săptămîni, ocazie cu care i s-a înminat Prea Sfințitului Episcop Epifanie, Decretul Prezidențial de recunoaștere ca Episcop al Episcopiei Buzăului, ne aflăm astăzi aici și participăm cu toții la instalarea Prea Sfinției Sale în demnitatea în care a fost chemat de Sinodul Bisericii Ortodoxe Române.

Participarea la această solemnitate împreună cu dvs. mă bucură și mă onorează. Mă bucur pentru că ierarhul căruia i se face astăzi instalarea în scaunul vlădicesc de la Buzău a dovedit de-a lungul anilor că este nu numai un bun slujitor al Bisericii ci și un bun cetățean al Republicii Socialiste România, un bun patriot.

Și bucuria capătă dimensiuni sporite deoarece împreună cu colegii mei prezenți aici, îndeplinesc și mandatul de a vă aduce salutul și urările de bine ale conducerii Departamentului Cultelor, ale tovarășului Președinte Ion Roșianu.

Sîntem în același timp onorați că participăm la această solemnitate unde se află conducerea Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericirea Sa Patriarhul Iustin, cu înalți ierarhi și alți oaspeți atît de distinși. Se poate aprecia că manifestarea de astăzi este încă o dovadă a deplinei libertăți pe care statul o acordă desfășurării vieții religioase în România.

Politica Statului nostru — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — Președintele țării — se întemeiază pe garantarea libertății de conștiință a tuturor cetățenilor, pe dreptul acestora de a împărtăși sau nu o credință religioasă și ca urmare, pe manifestarea liberă a cultelor potrivit Statutelor lor în vigoare, de organizare și funcționare. Este de la sine înțeles însă că dacă Statul asigură practicarea de către cetățeni a unuiu sau altuia dintre culte, este necesar în același timp ca toți cetățenii, indiferent de concepția lor filozofică sau credința lor religioasă, să respecte cu sfințenie Constituția, Legile țării, orînduirea socialistă din România. În această direcție, se îndreaptă, după părerea noastră, și îndemnrurile date cu atîta căldură de cei ce au luat cuvîntul la festivitățile ce au avut loc. O dovadă convingătoare a liberei manifestări a cultelor dar și atașamentului lor la orînduirea socialistă din România, o constituie și puternicul entuziasm și vibranta evlavie cu care acestea au susținut și susțin inițiativele de pace

ale țării noastre, ale Președintelui Nicolae Ceaușescu. Pe această linie se înscriu și recente manifestări de sprijinire a Apelului poporului român adresat Sesiunii speciale a O.N.U. consacrată dezarmării și Păcii.

Referindu-se la deplina intensitate dintre mișcarea de pace din România și alte state, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea într-un recent interviu că: «popoarele pornesc de la aceleași dorințe și că în fiecare țară mișcarea pentru pace are un specific propriu ținând seama de forțele politice și sociale, care s-au încadrat în această mișcare, de tradițiile fiecărui popor». Din acest punct de vedere — arăta Președintele țării — s-ar putea spune că în România există o încadrare totală a tuturor categoriilor sociale, a organizațiilor politice și obștești inclusiv a celor religioase care fac toate parte din Frontul Democrației și Unității Socialiste, fapt care a și dat o amploare deosebită acțiunilor pentru pace în România. Cred că sînt în asentimentul dvs. să mulțumim în modul cel mai călduros Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin Moisescu pentru deosebitul și înălțătorul elogiu adus astăzi păcii în cuvîntarea sa din catedrală. Manifestările la care m-am referit sînt dovezi grăitoare ale atașamentului cultelor religioase la întreaga politică în-ernă și externă a statului, a hotărîrilor de a sprijini cu fermitate aplicarea în practică a acestei politici. Desigur ecoul lor încă nu a încetat pentru că nu au încetat nici tendințele cercurilor militariste de sporire a arsenalelor nucleare, nu s-a pus capăt pericolului unui nou război.

Prea Sfințite Episcop Epifanie,

Treînd la cirna acestei Eparhii, Dumneavoastră urmați celui ce astăzi se află la conducerea Mitropoliei Ardealului I. P. S. Antonie Plămădeală și la a cărui instalare aici la Buzău, am fost hărăzit tot subsemnatul și tot alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Dr. Iustin Moisescu.

Timpu cît înalt Prea Sfinția Sa s-a aflat la Buzău ca ierarh n-a fost prea îndelungat dar suficient ca să pună în evidență capacitatea sa de bun conducător și gospodar, erudiția sa de pasionat cercetător, talentul său de publicist. Sîntem încredințați că dumneavoastră veți fi nu numai vrednic continuator în cele începute dar și un deschizător de noi cărări în problemele ce vă așteaptă a fi rezolvate.

Preluînd conducerea Eparhiei Buzăului vă înscrieți ca și predecesorii dumneavoastră în șirul ierarhilor patrioți care au onorat și cinstit în activitatea lor această multiseculară eparhie.

Parohiile pe care le veți păstori se află în județele Buzău, Brăila și Vrancea, unde dezvoltarea economică și socială și culturală a cunoscut ca pretutindeni în țară ritmuri înalte.

Județul Buzău, recunoscut pentru pitorescul peisaj, se detașează astăzi viguros de condiția sa de altădată. Industrializarea unor ramuri de producție modernă purtătoare ale progresului tehnic: industria constructoare de mașini, chimia, metalurgia, dețin în prezent peste 55% din producția industrială a județului. Întreprinderi ca cea de sîrmă și produse din sîrmă, de geamuri, de industrializarea sîclei de zahăr, de produse de ceramică, prelucrarea maselor plastice, aparate de cale ferată etc., constituie o mîndrie pentru oamenii acestor locuri.

Județul Brăila, veche unitate administrativ-teritorială a țării atestată documentar încă de la întemeierea Țării Românești a înregistrat de asemeni vertiginoase creșteri în toate domeniile.

Brăila a devenit astăzi o puternică unitate a industriei metalurgice, a construcției de mașini și a chimiei Întreprinderilor ca cea de utilaj greu «Progresul», «Combi-

natul de celuloză și hîrtie», «Șantierul naval» li se adaugă noi și importante unități industriale.

De asemenea, județul Vrancea, nume de legendă pe plaiurile căruia s-a transpus în versuri balada Mioriței străbătut de apa Milcovului cîntată în Hora Unirii este apreciat acum nu numai pentru trecutul său plin de semnificație istorică dar și pentru hărnicia locuitorilor care au dat o nouă înfățișare străvechiului teritoriu vrîncean. Unități ca cea de prelucrarea lemnului, de confecții etc., au determinat ca în 1981 producția industrială a județului să fie de peste 40 de ori mai mare decît cea realizată în 1933.

Agricultura va continua să ocupe în aceste județe pe mai departe un rol important în vederea asigurării unei bune aprovizionări a populației cu produse agro-alimentare potrivit obiectivelor noii revoluții agrare.

Dezvoltării economice din cele trei județe i se adaugă și o puternică dezvoltare socială și culturală. Săpăturile arheologice ce s-au făcut în această parte a țării au pus în evidență existența omului pe aceste meleaguri acum 3—4 mii de ani. Mărturie stau străvechile așezări geto-dacice ce au existat pe acest teritoriu.

Domnitori ca Matei Basarab, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu, Alexandru Ioan Cuza, și-au legat numele de aceste ținuturi fie prin participarea lor împreună cu locuitorii de aici la lupta pentru apărarea ființei noastre naționale, fie prin construirea unor așezăminte care fac parte din Patrimoniul Cultural Național. În rîndul acestor monumente se află și unele care au servit sau mai sîrvesc drept lăcașe de cult cum sînt: Mînăstirea Ciolanu, Schitul Barbu, Schitul Bradu, Schitul Rătești etc., cărora li se adaugă sediul Episcopiei în care ne aflăm. Recentele lucrări făcute aici pentru înlăturarea urmărilor cutremurului din 1977, au pus în evidență noi date cu privire la vechimea acestor clădiri, la arhitectonica lor inițială, la ctitorie ș.a.m.d.

Aceste monumente sînt bunurile Patrimoniului Național Cultural față de care avem datoria nu numai să le cunoaștem, să le prețuim pentru că prin ele trăim de ieri, de azi, dintotdeauna, să le studiem descifrîndu-le sensurile și semnificațiile lor artistice, istorice, culturale și sociale, dar și să le ocrotim, să le păstrăm, să le popularizăm stimulînd în popor dragostea față de creatorii lor, să le predăm intacte urmașilor noștri.

Ne exprimăm convingerea că Dvs. Prea Sfințite Părinte Epifanie avînd deosebita sarcină să lucrați de acum înainte sub directa îndrumare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Dr. Iustin Moisescu, bazîndu-vă pe competentul aparat administrativ pe care îl aveți aici la Episcopie, laolaltă cu toți clericii din Eparhie, vă veți aduce contribuția la punerea și mai mult în valoare a acestor obiective ale Patrimoniului Cultural Național, la mobilizarea credincioșilor pentru realizarea mărețelor sarcini economice și sociale ce prefigurează dezvoltarea în continuare a celor trei județe ale Eparhiei.

În numele Conducerii Departamentului Cultelor, în numele meu personal și al colaboratorilor mei ce mă însoțesc astăzi aici, vă felicit călduros pentru funcția în care ați fost rînduit și vă doresc din toată inima mult succes în noua activitate pe care o începeți, asigurîndu-vă de tot sprijinul în îndeplinirea nobilei misiuni ce v-a fost încredințată.

În încheiere vă rog să-mi îngăduiți să toastez pentru Prea Sfințitul Episcop Epifanie Norocel, noul Episcop al Buzăului, pentru Prea Fericitul Dr. Iustin Moisescu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pentru Președintele Nicolae Ceaușescu, ctitorul României Socialiste.

Tuturor celor care au luat cuvîntul la acest popas solemn din viața Episcopiei Buzăului, le-a răspuns Prea Sfințitul Episcop Epifanie rostind următoarele :

*Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnilor reprezentanți ai Departamentului Cultelor,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,
Onorați membri ai Consiliului și Adunării Eparhiale,*

Sîntem către sfîrșitul festivităților ce au loc aici, cărora le-ați dat strălucire Prea Fericirea Voastră, care m-ați întărit și instalat în scaunul vlădicesc al Buzăului prin rugăciune, cuvînt de îndrumare și dragoste părintească.

Momentul este important și înălțător pentru mine. Această promovare mă onorează, dar în același timp mă și obligă. Mă onorează pentru că această Episcopie este una din cele mai vechi eparhii ale Bisericii noastre, care de-a lungul veacurilor și-a cîștigat un deosebit prestigiu și mă obligă în sensul de a mă strădui să fiu la înălțimea înaintașilor mei, păstrîndu-i acest prestigiu prin viața și activitatea mea. Îmi dau seama că nu este ușor. Dar gîndindu-mă la ceea ce ați spus Prea Fericirea Voastră cu prilejul instalării înaintașului meu P. S. Antonie Plămădeală, acum mitropolitul Ardealului, «că Dumnezeu este cel ce dă omului o sarcină și tot El îl ajută să o poarte», îmi pun nădejdea în puterea și ajutorul lui Dumnezeu pentru activitatea mea de viitor.

Am mai amintit o dată în una din cuvîntările mele anterioare că în aceste clipe nu vreau să spun vorbe mari, dar pornesc cu hotărîrea de a mă strădui să fiu nu numai conducătorul acestei eparhii ci și slujitorul ei, adică de a purta grijă de toți, de a-i determina să-și facă datoria și în primul rînd voi căuta ca eu să fiu exemplu din acest punct de vedere, de a face totul ca în această eparhie să fie cit mai puține lipsuri și cazuri de indisciplină.

*Prea Fericirea Voastră,
Distinși oaspeți,
Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,*

Dumnezeu a rînduit ca începînd de acum să-mi continui misiunea arhierescă și în aceste ținuturi, de asemenea, cu străvechi mărturii ale trăirii și evlaviei creștine ca și pămîntul dintre Dunăre și Mare unde am activat pînă în prezent.

În perioada primelor veacuri cînd în Scythia Minor era o viață creștină și bisericească în plină dezvoltare prin rîvna și activitatea episcopilor Brettanion, Teotim I, Ioan, precum și a călugărilor Ioan Casian, Dionisie cel Mic — întemeietorul erei creștine ș.a., în aceste părți ale Buzăului făceau misiune adevărați atleți ai lui Hristos ca Sf. Sava Gotul, Nichita Gotul, Eutihie ș.a.

În afară de faptul recunoscut de către specialiști că între viața creștină din părțile Buzăului și cea din Scythia Minor au fost strînse legături, aceste două vetre de aleasă trăire creștină și profundă simțire românească au intrat în circulația europeană și universală, precum și în preocupările științifice, istorice și teologice aproape în egală măsură,

Buzăul prin martirul Sf. Sava Gotul, iar Niculițelul Dobrogei prin descoperirea celor patru martiri în cripta unei bazilici paleo-creștine.

În străvechea regiune românească ocrotită și cîntată de valurile bătrînelui Danubius și Pontul Euxin, numită pe la 1850 de către revoluționarul Ion Ionescu de la Brad «Dacia în miniatură», a activat o perioadă de timp, cu importante răspunderi administrativ-bisericești, cultural-sociale, și patriotice, înregistrînd importante realizări, preotul Gheorghe Niculescu¹, care mai tîrziu, după ce a funcționat și ca director de seminar, a fost ridicat la rangul de arhiereu cu numele de Ghenadie și a condus eparhia Buzăului între anii 1923—1942. Cînd se afla la Constanța, în una din tipăriturile sale din 1905, care evidențiază realitățile bisericești din Dobrogea la începutul secolului nostru, cel ce avea să fie episcopul Buzăului de mai tîrziu, consemna acestea cu privire la ținutul dintre Dunăre și Mare: «Dar ceea ce mărește și mai mult însemnătatea acestei părți a țării noastre este că, pe lângă poziția ei geografică și alături de însemnatele bogății naturale, ea ascunde în coaja pămîntului pentru noi români, urmele unui trecut glorios ca neam, lege și Biserică².

Din acest citat se poate vedea gîndirea sănătoasă și patriotică a acestui slujitor al Bisericii Ortodoxe Române, care a fost conducătorul acestei eparhii în prima jumătate a veacului pe care îl trăim.

Episcopul Ghenadie, așa cum subliniază cercetătorii, a desfășurat la Buzău o activitate multilaterală, evidențiindu-se mai ales prin cea culturală și tipografică.

Așadar, în trecut ca și în prezent Dunărea a unit provinciile românești iar locuitorii de același singe, credință și cu aceleași aspirații de mai bine au trecut dintr-o parte într-alta, s-au înțeles, s-au ajutat reciproc și au slujit intereselor Bisericii și ale neamului atît în dreapta cît și în stînga acestui fluviu.

Faptele acestor înaintași vor constitui și pentru mine model de viață și activitate.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Prezența Prea Fericirii Voastre aici, însoțit de un distins sobor de ierarhi, de prețioși colaboratori ai Prea Fericirii Voastre, vicari, consilieri patriarhali și arhiepiscopali, constituie o mare cinste pentru această Eparhie, pentru mine personal. Vă rog să primiți încă o dată respectuoasa mea mulțumire și asigurarea că ne vom strădui să răspundem așteptărilor Prea Fericirii Voastre, slujind cu dăruire Biserica străbună.

Înălțătoarea solennitate care a avut loc astăzi se datorește deplinei libertăți religioase pe care o au cultele din România.

Mulțumesc respectuos Domnului Președinte Ion Roșianu pentru că a aprobat din partea Departamentului Cultelor pentru festivitatea de azi o delegație atît de reprezentativă în frunte cu Dl. Director Ion Popescu. Vă mărturisesc, Domnule Director, că mă simt onorat de prezența dvs. aici și vă mulțumesc mult pentru substanțialul cuvînt precum și pentru

1. Pr. Gabriel Cocora, Protopopul G. V. Niculescu, în «Glasul Bisericii», Anul XXXV (1976), nr. 7—8, p. 774—781.

2. Apud, idem, ibidem, p. 778.

referirile făcute la activitatea mea din trecut dar mai ales la cea din viitor.

Sfânt recunoscător d-lor reprezentanți ai autorităților locale de stat din Buzău, Brăila și Vrancea, pentru prezența la această sărbătoare și îi rog să asigure pe d-nii președinți ai Comitetelor Executive ale Consiliilor Populare județene și municipale că noi cei de la Centrul Eparhial precum și toți slujitorii și salariații din cuprinsul Eparhiei Buzăului, vom contribui de pe pozițiile și cu mijloacele noastre, și de acum înainte, la sporirea binelui și frumosului pe aceste meleaguri, la realizarea năzuințelor și la instalarea unui climat de pace între oameni și popoare.

Mulțumesc călduros d-lor inspectori de specialitate ai Departamentului Cultelor pentru participare, și am deplina încredere într-o colaborare sinceră și prețioasă atât în rezolvarea problemelor noastre bisericești cât și a celor de interes obștesc.

Festivitatea noastră de astăzi are și un caracter ecumenic pentru că reprezentanți ai cultelor din țara noastră au răspuns cu amabilitate inițiativei de a fi împreună cu noi. Mă bucur nespus de mult de prezența Eminenței Sale Domnului Muftiu Iacob Mehmed, șeful cultului musulman din România și Pr. Ioan Ciuraru parohul parohiei catolice din Buzău. În timpul cât am activat pe meleagurile Dobrogei am avut raporturi de prietenie și de protocol cu Eminența Sa Dl. Muftiu, luând parte împreună la unele întruniri pe plan județean. Vreau să subliniez că Eminența Sa întreține relații de prietenie cu mulți preoți ortodocși din Dobrogea care îl stimează și îl iubesc.

Mulțumesc călduros P. Cuv. Arhim. Zareh Baronian, vicarul Arhiepiscopiei armenе din România, care a dat citire mesajului conducătorului acestei eparhii și pentru evocarea timpului petrecut împreună la studii în afara granițelor țării noastre. P. C. Voastră rog să încredințați pe I. P. S. Arhiepiscop Dirayr de dragostea mea frățescă.

Mulțumesc părinților stareți și maicilor starețe, membrilor Consiliului eparhial și Adunării Eparhiale, tuturor colaboratorilor de la acest centru eparhial, profesorilor Seminarului în frunte cu Părintele Director Manea Cristișor.

Mulțumesc tuturor ostenitorilor care au pregătit și ne-au servit la această agapă. Încă o dată vă mulțumesc tuturor pentru că ați cinstit această sărbătoare cu participarea dumneavoastră.

În această atmosferă de aleasă bucurie, s-a dat citire următoarei telegame adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele țării noastre :

«În momentul instalării celui de al 35-lea episcop în scaunul vlădicesc al istoricei Eparhii de la curbură Carpaților -- astăzi 4 iulie 1982 --, în persoana P. S. Epifanie Norocel, de aici din palatul episcopal, de la Buzău, ne îndreptăm gândul și ne exprimăm plenitudinea sentimentelor noastre de adâncă mulțumire și recunoștință față de Excelența Voastră, mult stimate Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, Conducătorul iubit, vrednic, înțelept și neînfricat al României Socialiste.

Prețuim și omagiem, alături de toată suflarea românească și întreaga opinie de peste hotare, cinstirea ce vi s-a făcut recent prin confe-

rirea de către Adunarea pentru integrare națională din India —, N.I.A. —, organizație internațională pentru pace mondială, a înaltei distincții de «OM AL ANULUI 1981» —, ca pe o bine-meritată apreciere a strălucitelor Dumneavoastră inițiative și contribuții aduse în slujba cauzei vitale a păcii, dezarmării și colaborării între popoarele lumii.

Ținem să vă mulțumim, încă o dată, cu profundă grațitudine pentru aportul determinant ce îl aduceți la marea operă constructivă și prosperă a țării, la unitatea poporului și la apărarea libertății și suveranității lui.

Ca fii credincioși ai acestui popor și cetățeni ai Patriei noastre socialiste, vă asigurăm, Domnule Președinte, că ne vom face datoria cu fidelitate și devotament și ne vom dăruia toată energia și capacitatea în străduința de a răspunde chemărilor vremii noastre, plecându-ne statornic gândul și inima către aspirațiile minunatului nostru popor.

Sintem conștienți și încredințați că în condițiile istorice actuale, când fiecare cetățean își poate manifesta liber și din plin credința și-și poate dezvolta și împlini personalitatea, participând direct la edificarea Patriei socialiste, independentă și fericită, nouă conducătorilor ierarhi, slujitorilor și credincioșilor Bisericii strămoșești, ne revine nobila îndatorire și responsabilitate de a sprijini fără rezerve și din toate puterile, progresul multilateral al Patriei, urmînd exemplul viu pe care însuși Dumneavoastră Domnule Președinte, îl dați tuturor fiilor acestei pămînt binecuvîntat de Dumnezeu, Republica Socialistă România. † Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române».

De asemenea, s-a mai dat citire și telegramelor adresate de P. S. Episcop Epifanie, D-lui Vasile Carolică, Președintele Comitetului Executiv al Consiliului Județean Buzău, Domnului Ion Catrinescu, Președintele Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean Brăila și D-nei Maria Ghițulică, Președintele Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean Vrancea.

Textele telegramelor au fost însoțite de vii aplauze.

În încheierea festivităților acestui moment istoric din viața Eparhiei Buzăului și a Prea Sfințitului Episcop Epifanie, a luat cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, exprimîndu-și mulțumirea pentru nivelul atât de ridicat pentru organizarea acestei instalări.

Prea Fericirea Sa a spus :

Distinși comeseni,

«Este un loc comun în Teologie că Biserica este una, sfîntă, sobornicească și apostolicească.

Trăsăturile acestea aparțin atât Bisericii universale în general cît și fiecăreia dintre Biserici, așa încît Biserica nu este împărțită în mai multe părți cum s-ar crede, fiindcă conducătorul ei este Unul, Domnul nostru Iisus Hristos. Așa încît Biserica nu este împărțită pentru a avea mai mulți conducători. Ea este una din pricina unității Cîrmuitorului ei. Așa că Eparhia Buzăului la fel ca toate celelalte Eparhii sau Biserici are aceste note, cum se cheamă în teologie, caracteristici de unitate, sfîntenie, sobornicitate și apostolicitate.

Nu este deloc greu să documentăm fiecare din aceste caracteristici. Ceea ce putem spune însă este faptul că Biserica n-a fost și n-a rămas totdeauna una. Ea s-a împărțit din pricina oamenilor.

Unitatea a rămas însă idealul de căpetenie al Bisericii ortodoxe de-a lungul veacurilor. Și noi putem spune că sîntem printre puținele Biserici care au stăruit întotdeauna ca Biserica să-și recîştige unitatea ei.

Ne gîndim însă la anumite momente din trecutul Bisericii noastre. Cu durere constatăm că și în părțile noastre, cînd vorbim de trecut, Biserica a fost împărțită. Această împărțire a Bisericii a avut uneori și roade binecuvîntate.

Gîndiți-vă, aici sîntem pe meleagurile unde a suferit moarte de martir Sfîntul Sava Gotul.

La el se pot adăuga și alții. Această moarte de martir a fost provocată, poate, tot de unii credincioși, care însă, nu erau creștini sau slujitori ai lui Hristos.

Ei însă prin martirizarea unor credincioși ai noștri au dăruit Bisericii sfințenie.

Noi sîntem una din Bisericile care avem sfinții noștri naționali. Sîntem printre numele vechi care se găsesc înscrise în cărțile vechi, în trecutul Dobrogei, în martirologii și în alte documente vechi.

Noi am avut sfinții noștri români și am avut sfinți ca toate Bisericile. Nu toți sfinții sînt la fel. Ca și Biserica din Constantinopol noi am avut sfinți domnitori. Gîndiți-vă la Ștefan cel Mare pe care poporul îl numește «cel mare și cel sfînt». Cronicarul adăugă îndată : n-a fost sfînt, el a avut păcate, dar pentru vitejiile lui el a fost sfînt.

Sfințenia este de mai multe feluri. Sînt martirii pentru credință, sînt pustnicii pentru viața lor desăvîrșită, pentru curăție, sînt ostașii sau sfinții militari pe care îi întîlnim în picturile noastre bisericesti, așa încît ca și celelalte Biserici noi avem o întregă pleiadă de sfinți ai noștri români.

Noi, în același timp, sîntem o Biserică apostolică, Sfîntul Andrei cel dintîi chemat, Apostol al Mîntuitorului a fost și propovăduitor al Evangheliei în Dobrogea, unde se pare că a fost Centrul Bisericii sau al religiei noastre.

Ei bine, vremurile au trecut și s-au schimbat. Împărțirile între Biserici au rămas. Dar cei mai în vîrstă își aduc mai bine aminte că în 1949 pentru întîia oară, reprezentanții tuturor cultelor din țara noastră s-au întîlnit la Patriarhie instaurînd un început de viațuire în pace, în unitate bisericească. Ei bine, vremurile au trecut și unitatea aceasta, una din cele mai frumoase trăsături ale caracteristicii întregii noastre societăți, în vremea de față, a început să se întărească. Astăzi sîntem fericiți să vedem participînd la acest praznic ortodox, reprezentanții nu numai ai altor confesiuni creștine dar și reprezentanți ai altor religii, ai altor Biserici. Am făcut un pas pe care multă lume nu-l înțelege și pentru care multă lume ne admiră.

Legătura aceasta, unitatea aceasta între Biserici, este o urmare — trebuie să mărturisim, a unității sale care a început cu 30 de ani în urmă să se înscăuneze în viața poporului nostru. Astăzi nu mai sînt naționa-

lități în țară, care să se certe între ele. Nu mai sînt în țară oameni care să aibă idealuri diferite unele de altele.

Astăzi, într-adevăr, țara noastră constituie o unitate și aceasta se datorează politicii pe care înalta conducere de stat a inaugurat-o și o întărește din zi în zi tot mai mult.

Lucrul acesta ne satisface pe noi care ținem la unitatea bisericească, dar în același timp și prețuim tot ceea ce contribuie la unitatea noastră națională. La bucuria de a fi cu toții împreună se adaugă bucuria aceasta a noastră de a sărbători, într-un anumit fel, înscăunarea Prea Sfințitului Epifanie la cîrmuirea Bisericii din Eparhia Buzăului, am zice noi, Biserica lui Hristos; noi nu sîntem decît împreună-lucrători în cîrmuirea acestei Biserici. E greșit să se spună că există o anumită școală a unui anumit cîrmuitor sau ierarh. Nu există decît școala lui Hristos și acestea noi îi sîntem cu toții devotați. Se înțelege că fiecare ierarh în activitatea sa se poate orienta după unul sau altul dintre înaintașii săi. Nu este deloc sănătos ca cineva să îmbrace personalitatea altui ierarh. Să fie el însuși o personalitate. De aceea aș recomanda Prea Sfințitului Părinte Epifanie să caute să fie el cîrmuitorul Eparhiei Buzăului în zilele vieții sale. Să se lege de inima poporului și să slujească potrivit cu nevoile sale. E greu să mai fii astăzi un pașoptist sau un ierarh din vremea independenței de la 1877. Altele sînt nevoile țării de astăzi și pe acestea trebuie să le servim. Și eu cred că Biserica Ortodoxă Română a reușit să creeze chipul acesta încît este atît de legată de poporul nostru, că nimeni nu poate să reproșeze Bisericii noastre ceva din ceea ce lucrează ea.

A! Pot greși unii oameni ca indivizi. Biserica însă în totalitatea ei, rămîne slujitoare a poporului nostru. De aceea eu îndemn pe Prea Sfințitul Părinte Epifanie ca urmînd îndemnul Sfîntului Vasile, să caute să culegă din fiecare floare, nectarul, lucrul cel mai bun, iar din toate să facă un aluat, pentru ca slujirea pe care el trebuie să o depună în interesul poporului să fie binecuvîntată. Nu este greu Prea Sfințite să săvîrșiți lucrul acesta. Iisus însuși a spus: «Sarcina lucrului este ușoară și sarcina lui este bună. Este o sarcină, dar ea este bună pentru că Mîntuitorul însuși cu noi o poartă». Nu conduceți singur Episcopia Buzăului, o conduceți în numele lui Hristos, cu puterea lui Hristos.

Adăugîndu-se puterea celui Atotputernic la neputințele Prea Sfinției Voastre, gîndiți-vă că totuși este de nebiruit puterea lui Dumnezeu. De aceea trebuie să pășiți cu deplină încredere pe calea pe care ați apucat, pe care însuși Dumnezeu v-a ales-o. Alături de puterea pe care v-o dă Dumnezeu nu uitați că aveți totdeauna în jurul Prea Sfinției Voastre exact ceea ce aveți astăzi aici.

Priviți, aveți înalta autoritate de stat care v-a asigurat de tot sprijinul. Aveți sprijinul autorității locale de stat, aveți sprijinul clerului și îndeosebi aveți sprijinul mulțimilor de credincioși, care împreună cu puterea lui Dumnezeu este însăși cheazășia reușitei în activitatea Prea Sfinției Voastre.

Sînt foarte bucuros, iubii mei că întîlnesc aici din partea organelor de stat cuvînt ales de înțeleaptă colaborare între Biserică și condu-

cerea de stat, între Biserică și toate instituțiile de stat. S-a accentuat aici că sprijinul este integral.

Mulțumesc conducerilor județelor care fac parte din această Eparhie pentru cuvintele pe care le-au adresat la un moment dat și față de mine, dar îndeosebi față de noul cărmuitor al Eparhiei Buzăului, iar Prea Sfințitului Epifanie îi fac urarea de a se arăta vrednic păstor al județelor, credincioșilor pe care-i cuprind acestea, pentru ca bunul Dumnezeu să-i stea pururea în ajutor, iar partea aceasta de țară ca și întreaga noastră țară să progreseze în toate domeniile și să ajungă să fie ceea ce se zicea odată în loc de «Dacia Felix» — să-i zică «România Felix».

Fiind încrezători în steaua poporului nostru, fiți încrezători în înțelepciunea conducătorului Patriei noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, și la efortul pe care-l depuneți pentru înflorirea Patriei și apărarea Păcii.

Să facem în așa fel ca fiecare dintre noi să ne aducem partea noastră de contribuție.

Dumnezeu să ajute acest început nou de păstorire a Prea Sfințitului Epifanie și să-i aducă numai bucurii în viață, iar Episcopiei Buzăului un început și o continuare de epocă nouă în viața ei. La mulți ani!

Intr-un entuziasm general se aplaudă îndelung și se intonează, din nou, «Mulți ani trăiască».

În acordurile «Imnului arhieresc», oaspeții părăsesc sala de festivități a palatului episcopal, copleșiți, firește, de măreția acestui eveniment.

Cu ocazia instalării, P. S. Episcop Epifanie a primit numeroase scrisori, telegrame și mesaje de felicitare din partea ierarhilor, preoților, monahilor și a altor persoane din lumea laică.

Ziua de 4 iulie 1982, se înscrie cu litere de aur în istoria Episcopiei Buzăului.

Cu acest prilej fericit din viața Prea Sfințitului Episcop Epifanie, ne îngăduim și noi cu smerenie și dragoste, să-i facem cele mai bune urări de sănătate, alese bucurii duhovnicești și puteri sporite de muncă cu mărețe realizări în slujirea lui Dumnezeu și a oamenilor.

Întru mulți și fericiți ani, Prea Sfințite Părinte Episcop Epifanie!

Pr. GH. BOGDAN

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Ostkirchliches Institut Regensburg «Ortodoxia», 1982, p. XVII + 145.

Apariția volumului a fost determinată de faptul că există o serie de așa-numiți episcopi vagabonzi, care-și arogă titluri și demnități ale Bisericii Ortodoxe, făcând și declarații în numele lor. Evident, credincioșii sînt induși în eroare.

Pentru lămurirea unor astfel de situații, volumul cu titlul de mai sus, cuprinde un catalog cu numele, titlurile și adresa arhierieilor, care aparțin în realitate unei Biserici Ortodoxe.

Catalogul are 4 liste.

1. — *Lista principală* — cuprinde, în ordine alfabetică: Bisericele Ortodoxe și Bisericele Vechi orientale, cu numele, titlurile și adresele episcopilor și cu numele eparhiilor. De pildă: Prea Fericitul IUSTIN MOISESCU, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, Aleea Marii Adunări Naționale, Rom., n. 5. 3. 1910 Argeș, 23.2.1956 hirotonit, Mitropolit Sibiu 15.3.1956, Iași 1.3.1957, Patriarh 19.6.1977.

2. — *Lista numelor* înregistrează, tot în ordine alfabetică, pe toți episcopii cu numele, prenumele și Biserica de care (în. De pildă: ARĂPAȘ TEOCTIST, Rom. Iași 77 (numărul înregistrării din lista principală).

3. — *Lista eparhiilor* cu diecezele notate în ordine alfabetică și Biserica din lista principală. De pildă: R Craiova NESTOR Rom. — 78 (numărul înregistrării din lista principală).

4. — *Lista localităților* — centre bisericești. De pildă Timișoara R. 78 (numărul înregistrării din lista principală).

Cuprinsul e în opt limbi: germană, engleză, spaniolă, franceză, hrvatski, italiană, portugheză, română.

E o lucrare foarte utilă ca informație pentru relațiile dintre Biserici. Ea se datorește Dr. ALBERT RAUCH, conducătorul Institutului menționat din Regensburg. Dr. Al. Rauch cunoaște bine lb. română, ne-a vizitat de mai multe ori țara și Biserica noastră și organizează anual cursuri de lb. germană pentru studenții teologi români.

Kirchliches Jahrbuch für die Alt-Katholischen in Deutschland, 1982, Bonn, p. 108.

Editat de Episcopia veche-catolică de la Bonn, Anuarul acesta cuprinde, pe lângă partea calendaristică-liturgică, date informative despre Biserica Veche-catolică.

În prezent Biserica aceasta există în 20 de țări cu 3 milioane de credincioși, 50 eparhii, peste 2000 de parohii, 75 de episcopi și peste 1000 de preoți, formând împreună o comunitate bisericească.

Cea mai veche este Biserica de la Utrecht (Olanda), care în 1725 a fost excomunicată de Papa, devenind apoi centrul arhiepiscopal al Bisericilor Vechi-catolice, cu recunoscută succesiune apostolică. Toate Bisericile Vechi-catolice au apărut din rezistența unor catolici împotriva unor pretenții ierarhice romano-catolice și în-deosebi prin respingerea primatului papal universal de jurisdicție și a infailibilității papale doctrinare, proclamate la Roma în 1870. Cei care s-au opus se bazau pe principiile Vechii Biserici neîmpărțite din primul mileniu. Excluzi din comunitatea bisericească romano-catolică, și-au format o Biserică proprie pe temeiul Vechii Biserici. În 1889 Bisericile Vechi-catolice din Olanda, Germania și Elveția au format «Uniunea de la Utrecht», căreia i s-au atașat în decursul timpului și Bisericile din Austria, Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia, America, Franța, Italia și Suedia. Din diferite motive Bisericile Vechi-catolice din Spania, Portugalia, Philipine nu s-au atașat Uniunii de la Utrecht, dar din 1965 sînt în relații bisericești. Din «Uniunea de la Utrecht» fac parte 8 Biserici naționale autonome cu 40.000 credincioși, 15 eparhii, 610 parohii, 19 episcopi și 431 preoți. Facultăți teologice Vechi-catolice există la Utrecht, Bonn, Berna, Varșovia și Praga, iar seminariile teologice la Viena și Seranton (S.U.A.). Apar și 22 de reviste religioase Vechi-catolice în 8 limbi diferite.

Mărturisirea de credință a Bisericilor Vechi-catolice, este «Declarația Episcopilor de la Utrecht» din 1889, numită oficial Convenția de la Utrecht. Aceasta se declară pentru «credința originară, neschimbată, universală și organizarea Vechii Biserici neîmpărțite din primul mileniu. Se recunoaște episcopului de la Roma un primat ca «primus inter pares» din mileniul prim. Se resping înnoirile dogmatice ale Bisericii romane inconciliable cu Sf. Scriptură și Sf. Tradiție și cu învățătura Vechii Biserici neîmpărțite. În primul rînd se resping primatul și infailibilitatea papală (1870). Mai trebuie notat că Bisericile Vechi-catolice nu sînt organizate central ci dispun de autonomie regională fiind supuse numai propriului conducător bisericesc ales.

Bisericile Vechi-catolice sînt preocupate și de refacerea unității Bisericii în consensul vechii ecumenii bisericești, fiind în discuții cu Bisericile anglicane și ortodoxe. Tratatивele cu cele ortodoxe au început încă din veacul trecut. În 1931 s-a ținut la Bonn o conferință unională oficială ortodoxă—veche-catolică, ajungîndu-se la un acord deplin în toate punctele însemnate, numai din «motive externe, neajungîndu-se la intercomuniune deplină». Pentru continuarea discuțiilor întrerupe la un moment dat, s-a format în 1975, pentru un «dialog oficial», o comisie teologică mixtă ortodoxă — veche-catolică, din care fac parte toate Bisericile ortodoxe și vechi-catolice, urmărindu-se, evident, restabilirea deplinei comunități bisericești între cele două Biserici. Bisericile Vechi-catolice fac parte din cele întemeietoare ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Anuarul cuprinde și registrul tuturor Bisericilor Vechi-catolice, aparținînd Uniunii de la Utrecht și independente. Asemenea și registrul tuturor Bisericilor anglicane și al tuturor Bisericilor ortodoxe și Vechi-orientale. Comunitatea bisericească ortodoxă se menționează — are azi 14 Biserici autocefale, 7 autonome și cîteva independente în America: peste 100 milioane de credincioși din 350 eparhii cu 35.700 parohii,

peste 490 episcopi și 33.000 de preoți. De pildă — Patriarhia Ortodoxă Română, conducător: Prea Fericirea Sa Iustin, Arhiepiscop de București, Mitropolit al Ungro-Vlahiei, Administrator de Cesareea Capadociei, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române — Reviste centrale: «Biserica Ortodoxă Română», «Ortodoxia», «Studii Teologice» (Revista Institutelor teologice) și «Romanian Orthodox Church News», în limba engleză, publicată de Oficiul pentru relații externe bisericești. Două institute teologice: București și Sibiu. Anuarul prezintă detaliat situația episcopiei Vechi-catolice germane, cu toate centrele episcopale, comisiuni, parohii, reviste etc. Asemenea și registrul alfabetic al tuturor membrilor clerului.

Anuarul are și o parte literară: articole scurte privind îndeosebi arhitectura și pictura unor biserici din diferite localități, de pildă: Catedrala din Pützen, din Koblenz (datînd din anul 1355), Saarbrücken (1743), Stuttgart, Mannheim (1730). În articolul «Roma și Bisericile sale surori» (Dr. Anton Houtepen) se spune între altele, că aprecierea ecumenică și distanțarea confesională se bazează pe trei factori:

1. — adevăr;
2. — structura socială;
3. — identitatea tradițiilor.

Convergența ecumenică se bazează pe coliziunea celor trei factori.

Pe trei planuri trebuie să se facă o lucrare comună.

Dialogul privind problemele acestea a fost lăsat pînă acum — se menționează — în apus pe seama anglicanilor și luteranilor, în discuțiile cu romano-catolicii și Vechi-catolicii, abia au fost atinse, dar se nădăduiește, că în viitor va fi altfel.

Cert, o lucrare foarte utilă mai ales în activitatea ecumenică.

Diac. prof. O. BUCEVSCI

Valeriu Anania — *File de acatist*. Editura Institutului Biblic, București, 1981.

Mi se întîmplă pentru a doua oară la interval de cîteva luni, citind ceva din cele scrise de către Valeriu Anania, să simt în preajma mea, privind peste umerii mei, la ceea ce citesc, citînd cu mine, două din umbrele celebre pe care oamenii și pămîntul le au și le vor avea mereu pe pajiștile nemuririi, chiar dacă ei au trecut în inserarea cea mare. Primul este criticul și estetul Henri Bremond cu laurii de academician și cu sutana și unii și alta, ale lui. Al doilea este Charles Morgan, neoplatonicul romancier și dramaturg insular, autorul lui Lord Sparkenbrocke, al Fîntnei și al Fluviului scînteietor. Abatele este îmbrăcat în mantia formulării sale: *poezia este starea de rugăciune, poezia este har*, în general impunîndu-se ca o concluzie pentru definirea artei, ca stare de har.

«Pasărea zbură din codru, creanga'n urmă-i se alină
 Numai Dunul Sfînt rămase'mpleticit în luminîș,
 Dă-i rostirii mele suflet, și de șapte ori cruciș
 Învieșea fulgerîndu-i, fă-mi-o ardere la cină,
 Imn și cronică și bocet și dulceață și tăiș»

Sînt primele versuri cu care, Valeriu Anania începe, starea întîia, din întîiul acatist, cel al lui Ioan Valahul. Parcă se aude cum plesnesc niște muguri. Și abatele tresare. El simt cum tresare și respiră puțin mai tare, peste umărul meu.

Charles Morgan, a îmbrăcat hainele juvenile ale lui Lord Sparkenbrocke și stă să coloare în cavoul strămoșilor, ca să ia puteri. Din inima lui, prin mintea lui, din

peștera platonică pentru circumstanța așezată în cavoul penajilor stirpei lui, aude murmurând lin, încet și dulce: *arta desăvârșită este chipul lui Dumnezeu pe care Acesta și-l sapă în sufletul artistului, în timp ce el, artistul, doarme.*

«Vezi foamna cum se'mbracă în trup pogoritor
Acoperindu-și moartea cu iarba'n rădăcină

Ucenicindu-i nopții și bînd-o prin tăgadă,
Luocare nouă, sfîntă, ne'mbată și ne'pradă

Bucură-te fluier dulce printre lanțuri și zăvoare
bucură-te că prin tine cîntă doina-n sinaxare

și :

Lăuntricele focuri, doar ele-acum aprind

Altare de tămîie văzduhuri nesfîrșite

Hlamide largi de ceruri prin care *urci* murind»

Sublinierea este a noastră.

Alți muguri care plesnesc în grădina, neavută, a lui Valeriu Anania. Și Lord Sparkenbrocke respiră mai tare, peste celălalt umăr al meu. A ieșit din cavou și vine, direct din discuția cu Maria, sub luna plină, din casa ireală a lagunei venețiene. Ce splendide sînt pădurile, cînd umbrite și dese, cînd străfulgerate, ale memoriei.

Simt peste umerii mei căldura respirației umbrelor care citesc cu mine.

Care pămîntean, care dintre cei mai fericiți, sau cei mai nefericiți, dintre oameni, nu dorește, nu țintește nemurirea ?

La Minăstirea Cernica, în cimitirul nou, tronează peste crucile funerare bustul negustorului Toboc. Oborean de ispravă, dintre cei ce au fost cheagul și fala negustorimii bucureștene. Întîi a fost căruțaș, apoi camionar, apoi brișcar cu mai multe trăsuri și «muscali» în caftane de catifea, în bătătura lui de pe Colentina unde avea, pînă de curînd și strada și stația de tramvai «la Toboc». Mocan la origine, rămas din transhumanțele în Bărăgan. Blocurile noi ale Colentinei, i-au șters și strada și stația de tramvai. Bustul lui însă, acolo la Cernica, privește peste apele unduite, venite pînă aproape de soclul lui, înecînd trestiiile cu stuțărișul și lișițele lor, care se aflau, cînd s-a urcat el pe soclu. E nemurirea lui.

Anania zice :

«bucură-te rob al vieții pentru care lupți
și sîngeri

bucură-te că din lanțuri cîntă trîmbița de îngeri»

Tot la Cernica, peste drumul care trece printre două cimitire, peste celelalte cruci și monumente ale lumii umbrelor, tronează, pe un soclu monumental, din sus de capetele celor ce trec, se opresc și o privesc, statuia în mărime naturală, din marmură, a unei tinere profesoare, apusă, sau răpusă, în primul ei avînt. Ea privește «nemuritor» peste morminte de vlădici, peste morminte simple și peste celelalte ape aduse de veac în locul stufului. Îl are și pe Toboc, sub geana stîngă, stejarii starețului Gheorghe și pădurea Căldărarului cu temeliiile așezărilor trace, și apele nesfîrșite unduinde și pe fundal, Bucureștii cu crenelurile lui industriale, infumate, în față :

«bucură-te deznădejde strigătoare'n goluri grele

bucură-te rugăciune răsucită pe prăsele

bucură-te minunare nefăcută de minune

bucură-te șipot ager cărui piatra se supune»

Urcușul din moarte este marea obsesie a omului. Nestingerea prin banalul, la infinit repetat —, iar și iar, proces al descompunerii chimice, al neființării totale,

al apunerii în putreziciune, sînt chiururile catarzice sau oarbe, care macină sufletul omului veșnic. Ce este arta, ce este poezia, ce este muzica, ce sînt fantasticele reall-zări ale științei cu tehnicile realizate de ea, dacă nu altceva decît goana disperată după nemurire, după foamea și setea omului de a fi, în continuare și dincolo de mormînt?

«Lăuntricele focuri, doar ele-acum aprind
Altare de tămîie, văzduhuri nesfrîșite,
Hlamide largi de ceruri prin care urci murind»

Îată, acesta-i răspunsul poetului, la zbuciumul cel mare: vom mai fi, au nu, dincolo de cimitir?

Iar urcușul prin moarte, este altceva, cu mult mai mult:

«Ușure precum Domnul ni-i patria departe:
Lumina ei se-aprinde cînd totu'n noi e moarte».

Pentru patrie poți să și mori liniștit, căci vei trăi de-a pururi prin obștea ei, cît va fi ea, care este fără de moarte. Patria! Țara! Nu-mi amintesc, cel puțin acum, o mai perfectă, mai armonică, mai rotundă și mai tulburătoare definire a Țării și a relației ei structurale, organice cu aluatul ei, oamenii și pămîntul care o alcătuiesc, decît aceste versuri de acatist, veac douăzeci, veac în care omul a țopăit pe lună.

Toate problemele vieții sînt prezente în aceste stări de acatist.

Cităm cîteva doar:

«Urcușurile cărnii devin cununi doar cînd
Lunatec le subție iubirea dogorînd...»

sau:

«bucură-te neputința inimii de-a fi ucisă
bucură-te că vecia îți surfe-n temniți scrisă»

ori:

«urască-ne păgînii și ura lor ne-o fi
Lucefăr de-o vecie prin lacrima de-o zi»

și

«bucură-te scară'naltă către poartă teofană
bucură-te adiere de balsam întins pe rană»

Desigur că orice lucru omenesc țintește ceva, rîvneste ceva, desigur în final lucru! cel mare, marea înfăptuire.

La Valeriu Anania, cei doi sfinți români pe care-i psalmodiază sînt primul, Ioan Valahul, iluminatul, iar al doilea, bucureșteanul, aproape dintre noi, AVVA CA-LINIC, luminătorul.

Iluminare și luminător. Ce altceva mai neplăcut și mai greu se află pe lumea aceasta, decît întunericul și lipsa de lumină. Nu numai fizic. Ci mai ales cele nefizice, adică opacitatea și întunericul veșnic.

Se pare că aporiile poetului nu sînt puține. Dar dacă chiar încă nu le-a atins malul lor de mări înfurtunate, l-a zărit, totuși, chiar dacă nu la toate, dar la multe:

«bucură-te zbor cînd veacul ca un corb rănit se zbate
bucură-te că'nălțimii i-ai dat dreptul de cetate»

Ori absintul din amărăciune:

«Iubirile'mpctriva iubirii nu se iartă
Cînd ea, de dragul nostru, de sine se deșartă...»

Îată și limanuri atinse de istovitul vinător de năluci pe prăpăstii mișcătoare și mereu fugare, talassice:

«bucură-te cel ce steaguri faci din cîrjele betege
bucură-te că prin tine zburdă muguri din tolege...»

Se află aici o alambicare, probabil, a unor amărăciuni de experiențe faustice?
 Ieșit din luptă, sfântul e tot atît de'nfrînt
 Cum vara curcubeul cu frunțile'n pămînt
 Metaforă de brilliant bleu cie', ieșită din inimă de șlefuitor, fără egal.
 Iată și două limanuri cu aporii dezlegate de sub biciul furtunilor și al stihilor:
 «Cu cît aici te che'tui, cu atît în cer se strîng
 Aaos peste-adaos de prețuri și dobinzi».

Modern Eclesias. Și un corolar.

«Încercuind văzduhul, creștinii dintr-un gînd
 Ca licuricii noaptea se caută luminînd».

Parcă se aud laudele de seară din clopotnița florentină de la Cernica.

Cel puțin acum, la poetul cu camilafcă și inima și mina versate să ritmicizeze
 veșnicia cu ciocanul de lemn în toaca de ulm, chemînd pre cei mulți la veșnica
 viețuire, se pare că nu mai are uimirea:

«Asemenea veciei ce schiopătează'n ornic»

ci simte foșnetul de:

«Hlamide largi de ceruri prin care urci murînd».

O ultimă întrebare:

Oare cine este mai sigur de locul lui în sufletele generațiilor lumii, cit va fi
 ea: Homer, Sofocle, Ovidiu și Dante, care alintă și ancorează, destui, dar nu pe toți,
 din fiecare generație, sau David, Solomon, care sînt mai interesați ca imnologi sau
 poeți sacrali decît ca regi și Roman Melodul, Ioan Cucuzel ori protopsaltul de la
 Putna, prin psaltichilele cărora, în fiecare zi de slujbă, ca pe o mare liniștită și
 cîară, sînt vislitate toate mulțimile, din toate generațiile, spre adevăratele limanuri
 de veșnicii și pace ale mîntuirii?

Valeriu Anania are aceeași șansă ca și maestrul lui, Arghezi, de a fi avut (Ar-
 ghezi pînă la un punct), de a avea aceeași viață sub ritmul toacelor de ulm, dar
 mai ales, aici amîndoi din plin, de a se scâlda și lăfăi în apele de cleștar ale limbii
 cărților bisericești, ale limbii «vechilor cazanii».

De aceea frumusețea și puritatea limbii și stilului în care rocodește Valeriu
 Anania, numai tot în Arghezi își are egal. După cum și dirzenia și uriașa «silnicie
 de bună voie» a versificării.

Inspirate pe, și din text, energice și aducătoare aminte de superbe xilografii și
 grafica medievală, dar pline, mustind de viață, gravurile lui Vlaicu Ionescu.

S-ar putea, ca aceste «file de acatist», tipărite chiar cu o meticulozitate minăsti-
 rească, să fie cea dintîi piatră «cea mai aleasă», a locului lui, mai de pres, decît tot
 ceea ce a trudit el, în rîvnele lui literare.

CRISTOFOR DANCU

Prof. Dr. Xavier Tilliet e. *Der Schrei am Kreuz*. Evangelische Kom-
 mentare 3/1982.

După primii doi evangheliști Iisus a
 murit pe cruce cu un puternic strigăt, al
 cărui ecou, scrie autorul, a răsunat în
 succesiunea timpurilor: «Dumnezeul Meu,
 Dumnezeul Meu pentru ce M-ai părăsit»
 (Mt. XXVII, 46—54; Mc. XVI, 34—39). Și
 sutașul și cei care-L păzeau pe Iisus au
 interpretat strigătul lui Iisus și evenimen-

tele întîmplate atunci (ruperea catapetes-
 mci templului, cutremurarea pămîntului,
 deschiderea mormintelor), drept un semn
 neobișnuit, chiar triumfal, căci crucifica-
 ții, în urma epuizării fizice, mureau cam
 cu o slabă respirație și nu cu strigăte.
 Iar cele întîmplate atunci i-au determinat
 pe paznici să exclame: «Cu adevărat Flul

lui Dumnezeu era acesta». După evanghelistul Luca însă, XXIII, 46, prin ultimele Sale cuvinte de pe cruce, Mântuitorul își încredințează nevinovatul Său suflet cu încredere în mâinile Tatălui său ceresc: «Părinte în mâinile Tale dau Duhul Meu». Sînt ultimele cuvinte ale unui om care-și jertfește viața sa de bună voie.

Mai adăugăm că după evanghelistul Ioan, Mîntuitorul, prin ultimul Său cuvînt de pe cruce își consideră încheiată misiunea Sa. «Săvîrșitu-s-a» (XIX, 30).

Deci există oarecare deosebiri în relația evangheliștilor despre ultimul ceas al vieții pămîntești a lui Iisus, fapt ce a dus și la oarecare deosebiri de interpretare a ultimului Său cuvînt de pe cruce: strigăt de disperare, de frică, de durere, de coșmar. Da, se strigă în astfel de situații. Dar strigătul de pe cruce al lui Iisus are în sine ceva misterios, este strigătul unui Dumnezeu: strigătul lui Dumnezeu-Omul. El ne atrage atenția la misterul suferințelor unui Dumnezeu — unui «Dumnezeu-părăsit». Și suferințele unui «părăsit» întrec orice imaginație.

Și Iisus se află în grele suferințe și totuși nu cere alinarea durerilor Sale. Nu cere, fiindcă era hotărît să-și bea întreg paharul suferințelor Sale, oricît de amare ar fi ele. De un singur fapt crede că se poate plînge și anume de faptul că a fost lăsat de Dumnezeu Său, care este și Tatăl Său ceresc, să se zbată în dureri grozave, deși se știe nevinovat înaintea lui Dumnezeu. A fost lăsat să îndure cele mai mari dureri trupești și sufletești fără

ca firea sa de «om» să primească din partea divinității Sale sau din partea Părintelui Său ceresc o calmare a durerilor. Dar a suferit nu pentru păcate proprii, ci pentru păcatele întregii omeniri, pe care le-a luat asupra Sa, în urma hotărîrii divine, după care Fiul întrupat al lui Dumnezeu avea să îndure, pentru mîntuirea omului, cel mai scăzut grad de înjosire și cele mai grele suferințe. Astfel, strigătul lui Iisus de pe cruce nu-i un strigăt de disperare, ci el arată numai toată asprimea dreptății lui Dumnezeu, ce trebuie acum deplin îndeplinită prin suferințele și moartea Celui ce a luat asupra Sa sarcina de a împăca pe oameni cu Dumnezeu. Nu-i un strigăt de disperare fiindcă Iisus care-l rostește îl numește pe Dumnezeu «Dumnezeul Meu», căruia în curînd îi încredințează cu deplină supunere sufletul Său. Dar Dumnezeu care moare nu cunoaște nici descompunerea fizică și nici cenușa, cunoaște însă singurătatea și Învierea. Moartea Sa e o moarte activă, o moarte unică în felul ei, ce a «schimbat» moartea ca atare.

După credința creștină nici un om n-a murit și nici nu va muri ca Iisus pe cruce. Iisus n-a desființat moartea, dar a interiorizat-o și prin aceasta a biruit-o. Cînd Dumnezeu «moare», moartea Sa nu înseamnă nimicire. Dar fiindcă El «moare», au oamenii, după moarte, după învierea generală, viață veșnică.

Strigătul lui Iisus pe cruce: strigăt de adîncă meditație religioasă.

Iacob I. Petuchowski¹. *Umor în teologia iudaică* (Diaconia, 5/1982).

Umor în teologie? Pare a fi o contradicție în adjecto. Teologii sînt oameni serioși, deși uneori destul de plictisitori. Ei se interesează de Dumnezeu, de sensul vieții și de mîntuirea veșnică sau de contrariul ei. Materialul prim îl iau teologii din Sf. Scriptură, din Biblie, apreciată drept cuvîntul lui Dumnezeu.

Și ce legătură are aceasta cu umorul?!

Și totuși are. S-ar putea chiar afirma că o teologie fără umor ar fi o defăimare, căci teologul lipsit de umor, scrie autorul, schimbă adesea deosebirea cea nelămurabilă dintre divin și uman, crezînd că poate cunoaște deplin căile celui care spune: «Gîndurile Mele, nu sînt ca și

gîndurile voastre și căile Mele ca ale voastre» (Isaia 55, 8). Aceasta nu înseamnă însă că omul n-are să încerce să cunoască căile și ideile lui Dumnezeu atît cît îi este posibil, neuitînd, firește, de limitele cunoașterii umane.

Una dintre caracteristicile umorului, subliniază autorul, este faptul că privește critic distanța dintre ceea ce este și ceea ce ar trebui să fie, dintre realitate și ideal. În cazul acesta însă, umorul devine uneori ironie. De pildă, cînd psalmistul rîde de idoli de argint și aur, spunînd că «aceștia au gură, dar nu vorbesc, au ochi dar nu văd, au urechi dar nu aud și că «asemenea lor» au să fie și cei ce fac ca ei și toți cei ce nădăjduiesc în ei» (Isaia 13, 4—16).

Desigur, se rostește umorul ca ironie despre religia altora. Dacă umorul, însă, n-ar fi decît ironie, evident n-am voi să fie aplicat și religiei noastre. Dar umorul nu-i numai ironie, ci și bună înțelegere a unei situații umane neplăcute, scuizînd-o.

Evident, însă, umorul n-are să se opună seriozității.

Mai trebuie reținut apoi că în cuvîntul religios se face adesea uz de parabole și de analogii. Astfel fac adesea Iisus și vecii rabini. Se vorbește adică conștient de ceva omenesc, dar se are în vedere ceva divin. De pildă, la Matei XX, 1—16; Marcu IV, 26—29. Deci o situație e privită din două puncte de vedere, logice între ele și totuși reciproc eliminatorii. De pildă împăratul roman a spus cîndva rabinului Gamalil: «Dumnezeul vostru este un hoț», fiindcă se spune în Biblie că «Dumnezeu a adus asupra lui Adam un somn greu, și dacă a adormit i-a luat una din coastele lui...» (Gen. II, 21—23). Atunci fiica împăratului i-a spus rabinului «Lasă că răspund eu tatălui». Și fiica l-a rugat pe tatăl ei, împăratul, să-i dea un militar s-o însoțească acasă. «Dar de ce-ți trebuie militar?» se întrebă împăratul. «Fiindcă în noaptea aceasta au in-

trat hoții în casa noastră și ne-au furat un vas de argint, lăsîndu-ne însă unul de aur». Dar — zice tatăl — astfel de hoți să vină în fiecare noapte. «Exact, a răspuns fiica, dar n-a fost același caz și cu Adam? întrebă fiica. I s-a luat o coastă, în schimb a primit în dar o femeie». Deci un cîștig pentru Adam. Ironie, dar cu sens real, bun.

Din seria bogată de astfel de istorisiri religioase, busede de autor să mai fie menționată cea despre crearea femeii.

Cînd a creat Dumnezeu pe Eva, a chibzuit din care parte a trupului lui Adam s-o creeze. Și a spus Dumnezeu: nu voriesc să o creez din capul său, ca să nu fie ușuratică, nici din ochiul său ca să nu fie cochetă, nici din urechea sa ca să nu fie invidioasă, nici din mîna sa ca să nu înstrăineze lucruri și nici din piciorul său ca să nu hoinărească. Voi crea femeia dintr-o parte a trupului lui Adam care, chiar atunci cînd omul este dezbrăcat, ea este totdeauna acoperită. Și a ales Dumnezeu coasta lui Adam și la fiecare membru pe care l-a creat din ea a spus Dumnezeu: «Să fii o femeie inocentă! Să fii o femeie inocentă». Dar s-a întîmplat, notează autorul, după cum se spune în proverbele lui Solomon: «Ați lepădat toate săturile Mele și muștrările Mele nu le-ați primit (I, 25), adică calitățile pe care Dumnezeu voia să le evite n-au dispărut. Evident inexactitate.

Dar, firește, este și o bogată serie de scrieri teologice iudaice, în care nu este nici o urmă de umor. De pildă, în lucrările lui Moses Maimonides, socotit cel mai mare gînditor iudaic din evul mediu, nu există nimic din umor. Și teologii iudaici moderni ca și cei creștini, au creat sisteme teologice, utilizînd Biblia și tradiția religioasă fără utilizarea «umorului».

Biblia și tradițiile religioase nu sînt izvoare de umor.

Studiu interesant.

Diac. prof. O. BUCEVSCI